

การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน

นางสาวพริษา สุรขจร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาตะวันออก

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)

are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

A COMPARATIVE STUDY OF
BUDDHIST CHINESE IDIOMATIC EXPRESSIONS AND
THAI IDIOMATIC EXPRESSIONS WITH SIMILAR MEANINGS

Miss Piriya Surakajohn

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Chinese
Department of Eastern Languages
Faculty of Arts
Chulalongkorn University
Academic Year 2015
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนทางพุทธศาสนากับ
สำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน

โดย

นางสาวพริษา สุระขจร

สาขาวิชา

ภาษาจีน

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุรีย์ ชุณหะรุ่งเรืองเดช

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ศาสตราจารย์พิเศษ ดร. ประพัฒน์ มโนมัยวิบูลย์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาคุษฎีบัณฑิต

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร. กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. เจิง จิวิน)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุรีย์ ชุณหะรุ่งเรืองเดช)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(ศาสตราจารย์พิเศษ ดร. ประพัฒน์ มโนมัยวิบูลย์)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. พัทธนี ตั้งยืนยง)

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร. ททัช แซ่เจี๋ย)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(อาจารย์ ดร. อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(อาจารย์ ดร. อัมมา มหาพสุธานนท์)

พริยา สุรขจร : การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน. (A COMPARATIVE STUDY OF BUDDHIST CHINESE IDIOMATIC EXPRESSIONS AND THAI IDIOMATIC EXPRESSIONS WITH SIMILAR MEANINGS) อ. ที่ปริกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผศ. ดร. สุรีย์ ชุณหเรืองเดช, อ. ที่ปริกษาวิทยานิพนธ์ร่วม : ศ. พิเศษ ดร. ประพัฒน์ มโนมัยวิบูลย์, 250 หน้า.

งานวิจัยฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนากับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน โดยศึกษาเปรียบเทียบการแบ่งประเภทตามเนื้อหาและกลวิธีทางวาทศาสตร์ที่พบในสำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน และนำเสนอบทบาทหน้าที่ของสำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมจีน

ผลการวิจัยพบว่า สำนวนจีนทางพุทธศาสนาสามารถแบ่งประเภทตามเนื้อหาได้ 5 ประเภทสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของการใช้คำทางพุทธศาสนาหรือแนวคิดหลักธรรมทางพุทธศาสนาในฝ่ายอุตรนิกายสายจีน ส่วนสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน พบว่ามีการใช้คำทางพุทธศาสนาทั้งที่เหมือนกันและต่างกับกับสำนวนจีน ในบางกรณีก็ไม่มีคำทางพุทธศาสนาหรือหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาปรากฏอยู่ในสำนวนเลย สำหรับกลวิธีทางวาทศาสตร์ที่พบในสำนวนจีนทางพุทธศาสนาเปรียบเทียบกับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภทหลักๆ คือ การเปรียบอุปมา (明喻 míngyù) การเปรียบอุปลักษณ์ (借喻 jièyù) การเปรียบอติพจน์ (夸张 kuāzhāng) และการเปรียบเทียบวิภาษ (对照 duìzhào) การใช้คำอุปมาเปรียบเทียบที่ปรากฏในกลวิธีทางวาทศาสตร์เหล่านี้มีทั้งที่เหมือนกันและต่างกัน ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์อันเป็นเอกลักษณ์ในแต่ละสังคมหรือวัฒนธรรมได้ นอกจากนี้ หลักธรรมและข้อคิดต่างๆ ที่แฝงอยู่ในสำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกันยังมีบทบาทสำคัญในการเป็นเครื่องมือสร้างบรรทัดฐานทางพฤติกรรมและจริยธรรมในสังคมอย่างหนึ่งด้วย

ภาควิชา..... ภาษาตะวันออก..... ลายมือชื่อนิสิต.....
 สาขาวิชา..... ภาษาจีน..... ลายมือชื่อ อ. ที่ปริกษาหลัก.....
 ปีการศึกษา..... 2558..... ลายมือชื่อ อ. ที่ปริกษาร่วม.....

5380518622 : MAJOR CHINESE

KEYWORDS : IDIOMATIC EXPRESSIONS / BUDDHISM / MANDARIN CHINESE / THAI

PIRIYA SURAKAJOHAN : A COMPARATIVE STUDY OF BUDDHIST CHINESE IDIOMATIC EXPRESSIONS AND THAI IDIOMATIC EXPRESSIONS WITH SIMILAR MEANINGS. ADVISOR : ASST. PROF. SUREE CHOONHARUANGDEJ, Ph.D., CO-ADVISOR : PROF. PRAPIN MANOMAIVIBOOL, Ph.D., 250 pp.

This study aims to compare Buddhist-influenced Chinese idiomatic expressions to Thai idiomatic expressions with similar meanings based on the classification of the idiomatic contents and the rhetorical strategies employed by both types of idiomatic expressions. It also presents the function and role of Buddhist-influenced Chinese idiomatic expressions within Chinese society.

The result shows that the Buddhist-influenced Chinese idiomatic expressions can be classified into five groups, reflecting the influence of Northern Buddhism on the use of lexical words and their propagated dharma principles and doctrines. As for the Thai idiomatic expressions with similar meanings, we find that the use of words and terms relating to Buddhism can be either similar to or different from their Chinese counterparts. Furthermore, sometimes the Thai idiomatic expressions make no use of Buddhist-influenced lexical words and/or dharma principles and doctrines at all. Regarding the rhetorical strategies as employed by both types of idiomatic expressions, they can be categorized into four groups, namely, simile (míngyù), metaphor (jièyù), exaggeration (kuāzhāng), and comparison (duìzhào). The simile or metaphor being compared in both kinds of idiomatic expressions can also be either similar or different, thus reflecting the unique identity of each society or culture. In addition, the ideas and moral principles implied by both types of idiomatic expressions also play an important role and can be used as a tool in forming the norm of behavior and ethics in each society.

Department : Eastern Languages Student's Signature.....

Field of Study : Chinese Advisor's Signature.....

Academic Year : 2015 Co-advisor's Signature.....

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและระลึกอยู่เสมอว่า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จลุล่วงลงไม่ได้ หากไม่ได้รับความกรุณาดูแล เอาใจใส่ รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะและตรวจแก้ไขจาก ศาสตราจารย์พิเศษ ดร. ประพนธ์ มโนมัยวิบูลย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุริย์ ชุมหริ่งเดช อาจารย์ ดร.อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล และอาจารย์ดร.อัมมา มหาพสุธานนท์ รวมทั้งกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

กราบขอบพระคุณมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ผู้สนับสนุนเงินทุนวิจัยในการเรียนและการทำวิทยานิพนธ์ อาจารย์ Bi Huixīn (毕慧新) และอาจารย์ Tung Yi-Lun (董怡伦) จากภาควิชาภาษาจีนธุรกิจ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ผู้กรุณาให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขภาคผนวกภาษาจีน รวมทั้งประโยคภาษาจีนแปลไทย อาจารย์ ดร. Laurie Aikman Takagaki จากภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้กรุณาตรวจแก้ไขบทคัดย่อภาษาอังกฤษ อาจารย์ ตรีภรณ์ เกษมเปรมจิต รวมถึงคณาจารย์ท่านอื่นๆ ที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ และเป็นกำลังใจให้ตลอดมา

ขอขอบพระคุณนางพรนภา สกุลตันเจริญชัย และขอขอบคุณนางสาวอมรา สกุลตันเจริญชัย และเกศจักรหญิงขวัญสุดา ชาติโสม ผู้เป็นกัลยาณมิตรที่คอยให้ความกรุณาช่วยเหลือในด้านต่างๆ และเป็นกำลังใจให้อย่างมากมาพร้อมทั้งน้องสาวที่คอยให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน ดูแลและเป็นกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมถึงพี่ๆ เพื่อนๆ และน้องๆ ที่มีได้เอ่ยนามไว้ ณ ที่นี้ด้วย

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณผู้เขียนคำร่าทั้งหลายที่ประสิทธิ์ประสาทสรรพวิชาให้ผู้วิจัยได้นำมาศึกษาและทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลงได้ หากประโยชน์อันจะพึงมีและกุศลใดจากการศึกษานี้ ผู้วิจัยขออุทิศแด่มารดาผู้ล่วงลับผู้เป็นที่รักและกำลังใจอันสำคัญยิ่ง เป็นแรงผลักดันให้ผู้วิจัยมีแรงใจไม่ย่อท้อตลอดมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.3 สมมติฐานของการวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.5 คำจำกัดความและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย.....	4
1.6 ข้อตกลงในการแปลภาษาต่างประเทศและการเรียกชื่อพระคัมภีร์.....	7
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
1.8 วิธีดำเนินการวิจัย.....	8
1.9 สัทอักษรที่ใช้ในการถอดเสียงภาษาจีน.....	9
บทที่ 2 ปรัชญ์วรรณกรรม.....	10
2.1 แนวคิดและทฤษฎีทางพุทธศาสนาอุทรนิกายสายจีน.....	10
2.2 แนวคิดและความหมายของ “สำนวนจีน”.....	17
2.3 แนวคิดในการแบ่งประเภทของสำนวนจีนทางพุทธศาสนา.....	22
2.4 แนวคิดและกลวิธีทางวาทศาสตร์จีน.....	27
บทที่ 3 การเปรียบเทียบสำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่มีการแบ่งประเภทตามเนื้อหากับสำนวน ไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน.....	34
3.1 สำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติกับสำนวนไทยที่มีความหมาย ใกล้เคียงกัน.....	34
3.2 สำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับพระธรรมคำสอนหรือหลักคติธรรมต่างๆ กับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน.....	48
3.3 สำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับสาวกธรรมและอาจารย์ธรรมกับสำนวนไทย ที่มีความหมายใกล้เคียงกัน.....	66
3.4 สำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและวัตรปฏิบัติของสงฆ์กับสำนวน ไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน.....	81
3.5 สำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับชาดก เรื่องเล่า หรือตำนานทางพุทธศาสนา	

	หน้า
กับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน.....	96
บทที่ 4 การเปรียบเทียบกลวิธีทางวาทศาสตร์ที่พบในสำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวน ไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน.....	117
4.1 การเปรียบเทียบอุปมาในสำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทยที่มีความหมาย ใกล้เคียงกัน.....	117
4.2 การเปรียบเทียบอุปลักษณ์ในสำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทยที่มีความหมาย ใกล้เคียงกัน.....	122
4.3 การเปรียบเทียบอติพจน์ในสำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทยที่มีความหมาย ใกล้เคียงกัน.....	125
4.4 การเปรียบเทียบวิภาษในสำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทยที่มีความหมาย ใกล้เคียงกัน.....	130
บทที่ 5 สำนวนจีนทางพุทธศาสนากับบทบาทหน้าที่ที่มีต่อสังคมจีน.....	135
5.1 บทบาทในการขัดเกลาทางสังคม.....	137
5.2 บทบาทในการสะท้อนทัศนคติและค่านิยมของสังคม.....	149
5.3 บทบาทในการเตือนสติให้ข้คิดหรือให้กำลังใจ.....	154
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	161
6.1 สรุปผลการวิจัย.....	161
6.2 ข้อเสนอแนะ.....	164
รายการอ้างอิง.....	165
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก.....	171
ภาคผนวก ข.....	201
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	250

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สำคัญศาสนาหนึ่งของโลก มีต้นกำเนิดจากประเทศอินเดีย เจ้าชายสิทธัตถะแห่งกรุงกบิลพัสดุ์ ทรงออกผนวชและตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังนั้นจึงทรงเป็นผู้ตั้งและเป็นศาสดาของศาสนาพุทธ “เมื่อราว 300 ปีก่อนคริสตกาล (ราวพุทธศตวรรษที่ 3) พุทธศาสนาเริ่มเผยแผ่ไปทั่วประเทศอินเดียและเริ่มแผ่ขยายไปยังนานาประเทศทั่วโลก” (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต], 2555: 338) โดยเข้าสู่ประเทศศรีลังกา พม่า ไทย กัมพูชา และลาว เป็นต้น รวมทั้งยังเข้าสู่ประเทศจีนด้วย และเริ่มกลายเป็นศาสนาที่สำคัญของโลก และก่อให้เกิดนิกายต่างๆ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะชนชาติขึ้นมาอีกด้วย ดังเช่นพุทธศาสนาแบบจีนหรือพุทธศาสนาแบบไทย

พุทธศาสนาจากประเทศอินเดียเผยแผ่เข้าสู่ประเทศจีนเมื่อไรนั้น ตามหลักฐานปรากฏไม่ตรงกัน แต่ที่น่าเชื่อถือมากที่สุด คือ “หลักฐานที่ปรากฏในทางราชการในสมัยราชวงศ์ฮั่นแห่งภาคตะวันออก (东汉 Dōng Hàn ปี ค.ศ. 25–220) ราวต้นพุทธศตวรรษที่ 7 พระเจ้าฮั่นหมิงตี้ (汉明帝 Hàn Míngdì) ได้เชิญพระมหาเถระ 2 รูปจากประเทศอินเดีย คือ พระกาศยปมาตังคะและพระธรรมรักษ์ มาพร้อมกับพระคัมภีร์พระไตรปิฎกที่เรียกว่า พระสูตร 42 บท รวมทั้งพระพุทธรูปต่างๆ โดยใช้ม้าขาวแบกสัมภาระมาถึงเมืองลั่วหยาง (洛阳 Luòyáng) พระเจ้าฮั่นหมิงตี้จึงได้ทรงสร้างวัดม้าขาวขึ้นที่เมืองแห่งนี้ นับเป็นวัดแห่งแรกของจีน และทรงขอให้พระมหาเถระทั้งสองแปลพระสูตร 42 บทเป็นภาษาจีน จึงนับได้ว่าเป็นการเริ่มต้นของพุทธศาสนาอูตรนิกายสายจีนอย่างเป็นทางการในประเทศจีน โดยมีวัด พระพุทธรูป และพระคัมภีร์พระสูตรเป็นครั้งแรก” (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต], 2555: 52–53; Chéng Gāng, 2001: 175–176)

การที่พระคัมภีร์พุทธศาสนาที่เป็นภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ซึ่งได้นำมาจากอินเดียได้รับการแปลและเผยแผ่ จนนำไปใช้กันอย่างแพร่หลาย ทำให้คำศัพท์จำนวนมากที่มาจากพุทธศาสนาได้หลอมรวมเข้ากับคำศัพท์ภาษาจีน จนค่อยๆ เพิ่มจำนวนของคำมากขึ้นเรื่อยๆ ในคลังคำภาษาจีน และเกิดเป็นคำศัพท์ใหม่ๆ ขึ้นอย่างมากมาย หนึ่งในนั้นก็มียุทธแบบของหน่วยคำที่รวมกันจนเกิดเป็นสำนวน สุภาษิตด้วย

พุทธศาสนาไม่เพียงแต่มีอิทธิพลต่อประเทศจีนในด้านต่างๆ ขณะเดียวกันพุทธศาสนาก็ยังแผ่อิทธิพลมาสู่ประเทศไทยเช่นเดียวกัน “ราวปี ค.ศ. 800–900 (พุทธศตวรรษที่ 14) ประเทศไทยได้รับอิทธิพลทางศาสนาจากกัมพูชา เวลานั้นศาสนาพราหมณ์จากกัมพูชาเจริญร่วมกันกับศาสนาพุทธ จนราวปี ค.ศ. 1300 (พุทธศตวรรษที่ 18) พุทธศาสนาทักษิณนิกายและภาษาบาลีเจริญรุ่งเรือง

ขึ้นในประเทศไทยและประเทศลาว และแผ่ขยายไปทั่วอาณาเขต ทำให้ศาสนาพราหมณ์ค่อยๆ เลือกลง เหลือไว้แต่เพียงร่องรอยทางพิธีกรรม และการดำเนินชีวิตประจำวันบางอย่างของประชาชนเท่านั้น” (Chéng Gāng, 2001: 235; Keown and Prebish, 2010: 735) นอกจากนี้อิทธิพลของพุทธศาสนาอุดรนิคายสายจีนยังคงมีอยู่ แต่ไม่เป็นที่แพร่หลายเหมือนแต่ก่อน

ศาสนาพุทธจากประเทศจีน เริ่มเข้ามาเจริญสัมพันธ์ไมตรีแลกเปลี่ยนกันกับศาสนาพุทธในประเทศไทยมาตั้งแต่ “ราวปี ค.ศ. 500 (พุทธศตวรรษที่ 11) พระสงฆ์จากทั้งสองประเทศเริ่มไปมาสู่กัน รวมทั้งประชาชนทั้งสองประเทศก็เริ่มติดต่ोजริญูไมตรีไปมาค้าขายกัน ราชวงศ์หยวน (元 Yuán ค.ศ. 1206-1368) ราชวงศ์หมิง (明 Míng ค.ศ. 1368-1644) และราชวงศ์ชิง (清 Qīng ค.ศ. 1616-1911) ของประเทศจีนได้ผูกสัมพันธ์ไมตรีกับราชวงศ์ของไทยทุกสมัย ในช่วงเวลานั้นได้มีการแปลบทพระคัมภีร์ต่างๆ อย่างต่อเนื่อง และรับเอาคำศัพท์ทางบาลีและสันสกฤตเข้ามาอย่างมากมาย” (Chéng Gāng, 2001: 237) ในยุคนี้ถือได้ว่าเป็นยุคแห่งการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมทางความคิดของศาสนาพุทธในประเทศจีนและประเทศไทยเลยทีเดียว

หากมองจากจุดนี้แล้ว พุทธศาสนาในประเทศจีนมีอิทธิพลต่อการสร้างคำต่างๆ ในภาษาจีนอย่างมาก ทำให้เกิดคำใหม่ๆ ขึ้นมาเป็นจำนวนมาก ตลอดจนวิธีการสร้างคำรูปแบบใหม่ในภาษาจีนอีกด้วย เช่น คำจีนผสมกับคำสันสกฤต เป็นต้น เช่นเดียวกัน พุทธศาสนาในประเทศไทยก็มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมไทยในด้านต่างๆ อย่างยิ่ง ไม่เพียงแต่สะท้อนออกมาในด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ แต่ยังสะท้อนออกมาให้เห็นในด้านภาษาแลกเช่นเดียวกับภาษาจีนด้วย

แน่นอนว่าสำนวนเป็นมรดกทางวัฒนธรรม สำนวนบางส่วนของจีนและไทยได้รับอิทธิพลจากการเข้ามาของพุทธศาสนา และสามารถเห็นอิทธิพลของพุทธศาสนาได้จากความเปรียบหรือการอุปมาในสำนวน ซึ่งกลวิธีการอุปมาอุปไมยเป็นกลวิธีที่ใช้กัน และพบเห็นได้มากในสำนวนทั้งจีนและไทย

ผู้วิจัยพบว่า มีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคำศัพท์ทางพุทธศาสนาในประเทศจีนและวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อคำหรือสำนวนภาษาจีนบ้างแล้ว แต่ยังไม่มีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบสำนวนจีนที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนากับสำนวนไทย ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนากับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน โดยมองในแง่ความเหมือนกันของประเภทของสำนวนและกลวิธีทางวาทศาสตร์ ซึ่งกลวิธีทางวาทศาสตร์แบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ การเปรียบอุปมา (明喻 míngyù) การเปรียบอุปลักษณ์ (借喻 jièyù) การเปรียบอติพจน์ (夸张 kuāzhāng) และการเปรียบวิภาษ (对照 duìzhào)¹

¹ ดูรายละเอียดในข้อ 2.4 และบทที่ 4 ของวิทยานิพนธ์เล่มนี้

นอกจากนี้ยังศึกษาถึงบทบาทและคุณค่าของสำนวน โดยแบ่งตามบทบาทของสำนวนที่มีต่อสังคม ได้แก่ บทบาทในการขัดเกลาทางสังคม บทบาทในการสะท้อนทัศนคติและค่านิยมของสังคม และบทบาทในการเตือนสติหรือให้กำลังใจด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาวิจัยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อวิเคราะห์แยกประเภทตามเนื้อหา และศึกษากลวิธีทางวาทศาสตร์ของสำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

การศึกษาวิจัยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีสมมติฐาน คือ ประเภทและกลวิธีทางวาทศาสตร์ของสำนวนจีนทางพุทธศาสนาคล้ายกับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน เช่น มีการใช้คำที่เหมือนกันในสำนวน มีกลวิธีทางวาทศาสตร์เชิงอุปมาคล้ายกัน เป็นต้น

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยสำนวนในวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ 3 ประการ ดังนี้

- 1.4.1 สำนวนจีนที่นำมาศึกษาวิจัยจะศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะสำนวน (成语 chéngyǔ)² ที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนา โดยนำมาจากหนังสือ 4 เล่ม ได้แก่
- 1) หนังสือ 《佛教成语》 (Fójiào Chéngyǔ สำนวนทางพุทธศาสนา) (2006) ได้รวบรวมสำนวนทางพุทธศาสนาไว้ทั้งหมด 466 สำนวน
  - 2) หนังสือ 《佛教文化百科》 (Fójiào Wénhuà Bǎikē สารานุกรมวัฒนธรรมทางพุทธศาสนา) (2005) ได้รวบรวมคำและกลุ่มคำที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาไว้ทั้งหมด 5,379 คำ

² คำภาษาจีนที่กล่าวถึงเป็นครั้งแรกจะให้ตัวอักษรจีน เสียงอ่านตัวอักษรระบบพินอิน (Pīnyīn system) และคำแปล เมื่อกล่าวถึงคำอื่นๆ อีกครั้ง จะให้เฉพาะอักษรจีนและเสียงอ่านตัวอักษรของคำนั้นๆ เท่านั้น

- 3) หนังสือ 《中英佛教词典》 (Zhōng-Yīng Fójiào Cídiǎn A Chinese-English Dictionary of Buddhist Terms พจนานุกรมศัพท์พุทธศาสนาจีน-อังกฤษ) (2005) ได้รวบรวมคำและกลุ่มคำที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาไว้จำนวน 16,000 กว่าคำ
  - 4) หนังสือ 《佛教大辞典》 (Fójiào Dàcídiǎn Dictionary of Buddhism พจนานุกรมพุทธศาสนาฉบับใหญ่) (2002) ได้รวบรวมคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาไว้ทั้งหมด 11,899 คำ
- 1.4.2 สำนักวจนและสำนักไทยที่ศึกษาไม่ได้จำกัดจำนวนคำในสำนัก
- 1.4.3 สำนักไทยที่นำมาศึกษาเปรียบเทียบ ไม่ได้จำกัดว่าจะต้องเป็นสำนักที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนา จะประกอบด้วยคำที่มีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา หรือคำที่เกี่ยวกับสิ่งของอื่นใดที่ไม่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาก็ได้ แต่ต้องมีความหมายใกล้เคียงกันกับสำนักวจนที่นำมาศึกษาเปรียบเทียบ

1.5 คำจำกัดความและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้คำจำกัดความของคำว่า “สำนักวจน” ในภาษาจีนที่จะนำมาศึกษาวิจัยว่า 成语 (chéngyǔ) หนังสือ 《现代汉语词典》 (Xiàndài Hànyǔ Cídiǎn พจนานุกรมภาษาจีนกลางปัจจุบัน) ให้ความหมายของคำว่า 成语 (chéngyǔ) ไว้ว่า

“成语 (chéngyǔ สำนักวจน) คือ ประโยคสั้นหรือกลุ่มคำที่กำหนดรูปแบบที่แน่นอน สั้นกะทัดรัดได้ใจความ โดยมีการใช้สืบทอดต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน สำนักวจนในภาษาจีนส่วนใหญ่ประกอบด้วยอักษร 4 ตัว และมักมีที่มาของสำนักวจน สำนักวจนบางสำนักวจนเมื่อดูจากตัวอักษรก็สามารถเข้าใจความหมายของสำนักวจนได้ไม่ยาก เช่น ‘小题大做’ (xiǎo tí dà zuò หมายถึง ทำเรื่องเล็กให้กลายเป็นเรื่องใหญ่) หรือ ‘后来居上’ (hòu lái jū shàng หมายถึง บุคคลที่มาภายหลังได้ก้าวล้ำหน้าไป) เป็นต้น สำนักวจนบางสำนักวจนจำเป็นต้องรู้ที่มา หรือเรื่องราวจากคัมภีร์หรือหนังสือโบราณ จึงจะสามารถเข้าใจความหมายของสำนักวจนได้ เช่น ‘朝三暮四’ (zhāo sān mù sì มาจากเรื่องเล่าเกี่ยวกับการเลี้ยงลิงด้วยผลไม้ในจำนวนที่ต่างกัน หมายถึง มีเล่ห์เหลี่ยมพลิกแพลง หรือมีจิตใจไม่แน่นอน เปลี่ยนใจอยู่เสมอ) หรือ ‘杯弓蛇影’ (bēi gōng shé yǐng มาจากเรื่องเล่าเกี่ยวกับการเห็นภาพสะท้อนของงูในแก้วน้ำจนตื่นตกใจ หมายถึง คิดหรือตกใจไปเอง) เป็นต้น” (Zhōngguó Shèhuì Kēxuéyuàn Yǔyán Yánjiūsuǒ, 1998: 160)

ส่วน “สำนักวจน” ในภาษาไทยที่จะนำมาศึกษาวิจัยนั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556) ได้ให้ความหมายไว้ว่า

“สำนวน หมายถึง ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบต่อกันมาช้านานแล้ว มีความหมายไม่ตรงตามตัวหรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่ เช่น สอนจระเข้ให้ว่ายน้ำ ราไม่ดีโทษปีโทษกลอง” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1227)

นอกจากนี้ คำว่า 成语 (chéngyǔ) หรือ “สำนวน” ในภาษาจีนนั้นมีผู้ให้ความหมายเป็นภาษาไทยไว้ได้ว่า

“เฉิงอวี รูปศัพท์แปลว่า “คำสำเร็จรูป” คือ มีความหมายสมบูรณ์ในลักษณะสำนวน ภาษาอังกฤษจึงแปลว่า idiom ส่วนมากมีลักษณะเป็นความเปรียบ ความเปรียบบางอย่างเป็นการทำความ (Allusion) ถึงเรื่องในอดีตซึ่งส่วนมากมีบันทึกอยู่ในหนังสือ ต้องมีความรู้เรื่องที่ทำความถึงจึงจะเข้าใจ เช่น “เผาเถาถั่วต้มถั่ว” มาจากบทกวีของโจลิดที่ถูกโจผีบังคับให้แต่งภายในเจ็ดก้าว... สำนวน “เผาเถาถั่วต้มถั่ว” จึงหมายถึงพี่น้องทำร้ายกันเอง เฉิงอวี แบ่งตามที่มาได้สองพวก พวกหนึ่งมาจากภาษาพูดของชาวบ้าน พวกนี้เข้าใจง่าย จัดเป็นสุ่อวี ประเภทหนึ่ง และมีลักษณะคล้ายกับ ก้วนย่งอวี⁴ มาก เช่น “แพะหายล้อมคอก” อีกพวกหนึ่งมาจากหนังสือ ได้แก่ สำนวนทำความดั่งที่กล่าวแล้วข้างต้น พวกนี้ไม่ถือเป็นส่วนหนึ่งของสุ่อวี เป็นประเภทสำคัญของเฉิงอวี เมื่อพูดถึงเฉิงอวี คนมักนึกถึงสำนวนประเภทนี้และนึกถึงที่มาด้วย ส่วนเฉิงอวีที่มาจากภาษาพูด บางคนถือว่าเป็น ก้วนย่งอวี ถ้าถือตามหลักเกณฑ์นี้ เฉิงอวีก็อาจแปลว่า สำนวนทำความหรือสำนวนอุปมา” (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมสามัญศึกษา ร่วมกับ บริษัท ซี.พี. เซเวนอีเลฟเวน จำกัด, 2539: 247)

นอกจากนี้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ยังศึกษาถึงสำนวนจีนและสำนวนไทยในฐานะที่มีบทบาทหน้าที่ทางคติชนด้วย โดยคติชนมาจากคำภาษาอังกฤษ 2 คำ คือ คำว่า lore (ความรู้หรือเรื่องเล่า) และ folk (กลุ่มคนหรือชาวบ้าน) รวมเรียกว่า Folklore (ความรู้เกี่ยวกับชาวบ้าน)⁵ คติชนจึงมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

“คติชน เป็นคำภาษาไทยที่เกิดขึ้นครั้งแรกโดย ดร. กิ่งแก้ว อัดถากร นำมาใช้เรียกตัวข้อมูล ซึ่งเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรม และคำว่า คติชนวิทยา ใช้เรียกชื่อวิชาอันเป็นศาสตร์ โดยคติชนวิทยา เป็นการศึกษาเรื่องราววิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ จินตนาการและความรู้สึกของชาวบ้านโดยผ่าน

³ 俗语 sùyǔ หมายถึง สำนวนประเภทหนึ่งในภาษาจีน เกิดจากชาวบ้าน แพร่หลายในภาษาพูดของชาวบ้าน มีโครงสร้างกะทัดรัด คมคาย อาจเข้าใจง่ายหรือลึกซึ้ง ต้องตีความ แต่เข้าใจไม่ยาก มีลักษณะของชาวบ้านอย่างชัดเจน เช่น ขอเพียงลงแรง ถึงซากเหล็กก็ฝนเป็นเข็มได้ (ฝนทั้งให้เป็นเข็ม) 冤家有报 คนมีใจ (ไม่มีลมพระคุณ) เป็นต้น (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมสามัญศึกษา ร่วมกับ บริษัท ซี.พี. เซเวนอีเลฟเวน จำกัด, 2539: 244)

⁴ 惯用语 guànyòngyǔ หมายถึง สำนวนที่ใช้บ่อย เป็นสำนวนชนิดหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากสำนวนจีนประเภทอื่นๆ ตามรูปศัพท์หมายถึง ถ้อยคำหรือสำนวนภาษาที่ใช้บ่อย จัดเป็นวลีชนิดหนึ่งที่มีความหมายเป็นนัย กินความกว้างหรือลึกซึ้ง และมีความสมบูรณ์ในตัวสำนวนเอง มิใช่แปลความหมายของคำตรงตัว แต่เป็นความหมายในเชิงอุปมาเปรียบเทียบกับ ซึ่งทำให้แตกต่างจากวลีทั่วไป (Mǎ Guófān and Gāo Gēdōng, 1998: 1)

⁵ Folk-Lore หรือความรู้เกี่ยวกับชาวบ้าน เป็นคำที่ วิลเลียม ทมมส์ (William Thoms) นักวิชาการชาวอังกฤษได้บัญญัติขึ้นในปี ค.ศ. 1846 โดยลงพิมพ์ครั้งแรกในวารสารชื่อ The Athenaeum (ศิริพร ณ ถลาง, 2552: 3)

ทฤษฎีที่ใช้ในการตีความเพื่อทำความเข้าใจความหมายและสารที่ชาวบ้านต้องการจะสื่อผ่าน คติชนวิทยาสามารถแบ่งออกเป็นการศึกษาโครงสร้างตัวบท (text) การศึกษาบริบท (context) และการศึกษาในแง่บริบททางสังคม (social context)” (ศิราพร ณ ถลาง, 2552: 2-3, 14)

คติชนวิทยา “เป็นวิชาที่ศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากวิถีชีวิต หรือความเป็นอยู่ของมนุษย์ ตลอดจนผลผลิตหรือการสร้างสรรค์ต่างๆ จากอดีตมาจนปัจจุบันของมนุษย์ในสังคมหนึ่งๆ” (สุรพงษ์ ลือทองจักร, 2552: 109) คติชนวิทยา “เป็นข้อมูลประเภทมุขปาฐะ (Verbal) ใช้ถ้อยคำเป็นสื่อในการบอกเล่าสืบทอดความหมาย ตัวอย่างเช่น คำกล่าวประเภทสำนวน สุภาษิต คำพังเพย และนิทาน เป็นต้น และข้อมูลอมมุขปาฐะ (Non-Verbal) หรือแบบผสม ตัวอย่างเช่น ศิลปกรรม พื้นบ้าน การละเล่น ประเพณี และพิธีกรรมของชาวบ้าน เป็นต้น” (อารี ถาวรเศรษฐ์, 2546: 5-7)

นอกจากนี้ วิทยานิพนธ์เล่มนี้จะศึกษาวิจัยตามแนวคิดหลัก 2 ประการ คือ ประการแรก แนวคิดในการแบ่งประเภทของสำนวนจีนทางพุทธศาสนาตามเนื้อหาและความหมายของ Zhū Rui mín (2006: 4-5) โดยมีหลักเกณฑ์ว่า “หากสำนวนมีแนวคิด เนื้อหาหรือคำทางพุทธศาสนา ก็จัดเป็นสำนวนที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาทั้งสิ้น โดยสามารถแบ่งประเภทได้ตามเนื้อหาที่เกี่ยวข้องและตามยุคสมัย”

ประการที่สอง แนวคิดของกลวิธีทางวาทศาสตร์จีน Mǎ Guófán (1998: 300-302) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า “สำนวนส่วนใหญ่เกิดจากกลวิธีการเปรียบเทียบ แบ่งออกเป็นการอุปมา (明喻 míng yù) และการอุปไมย (借喻 jiè yù) และสำนวนจำนวนหนึ่งมีลักษณะของการเปรียบอติพจน์ (夸张 kuāzhāng) และการเปรียบรูปแบบอื่นๆ อีก” และ Hé Yǒngqīng (2005: 1, 13) กล่าวว่า “ในด้านวาทศาสตร์ กลวิธีที่สำนวนนำมาใช้จะแบ่งออกตามภาพพจน์ที่เกิดขึ้นในสำนวน เช่น อุปมา อุปไมย อติพจน์ บุคลาธิษฐาน วิภาษ เป็นต้น” ดังนั้นในการศึกษากลวิธีทางวาทศาสตร์จีนจะศึกษาภาพพจน์ที่ปรากฏอยู่ในสำนวน

นอกจากแนวคิดหลัก 2 ประการดังกล่าวแล้ว แนวคิดของบทบาทหน้าที่ทางคติชนจะทำให้เข้าใจคุณค่าของสำนวนยิ่งขึ้น ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะศึกษาตามแนวคิดของวิลเลียม บาสคอม (Bascom, 1954: 345) ที่ว่า “ความสำคัญของคติชนในรูปแบบต่างๆ คือ การเป็นเครื่องมือในการสั่งสอนที่ใช้กันในหลายดินแดนทั่วโลก.....เพื่อสอนสิ่งที่สัจคติหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ เช่น ความขยัน พากเพียร หรือ ความกตัญญูกตเวที เป็นต้น” และแนวคิดของอารี ถาวรเศรษฐ์ (2546: 176) ซึ่งเห็นว่า “ภาษิตสำนวนมีคุณค่าต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม 4 ประการ คือ เป็นเครื่องมือสำหรับอบรมสั่งสอนและควบคุมความประพฤติ สะท้อนให้เห็นความคิดและค่านิยม เตือนสติและให้กำลังใจ และเป็นหลักฐานทางวัฒนธรรมทำให้ภาคภูมิใจในท้องถิ่นตน” ดังนั้นการศึกษาวิเคราะห์บทบาทและคุณค่าของสำนวนจะแบ่งตามประโยชน์ที่มีต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม

1.6 ข้อตกลงในการแปลภาษาต่างประเทศและการเรียกชื่อพระคัมภีร์

การแปลภาษาต่างประเทศและการเรียกชื่อพระคัมภีร์ต่างๆ ที่อ้างถึงในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะใช้หลักเกณฑ์ ดังนี้

- 1.6.1 ข้อความที่แปลมาจากพระคัมภีร์ภาษาจีนหรือภาษาอังกฤษต้นฉบับ จะเลือกแปลเฉพาะข้อความที่สำคัญหรือเกี่ยวข้องกับหัวข้อหรือเนื้อความที่อ้างถึงเท่านั้น แต่หากพระคัมภีร์เล่มใดมีผู้แปลเป็นสำนวนภาษาไทยไว้แล้วและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วกันก็จะคัดมาลงไว้ไม่แปลซ้ำอีก เว้นแต่เป็นเนื้อความสำคัญที่สำนวนภาษาไทยถูกละไว้ไม่ได้แปลออกมา ก็จะแปลเฉพาะส่วนที่สำนวนภาษาไทยถูกละไว้เท่านั้น
- 1.6.2 ข้อความที่เป็นพุทธวจนะที่คัดมา หากมีการแปลจากภาษาบาลีเป็นภาษาไทยแล้ว หรืออธิบายเป็นอรรถกถาแล้ว จะคัดมาเฉพาะที่แปลเป็นภาษาไทยโดยไม่แสดงหรือยกชื่อ ความภาษาบาลีเดิมทั้งหมด เว้นแต่ข้อความหรือประโยคภาษาบาลีนั้นเป็นที่รู้จักหรืออ้างอิงกันโดยทั่วไปอยู่แล้ว เช่น พุทธสุภาษิตบาลีต่างๆ ก็จะยกมาประกอบไว้เพื่อเปรียบเทียบกับภาษาจีนเท่านั้น
- 1.6.3 การเรียกชื่อพระคัมภีร์ฝ่ายอุตรนิกายสายจีน พระคัมภีร์ที่นำมาอ้างอิงมีทั้งพระคัมภีร์หลักและคัมภีร์ที่แต่งขึ้นในนิกายย่อย ล้วนแล้วแต่มีชื่อเรียกเป็นภาษาจีนทั้งสิ้น ดังนั้นหากชื่อพระคัมภีร์ภาษาจีนเล่มใดปรากฏชื่อภาษาสันสกฤต หรือมีชื่อตรงกับภาษาบาลี ก็จะให้ไว้ทั้งสองภาษา เช่น “ในพระสูตรตันตปิฎกอุตรนิกายสายจีน (《长阿含经·大本经》 Cháng’ā Hánjīng·Dàběnjīng) ในส่วนที่ตรงกับทีฆนิกาย (สันสกฤตว่า Dīrgha Āgama) มหาวรรค ในมหาปทานสูตรที่ 1” เป็นต้น และหากมีการนำไปแปลเป็นภาษาต่างประเทศอื่นๆ เช่น ภาษาอังกฤษหรือภาษาไทย ก็จะยกมาไว้เพื่อเปรียบเทียบกันด้วย แต่หากคัมภีร์เล่มใดปรากฏเฉพาะชื่อเรียกภาษาจีนเท่านั้น (ส่วนมากเป็นคัมภีร์ของอาจารย์หรือนักบวชในนิกายย่อยที่แต่งหรือรวบรวมขึ้นเอง) ก็จะแปลเป็นภาษาไทยเพื่อประกอบความเข้าใจด้วย เช่น ในคัมภีร์《六祖大师法宝坛经》(Liùzǔ Dàshī Fǎbǎo Tánjīng แปลว่า “คัมภีร์ประกาศบนแท่นบัลลังก์แห่งธรรมของปรมาจารย์รุ่นที่ 6” หรือ “Platform Sutra” หรือภาษาไทยว่า “สูตรของเว่ยหล่าง” เป็นต้น
- 1.6.4 การเรียกชื่อพระคัมภีร์ฝ่ายทักษิณนิกาย หากมีการคัดข้อความมาหรือกล่าวอ้างถึงการอ้างอิงก่อนหรือท้ายข้อความจะอ้างอิงในรูปแบบเต็ม ไม่ได้ใช้การย่อชื่อพระคัมภีร์แบบในตำราพุทธศาสนาอื่น เนื่องจากข้อความที่คัดมาเป็นอรรถกถาหรือ

อธิบายเป็นภาษาไทยแล้ว ไม่ได้เป็นการอ้างอิงข้อความบาลีจากพระคัมภีร์เดิมโดยตรง จึงเขียนอ้างอิงไว้ในลักษณะเติม และเพื่อผู้อ่านที่เริ่มศึกษาชื่อพระคัมภีร์จะได้ค้นหาการอ้างอิงได้โดยง่าย เช่น “ในพระไตรปิฎก เล่มที่ 15 พระสูตรตันตปิฎก เล่มที่ 7 สังยุตตนิกาย สคาถวรรค ในสมุททกสูตรที่ 10 ความว่า...” เป็นต้น

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาวิจัยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คาดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษาสำนวนจีนและสำนวนไทย ดังนี้

- 1.7.1 ทำให้เข้าใจประเภท กลวิธีทางวาทศาสตร์ของสำนวนจีนทางพุทธศาสนา และสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน
- 1.7.2 ทำให้ทราบประวัติพุทธศาสนา และเข้าใจหลักธรรมคำสอนที่สำคัญของอุตรนิกายสายจีนและทักษิณิกายได้พอสังเขป
- 1.7.3 ทำให้เห็นอิทธิพลของพุทธศาสนาในด้านต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในสำนวนทั้งสองประเทศ เช่น อิทธิพลจากแนวคิดและหลักธรรม อิทธิพลจากความเชื่อและค่านิยม อิทธิพลจากประเพณีวัฒนธรรมทางพุทธศาสนา เป็นต้น ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจคนจีนในสังคมจีนและคนไทยในสังคมไทยมากยิ่งขึ้น
- 1.7.4 ทำให้เข้าใจบทบาทหน้าที่ทางคติชนที่แฝงอยู่ในสำนวนจีนทางพุทธศาสนา
- 1.7.5 เป็นแนวทางให้แก่ผู้ที่สนใจในเรื่องสำนวนจีนและสำนวนไทยได้ศึกษาค้นคว้าต่อไป

1.8 วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

- 1.8.1 สืบค้นงานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ และเอกสารข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยสำนวนจีนทางพุทธศาสนา โดยข้อมูลทางภาษาจีนมาจากหนังสือ 《佛教成语》 (Fójiào Chéngyǔ) 《佛教文化百科》 (Fójiào Wénhuà Bǎikē) 《中英佛教词典》 (Zhōng-Yīng Fójiào Cídiǎn) และ 《佛教大辞典》 (Fójiào Dàcídiǎn)

- 1.8.2 รวบรวมสำนวนจีนทางพุทธศาสนาและสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกันจาก พจนานุกรมและหนังสือเกี่ยวกับสำนวน โดยสำนวนจีนรวบรวมจากหนังสือดังกล่าวข้างต้น ส่วนสำนวนไทยรวบรวมจากหนังสือ **สำนวนไทย** (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538) **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554** (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) **ปทานุกรมสำนวน สุภาษิต และคำพังเพยไทย** (บุญศิริ สุวรรณเพ็ชร์, 2539) และ **5,000 สำนวนไทย : นับแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน** (เอกรัตน์ อุดมพร, 2554)
- 1.8.3 นำสำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน มาวิเคราะห์เปรียบเทียบแยกประเภทตามเนื้อหาและกลวิธีทางวาทศาสตร์
- 1.8.4 นำสำนวนจีนทางพุทธศาสนา มาวิเคราะห์บทบาทและคุณค่าของสำนวน
- 1.8.5 สรุปผลการวิจัย ความเหมือนและความต่างของประเภทและกลวิธีทางวาทศาสตร์ที่พบในสำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน รวมทั้งบทบาทและคุณค่าของสำนวนจีนทางพุทธศาสนา

1.9 สัทอักษรที่ใช้ในการถอดเสียงภาษาจีน

การถอดเสียงตัวอักษรจีนในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้เกณฑ์ราชบัณฑิตยสถานในการทับศัพท์ภาษาจีนตามระบบ 汉语拼音 (Hànyǔ Pīnyīn) ซึ่งสามารถดูรายละเอียดได้ในหนังสือ **หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาจีนและภาษาฮินดี** ของ ราชบัณฑิตยสถาน (2550: 1-10)

บทที่ 2

ปริทัศน์วรรณกรรม

ในการศึกษาค้นคว้าวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมศึกษาค้นคว้าเอกสารและข้อมูลต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในแต่ละหัวข้อ ตามลำดับดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีทางพุทธศาสนาอุตรนิกายสายจีน

พุทธศาสนาถือกำเนิดขึ้นครั้งแรกที่ประเทศอินเดียในราวศตวรรษที่ 6 ก่อนคริสตกาล¹ และเจริญรุ่งเรืองขึ้นจนแผ่ไปทั่วทุกภูมิภาคในเอเชีย แน่นอนว่าทั้งประเทศจีนและไทยก็ได้รับอิทธิพลจากการเข้ามาของพุทธศาสนาด้วย เมื่อพุทธศาสนาเข้าสู่ดินแดนประเทศใด ก็มีการหลอมรวมแนวคิดหลายประการให้เข้ากับความเชื่อหรือวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของที่นั้น รวมทั้งการตีความคำสอนของแต่ละบุคคลที่ต่างกันไป เหล่านี้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นจนเกิดเป็นนิกายต่างๆ ดังที่เห็นในปัจจุบัน

การเกิดนิกายในพุทธศาสนา เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนมชีพอยู่ เหล่าคณะสงฆ์เริ่มมีการแตกความสามัคคีกัน ดังเช่น “เรื่องของภิกษุเมือง โกสัมพีกับคณะของพระเทวทัตที่มีความเห็นเกี่ยวกับพระธรรมวินัยที่แตกต่างกัน” (อภิขัย โปธิประวัติศาสตร์, 2551: 3) เมื่อครั้งยังมีพระพุทธเจ้าอยู่เหตุการณ์ต่างๆ ก็ยังไม่ร้ายแรง สามารถยุติปัญหากันได้ แต่เมื่อสิ้นพระพุทธเจ้าแล้ว ความคิดเห็นที่ต่างกันก็เริ่มมีขึ้นอีกครั้ง การตีความพระธรรมวินัยที่แตกต่างกัน รวมทั้งการที่ศาสนาแผ่ขยายไปตามที่ต่างๆ มากขึ้น ผสมผสานเข้ากับธรรมเนียมประเพณีความเชื่อที่แตกต่างกันไป จึงเป็นสาเหตุให้เกิดการแบ่งแยกเป็นนิกายต่างๆ ขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับคนในท้องถิ่นประเทศนั้นๆ

พุทธศาสนาเริ่มแบ่งแยกออกเป็นนิกายครั้งแรก “หลังพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานได้ 3 เดือน (พุทธศักราชที่ 1) ได้มีการสังคายนาเกิดขึ้น แต่ว่าความเห็นของคณะสงฆ์ไม่ตรงกัน จึง

---

¹ พุทธศาสนาเริ่มขึ้นในราวศตวรรษที่ 6 ทางภาคเหนือของอินเดีย โดยเจ้าชายสิทธัตถะ (Siddhartha Gautama) ซึ่งประสูติเมื่อปี 563 ก่อนคริสตกาล (Jones and Palffy, 2013: 132-133) ทรงออกผนวชเมื่อมีพระชนมายุได้ 29 พรรษา และครั้นรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ทรงค้นพบทางสายกลาง คือ อริยมรรคมีองค์ 8 อันได้แก่ สิด สมภา และปัญญา รวมทั้งอริยสัจ 4 หรือความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ทรงเสด็จเผยแผ่ศาสนาเป็นเวลา 45 พรรษา และเสด็จดับขันธปรินิพพานเมื่อพระชนมายุได้ 80 พรรษา (Meagher, O'Brien, and Aherne, 1979: 546)

ทำให้เกิดการแบ่งแยกออกเป็น 2 นิกายใหญ่” (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต], 2555: 337–338) คือ ฝ่ายทักษิณนิกาย² และฝ่ายอุตรนิกายสายจีน³ ต่อมาพุทธศาสนาแตกออกเป็น 18 นิกาย นิกายสำคัญ ได้แก่ นิกายเถรวาทและนิกายมหาสังฆิกะ⁴ “สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ทรงเลื่อมใสในพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก และได้ทรงส่งสมณทูตออกไปเผยแผ่พุทธศาสนาไปยังประเทศต่างๆ ครั้นราวพุทธศตวรรษที่ 7 รัชสมัยของพระเจ้ากนิษกะ ทรงมีพระราชศรัทธาอย่างยิ่งในพุทธศาสนาฝ่ายอุตรนิกายหรือมหายาน⁵ ในสมัยนี้ฝ่ายอุตรนิกายได้แยกตัวออกไปอย่างชัดเจนและเจริญรุ่งเรืองขึ้นอย่างมาก ทรงทำให้พุทธศาสนาแพร่หลายไปยังประเทศจีน เกาหลี มองโกเลีย และญี่ปุ่น” (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต], 2555: 342)

พุทธศาสนาได้เข้าสู่ประเทศจีน “ตามหลักฐานที่ปรากฏในทางราชการคือ สมัยราชวงศ์ฮั่น แห่งภาคตะวันออก ในรัชสมัยของพระเจ้าฮั่นหมิงตี้ ได้ทรงเชิญพระภิกษุ 2 รูปมายังประเทศจีน พร้อมด้วยคัมภีร์พุทธศาสนาส่วนหนึ่ง จากนั้นพุทธศาสนาจึงได้เริ่มต้นอย่างเป็นทางการขึ้นครั้งแรกในประเทศจีน” (Chéng Gāng, 2001: 175–176) ทว่าทุกดินแดนย่อมมีความคิดหรืออคติความเชื่อดั้งเดิมเป็นรากฐานในสังคมอยู่แล้ว ประเทศจีนก็เช่นกัน “ในขณะที่พุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศจีนนั้น ลัทธิศาสนาเดิมของจีนคือ ขงจื้อและเต๋า ยังมีอิทธิพลอยู่มากในสังคม” (วิทยาลัยภาษาจีนปักกิ่ง, มหาวิทยาลัยครูนานจิง, มหาวิทยาลัยครูอันฮุย, 2550: 13)

² พุทธศาสนาฝ่ายทักษิณนิกายหรือฝ่ายเถรวาทนั้น เถรวาท หมายถึง “วาทะของพระเถระ (หมายถึง พระเถระผู้รักษาธรรมวินัยนับแต่ปฐมสังคายนา) เถรวาท เป็นพุทธศาสนาที่สืบมาตั้งแต่ยุคแรกสุด ซึ่งถือตามหลักธรรมวินัยที่พระอรหันตเถระ 500 รูปได้ประชุมทำสังคายนาครั้งแรกรวบรวมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าวางเป็นแบบแผนไว้เมื่อ 3 เดือนหลังพุทธปรินิพพาน ได้แก่ พุทธศาสนาอย่างที่นับถือแพร่หลายในประเทศไทย พม่า ลังกา ลาว และกัมพูชา บางทีเรียกว่า พุทธศาสนาแบบดั้งเดิม และเพราะเหตุที่แพร่หลายอยู่ในดินแดนแถบใต้ จึงเรียกว่า ทักษิณนิกาย (นิกายฝ่ายใต้)” (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต], 2553: 123)

³ พุทธศาสนาฝ่ายอุตรนิกายสายจีนหรือฝ่ายอาชริยวาท คือ “ฝ่ายที่ถือตามคำสั่งสอนและความหมายที่อาจารย์รุ่นหลังสอนต่อมา ถือเอาวาทะของพระอาจารย์หรือมดิกของพระอาจารย์ บางทีใช้เป็นคำเรียกพุทธศาสนานิกายฝ่ายเหนือ คือ มหายาน” (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต], 2553: 538)

⁴ นิกายมหาสังฆิกะ หมายถึง “นิกายของพวกสงฆ์ฝ่ายมาก คำว่า มหา คือ มากมาย สังฆิกะ คือ เกี่ยวข้องหรือเป็นของสงฆ์ ดังนั้นนิกายมหาสังฆิกะจึงหมายถึง นิกายของพระสงฆ์ฝ่ายที่มีจำนวนมากกว่านั่นเอง จำนวนมากในที่นี้ หมายถึง พระสงฆ์ที่ถือคติมีจำนวนมาก” (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต], 2555: 338)

⁵ พุทธศาสนาฝ่ายมหายาน หรือ นิกายมหายานนั้น มหายาน หมายถึง “ยานใหญ่ เป็นนิกายพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นหลังพุทธปรินิพพานประมาณ 500–600 ปี โดยสืบสายจากนิกายที่แตกออกไป (ถือกันว่า สืบต่อไปจากนิกายมหาสังฆิกะที่สูญไปแล้ว) บางทีก็เรียกว่า โพธิสัตว์ยาน (ยานของโพธิสัตว์) และเรียกพุทธศาสนาแบบเก่า รวมทั้งเถรวาทที่มีอยู่ก่อนว่า หินยาน (คำว่า หินยาน แปลว่า ยานเลว หรือ ยานที่ด้อย หมายถึง พาหนะต่ำด้อยด้อยคุณภาพที่ขนพาไปได้น้อยและด้อยผล เป็นคำที่เกิดขึ้นภายหลัง แต่นำมาใช้เรียกสิ่งที่ต่ำกว่า) หรือเรียกว่า สวากยาน (ยานของสาวก) มหายานนั้นมีผู้นับถือมากในประเทศแถบเหนือของทวีปเอเชีย เช่น จีน เกาหลี ญี่ปุ่น ทิเบต และมองโกเลีย บางทีจึงเรียกว่า อุตรนิกาย (นิกายฝ่ายเหนือ) เนื่องจากมหายานมีนิกายที่แยกออกไปมากมาย ฝ่ายเถรวาทจึงเรียกมหายานรวมๆ ไปทั้งหมดว่า อาชริยวาท หรือ อาจารย์วาท (ลัทธิของอาจารย์ที่เป็นเจ้านิกายนั้นๆ) ส่วนเถรวาทเองนั้น พุทธศาสนาแบบเก่าที่เป็นนิกายย่อยอื่นๆ ได้สูญสิ้นไปหมดแล้ว เหลือเพียงเถรวาทอย่างเดียว สมัยนี้จึงนิยมเรียกว่า เถรวาท ไม่เรียกว่า หินยาน” (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต], 2553: 305–306, 469)

พุทธศาสนาในช่วงแรกถูกต่อต้านจากลัทธิความเชื่อเดิม “กระทั่งนักปราชญ์ชาวจีนได้นำหลักธรรมในพุทธศาสนามาอธิบายให้เห็นว่ามีความชัดเจนลึกซึ้ง และเป็นจริงกว่าลัทธิดั้งเดิม ประกอบกับความประหลาดอันดั่งงามของสงฆ์ในยุคนั้น จึงทำให้ประชาชนเลื่อมใสศรัทธาและหันมานับถือกันมากขึ้น แต่ทั้งนี้ก็ยังไม่ได้ละทิ้งความคิดความเชื่อดั้งเดิมไป” (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต], 2555: 53) พุทธศาสนาในยุคนี้จึงเป็นการผสมผสานระหว่างพุทธศาสนาซึ่งเป็นแนวคิดใหม่และแนวคิดของลัทธิขงจื้อและเต๋าอันเป็นลัทธิดั้งเดิมของประชาชนสมัยนั้น

กระทั่ง “ในคริสต์ศตวรรษที่ 4 พุทธศาสนาจึงได้เป็นศาสนาประจำชาติของประเทศจีนนับแต่นั้น รวมทั้งในสมัยนี้พระภิกษุผู้เป็นนักปราชญ์ เช่น กุมารชีวะ หรือ กุมารชีพ (鳩摩罗什 Jiū móluóshí ค.ศ. 344-413) ได้เดินทางเข้ามาเพื่อช่วยแปลพระคัมภีร์เผยแพร่แก่ประชาชนอย่างกว้างขวางอีกด้วย” (Keown and Prebish, 2010: xvi) พุทธศาสนาในประเทศจีนเจริญรุ่งเรืองสืบต่อเนื่องมาทุกราชวงศ์ “และเจริญถึงขีดสุดในสมัยราชวงศ์ถัง (唐 Táng) ถือว่าเป็น “ยุคทองแห่งพุทธศาสนา” และเป็น “ยุคทองแห่งวรรณคดีทางพุทธศาสนา” อีกด้วย” (อภิชาติ โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์, 2551: 311) จากนั้นพุทธศาสนาก็ค่อยๆ เลื่อมลง เฟื่องฟูขึ้น และเลื่อมลงอีกสลับกันไปในราชวงศ์หลังๆ โดยพุทธศาสนาในจีนมีการแบ่งแยกออกเป็นนิกายต่างๆ อีกมากมายทั้งสิ้น 8 นิกาย⁶ นิกายที่สำคัญยิ่งและได้รับความเลื่อมใส ศรัทธา นับถือเป็นอย่างมาก คือ นิกายฉานจง (禅宗 Chánzōng บาลีเรียกว่า “ฉาน” สันสกฤตเรียกว่า “รหฺยาน” และภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า “เซน” หมายถึง นิกายที่ปฏิบัติทางวิปัสสนา) โดย “พระโพธิธรรม (菩提达摩 Pútí Dámó ค.ศ. ? -528 หรือ 536 หรือในไทยรู้จักกันในนาม “พระต๊กม้อ”) เป็นผู้นำนิกายนี้จากอินเดียมาสู่จีน” (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต], 2555: 53–54) พัฒนาการของพุทธศาสนาข้างต้น ทำให้ทราบว่าพุทธศาสนาสามารถผสมผสานแนวคิดของศาสนาให้เข้ากับความคิดดั้งเดิม และเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมของยุคสมัย การเกิดนิกายต่างๆ ขึ้น หมายถึง ความเจริญรุ่งเรืองแห่งพุทธศาสนา ดังคำกล่าวของปราชญ์ทางพุทธศาสนาคนหนึ่งของไทย และเป็นผู้บุกเบิกการศึกษาพุทธศาสนาอุดรนิคาย คือ เสถียร โพธิ์นันทะ (2516: ข-ฉ) ซึ่งกล่าวไว้ว่า “การที่ศาสนาเกิดนิกายขึ้น นั้นหมายถึง นิกายเป็นสัญลักษณ์ของความเจริญแห่งศาสนา”

นักศึกษาวิจัยผู้เป็นพระภิกษุจีนรูปแรกที่ศึกษาค้นคว้าหลักธรรมและเรื่องในฝ่ายอุดรนิคายอย่างละเอียด คือ พระครูสมุห์อภิชาติ (เย็นเที่ยง) หรือ อภิชาติ โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์ (2551: 78–79) ซึ่งเห็นว่า “พุทธศาสนาในยุคแรกๆ นั้น มีแนวคิดเป็นลักษณะทางสัจนิยม มนุษยภาพนิยม และเป็น

⁶ นิกายทั้ง 8 นิกายในจีนนี้ ได้แก่ “นิกายสังฆธรรมปุณฺฑริก นิกายเซ็นหรือรหฺยาน นิกายอวตังสกะ นิกายสุขาวดี นิกายตรีศาสตร์ นิกายธรรมลักษณะ นิกายวินัย และนิกายมนตรยาน ในที่นี้ไม่นับรวมกับนิกายทางทิเบตอีก 2 นิกาย คือ นิกายแดงหรือนิกายหมวกแดง และนิกายเหลืองหรือนิกายหมวกเหลือง” (อภิชาติ โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์, 2551: 244) โดยพุทธศาสนาแบบทิเบตนี้ “ถือตนว่าเป็นนิกายใหญ่อีกนิกายหนึ่งต่างหาก และเรียกตนว่า วัชรยาน และถือตนว่า ประเสริฐเลิศกว่าอุดรนิคายสายจีน” (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต], 2553: 469)

วิทยาศาสตร์ แต่เมื่อแบ่งแยกออกเป็น 18 นิกายนั้น แนวคิดดั้งเดิมก็ได้เปลี่ยนไปกลายเป็นแนวคิดแบบอภิปรัชญา จวบจนเกิดนิกายมหายานขึ้น แนวคิดพุทธศาสนามหายานจึงกลายเป็นอภิปรัชญา และตรรกวิทยาอย่างสมบูรณ์แบบ รวมทั้งเป็นวรรณคดีและศิลปะทางความคิดที่ทรงคุณค่าอีกด้วย”

นอกจากแนวคิดข้างต้นแล้ว นักวิชาการศาสนาผู้เปิดมุมมองและการศึกษาพุทธศาสนาอุดร นิกายในไทยจนเป็นที่ยอมรับไปทั่ว คือ เสฐียร พันธรัณย์ (2534: 145–146) ซึ่งได้เสริมแนวคิดดั้งเดิมเกี่ยวกับพุทธศาสนาไว้ว่า “แนวคิดดั้งเดิมของพุทธศาสนาเน้นที่หลักธรรมและวินัย เรียกว่า โอวาทปาฏิโมกข์ กล่าวคือ การมีความอดทนอดกลั้น การไม่ทำร้ายเบียดเบียนผู้อื่น การไม่กล่าวร้ายต่อกัน สรรวมในศีลของตน และการไม่ทำความชั่วทั้งปวง ทำจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาด ข้อนี้ถือเป็นหัวใจของศาสนาด้วย”

หลักธรรมดั้งเดิมเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของคนในสังคม เน้นให้มองความเป็นจริง ทุกสิ่งสามารถปฏิบัติและพิสูจน์ได้แบบวิทยาศาสตร์ มีเหตุมีผล โดยสามารถสรุปเป็นข้อๆ ได้ดังนี้ (เสฐียร พันธรัณย์, 2534: 148-163)

- 1) เน้นความเสมอภาคและเสรีภาพของมนุษย์
- 2) เน้นการยกย่องฐานะของสตรีในสังคม
- 3) เน้นการเชื่ออย่างมีเหตุผล พิจารณาด้วยสติปัญญา
- 4) เน้นการพึ่งตนเอง อ ย่ารอคอยสิ่งเหนือธรรมชาติ
- 5) เน้นการทำความดีในทุกที่ทุกเวลา อ ย่ารอคอยโอกาส
- 6) เน้นเรื่องผลแห่งกรรม การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว และไม่สามารถล้างบาปใดๆ ได้
- 7) เน้นเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด ที่มาจากผลแห่งกรรม
- 8) เน้นเรื่องความไม่เที่ยงของทุกสิ่ง มีเกิด มีดับ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา
- 9) เน้นการหลุดพ้น การไปสู่นิพพาน หรือ การดับทุกข์ทั้งปวง
- 10) เน้นหลักธรรมของผู้ครองเรือน แม้ไม่ได้ออกบวช ก็สามารถปฏิบัติธรรมให้เกิดความสุขในชีวิตได้

จากหลักธรรมดั้งเดิมดังกล่าวของพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่า แนวคิดและหลักธรรมเหล่านั้นล้วนมีอิทธิพลต่อคนในสังคมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่ยังนับถือพุทธศาสนา ทักษณนิกาย ซึ่งประเทศเหล่านี้ยังคงถือตามหลักธรรมดั้งเดิมเหมือนกันหมด “หลักธรรมดั้งเดิมนี้ถือเอาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นสิ่งสำคัญที่สุด และถือว่าบุญกุศลมาจากการประพฤติปฏิบัติตามพระธรรม” (หลวงวิจิตรวาทการ, 2546, เล่ม 2: 651) โดยเชื่อในเรื่องกรรมและผลของกรรม มองตามความเป็นจริง ความเป็นเหตุเป็นผล ใครทำอย่างไร ทำสิ่งใด ก็จะได้รับผลจากสิ่งที่กระทำนั้นตอบแทน

เมื่ออุตรนิกายเกิดขึ้นมาในพุทธศาสนาในภายหลัง แนวคิดและหลักธรรมดั้งเดิมก็เปลี่ยนแปลงไป เกิดมีคำสอนและแนวปฏิบัติที่แตกต่างกันของนิกายย่อยๆ ทั้งหลายในฝ่ายอุตรนิกาย เราทราบแล้วว่า “พุทธศาสนาอุตรนิกายนั้นเกิดขึ้นและแตกออกมาจากนิกายทั้ง 18 ในยุคต้น เนื่องจากฝ่ายอุตรนิกายมีทัศนคติในเรื่องอุดมคติที่ต่างจากนิกายเหล่านั้น โดยสามารถสรุปหลักธรรมและทัศนคติแนวคิดของพุทธศาสนาฝ่ายอุตรนิกายได้” (เสฐียร พันธรั้งยี, 2534: 167-168) ดังนี้

- 1) เน้นให้ปฏิบัติตามวิถีทางแห่งพระโพธิสัตว์⁷ หรือ โพธิสัตว์มรรค คือ ยังไม่ต้องการการหลุดพ้น จะต้องช่วยเหลือผู้อื่นหรือสัตว์อื่นให้พ้นทุกข์เสียก่อน ถึงจะหลุดพ้นได้
- 2) เน้นเรื่องธรรมมากกว่าเรื่องวินัย มองคำสอนในแง่ของปรัชญา โดยขึ้นอยู่กับการศึกษาความของแต่ละบุคคล
- 3) เน้นให้เชื่อว่า พระพุทธเจ้านั้นมีกาย 3 คือ ธรรมกาย สัมโภคกาย และนิรมาณกาย⁸
- 4) เน้นให้เชื่อเรื่องความสามารถของแต่ละบุคคลที่สามารถบรรลุธรรม เป็นพระโพธิสัตว์เองได้

จากข้อสรุปดังกล่าว จะเห็นได้ว่าหัวใจสำคัญของหลักธรรมและแนวคิดของพุทธศาสนาฝ่ายอุตรนิกายนั้น โดยหลักใหญ่ๆ แล้วก็คือ การบำเพ็ญตนแบบพระโพธิสัตว์ ต้องเป็นผู้รู้แจ้งในหลักธรรม ไม่เป็นทาสของกิเลส มีใจเมตตากรุณาที่ยิ่งใหญ่ เพราะจะต้องพาสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์เสียก่อน ถึงจะหลุดพ้นได้

ข้อสรุปของแนวคิดและหลักธรรมดั้งเดิม กับแนวคิดของฝ่ายอุตรนิกายดังที่ได้กล่าวมานั้น มีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้ ความต่างนี้เกิดเนื่องมาจากว่า “ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะปรินิพพานได้ทรงอนุญาตไว้ว่า หลังจากทรงปรินิพพานแล้ว หากต้องการแก้ไขลักษณะที่เล็กน้อย ก็สามารถทำได้ตามควรแก่กาลเทศะ” (อภิชัย โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์, 2551: 4) ด้วยเหตุนี้ จึงมีกลุ่มสงฆ์ที่นำไปตีความและสังคายนาพระธรรมและพระวินัยใหม่เอง เกิดความคิดเห็นที่แตกต่างกันขึ้นรวมทั้งทำให้เกิดทฤษฎีใหม่ทางพุทธศาสนาขึ้นมาด้วย

⁷ ความหมายของพระโพธิสัตว์นั้น แตกต่างกันไปตามแต่ละคัมภีร์ของทั้งทักษิณนิกายและอุตรนิกายสายจีน แม้แต่ในคัมภีร์เดียวกัน หากมีการรวบรวมต่อในภายหลังก็มีการให้ความหมายที่แตกต่างออกไปอีก ทั้งนี้ “ความหมายของคำว่า “โพธิสัตว์” นั้น สามารถสรุปได้ทั้งหมด 3 ประการ คือ บุคคลผู้กำลังจะตรัสรู้ บุคคลที่มุ่งหมายบรรลุอนุตตรสัมโพธิญาณ และบุคคลผู้มีแก่น คือโพธิ และอาจมีความหมายในลักษณะของพระอรหันตสาวกด้วย” (ประพนธ์ อัครวิรุฬหการ, 2546: 48–51)

⁸ กาย 3 หรือ “ตรีกาย ประกอบด้วย ธรรมกาย หมายถึง ผู้มีธรรมเป็นกาย เป็นพระนามอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า กล่าวคือ พระธรรมก็คือพระพุทธเจ้า” (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต], 2553: 142) “สัมโภคกาย หมายถึง พระธรรมของพระโพธิสัตว์ หรือการบำเพ็ญธรรมของพระโพธิสัตว์เพื่อมหาชน” (เสฐียร พันธรั้งยี, 2534: 171) กล่าวคือ เป็นกายในทางอุดมคติ และ “นิรมาณกาย หมายถึง กายของมนุษย์ธรรมดา สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพของสังขารมนุษย์ ในที่นี้หมายถึง พระพุทธเจ้าผู้ประสูติมายังโลกมนุษย์ ตรัสรู้สั่งสอนธรรม และปรินิพพานเมื่อพระชนมายุ 80 พรรษา” (อภิชัย โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์, 2551: 107–108) สำหรับแนวคิดตรีกายนี้ ฝ่ายทักษิณนิกายยอมรับเพียง ธรรมกาย และ นิรมาณกาย เท่านั้น

เสฐียร พันธรั้งยี (2534: 168–169) ได้สรุปทฤษฎีดังกล่าว โดยจำแนกออกได้เป็น 3 เรื่อง คือ ทฤษฎีเรื่องพระพุทธเจ้า ทฤษฎีเรื่องพระธรรม และทฤษฎีเรื่องพระสงฆ์

1) ทฤษฎีเรื่องพระพุทธเจ้า แนวคิดดั้งเดิมหรือแนวคิดของทักษิณนิกาย กับแนวคิดของอุตรนิกายสายจีนมีความแตกต่างกัน คือ

ทักษิณนิกายเชื่อว่ามิพระพุทธเจ้าในอดีตหลายพระองค์ ผู้ที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้นั้น ต้องมีคุณสมบัติที่ถูกต้องเหมาะสม ต้องเคยเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าองค์ก่อนหน้าองค์ใดองค์หนึ่งมาแล้ว และได้พยากรณ์ว่าจะเป็นพระพุทธเจ้าองค์ต่อไปในอนาคต และพระพุทธเจ้ามีภาวะเหมือนมนุษย์ คือ มีภาวะเกิด แก่ เจ็บ ตาย เหมือนมนุษย์ธรรมดา

อุตรนิกายสายจีนเชื่อว่าพระพุทธเจ้าทรงเกิดเองและมีอำนาจด้วยพระองค์เอง ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ พระพุทธเจ้าที่ทรงอุบัติเป็นมนุษย์ และพระพุทธเจ้าที่เกิดจากอำนาจของพระอาทิพุทธเจ้า ดังนั้นพระพุทธเจ้าที่ตรัสรู้แล้วจึงมีมากมายเกินกว่าจะนับได้ และพระพุทธเจ้าที่ทรงอุบัติเป็นมนุษย์นั้น มีกาย 3 ดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว

2) ทฤษฎีเรื่องพระธรรม แนวคิดของทักษิณนิกายกับแนวคิดของอุตรนิกายสายจีน เน้นเรื่องพระธรรมแตกต่างกัน คือ

ทักษิณนิกายเน้นเรื่องความสำคัญของพระวินัย การปฏิบัติตนตามหนทางที่จะตรัสรู้เป็นพระอรหันต์ การเวียนว่ายตายเกิด กฎแห่งกรรม และความจริงของโลก

อุตรนิกายสายจีนเน้นเรื่องพระธรรมสำคัญกว่าพระวินัย ถือว่าพระธรรมเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า และเน้นเรื่องเมตตาคุณของพระพุทธเจ้าที่มีต่อสรรพสัตว์ทั้งมวล

3) ทฤษฎีเรื่องพระสงฆ์ แนวคิดของทักษิณนิกายและอุตรนิกายสายจีนในเรื่องนี้ คือ

ทักษิณนิกายกำหนดให้พระสงฆ์มุ่งรักษาวินัยศีลจำนวน 227 ข้ออย่างเคร่งครัด และต้องอยู่ในสมณเพศ บำเพ็ญตนตามแนวทางพระอรหันต์ โดยปฏิบัติตามหลัก ศีล สมาธิ ปัญญา

อุตรนิกายสายจีนกำหนดว่าผู้ปฏิบัติธรรมต้องบำเพ็ญตนไปในหนทางของโพธิสัตว์ คือ มีเมตตาธรรม แต่ไม่จำเป็นต้องอยู่ในสมณเพศ จะเป็นฆราวาสก็สามารถบำเพ็ญตนเป็นโพธิสัตว์ได้ ดังนั้นจึงเกิดแนวคิดทฤษฎีนักบวชมีครอบครัวขึ้น⁹ และจะต้องมีการอธิษฐานจิตตั้งมั่นในหนทางแห่งโพธิสัตว์ก่อนบำเพ็ญตนด้วย เชื่อว่าหากปฏิบัติดังนี้แล้ว นอกจากตัวเองจะพ้นทุกข์แล้ว ยังจะสามารถช่วยผู้อื่นให้พ้นทุกข์ตามไปด้วย

⁹ อุตรนิกายสายจีนนิยมเรียกผู้ปฏิบัติธรรมว่า “นักบวช” เนื่องจาก “ผู้ออกบวชไม่ต้องมีพิธีกรรมการบวชและการปฏิบัติตนตามภาวะของสงฆ์เหมือนทักษิณนิกาย และทฤษฎีนักบวชมีครอบครัวได้นี้ จะเห็นได้จากเรื่องราวในประวัติศาสตร์จีนของพระกัณฐะที่ถูกรับของพระจักรพรรดิจินไห้มีครอบครัว และการปฏิบัติธรรมของอุตรนิกายสายจีนบางนิกายในประเทศญี่ปุ่น เช่น นิกายสุชาวดี เป็นต้น” (เสฐียร พันธรั้งยี, 2534: 173–178)

จากข้อสรุปเรื่องทฤษฎีทั้งสามนั้น ทำให้เราเห็นความแตกต่างกันทางแนวคิด และลักษณะของทั้งสองนิกายอย่างเด่นชัด ทว่าถึงแม้จะมีความต่างและดูแบ่งแยกออกเป็นสองฝ่ายดังนี้แล้ว แต่นักศึกษาค้นคว้าหลายท่านก็ให้ความเห็นถึงข้อดีของการแบ่งแยกออกเป็นสองนิกายไว้ในเชิงบวกทั้งสิ้น ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของนักคิด นักพูดและนักเขียนคนสำคัญของไทยท่านหนึ่งคือ หลวงวิจิตรวาทการ (2546, เล่ม 2: 650) ซึ่งอธิบายไว้ว่า

นักค้นคว้าทางฝรั่งเขียนไว้สอดคล้องต้องกันว่า การที่แยกออกเป็นมหายานและหินยานนั้น ทำให้พระพุทธศาสนามีปีก 2 ปีก ที่พุงให้ลอยเด่นอยู่ได้ มหายานกับหินยานมีความดีไปคนละทาง มีวิธีการไปคนละอย่าง ซึ่งลงท้ายก็เป็นประโยชน์ยิ่งใหญ่แก่พระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนามีจำนวนคนถือปฏิบัติเป็นเอกอยู่ในบรรดาศาสนาต่างๆ ของโลก.....หินยานนั้น ได้ทำหน้าที่เป็นผู้เก็บรักษาพุทธพจน์และเรื่องราวในพระพุทธศาสนา อันถูกต้องแท้ไว้.....ส่วนทางมหายานนั้น ได้ทำความดีในทางฉลาดคิด หาวิธีให้สมใจมนุษย์ เผยแพร่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ที่เป็นหลักใหญ่หลักสำคัญออกไปได้ยิ่งกว่า.....นิกายทั้ง 2 นี้ ทำหน้าที่อย่างดีอยู่คนละทาง มหายานสร้างความไพศาล หินยานสร้างความมั่นคง

ดังนี้แล้ว การที่แยกออกเป็นสองนิกาย ถึงแม้จะมีความต่าง แต่ในความต่างนั้นก็กลับเอื้อประโยชน์ต่อกัน จึงถือได้ว่าเป็นประโยชน์อย่างมากต่อความเจริญของพุทธศาสนาในโลก

โดยสรุปแล้ว พุทธศาสนาฝ่ายอุตรนิกายในประเทศจีนได้เสื่อมลงไปเรื่อยๆ ในยุคหลังด้วยปัจจัยหลายประการ เช่น “การประพฤติปฏิบัติของสงฆ์ การไม่ได้รับความอุปถัมภ์จากผู้ปกครอง รวมทั้งระบอบการเมืองการปกครองที่เปลี่ยนแปลงไป เหล่านี้ทำให้ความมั่นคงของพุทธศาสนาในประเทศจีนถึงจุดตันคลอนและเสื่อมลงไปตามกาลเวลา” (อภิชาติ โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์, 2551: 311) ทว่าแม้ในอดีตประเทศจีนเคยอยู่ในระบอบที่จำกัดเสรีภาพในเรื่องศาสนา และพุทธศาสนาไม่ได้เป็นศาสนาประจำชาติแล้ว แต่พุทธศาสนากลับหล่อหลอมเข้ากับจิตใจของประชาชน และรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับขนบธรรมเนียมและประเพณีที่มีมาแต่โบราณกาล หยั่งรากฝังแน่นอยู่ในจิตใจของประชาชนจนถึงปัจจุบัน ทำให้เรายังคงเห็นอิทธิพลของพุทธศาสนา สะท้อนออกมาในการดำเนินชีวิตของประชาชนหลากหลายด้าน ไม่เว้นแม้แต่ในด้านภาษาที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาโดยตรงด้วย

ภาษาได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนา อาจมาจากคำบาลีหรือคำสันสกฤตที่มาจากพุทธศาสนา ดังคำกล่าวของพระนักวิชาการ นักคิด นักเขียนทางพุทธศาสนารุ่นใหม่ ผู้ได้รับการยกย่องจากทั้งในและต่างประเทศอย่างมาก คือ พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต] (2556: 20) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า “คำบาลีที่มาจากพุทธศาสนาโดยตรง และคำสันสกฤตที่มาจากพุทธศาสนาบ้าง มาจากศาสนาอื่นบ้าง ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญในภาษา...เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนาเป็นแหล่งแห่งความเจริญงอกงามของภาษา...” ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้เกิดคำ กลุ่มคำ หรือถ้อยคำสำนวนที่มาจากการเผยแพร่พุทธศาสนาในแต่ละสมัยขึ้น

คำกล่าวนี้ สอดคล้องกับแนวคิดทางด้านคติชน ในแง่ของภายิต สำนักนักวิชาการทางด้านคติชนวิทยาท่านหนึ่ง คือ อารี ถาวรเศรษฐ์ (2546: 176) ได้อธิบายไว้ว่า “นักคติชนส่วนใหญ่จะสันนิษฐานว่า ภายิต สำนัก มีที่มาจากศาสนา ความเชื่อ ค่านิยมของสังคม สภาพสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ถึงแม้ว่า ภายิต สำนัก มีวิธีแบ่งเป็นประเภทย่อยหลายวิธีแตกต่างกัน แต่บทบาทหน้าที่ของภายิตสำนักทุกประเภทจะคล้ายคลึงกัน คือ การให้การศึกษาอบรม เตือนสติบุคคลในสังคมมาตั้งแต่สมัยดั้งเดิมที่ยังไม่มีการจัดการศึกษาในโรงเรียนจนสมัยปัจจุบัน” นอกจากนี้ ยังเสริมอีกว่า (อารี ถาวรเศรษฐ์, 2546: 162) “ภายิต สำนัก อาจเกิดจากความรู้อุบาย ความคิด และประสบการณ์ของผู้รู้ นักปราชญ์ หรือศาสดา ได้นำสิ่งที่ตนสังเกตเห็นไปทดลองหรือพิสูจน์แล้วว่าเป็นความจริง เป็นสิ่งที่ดี มีประโยชน์ และนำไปบอกกล่าวผู้อื่น เมื่อมีการปฏิบัติตามแล้วได้ผลดี จึงจดจำและบอกกล่าวสั่งสอนเป็นมรดกตกทอดกันมา”

จากคำกล่าวข้างต้น จึงเป็นสิ่งพิสูจน์ว่า พุทธศาสนามีอิทธิพลต่อสำนักต่างๆ นอกจากสำนักจะสะท้อนแนวคิดทางพุทธศาสนาแล้ว ยังมีบทบาทต่อผู้คนในสังคมอีกด้วย ดังนั้นจึงควรจะได้ศึกษาวิเคราะห์สำนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักจีนที่ได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนาอย่างยาวนาน

2.2 แนวคิดและความหมายของ “สำนักจีน”

สำนักในภาษาจีนนั้น เป็นกลุ่มคำที่มีความหมายแฝงและเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายตั้งแต่อดีตแล้ว ในหนังสือเกี่ยวกับสำนักจีน และนักวิจัยทางด้านสำนักจีนหลายท่านได้ให้นิยามและคำจำกัดความของคำว่า “สำนัก” (成語 chéngyǔ) ไว้ดังนี้

หนังสือ《现代汉语词典》(Xiàndài Hànyǔ Cídiǎn พจนานุกรมภาษาจีนกลางปัจจุบัน) (1998: 160) ได้ให้ความหมายไว้ว่า

成語 (chéngyǔ) คือ “ประโยคสั้นหรือกลุ่มคำที่กำหนดรูปแบบที่แน่นอน สั้นกะทัดรัด ได้ใจความ โดยมีการใช้สืบทอดต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน สำนักในภาษาจีนส่วนใหญ่ประกอบด้วยอักษร 4 ตัว และมักมีที่มาของสำนัก สำนักบางสำนักเมื่อดูจากตัวอักษรก็สามารถเข้าใจความหมายของสำนักได้ไม่ยาก เช่น ‘小题大做’ (xiǎo tí dà zuò) หรือ ‘后来居上’ (hòu lái jū shàng) เป็นต้น สำนักบางสำนักจำเป็นต้องรู้ที่มา หรือเรื่องราวจากคำกวีหรือหนังสือโบราณ จึงจะสามารถเข้าใจความหมายของสำนักได้ เช่น ‘朝三暮四’ (zhāo sān mù sì) หรือ ‘杯弓蛇影’ (bēi gōng shé yǐng) เป็นต้น”

หนังสือ《辞海》(Cíhǎi สารานุกรมจีนเนื้อหา) (2009: 285) ได้ให้ความหมายไว้ว่า

成语 (chéngyǔ) คือ “ประเภทหนึ่งของ ‘熟语’ (shúyǔ¹⁰) เป็นกลุ่มคำที่ใช้บ่อย และมีรูปแบบที่กำหนดแน่นอน ในภาษาจีนส่วนใหญ่จะประกอบด้วยอักษร 4 ตัว มีองค์ประกอบหลากหลายและมีที่มาต่างกัน ความหมายที่สื่อออกมามักมีความหมายแฝงที่กำหนดไว้ชัดเจน บางสำนวนสามารถเข้าใจได้เมื่อดูจากตัวอักษร เช่น ‘万紫千红’ (wàn zǐ qiān hóng หมายถึง สีแสนสวยสดงดงามมาก) หรือ ‘乘风破浪’ (chéng fēng pò làng หมายถึง มีความมุ่งมาดปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะฝ่าลมโต้คลื่นอย่างไม่ท้อถอย) บางสำนวนต้องรู้ที่มา จึงจะเข้าใจได้ เช่น ‘患得患失’ (huàn dé huàn shī มีที่มาจากหนังสือ《论语》(Lúnyǔ) หมายถึง เป็นทุกข์เป็นร้อนในเรื่องผลได้ผลเสียส่วนตัว) หรือ ‘守株待兔’ (shǒu zhū dài tù มีที่มาจากหนังสือ《韩非子》(Hánfēizi) หมายถึง นั่งรอคอยให้โชคหรือลาภลอยมาหา)”

นอกจากพจนานุกรมและสารานุกรมจีนข้างต้นแล้ว นักวาทศาสตร์จีนผู้มีชื่อเสียงในด้านวาทศาสตร์จีนสมัยใหม่ และเป็นผู้ศึกษาในด้านสำนวนภาษาจีนโดยตรง คือ Ní Bǎoyuán และ Yáo Péngcí (1990: 2) ได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ว่า “การให้คำนิยามของสำนวนในหนังสือพจนานุกรมภาษาจีนกลางปัจจุบัน เป็นการดูจากลักษณะเด่นของสำนวน ครอบคลุมทุกด้าน เพียงแต่การมองสำนวนว่า มีลักษณะเป็น ‘ประโยคสั้น’ ไม่เหมาะสมนัก สำนวนมีลักษณะเหมือนคำ เป็นข้อมูลในโครงสร้างภาษา บางครั้งก็สามารถใช้อย่างอิสระเป็นรูปประโยคได้ มีลักษณะเหมือนกับประโยคที่มีโครงสร้างคำเดียว (เช่น ‘ใคร!’ ‘เครื่องบิน!’ เป็นต้น) ถึงแม้จะเป็นสำนวนที่มีลักษณะโครงสร้างแบบประธาน-กริยา เช่น ‘愚公移山’ (yú gōng yí shān คือ ชายชราย้ายภูเขา) ก็มองว่าเป็นกลุ่มคำจะเหมาะสมกว่า”

ส่วนคำนิยามจากหนังสือสารานุกรมจีนนี้อาศัย Ní Bǎoyuán และ Yáo Péngcí (1990: 3-4) ได้อธิบายเสริมไว้ว่า “เป็นการให้ความหมายโดยมองว่า สำนวนเป็นกลุ่มคำประเภทหนึ่ง และอธิบายได้อย่างถูกต้อง” นอกจากนี้ ยังได้สรุปคำจำกัดความของคำว่า “成语 (chéngyǔ)” ไว้ดังนี้ (Ní Bǎoyuán and Yáo Péngcí 1990: 6)

- 1) เป็นสิ่งที่ใช้กันประจำต่อเนื่องมายาวนาน มีประวัติศาสตร์ในตัวเอง เช่น “如火如荼” (rú huǒ rú tú หมายถึง เป็นไปอย่างคึกคักเหมือนไฟที่ลุกไหม้) เป็นสำนวนที่เก่าแก่มิปรากฏใช้ในหนังสือ《国语》(Guóyǔ) มาตั้งแต่สมัย 春秋 (Chūn Qiū ราวปี ก่อน ค.ศ. 722 – ก่อน ค.ศ. 481)

¹⁰ 熟语 shúyǔ คือ “ประโยคหรือกลุ่มคำที่กำหนดรูปแบบเอาไว้ในภาษา เวลามาใช้จะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบต่างๆ ได้ และต้องคงองค์ประกอบทั้งหมดถึงจะเข้าใจความหมายได้ ซึ่งประกอบด้วย 成语 (chéngyǔ) สำนวน) 谚语 (yànyǔ ภาษิต) 格言 (géyán คติพจน์) 惯用语 (guànyòngyǔ สำนวนที่ใช้บ่อย) และ 歇后语 (xiēhòuyǔ สำนวนเปรียบเทียบกับแบบละท้าย) เป็นต้น” (Xià Zhēngnóng and Chén Zhili, 2009: 2095)

- 2) ความหมายแฝงในสำนวนมีความครบถ้วน เป็นรูปธรรมและชัดเจน เช่น “一针见血” (yī zhēn jiàn xiě หมายถึง พุศตรงจุดหรือจี้ถูกจุดสำคัญ)
- 3) โครงสร้างหรือองค์ประกอบในสำนวนไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ หรือสลับตำแหน่งของลำดับคำในสำนวนไม่ได้ โดยมีรูปแบบที่กำหนดเอาไว้แน่นอน
- 4) รูปแบบของสำนวนส่วนใหญ่ประกอบด้วยอักษร 4 ตัว กะทัดรัดชัดเจน
- 5) เวลามาใช้ มักจะปรากฏการใช้ทั้งสำนวน มีลักษณะเท่ากับคำหนึ่งคำ
- 6) สำนวนมีลักษณะเป็นกลุ่มคำที่มีรูปแบบกำหนดแน่นอน แต่ต่างจากกลุ่มคำอิสระ (ที่มี 4 อักษร) ซึ่งกลุ่มคำอิสระสามารถเปลี่ยนตำแหน่งหรือสลับที่ได้ และความหมายของแต่ละคำเพียงเสริมกันเท่านั้น เช่น

“思想解放” (sīxiǎng jiěfàng หมายถึง ความคิดปลดปล่อย) สามารถเปลี่ยนเป็น “解放思想” (jiěfàng sīxiǎng หมายถึง ปลดปล่อยความคิด)

“打扫干净” (dǎsǎo gānjìng หมายถึง ปัดกวาดสะอาด) สามารถเพิ่มคำช่วยได้ เป็น “打扫得很干净” (dǎsǎo de hěn gānjìng หมายถึง ปัดกวาดได้สะอาดมาก)

“科学技术” (kēxué jìshù หมายถึง วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี) สามารถเพิ่มคำเชื่อมเป็น “科学与技术” (kēxué yǔ jìshù หมายถึง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี)

ในขณะที่สำนวนไม่สามารถทำได้ เพราะเป็นกลุ่มคำที่มีรูปแบบแน่นอน เช่น “瓮中之鳖” (wèng zhōng zhī biē หมายถึง ตะพานน้ำซึ่งอยู่ในอ่าง) ไม่สามารถเพิ่มคำสลับตำแหน่งหรือเปลี่ยนคำใดๆ ได้ เช่น ไม่สามารถเปลี่ยนคำจาก “之” (zhī ซึ่ง) เป็น “的” (de ซึ่ง) ได้ กล่าวคือ “瓮中之鳖” เปลี่ยนเป็น “瓮中的鳖” ไม่ได้ เป็นต้น

นอกจากคำจำกัดความของสำนวนข้างต้นแล้ว นักศัพทวิทยาและนักภาษาศาสตร์ชาวจีนผู้มีชื่อเสียงและมีอิทธิพลอย่างมากต่อวงการศึกษและเป็นผู้บุกเบิกการศึกษาวិชาทางด้านสำนวนเป็นคนแรก คือ Mǎ Guófán (1998: 1) ได้ให้คำจำกัดความของสำนวนไว้คล้ายกับในพจนานุกรมและสารานุกรมข้างต้น คือ “成语 (chéngyǔ) เป็นคำที่ใช้กันมาอย่างกว้างขวางและยาวนาน เป็นกลุ่มคำที่มีรูปแบบกำหนดเอาไว้แน่นอน เป็นส่วนประกอบสำคัญในศาสตร์ภาษาจีน” แต่มีอธิบายเพิ่มเติมแตกต่างจากนักวิจัยท่านอื่นไว้ (Mǎ Guófán, 1998: 3-4) คือ “ในการใช้ภาษา สามารถแบ่งความหมายของสำนวนออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ แบบความหมายกว้าง และแบบความหมายแคบ แบบความหมายกว้างจะหมายรวมถึง 谚语 (yànyǔ ภาษิต) และ 俗语 (súyǔ สำนวนภาษาแบบชาวบ้าน) ด้วย ส่วนความหมายแคบจะไม่รวม 谚语 (yànyǔ) และ 俗语 (súyǔ) ไว้ด้วย ความหมายแบบกว้างจะสะดวกสำหรับการนำมาใช้ บางครั้งสามารถเรียกว่าเป็น ‘สำนวน’ ได้ บางครั้งก็สามารถเรียกว่าเป็น ‘คำโบราณ’ หรือ ‘คำชาวบ้าน’ หรือ ‘คำคนโบราณว่าไว้’ เป็นต้น”

Mǎ Guófán ได้ยกตัวอย่างของความหมายแบบกว้างของสำนวนไว้ ดังตัวอย่าง

- (1) 于是便“万姓胪欢”了，用成语来说，就叫做“天下太平”。

Yúshì biàn “wàn xìng lú huān” le, yòng chéngyǔ lái shuō, jiù jiào zuò “tiān xià tài píng”¹¹.

ครั้นแล้วก็ “ประชาชนล้วนยินดี” แล้ว หากใช้สำนวนมากล่าว ก็จะเรียกว่า “สันติในได้หล้า”

(鲁迅:《坟·灯下漫笔》)

- (2) 中国有句成语，“不是东风压倒西风，就是西风压倒东风。”

Zhōngguó yǒu jù chéngyǔ, “bú shì dōng fēng yā dǎo xī fēng, jiù shì xī fēng yā dǎo dōng fēng.”

ประเทศจีนมีสำนวนอยู่ว่า “ไม่ใช่ลมตะวันออกพิชิตลมตะวันตก แต่เป็นลมตะวันตกพิชิตลมตะวันออก”

(毛泽东:《在各国共产党和工人党莫斯科会议上的讲话》)

จากตัวอย่างทั้งสอง Mǎ Guófán ได้สรุปว่า สำนวนทั้งที่มีอักษร 4 ตัวและสำนวนที่มีอักษรมากกว่า 4 ตัว สามารถจัดอยู่ในลักษณะของความหมายกว้างได้ โดยตัวอย่างที่ 2 นั้น เป็นสำนวนที่ใช้ในลักษณะของ “คำโบราณ” หรือ “คำชาวบ้าน” นั้นเอง

Mǎ Guófán (1998: 10) ยังชี้ให้เห็นเพิ่มเติมว่า สำนวนอาจแบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ

- 1) สำนวนที่มีที่มาหรือมาจากคำกิริยหรือหนังสือโบราณ หากไม่มีคำอธิบาย จะเข้าใจความหมายของสำนวนได้ยาก เช่น ‘一衣带水’ (yī yī dài shuǐ หนึ่ง ผ้าคาด น้ำ แปลว่า ห่างกันแค่ม่น้ำสายเล็กกั้นขวาง ไปมาหาสู่กันสะดวก) หรือ ‘小巫见大巫’ (xiǎo wū jiàn dà wū พ่อมคน้อย เจอ พ่อมคนใหญ่ แปลว่า แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด) เป็นต้น
- 2) สำนวนที่มีลักษณะเหมือนภาษาปัจจุบัน หรือเพิ่งปรากฏการใช้ไม่นาน เมื่อเห็นก็สามารถเข้าใจความหมายได้ไม่ยาก เช่น ‘一清二楚’ (yī qīng èr chǔ หนึ่ง ชัด หนึ่ง ใส แปลว่า ชัดเจนอย่างมาก) หรือ ‘害群之马’ (hài qún zhī mǎ ทำร้ายฝูง ที่ ม้า (ม้า ที่ทำร้ายฝูง) แปลว่า คนที่ทำให้กลุ่มของตนมีอันตราย นำสิ่งไม่ดีมาสู่กลุ่มตน ทำให้กลุ่มของตนเสื่อมเสีย) เป็นต้น

¹¹ สำนวนจีนในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เมื่อให้เสียงอ่านตัวอักษร จะพิมพ์ติดกันทั้งสำนวน เนื่องจากเป็นกลุ่มคำเฉพาะ เพื่อให้เห็นแตกต่างจากวลีหรือกลุ่มคำทั่วไป

- 3) สำนวนที่มีลักษณะพลิกแพลงได้ มีลักษณะความเปรียบในตัวเอง และเป็นภาษาพูดค่อนข้างมาก เช่น ‘三天打鱼，两天晒网’ (sān tiān dǎ yú, liǎng tiān shài wǎng สาม วัน ตก ปลา สอง วัน ตาก แห แปลว่า ทำสิ่งใดๆ ไม่เสมอต้นเสมอปลาย) หรือ ‘当一天和尚撞一天钟’ (dāng yī tiān hé shang zhuàng yī tiān zhōng เป็น หนึ่ง วัน พระสงฆ์ ตี หนึ่ง วัน ระฆัง (เป็นพระสงฆ์หนึ่งวัน ก็ตีระฆังหนึ่งวัน) แปลว่า ทำอย่างขอไปที ทำพอให้ผ่านไปวันหนึ่งๆ) เป็นต้น

จากสำนวนทั้งสามรูปแบบนี้ Mǎ Guófán (1998: 10) ยังให้ความเห็นเสริมว่า “หลายคนอาจมีความเห็นไม่ตรงกัน คนที่มองสำนวนในแบบความหมายกว้าง ก็จะยอมรับรูปแบบทั้งสามนี้ว่าเป็น “成语 (chéngyǔ)” คนที่มองสำนวนในแบบความหมายแคบ ก็จะยอมรับเพียงรูปแบบแรกเท่านั้น ปัญหาอยู่ที่การมองสำนวนว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ตกทอดสืบต่อกันมา เปลี่ยนแปลงไม่ได้ หรือมองว่า สำนวนเป็นสิ่งที่พัฒนาเปลี่ยนแปลงได้อยู่เสมอ จึงทำให้การมองรูปแบบของสำนวนแตกต่างกัน”

จากคำจำกัดความของ “成语 (chéngyǔ)” ในหนังสือต่างๆ หรือนักวิจัยทางสำนวนจีนข้างต้น จะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่จะมองสำนวนไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกัน โดยมองว่าสำนวนมีลักษณะเป็นกลุ่มคำที่มีรูปแบบกำหนดแน่นอน มีการใช้ต่อเนื่องกันมายาวนาน มีความหมายแฝงและมีที่มาชัดเจน และมักจะประกอบด้วยอักษร 4 ตัว เว้นแต่ Mǎ Guófán ที่มองสำนวนในลักษณะมีความหมายแบบกว้างและแบบแคบ ซึ่งการมองความหมายในลักษณะแบบกว้างนี้ จะสอดคล้องกับลักษณะของ “สำนวน” ในภาษาไทย ซึ่งมีลักษณะเป็นถ้อยคำหรือคำพูดที่มีความหมายแฝงอยู่ มีชั้นเชิงในการเขียนหรือพูดเพื่อให้เกิดพิจารณา มีรูปแบบรวมเอา สำนวนโวหาร สุภาษิตไว้ด้วยกัน โดยไม่ได้กำหนดรูปแบบหรือจำนวนคำที่แน่นอนไว้ สามารถพลิกแพลงได้ และมีการใช้มาอย่างยาวนาน ดังความหมายที่ปรากฏอยู่ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556: 1227) ว่า

“สำนวน หมายถึง ถ้อยคำที่เรียบเรียง, โวหาร, บางทีก็ใช้ว่า สำนวนโวหาร...ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบต่อกันมาช้านานแล้ว มีความหมายไม่ตรงตามตัวหรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่ เช่น สอนจระเข้ให้ว่ายน้ำ ไร่ไม่ดีโทษปีโทษกลอง”

นอกจากนี้ การมองรูปแบบของสำนวนโวหารและสุภาษิตในภาษาไทยว่า มีลักษณะคล้ายคลึงกัน สามารถใช้คำทั้งสองเป็นกลุ่มคำเดียวกันได้นั้น อารี ถาวรเศรษฐ์ (2546: 162-163) เห็นว่า “ภาษิตและสำนวนมีความคล้ายคลึงกัน ในแง่ที่เป็นคำกล่าวที่สืบทอดกันมา แต่มีความแตกต่างในด้านความสั้นยาว ความคล้องจอง จุดมุ่งหมาย การกลายคำ หรือกลายความหมาย... ภาษิตและสำนวนจะมีความหมาย ลักษณะ หน้าที่ที่ใกล้เคียงกัน ในที่นี้จึงขอใช้คำทั้งคู่เป็นกลุ่มคำเดียวกัน”

อย่างไรก็ดี มีผู้เสนอแนวคิดอีกทางหนึ่งว่า สำนวนไทยโดยส่วนใหญ่มาจากถ้อยคำที่รวมกันทั้งหมด 4 พยางค์ นักภาษาศาสตร์ ผู้ศึกษาวิจัยทางด้านสังคมและภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ท่านหนึ่งคือ ดิเรกชัย มหัทธนะสิน (2529: 85–86) ได้เสนอไว้ว่า “สำนวนไทยเป็นกลุ่มคำตายตัว ถ้อยคำที่มีความหมายเฉพาะเหล่านี้จัดเป็นสำนวน ดังเช่น ตกร่องปล่องขึ้น ข้าวแดงแกงร้อน ร่วมเรียงเคียงหมอน เงยหน้าอ้าปาก เป็นต้น หรือกลุ่มคำทั่วไป 4 พยางค์ที่มารวมกันจนเกิดเป็นสำนวนคำขึ้น เช่น ขัดสีลวีวรรณ เจ็บไข้ได้ป่วย ซื่อง่ายขายคล่อง จำหน่ายจ่ายแจก เป็นต้น โดยสำนวน 4 พยางค์เหล่านี้จัดเป็นวลีสำเร็จรูปหรือกลุ่มคำตายตัว โดยพิจารณาจากถ้อยคำที่มีจังหวะสัมผัส และการนำไปใช้เป็นชุด” จากแนวคิดนี้ สำนวนโดยส่วนใหญ่จึงมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับสำนวนจีนที่มีรูปแบบ 4 อักษรนั่นเอง

ความหมายและคำจำกัดความของสำนวนจีนและสำนวนไทยข้างต้น ทำให้ทราบว่าสำนวนจีนและสำนวนไทยมีความหมายและลักษณะที่คล้ายคลึงกัน

อย่างไรก็ตาม Mǎ Guófán (1998: 8) ยังให้ข้อสังเกตเพิ่มเติมเกี่ยวกับสำนวนเอาไว้อีกว่า “สำนวนของชนชาติอื่นนั้นเป็นกระเจงเงาะที่ดีมากในการศึกษาวิจัยสำนวนภาษาจีน แต่เราต้องเข้าใจก่อนว่า สำนวนของแต่ละชนชาติย่อมมีรูปแบบที่ไม่เหมือนกัน...ไม่ว่าจะเป็นวลีในภาษาอังกฤษหรือในภาษารัสเซีย ก็ไม่มีลักษณะรูปแบบที่ตรงกับคำว่า ‘สำนวน’ ในภาษาจีนได้ทั้งหมด ถึงแม้เราจะเรียกว่า ‘พจนานุกรมสำนวนอังกฤษ-จีน’ แบบนั้นก็ตาม ที่จริงแล้วก็ไม่ได้มีลักษณะที่เหมือนกันทั้งหมด ที่เรียกกันว่า ‘สำนวน’ นั้น เพียงแค่มีลักษณะที่ใกล้เคียงกับ ‘กลุ่มคำที่กำหนดไว้’ ในภาษาจีน ขอบเขตจะกว้างกว่าสำนวนในภาษาจีน”

จะเห็นได้ว่า แนวคิดต่างๆ ข้างต้นมีความสอดคล้องกับการวิจัยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ การนำสำนวนจีนทางพุทธศาสนาและสำนวนไทยมาเปรียบเทียบกัน โดยสำนวนจีนทางพุทธศาสนาบางสำนวนมีลักษณะเหมือน 谚语 (yànyǔ) หรือ 俗语 (súyǔ) ซึ่งจัดอยู่ในลักษณะแนวคิดความหมายกว้างของ Mǎ Guófán และสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกันกับสำนวนจีนทางพุทธศาสนา ก็มีลักษณะที่ใกล้เคียงกับ “กลุ่มคำที่กำหนดไว้” ในภาษาจีน แต่ขอบเขตจะกว้างกว่า จำนวนคำอาจมากกว่า หรือมีความเป็นภาษาพูดมากกว่าในภาษาจีนตามคำกล่าวข้างต้นของ Mǎ Guófán ก็ได้ ดังนั้นแนวความคิดเกี่ยวกับความหมายและลักษณะของสำนวนจีนของ Mǎ Guófán จึงสอดคล้องกับแนวทางการวิจัยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

2.3 แนวคิดในการแบ่งประเภทของสำนวนจีนทางพุทธศาสนา

ปัจจุบันการศึกษาเกี่ยวกับสำนวนจีนทางพุทธศาสนา มีผู้ศึกษาวิจัยทางด้านสำนวนจีนทางพุทธศาสนาอยู่ค่อนข้างมาก ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาวิจัยโดยวิธีการอุปนัยหรืออุปมาน (Inductive study) ดังเช่น

บทความเรื่อง 《从成语看佛教对中国社会生活的影响》 (Cóng chéngyǔ kàn fójiào duì Zhōngguó shèhuì shēnghuó de yǐngxiǎng มองอิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีต่อชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมจีนจากสำนวน) ของ Hé Róng (2010) ได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงสำนวนจีนที่มีที่มาจากพุทธศาสนาสะท้อนเนื้อหาทางพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมในด้านใดบ้าง เช่น ทำให้เกิดคำศัพท์ใหม่ขึ้นมา และทำให้มองเห็นคุณค่าของสำนวน สร้างแนวคิดในการดำเนินชีวิต เป็นต้น

บทความเรื่อง 《汉语佛教成语中的佛学智慧探析》 (Hànyǔ fójiào chéngyǔ zhōng de fóxué zhìhuì tànxi การศึกษาวิเคราะห์พุทธปัญญาที่ปรากฏในสำนวนจีนทางพุทธศาสนา) ของ Jiǎng Dòngyuán (2006) ได้วิเคราะห์ถึงสำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่กลายเป็นส่วนสำคัญในวัฒนธรรมทางภาษาจีน และถูกนำไปใช้ในงานวรรณคดีและวรรณกรรมมากมาย สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาด้านต่างๆ โดยพบว่า สำนวนจีนทางพุทธศาสนานั้น แฝงด้วยแนวคิดพุทธปัญญาและปรัชญาในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เช่น ชี้แนะเจตคติทางศีลธรรมขั้นสูง ความรู้และปัญญาที่ลึกซึ้ง กฎเกณฑ์ทางโลกที่เหมาะสม และเตือนสติให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท เป็นต้น

บทความเรื่อง 《梵汉文化的合璧——试析汉语佛教成语的一个构成特征》 (Fàn Hàn wénhuà de hébì---shìxī Hànyǔ fójiào chéngyǔ de yīgè gòuchéng tèzhēng การรวมกันของวัฒนธรรมจีนและสันสกฤต --- ลองวิเคราะห์ลักษณะพิเศษที่เกิดขึ้นของสำนวนจีนทางพุทธศาสนา) ของ Jiǎng Dòngyuán (2005) ได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงอิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีต่อวัฒนธรรมจีน และแบ่งรูปแบบของลักษณะพิเศษที่ปรากฏในสำนวนจีนทางพุทธศาสนา เช่น การรวมกันของคำศัพท์ทางพุทธศาสนากับคำจีนแท้ คำทางพุทธศาสนาที่มีเสียงสันสกฤตปรากฏอยู่เป็นหลัก คำสอนของพระนิกายวัชรยานในนิยายฉานจง เป็นต้น และรูปแบบการรวมกันของคำศัพท์ทางพุทธศาสนากับคำจีนแท้เป็นรูปแบบที่สำคัญที่สุด ได้แก่ การรวมกันของคำศัพท์จีนและคำจีนแท้โดยตรง คำจีนแท้ถูกให้ความหมายใหม่ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา หรือการรวมกันของคำที่มีลักษณะคล้ายกันของจีนและพุทธศาสนา เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาวิจัยถึงสำนวนจีนทางพุทธศาสนาด้วย เช่น วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทเรื่อง 《汉语四字格佛教成语研究》 (Hànyǔ sìzìgé fójiào chéngyǔ yánjiū การศึกษาวิจัยสำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่มีรูปแบบ 4 อักขร) ของ Yáng Xílíng (2010) ได้ศึกษาถึงโครงสร้างของสำนวนจีนทางพุทธศาสนาซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ สำนวนที่เกิดจากการรวมกันของคำทางพุทธศาสนากับคำจีนแท้ สำนวนที่มาจากเสียงภาษาสันสกฤต สำนวนที่มาจากคำสอนในนิยายฉานจง เป็นต้น แสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อภาษาและวัฒนธรรมจีน

วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทเรื่อง 《成语佛源》 (Chéngyǔ fóyuán ที่มาของ

สำนวนพุทธศาสนา) ของ Ruǎn Wénchéng (2006) ได้ศึกษาถึงอิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีต่อภาษาจีนในด้านต่างๆ ได้แก่ ระบบเสียงของอักษรจีน คำเฉพาะที่ใช้ในชีวิตประจำวัน สำนวนจีนต่างๆ รวมทั้ง ที่มาของสำนวนพุทธศาสนาในภาษาจีน เช่น มาจากการรับสำนวนจากคัมภีร์พุทธศาสนาโดยตรง มาจากการปรับเปลี่ยนแนวคิดระหว่างการเผยแพร่พุทธศาสนา มาจากแนวคิดและหลักธรรมดั้งเดิม มาจากการประพุดตีปฏิบัติกิจวัตรของสงฆ์ มาจากเรื่องเล่าตำนานทางพุทธศาสนา มาจากประเพณีวัฒนธรรมทางพุทธศาสนา มาจากวรรณคดีหรือวรรณกรรมทางพุทธศาสนา เป็นต้น รวมทั้งศึกษาการขยายความหมายของสำนวนทางพุทธศาสนา และสำนวนที่มีความหมายเดียวกันหรือคล้ายกันด้วย

จะเห็นได้ว่า นักวิจัยทางด้านสำนวนจีนมีหลักการวิเคราะห์แยกประเภทในการศึกษาสำนวนจีนคล้ายคลึงกัน โดยแยกเป็นการศึกษาอิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีต่อคำในสำนวน หรือโครงสร้างของสำนวน และอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งมีหลักการในการแบ่งประเภทหรือจัดกลุ่มประเภทของสำนวนจีนไว้คล้ายกัน

นอกจากนี้ ในการศึกษาประเภทของสำนวนจีนทางพุทธศาสนา มีวิธีการแบ่งอีกรูปแบบหนึ่ง คือ แบ่งตามเนื้อหาของสำนวน โดยจะใช้หลักการของคำว่า “คำที่มาจากพุทธศาสนา” มาพิจารณา โดยทางสถาบันวิจัยวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาในจีน หรือ 中国佛教文化研究所 (Zhōngguó Fójiào Wénhuà Yánjiūsuǒ, 2008: 2) ได้ให้หลักการไว้ว่า “คำบางคำ เช่น ‘(กรรม) สนอง’ ‘ตื่นรู้ (ตรัสรู้)’ ‘ปรารถนา (ความอยาก)’ แม้ว่าอาจจะพบเห็นได้ในตำราหนังสือสมัยราชวงศ์ฉินหรือฮั่น แต่เมื่อใช้กันอย่างแพร่หลาย หลังจากพุทธศาสนาแผ่ไพศาลไปทั่วแล้ว หนังสือเหล่านั้นก็ลดจำนวนลง” นอกจากนี้ยังเสริมอีกว่า (Zhōngguó Fójiào Wénhuà Yánjiūsuǒ, 2008: 1) “คำจากตำราหรือคัมภีร์ทางพุทธศาสนาจำนวน 500 กว่าคำนั้น มาจากคำที่ปรากฏใช้ในชีวิตประจำวัน และปรากฏอยู่ในงานทางด้านปรัชญา ประวัติศาสตร์และวรรณคดี” ดังนั้นในหนังสือ《俗语佛源》(Súyǔ Fóyuán พจนานุกรมสำนวนทางพุทธศาสนา) ของสถาบันวิจัยวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาในจีนนี้ จึงให้ที่มาของสำนวนและความหมายที่ปรากฏการใช้ในหนังสือต่างๆ แต่ไม่ได้แบ่งแยกอย่างละเอียดว่าสำนวนใดเป็นประเภทใด

อนึ่ง นักวิชาการทางการศึกษาวิจัยสำนวนจีนและพุทธศาสตร์จีนผู้มีชื่อเสียงทั้งในประเทศจีนและต่างประเทศท่านหนึ่ง คือ Zhū Ruimín (2006: 4-5) ได้ให้หลักการหรือคำจำกัดความของ “สำนวนทางพุทธศาสนา” ไว้ว่า “สำนวนทางพุทธศาสนา คือ ผลิตผลของวัฒนธรรมร่วมของภาษาจีนและภาษาสันสกฤต สำนวนที่มีโครงสร้างร่วมกันบางสำนวน ส่วนหนึ่งเป็นหน่วยคำดั้งเดิมของจีน ส่วนหนึ่งก็มาจากคำศัพท์พุทธศาสนาของอินเดีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเห็นได้ถึงจุดเด่นของ ภาษาสันสกฤตและภาษาสมัยราชวงศ์ถังหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกัน”

ด้วยเหตุนี้ Zhū Ruimín จึงรวมสำนวนที่มีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาไว้ทุกด้าน หาก

เพียงมีแนวคิด เนื้อหาหรือคำทางพุทธศาสนา ก็จัดเป็นสำนวนที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนา ทั้งสิ้น ดังเช่น สำนวนที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพุทธศาสนา สำนวนที่มาจากคำในชีวิตประจำวันของคนอินเดียโบราณ หรือสำนวนที่มาจากคำสอนของนิกายพุทธศาสนาต่างๆ ในจีน เป็นต้น และยังให้ข้อสังเกตเพิ่มเติมอีกว่า (Zhū Ruimín, 2006: 5) “ถึงแม้บางสำนวนจะไม่มี ความหมายที่ลึกซึ้งทางพุทธศาสนาหลงเหลืออยู่อีกแล้ว แต่กลับแฝงไว้ด้วยสีสันแห่งการเสียดสีหยอกล้อแทน ดังเช่น ‘借花献佛 (jiè huā xiàn fó ยืมดอกไม้ถวายพระ)’ ‘拈佛烧香 (niān fó shāo xiāng เลือกพระจูดรูป)’ ‘大吹法螺 (dà chuī fǎ luó เป่าหอยสังข์อย่างยิ่งใหญ่)’ เป็นต้น”

สำนวนดังกล่าวก็จัดเป็นสำนวนที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาทั้งสิ้น ดังนั้นจึงได้จัดแบ่งประเภทของสำนวนทางพุทธศาสนาตามเนื้อหาที่สำนวนนั้นเกี่ยวข้องกับ โดยแบ่งออกเป็น 14 ประเภท เช่น สำนวนที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติและหลักธรรมคำสอน สำนวนที่เกี่ยวข้องกับนิกายต่างๆ ในจีน สำนวนที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในแต่ละราชวงศ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนวนในสมัยราชวงศ์ถัง และราชวงศ์ซ่ง ซึ่งมีสำนวนทางพุทธศาสนาอยู่เป็นจำนวนมาก เนื่องจากเป็นยุคที่พุทธศาสนาในจีนเจริญถึงขีดสุด เป็นต้น

นอกจากนี้ มีผู้ศึกษาวิจัยสำนวนทางพุทธศาสนาหลายท่านได้แบ่งประเภทของสำนวนไว้คล้ายคลึงกับของ Zhū Ruimín ดังเช่น ในวิทยานิพนธ์ปริญญาโทเรื่อง 成语佛源 (Chéngyǔ Fóyuán ที่มาของสำนวนพุทธศาสนา) ของ Ruǎn Wénchéng (2006) ที่กล่าวถึงข้างต้นได้แบ่งประเภทของสำนวนตามที่มาออกเป็น 7 ประเภท ได้แก่ สำนวนที่มาจากคัมภีร์พุทธศาสนาโดยตรง สำนวนที่มาจากการปรับเปลี่ยนแนวคิดระหว่างการเผยแพร่พุทธศาสนา สำนวนที่มาจากแนวคิดและหลักธรรมดั้งเดิม สำนวนที่มาจากการประพจน์ปฏิบัติกิจวัตรของสงฆ์ สำนวนที่มาจากเรื่องเล่าตำนานทางพุทธศาสนา สำนวนที่มาจากประเพณีวัฒนธรรมทางพุทธศาสนา และ สำนวนที่มาจากวรรณคดีหรือวรรณกรรมทางพุทธศาสนา

จะเห็นได้ว่า การแบ่งประเภทของสำนวนทางพุทธศาสนา นักวิจัยสำนวนจีนทางพุทธศาสนาส่วนใหญ่มักจะแบ่งตามที่มาของสำนวน และการปรากฏของสำนวนครั้งแรกในคัมภีร์ คัมภีร์ หรืองานวรรณกรรมต่างๆ โดยนำมาเป็นข้อพิจารณาในการจัดแบ่งประเภทของสำนวนจีนทางพุทธศาสนา ในการศึกษาวิจัยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้จัดแบ่งประเภทของสำนวนจีนทางพุทธศาสนาตามเนื้อหาและความหมายของสำนวน อิงหลักเกณฑ์การแบ่งประเภทของสำนวนจีนทางพุทธศาสนาของ Zhū Ruimín เป็นหลัก โดยแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

- 1) สำนวนเกี่ยวกับพุทธประวัติ
- 2) สำนวนเกี่ยวกับพระธรรมคำสอนหรือหลักคตินิยมต่างๆ
- 3) สำนวนเกี่ยวกับสาวกธรรมและอาจารย์ธรรม
- 4) สำนวนเกี่ยวกับพิธีกรรมและวัตรปฏิบัติของสงฆ์

5) ส่วนวนเกี่ยวกับชาดก เรื่องเล่า หรือตำนานทางพุทธศาสนา

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับส่วนวนไทยที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนานั้น ยังมีผู้ศึกษาทางด้านนี้น้อยมาก ที่พบมักเป็นการศึกษาส่วนวนท้องถิ่น หรือส่วนวนของชนเผ่าที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนา เช่น ส่วนวนต่าง ๆ ของชนชาติไท หรือ “ผญา หรือ ผะหย้า” ซึ่งเป็นส่วนวนถิ่นทางภาคอีสานที่แฝงปรัชญาความคิดเอาไว้ ดังในงานวิจัยเรื่อง “ความขัดแย้งและการประนีประนอมระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับพุทธศาสนาที่สะท้อนจากตำนานข้าว ส่วนวนต่างๆ ของชนชาติไท” ของศิริพร ณ ถลาง (2542) ซึ่งศึกษาถึงความเชื่อดั้งเดิมกับพุทธศาสนาในท้องถิ่นที่ปรากฏในส่วนวนของชนชาติไท การขัดแย้งและเกื้อกูลกันทางความคิด และทำให้รักษาตำนานเกี่ยวกับข้าวไว้ได้ เป็นต้น

นอกจากนี้ การศึกษาส่วนวนไทยทางพุทธศาสนาจะเป็นลักษณะการเก็บรวบรวมส่วนวนและความหมาย และอธิบายแนวคิดทางพุทธศาสนา หรือรวบรวมส่วนวนที่เป็นพุทธภาษิตมาจากภาษาบาลี แต่ไม่ได้ศึกษาถึงโครงสร้างทางไวยากรณ์ของส่วนวนเหมือนกับงานวิจัยทางด้านนี้ในประเทศจีน ดังเช่น หนังสือ “ส่วนวนไทย ส่วนวนธรรม” ของ อานนท์ อาทิตย์อุทัย (2553) รวบรวมส่วนวนที่แฝงแนวคิดคำสอนหรือหลักธรรมทางพุทธศาสนา เพื่อให้นำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ เช่น ส่วนวน “กินน้ำเพื่อเลี้ยง” “แกว่งเท้าหาเสี้ยน” “เข้าฝูงหงส์เป็นหงส์ เข้าฝูงกาเป็นกา” “ไถ่ถามเพราะชน คนงามเพราะแต่ง” “เข้าเมืองตาหลิ่ว ต้องหลิ่วตาตาม” “การทำดีรู้กัน ได้ไม่พันประตู แต่การทำชั่วอื้อฉาวไปได้ไกล” “เกิดเป็นคน คนให้ทั่ว ปากไม่ล้น ก้นไม่รั่ว ชั่วไม่เอา เมาไม่มีนี้คือคน” และ “ขาดพ่อเหมือนถ่อหัก ขาดแม่เหมือนแพแตก” เป็นต้น แต่มิได้ศึกษาถึงลักษณะโครงสร้างทางไวยากรณ์ของส่วนวนไทยทางพุทธศาสนาไว้

การจัดแบ่งประเภทของส่วนวนจีนทางพุทธศาสนาออกเป็นประเภทต่างๆ มีประโยชน์ต่อการศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของส่วนวนเหล่านั้นด้วย ดังข้อสรุปของ อารี ถาวรเศรษฐ์ (2546: 175) ที่กล่าวไว้ว่า “ส่วนวนของกลุ่มชนทุกกลุ่มชนมีบทบาทหน้าที่เช่นเดียวกัน คือ แนะนำให้กระทำการที่ควรกระทำ ห้ามมิให้กระทำในสิ่งที่ไม่ควรทำ หรือบอกกล่าวให้คิดสอนใจ การศึกษาคุณค่าของภาษิต ส่วนวน จึงเป็นการศึกษาคติชนวิทยาประเภทใช้ถ้อยคำที่ผู้ศึกษาจะได้รับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้ และวิธีการถ่ายทอดความรู้ของบรรพบุรุษมาซึ่งคนรุ่นต่อๆ มา”

ด้วยเหตุนี้ การจัดแบ่งประเภทของส่วนวนจีนทางพุทธศาสนา จึงทำให้มองเห็นคุณค่าและบทบาทของส่วนวนที่มีต่อสังคมในแต่ละยุคสมัย รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงความหมายหรือคำในส่วนวน ก็เป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงค่านิยมหรือแนวคิดที่แตกต่างกันไปตามยุคสมัย และปัจจัยต่างๆ ที่มีบทบาททำให้ส่วนวนเกิดขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงไป (ไชสิริ ปราโมช ณ อยุธยา, 2540: 7-8)

การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ส่งผลต่อการกำหนดบทบาทของส่วนวนที่มีต่อผู้คนในสังคมแต่ละสมัยได้ ส่วนวนบางส่วนวนอาจต้องมีการเปลี่ยนคำ เพื่อกลุ่มเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายบางอย่าง

หรือเพื่อความเหมาะสมกับช่วงเวลานั้นๆ หรือสำนวนที่เลิกใช้กันไปแล้ว บางครั้งก็อาจพบว่าถูกนำกลับมาใช้ใหม่อีกได้ เช่น สำนวนวัยรุ่นตามสมัย หรือสำนวนที่มาจากข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์ เมื่อเลิกใช้กันไปแล้ว หากพอมีเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นมาอีก ก็อาจนำสำนวนนั้นกลับมาเรียกใช้อีกเป็นต้น ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงของสำนวนต่างๆ จะช่วยให้เข้าใจบทบาทหน้าที่ทางคติชนของสำนวนที่มีต่อกลุ่มชนในแต่ละสังคมได้ดียิ่งขึ้นอีกทางหนึ่งด้วย

2.4 แนวคิดและกลวิธีทางวาทศาสตร์จีน

สำนวนในภาษาจีนนอกจากจะเป็นกลุ่มคำที่มีลักษณะพิเศษและมีความหมายแฝงในตัวเองแล้ว ยังสามารถจัดกลุ่มตามลักษณะหรือกลวิธีทางวาทศาสตร์ได้ด้วย นักวาทศาสตร์จีนหลายท่านให้คำอธิบายถึงกลวิธีทางวาทศาสตร์ที่ปรากฏอยู่ในสำนวนจีนไว้คล้ายคลึงกัน เช่น Mǎ Guófán (1998: 300-302) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า “สำนวนส่วนใหญ่เกิดจากกลวิธีการเปรียบเทียบ แบ่งออกเป็น การอุปมา (明喻 míng yù) และการอุปไมย (借喻 jièyù) และสำนวนจำนวนหนึ่งมีลักษณะของการเปรียบอติพจน์ (夸张 kuāzhāng) และการเปรียบรูปแบบอื่นๆ อีก” Hé Yǒngqīng (2005: 1, 13) อธิบายว่า “ในด้านวาทศาสตร์ กลวิธีที่สำนวนนำมาใช้จะแบ่งออกตามภาพพจน์ที่เกิดขึ้นในสำนวน เช่น อุปมา อุปไมย อติพจน์ บุคลาธิษฐาน วิภาษ เป็นต้น” นอกจากนี้ยังมีนักวาทศาสตร์อีกหลายท่านที่ให้ความหมายและอธิบายรูปแบบกลวิธีทางวาทศาสตร์ที่ปรากฏในสำนวนจีนไว้คล้ายกับ Lài Qìngxiónghé ซึ่งอธิบายไว้ในหนังสือ《认识词语》(1989) ว่า “กลวิธีทางวาทศาสตร์ที่ใช้ในสำนวนก็เหมือนกับภาษาพูดที่เราใช้ในชีวิตประจำวัน สำนวนที่ใช้นั้นจะแฝงไว้ด้วยกลวิธีทางวาทศาสตร์หลายรูปแบบ...สำนวนส่วนใหญ่จะมีการใช้วิธีทางวาทศาสตร์ วิธีทางวาทศาสตร์เหล่านี้ที่มักพบเห็น คือ การเปรียบอุปมาอุปไมย อติพจน์ วิภาษ เป็นต้น และในบรรดากลวิธีเหล่านี้ การเปรียบอุปมาอุปไมยจะพบได้มากที่สุด”

ทั้งนี้นักวาทศาสตร์หลายท่านจัดแบ่งประเภทของกลวิธีทางวาทศาสตร์ที่พบในสำนวนไว้ต่างกัน มีทั้งแบ่งประเภทแบบละเอียด และแบ่งประเภทแบบพบเห็นหรือปรากฏการใช้ค่อนข้างมาก เช่น Lài Qìngxiónghé แบ่งประเภทตามการปรากฏที่มักพบเห็นได้ไว้ 4 ประเภท คือ อุปมาอุปไมย อติพจน์ วิภาษ และสำนวนที่มีความหมายสองนัย (หรือสำนวนที่มีการเล่นคำ) ส่วน Mǎ Guófán (1998: 298-309) แบ่งกลวิธีออกเป็น 7 ประเภท เช่น อุปมาอุปไมย อติพจน์ คำเข้าคู่กัน คำที่มีนัยตรงข้ามกัน การอ้างถึง เป็นต้น Hé Yǒngqīng (2005: 13-19) ได้แบ่งกลวิธีอย่างละเอียดออกเป็น 19 ประเภท เช่น อุปมาอุปไมย อติพจน์ วิภาษ บุคลาธิษฐาน อนุนามนัย (คือ การใช้คุณสมบัติเด่นเพื่อแทนความหมายทั้งหมด) คำเข้าคู่กัน การซ้ำคำ การเล่นคำสลับไปมา (เช่น รูปแบบ A B B A) การ

ใช้คำพูดอ้อม การตัดคำสั้นลง การใช้คำสอดคล้องกัน การเปลี่ยนคุณสมบัติของคำ (เช่น เดิมที่เป็นคำนาม แต่นำมาใช้เป็นคำคุณศัพท์ขยายคำนาม) เป็นต้น

การวิจัยนี้จะยึดตามแนวทางการแบ่งประเภทกลวิธีทางวาทศาสตร์อย่างละเอียดของ Hé Yǒngqīng (2005: 13-19) แต่เนื่องจากสำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่นำมาศึกษาเปรียบเทียบกับสำนวนไทยมีจำนวนไม่มาก ทำให้ประเภทของรูปแบบที่พบหรือปรากฏในสำนวนตามแนวทางการแบ่งของ Hé Yǒngqīng มีค่อนข้างจำกัดเพียง 4 ประเภท คือ การเปรียบเทียบ (明喻 míngyù) การเปรียบเทียบอุปมา (借喻 jièyù) การเปรียบอติพจน์ (夸张 kuāzhāng) และการเปรียบเทียบวิภาษ (对照 duìzhào)

2.4.1 การเปรียบเทียบอุปมา (明喻 míngyù)

Wáng Déchūn และ Chén Rǔdōng (2000: 111) อธิบายการเปรียบเทียบอุปมา 明喻 ว่าจะต้องประกอบด้วยโครงสร้างครบทั้ง 3 ส่วน คือ สิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบ (อุปมา 本体 běntǐ) สิ่งที่นำมาเปรียบ (อุปมา 喻体 yùtǐ) และตัวเชื่อมที่ใช้เปรียบเทียบ (喻词 yùcí) ซึ่งตัวเชื่อมที่ใช้กันมาก เช่น 像 (xiàng) 好像 (hǎoxiàng เหมือนกับ ราวกับ) 如 (rú) 如同 (rútóng เหมือนกับ ดังกับ) 好比 (hǎobǐ เปรียบ เสมือน) 好似 (hǎosì เปรียบ เหมือน) 仿佛 (fǎngfú) เป็นต้น บางครั้งอาจจะคำเชื่อมในประโยค วิถี หรือสำนวนก็ได้ กลายเป็นลักษณะโครงสร้างแบบคู่ขนาน-คู่กัน (并列对举形式 bìngliè duìjǔ xíngshì) แทนได้¹² รูปแบบนี้ ตรงกับความหมายและโครงสร้างของภาพพจน์ในภาษาไทย คือ การอุปมา สามารถเรียงโครงสร้างได้ ดังนี้

สิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบ (อุปมา) + ตัวเชื่อม + สิ่งที่นำมาเปรียบ (อุปมา) ตัวอย่างสำนวน เช่น

心如刀割 xīn rú dāo gē (ใจตั้งมีดกรีด)¹³

易如反掌 yì rú fǎn zhǎng (ง่ายเหมือนกับพลิกฝ่ามือ)

寥若晨星 liáo ruò chén xīng (บางตाराวกกับดวงดาวในยามรุ่งอรุณ)

浮生若梦 fú shēng ruò mèng (ชีวิตล่องลอยราวกับความฝัน)

恩同再造 ēn tóng zài zào (บุญคุณดั่งกับเกิดใหม่) เป็นต้น

¹² ตัวอย่างของโครงสร้างแบบคู่ขนาน-คู่กัน เช่น “钟不敲不响，话不说不明。Zhōng bùqiāo bùxiǎng, huà bùshuō bùmíng. ระฆังไม่เคาะไม่ดัง คำพูดไม่พูดก็ไม่แจ่มแจ้ง” ทั้งสองประโยคนี้ละตัวเชื่อมไว้ โดยใช้โครงสร้างที่คล้ายกันทั้งสองประโยคเป็นตัวอย่างออกความเปรียบเทียบที่เท่ากันคู่กันและขนานกันแทน และมีจำนวนคำที่เท่ากันด้วย โดยประโยคแรกนั้นเป็นส่วนที่นำมาเปรียบ (อุปมา) และประโยคหลังนั้นเป็นส่วนที่ถูกเปรียบ (อุปมา) ซึ่งสามารถเรียงใหม่ได้ว่า “คำพูดไม่พูดก็ไม่แจ่มแจ้ง เหมือนกับ ระฆังไม่เคาะไม่ดัง” โดยละตัวเชื่อม “เหมือนกับ” ไว้นั่นเอง (Wáng Déchūn, 1987: 105-106)

¹³ สำนวนที่ยกมาเป็นตัวอย่างในบทนี้จะป็นสำนวนทั่วๆ ไป ไม่ใช่สำนวนจีนทางพุทธศาสนา

นอกจากสำนวนเหล่านี้แล้ว จะขอยกสำนวนที่มีโครงสร้างและความหมายแสดงการเปรียบเทียบอุปมาอื่นๆ เช่น

柔情似水 *róu qíng sì shuǐ* (อารมณ์อ่อนโยนนุ่มนวลเหมือนกับสายน้ำ)

จะเห็นได้ว่าในที่นี้ 柔情 (*róu qíng* อารมณ์อ่อนโยนนุ่มนวล) คือ สิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบ (อุปมา) ตามด้วยตัวเชื่อมคือ 似 (*sì* เหมือนกับ) และสิ่งที่นำมาเปรียบเทียบ (อุปมา) คือ 水 (*shuǐ* สายน้ำ) สำนวนนี้นำภาพพจน์ของ “ความนุ่มนวลของสายน้ำ” มาเปรียบกับ “อารมณ์ที่อ่อนโยนอ่อนหวาน” เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจและรู้สึกได้ถึงภาพพจน์ชัดเจน ความหมายของสำนวนคือ “การสัมผัสได้ถึงอารมณ์อ่อนโยนนุ่มนวลระหว่างหญิงชาย”

如胶似漆 *rú jiāo sì qī* (ตั้งติดการราวทาด้วยสีน้ำมัน)

จะเห็นได้ว่าสำนวนนี้ละสิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบ (อุปมา) ไว้ มีเพียงตัวเชื่อมคือ 如 (*rú* คั่ง) และ 似 (*sì* ราว) กับสิ่งที่นำมาเปรียบเทียบ (อุปมา) คือ 胶 (*jiāo* กาว) และ 漆 (*qī* สีน้ำมัน) สำนวนนี้นำภาพพจน์ของ “ความเหนียวของกาว” และ “ความเหนียวของสีน้ำมัน” มาเปรียบกับ “ความรักความสนิทสนมของหนุ่มสาว” ความหมายของสำนวนคือ “สนิทสนมรักกันมากจนยากจะแยกจากกัน ส่วนใหญ่หมายถึง ความรักของหญิงชายที่รักกันมาก ไม่แยกจากกัน”

2.4.2 การเปรียบเทียบอุปลักษณ์ (借喻 *jièyù*)

借喻 คือ “รูปแบบความเปรียบเทียบที่สิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบ (อุปมา) และตัวเชื่อมไม่ปรากฏอยู่ในโครงสร้าง แต่จะใช้สิ่งที่นำมาเปรียบเทียบ (อุปมา) แทนที่สิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบ (อุปมา) เป็นรูปแบบความสัมพันธ์แบบแทนที่” (Yáng Hónggrú, 1993: 180) อาจกล่าวได้ว่า “รูปแบบนี้เป็นความเปรียบเทียบขั้นสูง ทำให้มองเห็นความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดของสิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบกับสิ่งที่นำมาเปรียบเทียบในภาษาใดภาษาหนึ่ง หากดูจากสิ่งที่นำมาเปรียบเทียบ เราสามารถนึกถึงสิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบได้โดยไม่ต้องมีตัวเชื่อมใดๆ ในโครงสร้าง จุดเด่นของรูปแบบ 借喻 คือ มีเพียงสิ่งที่นำมาเปรียบเทียบ (อุปมา) ปรากฏอยู่เท่านั้นจึงมีใจความสั้นกะทัดรัด แต่แฝงไว้ด้วยความหมายลึกซึ้ง” (Wáng Déchūn, 1987: 86–87) ส่วนมากสิ่งที่นำมาเปรียบเทียบมักเป็นเรื่องเกี่ยวกับหลักปรัชญา ธรรมชาติ ความคิด ความรู้สึก หรือเหตุผลต่างๆ

รูปแบบนี้ตรงกับความหมายและโครงสร้างของภาพพจน์อุปลักษณ์ กล่าวคือ “เป็นความเปรียบเทียบที่นำลักษณะเด่นของสิ่งที่ต้องการเปรียบมากล่าวทันทีหรือทำให้นามธรรมกลายเป็นรูปธรรม

ได้ โดยที่ไม่ต้องมีคำเชื่อมโยงหรือตัวเชื่อมใดๆ เช่น “บ้างจะไปสู่ก้อนเมฆ บ้างอยากสู่ตะวัน” ซึ่ง “ก้อนเมฆ” หมายถึง ความไม่ยั่งยืนหรือมีคณ และ “ตะวัน” หมายถึง ความยั่งยืนหรือแสงสว่าง ดังนั้น “ก้อนเมฆ” และ “ตะวัน” จึงเป็นการนำมาเปรียบเทียบแบบกล่าวทันที และทำให้ความหมายเชิงนามธรรมสัมผัสได้ในเชิงรูปธรรม ถือเป็นอุปลักษณ์แบบหนึ่ง” (ชลธิรา สัตยวัตนา, 2524: 202–203) ทั้งนี้ เราสามารถเห็นรูปแบบ 借喻 ได้จากตัวอย่างสำนวน เช่น

害群之马 hài qún zhī mǎ (ม้าที่นำภัยมาสู่ฝูง)

虎入羊群 hǔ rù yáng qún (เสือเข้าไปในฝูงแพะ)

成竹在胸 chéng zhú zài xiōng ((มีภาพ) ไม้ไผ่อยู่ในอก)

愚公移山 yú gōng yí shān (ชายแก่โง่ย้ายภูเขา)

画龙点睛 huà lóng diǎn jīng (วาดมังกรเติมดวงตา)

นอกจากสำนวนเหล่านี้แล้ว จะขอยกสำนวนที่มีโครงสร้างและความหมายแสดงการเปรียบเทียบอุปลักษณ์อื่นๆ เช่น

沧海一粟 cāng hǎi yī sù (เมล็ดข้าวหนึ่งเมล็ดในท้องทะเล)

จะเห็นได้ว่าในที่นี้ 沧海一粟 (cāng hǎi yī sù เมล็ดข้าวหนึ่งเมล็ดในท้องทะเล) คือ สิ่งที่นำมาเปรียบเทียบ (อุปมา) ใช้อุปมาแทนที่ภาพพจน์ของ “สิ่งที่เล็กน้อยมาก” โดยไม่ต้องมีคำว่า “สิ่งที่เล็กน้อย” กล่าวนำก่อน และไม่ต้องมีตัวเชื่อมด้วย แต่สามารถรับรู้และเข้าใจได้ว่า โดยธรรมชาติหรือลักษณะของเมล็ดข้าวนั้นเล็กมาก เมื่อนำภาพของเมล็ดข้าวมาเปรียบ ทำให้เห็นภาพพจน์ของสิ่งของที่มีขนาดเล็กได้ชัดเจน ดังนั้น 沧海一粟 จึงมีลักษณะแบบ 借喻 ความหมายของสำนวนคือ “อุปมาว่าเล็กน้อยมาก”

风平浪静 fēng píng làng jìng (ลมสงบคลื่นสงบ)

จะเห็นได้ว่าในที่นี้ 风平浪静 (fēng píng làng jìng ลมสงบคลื่นสงบ) คือ สิ่งที่นำมาเปรียบเทียบ (อุปมา) ใช้อุปมาแทนที่ภาพพจน์ของ “สภาพที่สงบเงียบ” โดยไม่ต้องมีคำว่า “สภาพหรือสถานการณ์” กล่าวนำก่อน และไม่ต้องมีตัวเชื่อมด้วย โดยธรรมชาติหากทะเลไม่มีลมพัดแรง ก็จะไม่ทำให้เกิดคลื่น ทะเลก็จะสงบไม่มีคลื่นลม เมื่อนำสภาพของทะเลที่สงบไร้คลื่นลมมาเปรียบ จึงทำให้เห็นภาพพจน์ได้ชัดเจน ดังนั้น 风平浪静 จึงมีลักษณะแบบ 借喻 ความหมายของสำนวนคือ “สงบเงียบไม่มีเรื่องหรือเหตุการณ์ใดๆ เกิดขึ้น หรือหมายถึง สถานการณ์สงบเรียบร้อย”

2.4.3 การเปรียบอติพจน์ (夸张 kuāzhāng)

การเปรียบอติพจน์ คือ “กลวิธีทางวาทศาสตร์แบบหนึ่งที่ใช้วิธีการบรรยายหรือพรรณนาเกินความเป็นจริง หรือกล่าวเรื่องต่างๆ ให้เกินจริง” (Hé Yǒngqīng, 2005: 18) การเปรียบอติพจน์นี้เป็นวิธีการที่เน้นหรือทำให้ความหมายปรากฏเด่นชัด เป็นรูปแบบหนึ่งที่สำคัญและมักปรากฏใช้ในสำนวน ตัวอย่างสำนวน เช่น

三头六臂 sān tóu liù bì (สามเศียรหกกร)

一日千里 yī rì qiān lǐ (หนึ่งวันพันลี้)

胆大包天 dǎn dà bāo tiān (ใจกล้าหือฟ้า)

一步登天 yī bù dēng tiān (ก้าวเดียวขึ้นฟ้า)

一字千金 yī zì qiān jīn (หนึ่งอักษร (มีค่าเท่า) ทองพันตำลึง)

นอกจากสำนวนเหล่านี้แล้ว จะขอยกสำนวนที่มีโครงสร้างและความหมายแสดงการเปรียบอติพจน์อื่นๆ เช่น

气吞山河 qì tūn shān hé (พลังอำนาจกลืนภูเขาและแม่น้ำ)

สำนวนนี้เปรียบ 气 (qì พลังอำนาจ) ว่ามีมากมายด้วยการบรรยายเกินจริง โดยใช้กริยา 吞 (tūn กลืน) มาเปรียบเทียบกับ สามารถกลืนภูเขาและแม่น้ำได้ แต่ในความเป็นจริงไม่ได้มีแนวโน้มที่จะเป็นไปตามเนื้อหาที่บรรยายถึง เป็นเพียงการเน้นความรู้สึกของผู้พูดมากกว่า และทำให้เห็นภาพพจน์ได้เด่นชัดมากขึ้น ความหมายของสำนวนคือ “มีพลังหรืออำนาจอย่างมาก มาย”

血流漂杵 xuè liú piāo chǔ (เลือดไหลนองจนซาก (ไม้ตี) ลอย)

สำนวนนี้เปรียบ 血 (xuè เลือด) ว่ามีมากหรือไหลมากด้วยการบรรยายเกินจริง โดยใช้เปรียบกับ 杵 (chǔ ซากหรือไม้ตี) ว่า เลือดไหลนองมากจนทำให้ซากลอยขึ้นมาได้ แต่ในความเป็นจริงไม่ได้มีแนวโน้มที่จะเป็นไปตามเนื้อหาที่บรรยายถึง เป็นเพียงการเน้นความรู้สึกของผู้พูด และทำให้เห็นภาพพจน์ได้เด่นชัดมากขึ้น ความหมายของสำนวนคือ “เปรียบกับสงครามที่โหดร้าย คนเจ็บหรือตายกันเป็นจำนวนมาก และใช้บรรยายว่า เลือดไหลออกมามาก”

海枯石烂 hǎi kū shí làn ((จนกว่า) ทะเลจะเหือดแห้งหินผาจะแตกสลาย)

สำนวนนี้เปรียบ 海 (hǎi ทะเล) และ 石 (shí หินผา) ด้วยการบรรยายเกินจริงว่า ทะเลจะเหือดแห้งได้และหินผาจะแตกสลายได้ แต่ในความเป็นจริงแล้ว ทะเลและหินผาไม่ได้มีแนวโน้ม

ที่จะเป็นไปตามเนื้อหาที่บรรยายถึง เป็นเพียงการเน้นความรู้สึกของผู้พูด และทำให้เห็นภาพพจน์ได้เด่นชัดมากขึ้น ความหมายของสำนวนคือ “เปรียบกับระยะเวลาที่ยาวนาน ชั่วฟ้าดินสลาย มักใช้เวลาให้คำสัตย์สาบาน เพื่อแสดงความตั้งใจแน่วแน่ ไม่มีเปลี่ยนแปลง”

令人发指 *lìng rén fà zhǐ* (ทำให้คนผมชี้)

สำนวนนี้เปรียบ 发 (*fà* เส้นผม) ด้วยการบรรยายเกินจริงว่า เส้นผมสามารถชี้ตั้งขึ้นได้ แต่ในความเป็นจริงเส้นผมไม่สามารถมีสภาพเป็นตามเนื้อหาที่บรรยายถึงได้ เป็นเพียงการเน้นความรู้สึกของผู้พูด และทำให้เห็นภาพพจน์ได้เด่นชัดมากขึ้น ความหมายของสำนวนคือ “ทำให้โมโหหรือโกรธมากจนถึงที่สุด”

2.4.4 การเปรียบเทียบ (对照 *duìzhào*)

การเปรียบเทียบ คือ “กลวิธีที่นำคน สัตว์ สิ่งของหรือสถานที่มาเข้าคู่กันหรือเปรียบกัน” (Hé Yǒngqīng, 2005: 14-15) หรือกล่าวได้ว่าวิภาษ คือ “ภาพพจน์ที่เกิดจากการใช้คำที่มีความหมายขัดแย้งกัน แต่นำมาเข้าคู่กันได้อย่างกลมกลืน เช่น ลมหนาวพัดอำวนหนาวเหน็บจับกระดูก เป็นต้น” (ชลธิรา สัตยวัตนา, 2524: 205) วิภาษจึงเป็นกลวิธีที่นำเรื่องหรือของสองสิ่งที่มีความต่างกันหรือตรงข้ามกันมาเปรียบกัน เพื่อเน้นความหมายหรือทำให้เห็นภาพพจน์ชัดเจนขึ้น สำนวนจีนที่มีการใช้กลวิธีการเปรียบเทียบ เช่น

南船北马 *nán chuán běi mǎ* (ทางใต้โดยสารเรือ ทางเหนือขี่ม้า)

九牛一毛 *jiǔ niú yī máo* (วัวเก้าตัว ขนหนึ่งเส้น)

貌合神离 *mào hé shén lí* (หน้าตาเข้ากันได้ ในใจออกห่างกัน)

唇亡齿寒 *chún wáng chǐ hán* (ริมฝีปากแห้ว ฟันหนาว (เสียฟัน))

黄发垂髯 *huáng fà chuí tiáo* (เส้นผมเหลือง (หมายถึง คนชรา) ไว้หางเปีย (หมายถึง เด็กเล็กเด็กน้อย))

นอกจากสำนวนเหล่านี้แล้ว จะขอยกสำนวนที่มีโครงสร้างและความหมายแสดงการเปรียบเทียบวิภาษอื่นๆ เช่น

有眼无珠 *yǒu yǎn wú zhū* (มีตา ไม่มีลูกตา)

สำนวนนี้นำความต่างกันของ 有眼 (*yǒu yǎn* มีตา) และ 无珠 (*wú zhū* ไม่มีลูกตา) มาวางเปรียบคู่กัน ถึงแม้ความหมายของคำจะต่างกัน คือ “มี” และ “ไม่มี” แต่เมื่อนำมาเข้าคู่กันแล้ว เข้า

กันได้อย่างกลมกลืนเป็นไปในทำนองเดียวกัน เป็นการเน้นความหมายและทำให้เห็นภาพพจน์ได้ชัดเจนขึ้น ความหมายของสำนวนคือ “สายตาแคบ ไม่มีวิจารณญาณแยกแยะถูกผิดได้ มักนำมาใช้ว่ากล่าวคนที่ไม่รู้จักความสำคัญของเรื่องหรือสิ่งต่างๆ ราวกับเป็นคนตาบอด”

九死一生 jiǔ sǐ yī shēng (ตายเก้าครั้ง รอดหวุดหวิด)

สำนวนนี้นำความต่างกันของ 九死 (jiǔ sǐ ตายเก้าครั้ง) และ 一生 (yī shēng รอดเสมอ) มาวางเปรียบคู่กัน ถึงแม้ความหมายของคำจะต่างกัน คือ “ตายเก้าครั้ง (九 jiǔ เก้า ในที่นี้คือ หลายครั้ง)” และ “รอดหวุดหวิด (一 yī หนึ่ง ในที่นี้คือ เล็กน้อยหรือรำไร)” แต่เมื่อนำมาเข้าคู่กันแล้ว เข้ากันได้อย่างกลมกลืนเป็นไปในทำนองเดียวกัน เป็นการเน้นความหมายและทำให้เห็นภาพพจน์ได้ชัดเจนขึ้น ความหมายของสำนวนคือ “อยู่ในสภาพวิกฤตหรืออันตราย หรือผ่านอันตรายมาหลายครั้งก็ยังรอดมาได้ หรือหมายถึง มีหนทางรอดรำไร แม้อยู่ในห้วงเวลาอันวิกฤต”

จากการทบทวนวรรณกรรมในหัวข้อต่างๆ ข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการวิเคราะห์แบ่งประเภทสำนวนจีนทางพุทธศาสนาตามเนื้อหา แล้วนำมาเปรียบเทียบกับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน รวมทั้งดำเนินการเปรียบเทียบกลวิธีทางวาทศาสตร์ที่พบในสำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน ตลอดจนศึกษาพิจารณาถึงบทบาทของสำนวนจีนทางพุทธศาสนาในสังคมจีนควบคู่กันไปด้วย

บทที่ 3

การเปรียบเทียบสำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่มีการแบ่งประเภทตามเนื้อหา กับ สำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน

พุทธศาสนาทั้งในประเทศจีนและประเทศไทยมีอิทธิพลต่อภาษา ซึ่งเห็นได้จากสำนวนโวหารที่สะท้อนแนวคิดหลักธรรมต่างๆ รวมทั้งขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งพุทธศาสนาฝ่ายอุตรนิกายที่เจริญเป็นรากฐานสำคัญในประเทศจีนเป็นตัวอย่างอันดีในการที่จะศึกษาอิทธิพลของพุทธศาสนา พุทธศาสนาฝ่ายอุตรนิกายได้เผยแพร่เข้าสู่ประเทศจีนตั้งแต่ราวต้นพุทธศตวรรษที่ 7 ขณะที่พุทธศาสนาฝ่ายทักษิณนิกายเจริญขึ้นในประเทศไทยราวพุทธศตวรรษที่ 18 ด้วยเหตุนี้ พุทธศาสนาฝ่ายอุตรนิกายในประเทศจีนจึงมีเวลาที่ยาวนานกว่าในการหล่อหลอมเข้ากับวัฒนธรรมดั้งเดิม ทำให้เห็นวิวัฒนาการของภาษาและวัฒนธรรมได้ชัดเจนกว่าวิวัฒนาการของสำนวนภาษาทางพุทธศาสนาในไทย

พุทธศาสนาฝ่ายอุตรนิกายไม่ได้ขัดแย้งกับคติความเชื่อดั้งเดิมที่มีอยู่ แต่กลับผสมผสานแนวคิดและหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้าด้วยกันกับคติความเชื่อดั้งเดิม จนกลายเป็นแกนหลักของวิถีชีวิตและแนวคิดของคนในสังคมมาทุกยุคสมัย ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางพุทธศาสนา และมีบทบาทสำคัญยิ่งที่จะทำให้วัฒนธรรมถ่ายทอดต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ หนึ่งในวิธีที่ทำให้ภาษาสื่อความหมายได้อย่างชัดเจนคือ การใช้กลวิธีทางวาทศาสตร์เพื่อให้เห็นภาพพจน์และถ่ายทอดความหมายได้อย่างมีชั้นเชิง

ในบทนี้จะกล่าวถึงประเภทตามเนื้อหาของสำนวนจีนทางพุทธศาสนา แล้วเปรียบเทียบกับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน จากการศึกษาวิจัยพบว่า สำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทยมีจำนวน 209 สำนวน แต่จะยกมาเปรียบเทียบเฉพาะสำนวนที่มีที่มาชัดเจนและสามารถจำแนกเป็นประเภทต่างๆ ได้ซึ่งมีทั้งสิ้น 42 สำนวน สำนวนที่ไม่ได้ยกมาเปรียบเทียบจะอยู่ในส่วนภาคผนวก ข ท้ายเล่ม สำหรับประเภทตามเนื้อหาของสำนวนจีนทางพุทธศาสนาสามารถจำแนกได้เป็น 5 ประเภท คือ

3.1 สำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับพุทธประวัติกับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน

เมื่อพุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศจีนและได้รับการเผยแผ่ให้เป็นที่รู้จักแล้ว จึงได้มีการแปลเรื่องราวและความหมายต่างๆ ในพระคัมภีร์ให้ประชาชนได้เข้าใจและเลื่อมใสนับถือกัน โดยแปลออกมาในรูปแบบความเรียงร้อยแก้วต่างๆ เพื่อให้ประชาชนเข้าใจถึงพุทธประวัติความเป็นมาได้โดยง่าย สำนวนเกี่ยวกับเรื่องราวพุทธประวัติจึงได้เกิดขึ้นตามมาด้วย คือ

1) 群魔乱舞

qún mó luàn wǔ

หมู่ มาร อลหม่าน เต็มรำ

(หมู่มารเต็มรำกันอย่างอลหม่าน)¹

หมายถึง การกระทำของกลุ่มคนที่เลวร้าย คอยขัดขวางผลหรือประโยชน์ของผู้อื่น ก่อความเดือดร้อนหรือทำความเสียหายแก่ผู้อื่น²

ที่มา สำนวนนี้มาจากตำนานพุทธประวัติ ตอนที่พระพุทธเจ้ามีชัยชนะเหนือพญามารในหนังสือพุทธประวัติคือ **พุทธจริต**³ ฉบับภาษาจีน ที่มีชื่อว่า **The Fo-Sho-Hing-Tsan-king** (佛所行赞经 Fósuǒxíng zànjīng สันสกฤตคือ Buddha-karita อังกฤษคือ A Life of Buddha) ซึ่งแปลโดย พระธรรมรักษ์ จากภาษาสันสกฤตเป็นภาษาจีน ในปี ค.ศ. 420 และแปลจากภาษาจีนเป็นภาษาอังกฤษโดย Samuel Beal ออกเผยแพร่ในปี ค.ศ. 1883 พุทธจริตฉบับภาษาจีนนี้รวมอยู่ในหนังสือชุด **The Sacred Books of the East** เล่มที่ 19 โดยมี F. Max Müller เป็นบรรณาธิการ พุทธจริตฉบับภาษาจีนนี้ เริ่มต้นตั้งแต่ตอนประสูติจนถึงเสด็จปรินิพพาน และแบ่งพระบรมสารีริกธาตุไปบูชาตามดินแดนต่างๆ โดยตอนที่พระพุทธเจ้ามีชัยเหนือพญามารปรากฏอยู่ในตอนที่ 13 ของหนังสือ มีชื่อตอนว่า “ปราบพญามาร” มีใจความสำคัญว่า

“พระพุทธองค์ทรงประทับใต้ต้นโพธิ์เพื่อสำเร็จพระโพธิญาณ ท่ามกลางความยินดีของทุกสรรพสิ่ง เว้นแต่พญามารผู้เดียวที่ไม่ร่วมยินดี โดยเกรงว่าอาณาจักร (กิเลสทั้งมวล) แห่งตนจะถูกทำลายลงด้วยพุทธปัญญา พญามารจึงได้ส่งบุตรทั้งสามคือ นางคันทา (ความปรารถนา) นางราคา (ความโลภ) และนางออดี (ความไม่ยินดี) มาขัดขวางพระพุทธองค์ รวมทั้งได้ส่งกองทัพมารพร้อมอาวุธมากมายมาร่วมด้วย แต่พระพุทธเจ้ายังคงสงบนิ่ง ไม่หวั่นไหวหรือหวั่นเกรงต่อสิ่งใด พญามารจึงเกิดโทสะ และหาทางทำลายพระพุทธเจ้าทุกวิถีทาง แต่ไม่ว่าจะอาวุธใดหรือแม้แต่สายฟ้าฟาดที่มุ่งทำร้ายพระพุทธองค์ ก็ต้องหยุดลงและเปลี่ยนเป็นดอกบัวห้าสีแทน ไม่ว่าจะทำอย่างไร พญามารก็ไม่สามารถทำให้พระพุทธเจ้าทรงขยับไปจากที่ประทับได้ กระทั่งมวลหมู่เทวดาได้ส่งเสียงบอกเตือนพญามาร ถึงพุทธบารมีที่ไม่สามารถสั่นคลอนได้ดั่งเขาพระสุเมรุ เมื่อพญามารได้ยินดังนั้น

¹ การแปลความหมายของสำนวนจีนนั้น จะแปลความหมายตามตัวอักษรก่อน หากไม่เป็นที่เข้าใจในภาษาไทย จะแปลรวมความอีกครั้งเอาไว้ในวงเล็บ

² ความหมายของสำนวนจีนที่ใ้ไว้นั้น นำมาจากหนังสือ 《汉语成语大辞典》(Hànyǔ Chéngyǔ Dàcí diǎn พจนานุกรมสำนวนจีนฉบับใหญ่) ของ Wáng Xīngguó (2011) และหนังสือ 《佛教成语》(Fójiào Chéngyǔ สำนวนทางพุทธศาสนา) ของ Zhū Ruímín (2006)

³ พุทธจริตเป็นวรรณกรรมพุทธประวัติภาษาสันสกฤตที่สำคัญยิ่ง ประพันธ์โดย อัสวโฆษะ (Asvaghosha) ถึงแม้จะมีผู้ใช้นามนี้หลายคน แต่ที่น่าจะเป็นไปได้ที่สุดคือ อัสวโฆษะผู้เป็นกวีมีชื่อในสมัยพระเจ้ากนิษกะในราวคริสต์ศตวรรษที่ 1 (Cowell, 1894: ix)

และเห็นพระพุทธรูปเจ้ายังคงสงบนิ่งเช่นเดิม จึงเกิดความกลัวขึ้น จนละทิ้งความคิดที่จะขัดขวางนั้น และกลับสู่สถานที่ของตน” (Beal, 1883: 147-155)⁴

นอกจากพุทธจริตที่แปลจากภาษาจีนเป็นภาษาอังกฤษข้างต้นแล้ว พุทธจริตที่แปลจากภาษาสันสกฤตเป็นภาษาอังกฤษนั้น ก็มีกล่าวถึงตอนมีชัยเหนือพญามารไว้เช่นกัน แต่ต่างกันตรงการบรรยายให้ละเอียดขึ้น ดังสำนวนแปลของ E. B. Cowell ซึ่งรวมอยู่ในหนังสือชุด **The Sacred Books of the East** เล่มที่ 49 ซึ่งออกเผยแพร่ในปี ค.ศ. 1894 โดยการบรรยายถึงลักษณะความงามและความสามารถของธิดาพญามาร รวมถึงการบรรยายการขัดขวางด้วยกิริยาท่าทางต่างๆ แปลไว้อย่างละเอียดมาก เช่น “นางคันทาผู้มีใบหน้างามราวกับดวงจันทร์และเชี่ยวชาญในศาสตร์แห่งความลุ่มหลง ได้พยายามทำให้พระพุทธรูปลุ่มหลง ด้วยการพรรณนาถึงความพึงใจของชีวิตผู้ครองเรือน” (Cowell, 1894: 160) ซึ่งในฉบับแปลของ Samuel Beal นั้น มีกล่าวถึงแก่นามของธิดาพญามารทั้งสาม และการเข้าขัดขวางพระพุทธรูปเจ้าเท่านั้น จากที่มาดังนี้ เรื่องราวพุทธประวัติตอนมีชัยชนะเหนือพญามาร จึงทำให้เกิดสำนวน “群魔乱舞 qún mó luàn wǔ” ขึ้น Zhū Ruì mín (2006: 9) เห็นว่า “สำนวนนี้สะท้อนเรื่องราวพุทธประวัติตอนพระพุทธรูปเจ้ามีชัยชนะเหนือพญามาร แสดงให้เห็นว่า แม้จะมีอุปสรรคใดๆ มาขัดขวาง เหมือนมีมารหรือสิ่งชั่วร้ายมาสร้างความเดือดร้อนให้ แต่หากเอาชนะกิเลสในใจทั้งปวงได้ สิ่งชั่วร้ายใดๆ ก็ไม่อาจมาขัดขวางหรือทำอันตรายให้ได้”

ตัวอย่างประโยค

(1) 在群魔乱舞的时候，桑伟川曾经警告张春桥一伙：“你们不要高兴得太早”

Zài qúnmóluànwǔ de shíhòu, Sāng Wěichuān céngjīng jǐnggào Zhāng Chūnqiáo yīhǔ: “Nǐmen búyào gāoxìng de tài zǎo”

ในช่วงที่หม่อมารเต้นรำกันอย่างอลหม่าน ซางเหว้ยชวานเคยเตือนพวกของจางชุนเฉียวแล้วว่า “พวกนายอย่าดีใจเร็วเกินไป”

(周而复:《上海的早晨》)⁵

⁴ บทบรรยายที่ผู้เขียนอ้างอิงมาจากหนังสือชุด **The Sacred Books of the East** ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนได้แปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจง่ายขึ้น

⁵ ตัวอย่างประโยคภาษาจีนที่ยกมานั้น นำมาจากหนังสือ《汉语成语大辞典》(Hànyǔ Chéngyǔ Dàcídiǎn) ของ Wáng Xīngguó (2011) และ CCL 语料库 (Yǔliàokù) (Center for Chinese Linguistics PKU) คลังเอกสารทางภาษาของศูนย์วิจัยทางภาษาศาสตร์จีนแห่งมหาวิทยาลัยปักกิ่ง

สำนวน “群魔乱舞 qún mó luàn wǔ” มีความหมายตรงกับสำนวนไทย คือ “มารผจญ” หรือ “มารประจัญ”

มารผจญ

หมายถึง มารที่ยกทัพมาขัดขวางการบำเพ็ญเพียรของพระพุทธเจ้า โดยปริยายหมายความว่า ผู้ที่คอยขัดขวางไม่ให้สำเร็จประโยชน์⁶ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 904)

มารประจัญ

หมายถึง ผู้คอยขัดขวางไม่ให้ทำอะไรได้สำเร็จสมประสงค์ สำนวนนี้บางทีพูดตัดแค่คำเดียวว่า “มาร” ก็เข้าใจได้ (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 416)

ตัวอย่างประโยค

(2) เธออุตส่าห์รีบออกจากบ้าน เพื่อจะมาให้ทันดักบาตรตอนเช้า แต่ก็เหมือนมีมารผจญ เพราะเจออุบัติเหตุรถชนกันระหว่างทาง

(ดัดแปลง⁷ จาก “มนตรา” ของ พรรณพิมล คชะสูตร)⁸

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “群魔乱舞 qún mó luàn wǔ” มีคำว่า “魔 mó มาร” ปรากฏอยู่ในสำนวน ซึ่งมีความหมายเดียวกับคำว่า “มาร” ที่ปรากฏอยู่ในสำนวนไทย “มารผจญ” หรือ “มารประจัญ” ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้จึงมีการใช้คำเกี่ยวกับพุทธศาสนาเหมือนกัน

2) 邪魔外道

xié mó wài dào

ชั่วร้าย มาร นอก ทาง

(มารร้ายนอกกรีต)

⁶ ความหมายของสำนวนไทยที่ให้ไว้ นั้น นำมาจากหนังสือ สำนวนไทย ของ ขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์) (2538) หนังสือ ปทานุกรมสำนวน สุภาษิต และคำพังเพยไทย ของ บุญศิริ สุวรรณเพ็ชร (2539) และหนังสือ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ของ ราชบัณฑิตยสถาน (2556)

⁷ การดัดแปลงประโยคนั้นจะดัดแปลงเฉพาะประธานหรือชื่อเฉพาะในประโยคและคำศัพท์บางคำ เนื่องจากบางประโยคมีลักษณะเป็นภาษาพูดมาก คำศัพท์ที่ปรากฏอาจมีลักษณะเป็นภาษาพูดเช่นกัน ดังนั้นการดัดแปลงประโยคให้เหมาะสมจึงทำเพื่อง่ายแก่การทำความเข้าใจบริบททั้งหมดและเพื่อให้มีความหมายตรงกันทั้งภาษาจีนและภาษาไทยเมื่อแปลเป็นภาษาจีนแล้ว

⁸ ตัวอย่างประโยคภาษาไทยที่ยกมานั้น นำมาจากหนังสือ สำนวนไทย ของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545) และ Thai National Corpus II (TNC) คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ ๒ ในพระราชบัญญัติแม่บทสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หมายถึง ข้อเสนอทางศาสนาหรือแนวคิดที่ไม่สอดคล้องกับความคิดดั้งเดิม นำมาใช้เปรียบเทียบกับพฤติกรรมที่ไม่ดีหรือคนที่ประพฤติมิชอบ และนำมาใช้เรียกแทนภูตผีปีศาจ หรือหมายถึงพวกภูตผีปีศาจและพวกนอกรีต

ที่มา ส่วนนี้มาจากเรื่องร่วมสมัยพุทธกาล ที่นอกจากพุทธศาสนากำลังเจริญอยู่แล้ว ยังมีลัทธิอื่นๆ อีกที่เรียกว่า “ลัทธิครูทั้ง 6”⁹ (六师外道 Liùshī wài dào) ซึ่งเป็นลัทธิที่อยู่นอกเหนือจากศาสนาพราหมณ์ และไม่ได้เชื่อตามวิถีแห่งพุทธศาสนาด้วย ในสมัยนั้นจึงเรียกบรรดาครูทั้ง 6 ว่า เป็นกลุ่มนอกศาสนา แนวคิดของลัทธิครูทั้ง 6 นี้ เช่น ลัทธิปุณณกัสสป (富兰那·迦叶 Fúlánà · jiāyè) เชื่อว่า “ไม่มีบุญไม่มีบาป ทุกสิ่งไม่เกิดไม่ตาย วิญญาณอยู่เฉยๆ ไม่ได้ไปไหน ดังนั้นจึงไม่มีผลแห่งการกระทำ” หรือ ลัทธิมกขลิโคสาล (末伽梨·俱舍梨子 Mòjiālǐ · jù shělízi) เชื่อว่า “ไม่มีภพนี้ ไม่มีภพหน้า ไม่มีบิดามารดา ไม่มีสวสวรรค์นรก ไม่มีทุกสรรพสิ่ง สิ่งทั้งหลายไม่มีเหตุ ไม่มีปัจจัย” และ “มกขลิโคสาลได้ชื่อว่าเป็นเจ้าลัทธิหรือผู้ก่อตั้งกลุ่มลัทธิครูทั้ง 6 นี้ด้วย” (Rèn Jiyù, 2002: 321)

ตัวอย่างประโยค

(3) 你们这些名门正派的侠义英雄，也不会让我死在一个邪魔外道手里。

Nǐmen zhèxiē míngmén zhèngpài de xiáyì yīngxióng, yě bùhuì ràng wǒ sǐ zài yīgè xiémówàidào shǒulǐ.

พวกท่านเหล่าวีรบุรุษผู้มีจิตใจรักความเป็นธรรมและซื่อสัตย์ตรงไปตรงมา คงจะไม่ยอมให้ฉันตายในมือมารร้ายนอกรีตนั้น

(古龙:《圆月弯刀》)

สำนวน “邪魔外道 xié mó wài dào” มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “นอกรีต” หรือ “นอกรีตนอกรอย” และ “นอกกลุ่มนอกทาง”

นอกรีต หรือ นอกรีตนอกรอย

หมายถึง ไม่ประพฤติตามจารีตประเพณี ประพฤติผิดไปจากแบบแผน ขนบ ธรรมเนียม ประเพณี (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 280)

นอกกลุ่มนอกทาง

หมายถึง ไม่ประพฤติตามแนวทางที่พ่อแม่ครูอาจารย์ได้เคยดำเนินมา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 610)

⁹ ลัทธิครูทั้ง 6 หรือ คณาจารย์ 6 คนผู้เป็นเจ้าลัทธิ ได้แก่ 1. ปุณณกัสสป 2. มกขลิโคสาล 3. อจิตเทสกะมพล 4. ปกุธกัจจายนะ 5. สัตถุชัยเวฬุบุตร 6. นิครนถนาฏบุตร มักเรียกว่า ครูทั้ง 6 (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต], 2553: 103)

ตัวอย่างประโยค

(4) ใครปฏิบัติศาสนาก็คือพวกนอกรีตที่มักจะต้องตกนรก

(จาก “นิยายข้างจอ” ของ วินทร์ เลียววาริณ)

จะเห็นได้ว่า คำว่า “邪魔外道 xié mó wài dào” มีคำว่า “魔 mó มาร” ซึ่งเป็นคำทางพุทธศาสนาปรากฏอยู่ แต่ในสำนวนไทย “นอกรีต หรือ นอกรีตนอกรอย” และ “นอกกลุ่มนอกทาง” ไม่มีคำทางพุทธศาสนาปรากฏในสำนวน ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้จึงมีการใช้คำถ่ายทอดความหมายต่างกัน

3) 不看僧面看佛面

bù kàn sēng miàn kàn fó miàn

ไม่ มอง สงฆ์ หน้า มอง พระ หน้า

(ไม่มองหน้าพระสงฆ์ ก็มองหน้าพระพุทธเจ้า)

หมายถึง ให้เห็นแก่หน้าของบุคคลที่สามโดยช่วยเหลือหรือให้ภัยบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ที่มา สำนวนนี้กล่าวถึง เรื่องการเชื่อในพระพุทธรูปของค์ ถึงแม้จะไม่นับถือในตัวพระสงฆ์ แต่ก็ให้เชื่อในพระพุทธรูป “เนื่องจากพระสงฆ์ยังเป็นผู้บำเพ็ญเพียรภาวนา ยังไม่สำเร็จมรรคผล อาจมีกระทำความผิดก็ได้ แต่พระพุทธรูปนั้นเป็นผู้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว อีกทั้งยังเป็นประมุขของสงฆ์ทั้งหลาย ดังนั้นหากไม่เชื่อมั่นในพระสงฆ์ ก็ควรจะเชื่อในพระพุทธรูป” (Wáng Xīngguó, 2011: 108) ตัวอย่างเหตุการณ์หนึ่งในสมัยพุทธกาล (พรรษาที่ 5) ที่พระพุทธรูปทรงเสด็จโปรดพระญาติที่วิเวกเรื่องแม่น้ำโรหิณี “ขณะนั้นเป็นฤดูร้อน ระดับน้ำในแม่น้ำโรหิณีลดลงมาก เกษตรกรทางฝ่ายศากยะและฝ่ายโกถิยะเกิดการทะเลาะแย่งน้ำกัน เรื่องราวลุกลามใหญ่โต จนลามไปถึงเจ้านายในราชวงศ์และพระราชอาชงศ์ทั้งสอง ทั้งสองฝ่ายจึงมายังริมน้ำทางฝั่งของตนด้วยอารมณ์เดือดดาล พกพาอาวุธมาพร้อม แล้วร้องท้าทายให้อีกฝ่ายมาสู้รบกัน เมื่อพระพุทธรูปทรงทราบถึงข้อบาดหมางจนเกิดการสู้รบกันแล้วนี้ พระองค์จึงทรงเสด็จไปยังสถานที่พิพาทด้วยพระองค์เอง บรรดานักรบของทั้งสองฝ่าย เมื่อได้เห็นพระบรมศาสดาผู้เป็นที่เคารพสักการะ ทั้งยังทรงเป็นพระญาติของพวกตน ต่างก็เกิดความละอายใจ จึงพากันวางอาวุธลง แล้วถวายบังคมพระพุทธรูป ซึ่งเป็นธรรมเนียมในการถวายสักการะต่อพระพุทธรูปในสมัยนั้น พระพุทธรูปทรงให้หันหน้ามาปรึกษากัน เพื่อหาวิธีแบ่งปันน้ำอย่างสันติ การพิพาทจึงยุติลงโดยไม่มี การสู้รบกันเกิดขึ้น” (มูลนิธิต่างเสริมวิปัสสนากรรมฐานในพระสังฆราชูปถัมภ์, 2556: 53-54)

จะเห็นได้ว่า จากเหตุการณ์ในพุทธประวัติข้างต้น การทะเลาะวิวาทกันของพระญาติทั้งสองฝ่ายยุติลงได้นั้น เพียงเพราะเห็นแก่พระพุทธรูปผู้ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะนั้นเอง เหตุการณ์นี้ จึงทำ

ให้เกิดสำนวน “不看僧面看佛面 *bù kàn sēng miàn kàn fó miàn*” ที่หมายถึง เห็นแก่หน้าบุคคลที่สาม

ตัวอย่างประโยค

(5) 这是我大哥开的买卖，不看僧面看佛面，这么闹腾儿不合适吧？

Zhè shì wǒ dàgē kāi de mǎimài, bù kàn sēng miàn kàn fó miàn, zhè me nàotengr bù héshì bā?

นี่เป็นกิจการที่พี่ชายคนโตของฉันเปิดร้าน ไม่มองหน้าพระสงฆ์ ก็มองหน้าพระพุทธรูป ก่อความวุ่นวายแบบนี้ไม่เหมาะสม

(故事会: 《故事会 2005》)

สำนวน “不看僧面看佛面 *bù kàn sēng miàn kàn fó miàn*” มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “ไม่เห็นแก่ชี ก็เห็นแก่ผ้าเหลือง”

ไม่เห็นแก่ชี ก็เห็นแก่ผ้าเหลือง

หมายถึง ไม่เห็นแก่คนนั้น ก็ให้เห็นแก่อีกคนหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องกับตัวคนนั้น คนนั้นดีไม่ดี หรือทำผิดคิดร้ายอะไร แต่มีคนที่เกี่ยวข้องกับตัวคนนั้นเป็นคนดีต่อเราอยู่ ก็ควรให้อภัยได้ (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 444)

ตัวอย่างประโยค

(6) สำนวนว่า ไม่เห็นแก่ชีก็เห็นแก่ผ้าเหลือง เกิดจากการที่พระภิกษุที่ครองผ้าเหลืองอยู่นั้น ประพฤติปฏิบัติตนไม่เหมาะสมกับการเป็นสมณะ มีพฤติกรรมเลวร้ายจนไหว้ไม่ลง แต่จำเป็นต้องไหว้ด้วยความจำใจ

(ดัดแปลงจาก “เลาะข้างวัด” ของ กล้วย มงคล)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “不看僧面看佛面 *bù kàn sēng miàn kàn fó miàn*” มีคำว่า “僧 *sēng* สงฆ์” และ “佛 *fó* พระ (หรือพระพุทธรูป)” ซึ่งเป็นคำทางพุทธศาสนาปรากฏในสำนวน ส่วนสำนวนไทย “ไม่เห็นแก่ชี ก็เห็นแก่ผ้าเหลือง” ก็มีคำทางพุทธศาสนา คือ “ชี” และ “ผ้าเหลือง” ปรากฏในสำนวนด้วย ซึ่ง “ผ้าเหลือง” มีความหมายถึง “สงฆ์” ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้มีการใช้คำทางพุทธศาสนาเพื่อถ่ายทอดความหมายของ “สงฆ์” ด้วยคำที่ต่างกัน

4) 聚沙成塔
jù shā chéng tǎ

รวบรวมทราย กลายเป็น เจดีย์

หมายถึง การสะสมจากน้อยกลายเป็นมาก เปรียบได้กับการรวบรวมทรายแต่ละเม็ดจนสามารถสร้างเป็นเจดีย์พุทธที่สูงใหญ่ได้

ที่มา ในสมัยพุทธกาล เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าทรงเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ภายหลังจากถวายพระเพลิงพระบรมศพเรียบร้อยแล้ว จึงสร้างพระธาตุเจดีย์ขึ้น เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และแบ่งออกเป็น 8 ส่วน เพื่ออัญเชิญไปบรรจุยัง 8 แคว้น ในหนังสือ **The Sacred Books of the East** เล่มที่ 19 ตอนที่ 28 ชื่อว่า “การแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ” ได้มีการกล่าวถึง “กษัตริย์จากแคว้นต่างๆ ทั้งเจ็ดและพราหมณ์ได้เดินทางมาเพื่อขอแบ่งพระบรมสารีริกธาตุกลับไปบูชา และอัญเชิญไปบรรจุยังสถูปเจดีย์ทั้งแปด เรียกว่า เจดีย์ทั้งแปดแห่งกษัตริย์ทั้งแปด และให้ประชาชนในชมพูทวีปได้สักการบูชา” (Beal, 1883: 334-335) พระพุทธเจ้าทรงเสด็จดับขันธปรินิพพานเมื่อพระชนมายุ 80 พรรษา ณ สาละวันอุทยานของมัลลกษัตริย์ เมืองกุสินารา แคว้นมัลละ ปัจจุบันอยู่ในเมืองกุสินารา รัฐอุตตรประเทศ ประเทศอินเดีย

สถูปหรือเจดีย์ต่างๆ ในยุคสมัยหลังจึงใช้บรรจุหรือเก็บสิ่งสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เช่น พระพุทธรูป พระคัมภีร์ต่างๆ ในประเทศจีนนั้น “นอกจากเจดีย์จึงเป็นปูชนียสถานที่สำคัญทางศาสนาแล้ว การสร้างเจดีย์ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม เจดีย์ในประเทศจีนมักจะมีการทำเหลี่ยมมุมต่างๆ เช่น เจดีย์แบบ 4 เหลี่ยม 6 เหลี่ยม หรือ 12 เหลี่ยม เพื่อแฝงความหมายถึงความสมดุลในจักรวาล นอกจากนี้ ยังเชื่อกันว่า การสร้างเจดีย์นั้นจะทำให้ได้บุญกุศลอย่างยิ่งใหญ่” (Xiè Lùjūn and Pān Fēi, 2011: 220-221) การนำคำว่า “เจดีย์” มาใช้ในสำนวน จึงมักจะเปรียบกับสิ่งที่ยิ่งใหญ่และสำคัญอันยากจะสร้างได้โดยง่าย

ตัวอย่างประโยค

(7) 别小看这5分钱，聚沙成塔，上百万个5分也是个不小的数目。

Bié xiǎokàn zhè wǔ fēn qián, jùshāchéngtǎ, shàngbǎi wàngè wǔfēn yěshì gè bùxiǎo de shù mù.

อย่าดูถูกเงิน 5 เซ็นต์นี้ รวบรวมทรายกลายเป็นเจดีย์ 5 เซ็นต์ล้านกว่าเหรียญก็จะเป็นจำนวนที่ไม่น้อยเลย

(1994 年人民日报:《第 4 季度》)

สำนวน “聚沙成塔 jù shā chéng tǎ” มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “เก็บเบี้ยได้ถूनร้าน” “เก็บเล็กผสมน้อย” และ “เก็บหอมรอมริบ”

เก็บเบี้ยใต้ถุนร้าน

หมายถึง เก็บเล็กผสมน้อย ทำอะไรที่ประกอบด้วยส่วนเล็กส่วนน้อย โนนบ้างนี่บ้าง จนสำเร็จเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 141, ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 45)

เก็บเล็กผสมน้อย

หมายถึง เก็บไว้ทีละเล็กทีละน้อย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 141)

เก็บหอมรอมริบ

หมายถึง เก็บรวบรวมไว้ทีละเล็กทีละน้อย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 142)

ตัวอย่างประโยค

(8) ค่อยๆ เก็บเบี้ยใต้ถุนร้านไป อีกหน่อยก็อาจจะได้เป็นเจ้าของกิจการเอง

(จาก “สำนวนไทย” ของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “聚沙成塔 jù shā chéng tǎ” มีคำว่า “塔 tǎ เจดีย์” ซึ่งเป็นคำทางพุทธศาสนาปรากฏในสำนวน ส่วนสำนวนไทย “เก็บเบี้ยใต้ถุนร้าน” “เก็บเล็กผสมน้อย” และ “เก็บหอมรอมริบ” ไม่มีคำทางพุทธศาสนาปรากฏในสำนวน ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้จึงมีการใช้คำถ่ายทอดความหมายต่างกัน

5) 大彻大悟

dà chè dà wù

ใหญ่ ตลอด ใหญ่ เข้าใจซาบซึ้ง

(การรู้แจ้งโดยตลอดที่ยิ่งใหญ่)

หมายถึง การเข้าสู่สภาพแห่ง “การรู้แจ้ง” อุปมาว่า การรู้แจ้งถึงทุกสิ่ง เข้าใจทุกอย่างทั้งหมด เข้าใจอย่างทะลุปรุโปร่ง

ที่มา สำนวนนี้มาจากตอนพระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้อนุตระสัมมาสัมโพธิญาณ ก่อนรุ่งสาง ในคืนเพ็ญเดือนวิสาขะ ในหนังสือ **The Sacred Books of the East** เล่มที่ 19 ตอนที่ 14 ชื่อว่า “อภิสัมโพธิ”¹⁰ ได้มีการกล่าวถึง หลังจากพระพุทธเจ้าทรงมีชัยชนะเหนือพญามารแล้วว่า “เวลาที่ล่วงเข้าสู่รุ่งสาง หมอกและความมืดก็มลายสิ้น แสงจันทร์และแสงดาวก็เลื่อนหาย เหลือเพียงความสงบ ดอกไม้จากสวรรค์ก็โปรยปรายไปทั่ว พระพุทธองค์เริ่มพิจารณาและเข้าสมาธิเพื่อบรรลุนิพพาน

¹⁰ อภิสัมโพธิ หรือ อภิสัมโพธิ หมายถึง ความตรัสรู้เองด้วยพระปัญญาอันยิ่ง หมายถึงเฉพาะการตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1375)

ญาณในแต่ละยาม” (Beal, 1883: 156) ในบทบรรยายถึง พระพุทธเจ้าทรงบรรลุญาณ¹¹ ในแต่ละยามอย่างละเอียด อันได้แก่ การพิจารณาถึงอดีตชาติของพระองค์ในยามแรก (ปฐมยาม) การเห็นความจริงแห่งการเวียนว่ายตายเกิดของทุกสรรพสิ่ง ไม่เว้นแม้แต่เทวดาทั้งหลาย ความทุกข์ ความเศร้า ความเป็นและความตายของสรรพสัตว์ทั้งหลายในยามสอง (มัชฌิมยาม) และในยามสาม (ปัจฉิมยาม) พระพุทธเจ้าได้บรรลุถึงความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ (อริยสัจ 4) ดังใจความว่า

“ในยามที่สามนั้น พระพุทธองค์ทรงเข้าสู่สมาธิแห่งการเข้าใจและรับรู้ความจริง ทรงพิจารณาถึงสรรพสัตว์ทั้งหลายที่ต้องอยู่ในวงล้อแห่งชีวิต (วัฏสงสาร) คือ การเกิด ความทุกข์ ความชราและความตายอย่างไม่จบสิ้น... ทรงพิจารณาถึงต้นเหตุทั้งหลายที่ทำให้เกิดวงล้อนี้ ความเกี่ยวเนื่องที่ทำให้เกิดทุกข์ ซึ่งเป็นเหตุที่ทำให้ต้องเกิดอีก เกิด ชรา แล้วตาย วนเวียนไม่มีวันสิ้น พุทธองค์ทรง ‘กระจ่างรู้แจ้ง’ ถึงต้นเหตุแห่งความทุกข์ทั้งหมด ทรงทำลายพันธะแห่งการกำเนิด ความชราและความตายได้หมดสิ้น ทรงทำลายเครื่องรัดแห่งกิเลสทั้งหมด และสำเร็จตรัสรู้เองโดยชอบ ทรงค้นพบหนทางแห่งความรู้อันยิ่งใหญ่แล้ว ปล้นความมืดสลวย ดำแสงเริ่มสาดส่อง ทุกสรรพสิ่งล้วนสงบเงียบ โลกเริ่มสว่าง เทพยาดาและนาคราช รวมถึงวิญญาณทุกผู้ล้วนเปล่งเสียงแซ่ซ้อง บรรเลงดนตรีแห่งสรวงสวรรค์ สายลมเย็นอ่อนโยนพัดอยู่โดยรอบ เม็ดฝนโปรยปรายจากฟากฟ้า ดอกไม้บาน และผลไม้ล้วนสุกงอมไปทั่วแม้ไม่ใช่ฤดูกาล เทวดาล้วนสรรเสริญและรับรู้ว่ พระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นในโลกแล้ว” (Beal, 1883: 160-164) พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้เป็นพระอรหันต์ สัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อพระชนมายุ 35 พรรษา ใต้ต้นศรีมหาโพธิ์ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ในตำบลอุรุเวลาเสนานิคม แคว้นมคธ ปัจจุบันเรียกสถานที่ทรงตรัสรู้ว่ “พุทธคยา” อยู่ในตำบลหนึ่งของเมืองคยา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย

สำนวนจีนนี้เดิมเป็นศัพท์ทางพุทธศาสนา หมายถึง การรู้แจ้ง มีที่มาปรากฏในพุทธประวัติข้างต้น เมื่อนำมาใช้เป็นสำนวน ยังคงความหมายว่า เข้าใจทุกสิ่งอย่างทะลุปรุโปร่ง

ตัวอย่างประโยค

(9) 张维全心碎了，手软了，也大彻大悟了。

Zhāng Wéi quán xīn suì le, shǒu ruǎn le, yě dàchèdàwù le.

จางเว่ยใจสลายหมดแล้ว มืออ่อนไปหมด ก็เป็นการรู้แจ้งโดยตลอดที่ยิ่งใหญ่แล้ว

¹¹ ญาณในแต่ละยามนั้น ได้แก่ ปฐมยามทรงบรรลุ “ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ” คือ ความรู้เป็นเครื่องระลึกได้ถึงปุพเพนิวาส คือ ชนัที่เคยอาศัยอยู่ในกาลก่อน มัชฌิมยามทรงบรรลุ “จุลุปปาตญาณ” คือ ปริชารู้จุดและอุบัตินของสัตว์ทั้งหลาย และปัจฉิมยามทรงบรรลุ “อาสวักขยญาณ” คือ ความรู้เป็นเหตุสิ้นอาสวะ หรือญาณหยั่งรู้ในธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย นั่นคือ การตรัสรู้ เป็นความรู้ที่พระพุทธเจ้าได้ในยามสุดท้ายแห่งราตรีในวันที่ตรัสรู้ (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตโต], 2553: 67, 246-247, และ 552)

(《1994 年报刊精选》)

สำนวน “大彻大悟 dà chè dà wù” มีความหมายตรงกับสำนวนไทย คือ “ตรัสรู้” และ “รู้แจ้ง” หรือ “รู้แจ้งแทงตลอด”

ตรัสรู้

หมายถึง รู้แจ้งหรือรู้แจ้งเห็นจริง เมื่อใช้เป็นสำนวนอุปมาว่า รู้เอาเองว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 201-202)

รู้แจ้ง หรือ รู้แจ้งแทงตลอด

หมายถึง เข้าใจตลอด รู้ตามเหตุผลอย่างชัดเจน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1008)

ตัวอย่างประโยค

(10) ร้านอาหารแสน โก้นี้ไม่มีการพิมพ์ภาษาอังกฤษกำกับเอาไว้ในเมนูอาหาร มีแต่ภาษา
อิตาเลียนให้ตรัสรู้เอาเอง

(ดัดแปลงจาก “ศศิวิมลท่องเที่ยว” ของ จักรพันธ์ โปษยกฤต)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “大彻大悟 dà chè dà wù” มีคำว่า “悟 wù เข้าใจซาบซึ้ง” ซึ่งเป็นคำทางพุทธศาสนาปรากฏในสำนวน ส่วนสำนวนไทย “ตรัสรู้” และ “รู้แจ้ง” หรือ “รู้แจ้งแทงตลอด” ก็มีคำทางพุทธศาสนา คือ “ตรัสรู้” และ “รู้แจ้ง” ปรากฏในสำนวนด้วย ซึ่ง “悟 wù” มีความหมายเดียวกับ “ตรัสรู้” ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้มีการใช้คำทางพุทธศาสนาเพื่อถ่ายทอดความหมายเหมือนกัน

6) 独具慧眼 (或 独具只眼)

dú jù huì yǎn (huò dú jù zhī yǎn)

เดี่ยว มีพร้อม เจียบแหลม ตา (หรือ เดี่ยว มีพร้อม ตาทิพย์)

(มีพร้อมด้วยสายตาที่เจียบแหลม)

หมายถึง มีทัศนะและสายตาที่โดดเด่นอัจฉริยะ หรือมีสายตาที่คมกริบที่สามารถมองเห็นสิ่งที่คนอื่นมองไม่เห็น หรือมองไม่ออกได้

ที่มา สำนวนนี้มาจากตอนพระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณเช่นเดียวกัน “โดยในยามที่สองหรือมัชฌิมยามที่ทรงบรรลु “จตุปปาตญาณ” คือ ปริชารู้จุดและอุบัติของสัตว์ทั้งหลายนั้น ทรงมีจักขุทิพย์มองเห็นสัตว์กำลังจุติบ้าง กำลังเกิดบ้าง มีอาการดีบ้าง เลวบ้าง เป็นต้น ตามกรรมของตน เรียกอีกอย่างว่า ทรงมี “ทิพจักขุ” ซึ่งทิพจักขุนี้ หมายถึง จักขุทิพย์ หรือ

ทิพยจักขุ หรือ ตาทิพย์ เป็นญาณพิเศษของพระพุทธเจ้า และผู้ซึ่งได้อภิญญา (ความรู้ชั้นสูง) ทั้งหลาย ทำให้สามารถมองเห็นหมู่มืดที่กันไปต่างๆ กันเพราะอำนาจกรรม เป็นญาณพิเศษที่ทำให้ดูอะไรเห็นได้หมดตามปรารถนา บางครั้งก็เรียกว่า “ทิพยจักขุญาณ” หรือ ความรู้ดูดวงตาทิพย์” (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตโต], 2553: 67, 132) จากพุทธประวัตินี้ การนำคำว่า “慧眼 huì yǎn” หรือ “只眼 zhī yǎn” มาใช้ในความหมายว่า “ตาทิพย์” จึงมีปรากฏเรื่อยมา เช่น ในคัมภีร์มหาสุชาวดิวยุหสูตร¹² (《无量寿经》 Wúliàng shòujīng) มีตอนหนึ่งบันทึกไว้ว่า “ทิพยจักขุเห็นความจริง ข้ามพ้นฟากแห่งฝั่งนั้น” (Zhū Ruímín, 2006: 66) ภายหลังคำว่าตาทิพย์นี้ จึงแพร่หลายและกลายมาเป็นสำนวนที่มีความหมายว่า “มีสายตาที่เฉียบแหลม” ในที่สุด

ตัวอย่างประโยค

(11) 门警还算独具慧眼，认出这是常常出入于省委大院的名人。

Ménjǐng hái suàn dú jù huì yǎn, rènchū zhèshì chángcháng chūrù yú shěng wěi dàyuàn de míng rén.

ตำรวจรักษาการณ์ที่ประตูยังนับว่ามีสายตาที่เฉียบแหลม ดูออกกว่านี่คือบุคคลผู้มีชื่อเสียงที่เข้าออกในสภากรรณการมณฑลอยู่เสมอ

(丛维熙: 《方太阳》二)

สำนวน “独具慧眼 dú jù huì yǎn” หรือ “独具只眼 dú jù zhī yǎn” มีความหมายตรงกับสำนวนไทย คือ “ตาทิพย์” และ “ตาแหลม”

ตาทิพย์

หมายถึง ตาที่สามารถดูอะไรเห็นได้หมด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 490)

ตาแหลม

หมายถึง มีสายตาคม พอมองเห็นก็รู้ทันทีว่า อะไรดีมีคุณค่า เช่น ผู้หญิงคนนี้ตาแหลม พอมองเห็นหัวแหวนก็รู้ว่า เป็นเพชรแท้หรือเพชรเทียม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 491)

ตัวอย่างประโยค

(12) ดิฉันไปสอบถามที่โรงเรียน ก็ไม่ปรากฏว่ามีเด็กถูกขังตามคำของลูก แต่ถ้าดิฉันมีหู

¹² คัมภีร์มหาสุชาวดิวยุหสูตร หรือ มหาสุชาวดิวยุหสูตร (Aparimitāyursūtra) แปลโดย พระสังฆวรมนมหาเถระ (康僧铠 Kāngsēngkǎi) ชาวอินเดีย ในสมัยรัฐเว่ย (魏 Wèi) หรือ เถาเว่ย (曹魏 Cáo Wèi) แห่ง 3 รัฐ (หรือสมัยสามก๊ก) รัฐเว่ยรู้จักกันในชื่อแปลว่า วุยก๊ก) ราวพุทธศตวรรษที่ 7 จำนวน 2 ฉบับ ในคัมภีร์กล่าวถึง “พระพุทธเจ้าได้สนทนากับพระอานนท์ถึงเรื่องพระภิกษุธรรมการะว่า ต่อไปจะได้ตรัสรู้เป็นอมิตาพุทธเจ้า และการมีอยู่ของแดนสุชาวดิ” (Chén Yùdōng, 2005: 91)

ทิพย์ตาทิพย์ และแอบไปตอนกลางวันก็จะได้ยินเสียงร้องดังสนั่นของเด็กที่มีปัญหาในห้องข้าง
บันได

(คัดแปลงจาก “พุ่มนี้ยังไม่หายไป” ของ นภัทร พุกกะณะสุต)

จะเห็นได้ว่า สำนักวจน “独具慧眼 dú jù huì yǎn” หรือ “独具只眼 dú jù zhī yǎn”
มีคำว่า “慧眼 huì yǎn ตาแหลม” หรือ “只眼 zhī yǎn ตาทิพย์” ซึ่งเป็นคำทางพุทธศาสนาปรากฏ
ในสำนวน ส่วนสำนวนไทย “ตาทิพย์” ก็เป็นคำทางพุทธศาสนาเช่นกัน ดังนั้นสำนักวจนและ
สำนวนไทยนี้จึงมีการใช้คำทางพุทธศาสนาเหมือนกันเพื่อถ่ายทอดความหมาย

7) 唯我独尊

wéi wǒ dú zūn

เพียงเท่านั้น ฉัน คนเดียว สูงศักดิ์ (สูงส่ง)

(เพียงฉันคนเดียวที่สูงส่ง)

หมายถึง ถือดีว่าตัวเองเหนือคนทั้งปวง อดคิดอย่างอื่น คิดว่าตัวเองวิเศษยอดเยี่ยมที่สุด
และสามารถนำมาใช้เปรียบกับตำแหน่งอันสูงศักดิ์ ทรงเกียรติด้วย

ที่มา สำนักวจนนี้มาจากตอนพระพุทธเจ้าทรงประสูติ ซึ่งหลังจากพระพุทธเจ้าประสูติ
แล้ว ทรงพระดำเนิน 7 ก้าว แล้วเปล่งพระวาจาว่า “เราเป็นผู้ประเสริฐสุด” อันเป็นที่มาของสำนวนนี้
ในหนังสือ **The Sacred Books of the East** เล่มที่ 49 ได้มีการกล่าวถึงตอนพระพุทธองค์ทรง
ประสูติไว้ว่า “พระราชกุมารทรงย่างพระบาทด้วยความมั่นคง มีดอกบัวรองรับพระบาทไว้ทุกก้าว
ทรงพระดำเนิน 7 ก้าวด้วยพระราชหฤทัยผ่องใส พระองค์ตั้งดวงดาวแห่งผู้บำเพ็ญเพียรทั้งเจ็ด ทรง
ย่างก้าวตั้งราชสีห์แลทอดพระเนตรรอบทิศทั้งสี่ แล้วเปล่งพระวาจาด้วยถ้อยคำอันเป็นมหามงคลว่า
‘เราเกิดมาเพื่อเป็นสัพพัญญู เราเกิดมาเพื่อความผาสุกของโลก ดังนั้นนี่เป็นการเกิดครั้งสุดท้ายของ
เรา’ ” (Cowell, 1894: 6-7) ในพระไตรปิฎก เล่มที่ 14 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 6 มัชฌิมนิกาย อุปริ
ปิณฑาสก ในอัจฉริยัพภูตคัมมสูตรที่ 3 แสดงถึงตอนที่พระพุทธเจ้าทรงเปล่งพระวาจาหลังจาก
ประสูติ และทรงพระดำเนินได้ 7 ก้าวไว้เช่นกัน โดยถ้อยพระวาจาที่ทรงเปล่งนั้นมีการแปลที่คล้าย
คลึงกัน ดังนี้

ดูอรานนทံ พระโพธิสัตว์ในบัลลังก์ประสูติ ก็ประทับพระยุคลบาทอันเสมอบนแผ่นดิน แล้วบ้ายพระพักตร์สู่
ทิศอุดร เสด็จดำเนินไปด้วยย่างพระบาท 7 ก้าว เมื่อเทพบุตรกั้นเศวตฉัตรตามไป พระองค์จะทรงเหยียดอุทิสทั้ง
ปวง และทรงเปล่งพระวาจาอย่างผู้องอาจว่า เราเป็นผู้เลิศในโลก เราเป็นผู้เจริญที่สุดในโลก เราเป็นผู้ประเสริฐ
สุดในโลก ชาตินี้เป็นชาติที่ดีที่สุด บัดนี้ความเกิดใหม่ย่อมไม่มี

ส่วนในพระสุตตันตปิฎกอุตรนิกาย (《长阿含经·大本经》 Cháng'āhánjīng·Dà
běnjīng) ในส่วนที่ตรงกับทีฆนิกาย (สันสกฤตว่า Dīrgha Āgama) มหาวรรค ในมหาปทานสูตรที่

1¹³ มีเนื้อหาที่กล่าวถึงตอนประสูติเอาไว้เช่นกัน ดังนี้ “หลังจากพระพุทธเจ้าทรงประสูติแล้ว ไม่ต้องมีผู้ใดช่วยพยุงดำเนิน ทรงย่างพระบาทลงบนพื้น 7 ก้าว จากนั้นทอดพระเนตรไปทั่วทั้งสี่ทิศ แล้วชูพระหัตถ์ขึ้นพร้อมทั้งเปล่งพระวาจาว่า ‘ทั้งบนโลกและบนสวรรค์ เราผู้เดียวที่ประเสริฐสุด’ ” (Zhū Ruimín, 2006: 63)

จากเนื้อความที่กล่าวถึงตอนที่พระพุทธเจ้าทรงประสูติ จะเห็นว่า เมื่อพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศจีน การแปลพุทธประวัติหรือพุทธธรรม ล้วนทำให้เกิดสำนวนภาษาขึ้นใหม่ทั้งสิ้น สำนวน “唯我独尊 wéi wǒ dú zūn” ก็มาจากภาษาบาลีสันสกฤตเป็นข้อความพระวาจาตอนประสูติให้ เป็นคำศัพท์ภาษาจีน ภายหลังจึงกลายเป็นสำนวนในที่สุด

พระพุทธเจ้าทรงประสูติที่ลุมพินีวัน ซึ่งอยู่ระหว่างเมืองกบิลพัสดุ์กับเมืองเทวทหะ ปัจจุบันลุมพินีวันอยู่ติดชายแดนประเทศอินเดีย ในเขตประเทศเนปาล

ตัวอย่างประโยค

(13) 如果是无理取闹，唯我独尊，徒逞意气，无的放矢，那不能说是讨论，也不能说是批评，只能算是吵架或者相骂了。

Rúguǒ shì wúlǐ qǔnào, wéiwǒdúzūn, túchéng yìqì, wúdi fàngshǐ, nà bùnéng shuōshì tāolùn, yě bùnéng shuōshì pīpíng, zhǐnéng suàn shì chǎojià huòzhě xiāngmà le.

ถ้าหากว่าจงใจหาเรื่องอย่างไม่มีเหตุผล มีเพียงฉันคนเดียวที่สูงส่ง เพียงโอ้อวด อารมณ์ด้านลบเท่านั้น พุดสะเปะสะปะไปทั่ว แบบนั้นไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นการอภิปรายถกปัญหา และไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ เป็นได้เพียงแคะทะเลาะวิวาทหรือคำทอกันเท่านั้น

(郭沫若：《三点建议》)

สำนวน “唯我独尊 wéi wǒ dú zūn” นี้เดิมทีมีความหมายในทางดี ใช้เป็นคำยกย่องสรรเสริญพระพุทธเจ้า แต่ภายหลังความหมายเปลี่ยนไปในทางไม่ดี คือ หลงในอำนาจของตน หยิ่งยโสมองข้ามทุกคนหรือทุกสิ่งไปหมด ถือว่าตนยิ่งใหญ่กว่าใคร ดังนั้นความหมายที่ใช้กันในภายหลังจึงตรงกับสำนวนไทย คือ “ถือดี”

ถือดี

¹³ พระสูตรต้นปิฎกอุตรนิกายสายจีนนี้ ในส่วนที่ตรงกับทิมนิกาย ในพระสูตรต้นปิฎกฝ่ายทักษิณนิกายนั้น จะอยู่ในพระไตรปิฎก เล่มที่ 10 พระสูตรต้นปิฎก เล่มที่ 2 ทิมนิกาย มหาวรรค ในมหาปทานสูตรที่ 1 ซึ่ง “เนื้อหาในพระสูตรต้นปิฎกอุตรนิกายส่วนใหญ่จะคล้ายคลึงและสอดคล้องกับของทางฝ่ายทักษิณนิกาย” (Chén Yùdōng, 2005: 134)

หมายถึง ทะนงตัว อวดดี สำคัญว่ามีดีในตน มักเป็นไปในเชิงก้าวร้าวคนอื่น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 532)

ตัวอย่างประโยค

(14) เขาเป็นห่วงฉันเสมอ รอยยิ้มและประกายตาของเขาก็ประกาศความถือดีทะนงในตนเองออกมาด้วย แม้ในยามที่เฝ้าตอบด้วยเสียงสดใส

(ดัดแปลงจาก “ทรายสีเพลิง” ของ นันทพร ศานติเกษม)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “唯我独尊 wéi wǒ dú zūn” มีคำว่า “独尊 dú zūn ประเสริฐสุด” ซึ่งเป็นคำทางพุทธศาสนาปรากฏในสำนวน ส่วนสำนวนไทย “ถือดี” ไม่มีคำทางพุทธศาสนาปรากฏในสำนวน ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้จึงมีการใช้คำต่างกันในการถ่ายทอดความหมาย

3.2 สำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับพระธรรมคำสอนหรือหลักคติธรรมต่างๆ กับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน

สำนวนเกี่ยวกับพระธรรมคำสอนหรือหลักคติธรรมในศาสนา มีทั้งสำนวนที่นำมาจากพระคัมภีร์พุทธศาสนาโดยตรง และสำนวนที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของรูปคำเดิมจากแนวคิดทางพุทธศาสนาจนกลายมาเป็นสำนวน ดังตัวอย่าง

- 1) 生老病死
shēng lǎo bìng sǐ
เกิด แก่ เจ็บ ตาย

หมายถึง การเกิด ความชรา การป่วยไข้ และความตาย เป็นเคราะห์กรรมในชีวิตที่มนุษย์จะต้องเผชิญ ปัจจุบันหมายถึง เรื่องต่างๆ ที่จะต้องเกิดในชีวิต เช่น การให้กำเนิด การพักผ่อนในยามชรา การรักษาโรค การฉวยโอกาส เป็นต้น ถือเป็นวัฏจักรของชีวิต

ที่มา ศาสนาพุทธถือว่า การเกิด ความชรา ความเจ็บไข้ และความตาย เป็นทุกข์ 4 ประการของมนุษย์ (四苦 sīkǔ) ดังมีปรากฏอยู่ในหนังสือ **The Sacred Books of the East** เล่มที่ 19 ตอนที่ 28 ชื่อว่า “การแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ” ความว่า

“ความทุกข์แห่งการกำเนิด ความชรา ความเจ็บไข้ และความตายนั้น เป็นความโศกเศร้าอย่างไรที่สิ้นสุดของโลก...พระพุทธรองค์ทรงทำให้ความโศกเศร้าทั้งหลายนี้มลายสิ้น... ความทุกข์

แห่งการกำเนิดทั้งหลาย เป็นความทุกข์ที่สุดในโลก พระพุทธองค์ทรงหลุดพ้นจากความทุกข์แห่งการกำเนิดนี้แล้ว” (Beal, 1883: 337-338) จะเห็นว่าทุกข์ทั้ง 4 นี้เป็นแนวคิดของพุทธศาสนามาตั้งแต่สมัยพุทธกาลแล้ว เป็นสภาวะธรรมของชีวิต คือ สิ่งที่เป็นเองตามธรรมดาของเหตุปัจจัย หรือการเป็นไปเองตามธรรมชาติของชีวิต

พุทธพจน์ในหนังสือ พุทธธรรม (ฉบับเดิม) ของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2553) ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับขันธ 5 (五蘊 wǔyùn) คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ที่ปรากฏอยู่ในอริยสัจ 4 (四谛 sìdì) ข้อที่ 1 ว่าด้วย “ทุกข์” (苦 谛 kǔdì) ไว้คือ “พระพุทธเจ้าได้แสดงความหมายหรือคำจำกัดความของทุกข์ และได้ยกตัวอย่างของความทุกข์แต่ละอย่าง แต่ในตอนท้ายนั้น ทรงสรุปทั้งหมดเป็นข้อเดียวคือ อุปาทานขันธ 5 เป็นทุกข์” (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต], 2553: 22-23) ดังพุทธพจน์ว่า

ภิกขุทั้งหลาย นี้คือ ทุกขอริยสัจ: ความเกิดเป็นทุกข์ ความแก่เป็นทุกข์ ความตายเป็นทุกข์ ความประจวบกับสิ่งที่ไม่เป็นที่รักเป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสิ่งที่รักเป็นทุกข์ ปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้นก็ทุกข์ โดยย่ออุปาทานขันธ 5 เป็นทุกข์

ดังพุทธพจน์ข้างต้น แนวคิดเกี่ยวกับอุปาทานขันธ 5 ซึ่งอยู่ในหลักธรรมสำคัญคือ อริยสัจ 4 ได้แสดงถึงการเกิด ความชรา ความเจ็บ (ทุกข์กายหรือทุกข์ใจ) และความตายเอาไว้ ส่วนเป็นสภาวะธรรมของชีวิตทั้งสิ้น เมื่อพุทธศาสนาเข้าสู่จีน แนวคิดจากหลักธรรมข้างต้นเรื่องสภาวะธรรมของชีวิตซึ่งทำให้มนุษย์เป็นทุกข์นั้น จึงมีผู้คนสนใจ และเผยแพร่สู่กันจนกลายมาเป็นสำนวนในที่สุด

ตัวอย่างประโยค

(15) 一点工资，一个月维持过去，已经不错，哪里还有富裕？就是剩下一些钱，人家不会放到人民银行，防个生老病死？

Yīdiǎn gōngzī, yīgè yuè wéichí guòqu, yǐjīng búcuò, nǎlǐ hái yǒu fùyù? Jiùshì shèngxià yīxiē qián, rénjiā búhuì fàngdào rénmin yínháng, fánggè shēnglǎobìngsǐ?

เงินเดือนเล็กน้อย ประคองให้รอดในหนึ่งเดือน ก็ไม่เลวแล้ว แล้วยังจะมีเงินทองที่ไหนดอีก แม้เงินจำนวนหนึ่งที่เหลือมา คนเราไม่ต้องฝากเข้าธนาคารประชาชน เพื่อสำรองเรื่องเกิดแก่เจ็บตายหรือ

(周而复:《上海的早晨》四部十五)

สำนวน “生老病死 shēng lǎo bìng sǐ” ตรงกับสำนวนไทย คือ “เกิดแก่เจ็บตาย”

เกิดแก่เจ็บตาย

หมายถึง การเกิด ความชรา การป่วยและการตาย ล้วนเป็นวัฏจักรในชีวิตของมนุษย์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เป็นเคราะห์กรรมในชีวิตมนุษย์ หมายถึง สิ่งที่เกี่ยวข้องไม่ได้ เป็นไปตามกรรม ตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนา การเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นทุกข์ (กาญจนา นาคสกุล, 2555: 67)

ตัวอย่างประโยค

(16) สิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ล้วนเป็นเพื่อนร่วมทุกข์เกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน หากทุกคนมัวแต่เห็นแก่ตัวเอง ก็จะเอาตัวไม่รอดไปได้

(จาก “การสื่อสารมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์” ของ กาญจนา เทพแก้ว)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “生老病死 shēng lǎo bìng sǐ” มีคำเกี่ยวกับแนวคิดทางพุทธศาสนาทั้งสำนวน คือ “เกิด แก่ เจ็บ ตาย” ส่วนสำนวนไทย “เกิดแก่เจ็บตาย” ก็เป็นคำเกี่ยวกับแนวคิดทางพุทธศาสนาเช่นกัน ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้จึงมีการใช้คำเหมือนกันทุกคำในการถ่ายทอดความหมาย

2) 愁眉苦脸

chóu méi kǔ liǎn

กลัดกลุ้ม คิ้ว เป็นทุกข์ ใบหน้า

(คิ้วที่กลัดกลุ้มและใบหน้าที่เป็นทุกข์)

หมายถึง สีหน้าท่าทางระทมทุกข์

ที่มา คำว่า “ทุกข์” ในภาษาจีนนั้นมาจากหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาเรื่องการเกิดทุกข์ ในที่นี้คือ “อาการแห่งทุกข์ที่ปรากฏขึ้นหรืออาจปรากฏขึ้น ซึ่งปรากฏอยู่ในข้อที่ 1 ของอริยสัจ 4 หรือความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ดังกล่าวถึงในพุทธพจน์ข้างต้นแล้ว รวมทั้งทุกข์เวทนาในเวทนา 3 (三受 sānshòu) อันได้แก่ สุขเวทนา (ความรู้สึกละสุขสบาย) ทุกขเวทนา (ความรู้สึกละไม่สบาย) และอทุกขมสุขเวทนา (หรือ อุเบกขาเวทนา คือ ความรู้สึกไม่สุขไม่ทุกข์ คือเฉยๆ) และเวทนา 5 (五受 wǔshòu) อันได้แก่ สุข (สบายกาย) ทุกข์ (ไม่สบายกาย) โสมนัส (สบายใจ) โทมนัส (ไม่สบายใจ) และอุเบกขา (เฉยๆ)” (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต], 2553: 385) จะเห็นได้ว่าทั้งทุกข์และทุกข์เวทนานั้นมีความหมายว่า ความไม่สบายกายไม่สบายใจ คือ ทั้งทุกข์กายและทุกข์ใจ ดังนั้น “เมื่อคนเรามีความไม่สบายกายหรือไม่สบายใจแล้ว ก็จะแสดงออกมาไม่ทางใดทางหนึ่ง เช่น ทางสีหน้า ใบหน้า หรืออาการเจ็บป่วย เป็นต้น เป็นการลงโทษโดยธรรมชาติ ทุกข์ในธรรมชาติ หรือสังขารทุกข์ จึงแสดงผลออกมาเป็นความทุกข์ที่รู้สึกได้ในตัวคน

เช่น ชุ่นมั่ว อี๊ดอัด กระวนกระวาย กัดคิ้ว เป็นต้น” (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต], 2553: 74-75) ด้วยเหตุนี้ ใบหน้าที่บ่งบอกถึงความไม่สบายกายหรือใจ จึงเป็นใบหน้าที่มีความทุกข์ คำว่า “ทุกข์” จึงมักนำมาใช้ในสำนวน เพื่อบ่งบอกความหมายดังกล่าว

ตัวอย่างประโยค

(17) 他每天愁眉苦脸的，没有看见他笑过。

Tā měitiān chóuméikǔliǎn de, méiyǒu kànjiàn tā xiàoguō.

เขามีคิ้วที่กัดคิ้วและใบหน้าที่เป็นทุกข์ทุกวัน ไม่เคยเห็นเขายิ้มเลย

(巴金:《春》三)

สำนวน “愁眉苦脸 chóu méi kǔ liǎn” มีความหมายตรงกับสำนวนไทย คือ “หน้านีวคิ้วขมวด” และ “ผูกคิ้วนี้วหน้า”

หน้านีวคิ้วขมวด

หมายถึง อาการที่ทำหน้านีวขมวดคิ้ว แสดงความโกรธหรือเจ็บปวด เป็นต้น

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1289)

ผูกคิ้วนี้วหน้า

หมายถึง ไม่พอใจ ไม่ชอบใจ ทุกข์ใจ “ผูกคิ้ว” คือ ทำคิ้วขมวด “นี้วหน้า” คือ ทำหน้าตั้งเป็นการแสดงความไม่พอใจ ไม่ชอบใจ (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 372)

ตัวอย่างประโยค

(18) เขายังหน้านีวคิ้วขมวดมากขึ้นอีก จ้องมองดูโทรศัพท์ในมือของเธออย่างไม่ชอบใจ พุดออกมาว่า “ใครกันนะ โทรมาถึงนี้ ช่างจริงๆ”

(จาก “โปรเจกต์เอกซ์” ของ ชัยวัฒน์ คุประตกุล)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “愁眉苦脸 chóu méi kǔ liǎn” มีคำเกี่ยวกับแนวคิดทางพุทธศาสนา คือ “苦 kǔ ทุกข์” ส่วนสำนวนไทย “หน้านีวคิ้วขมวด” และ “ผูกคิ้วนี้วหน้า” ไม่มีคำทางพุทธศาสนาปรากฏในสำนวน ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้จึงมีการใช้คำต่างกันในการถ่ายทอดความหมาย

3) 苦海无边，回头是岸

kǔ hǎi wú biān, huí tóu shì àn

ทุกข์ ทะเล ไม่มี ขอบเขต กลับ ศีรษะ คือ ฟุ้ง
(ทะเลแห่งทุกข์ไร้ที่สิ้นสุด หวนกลับก็จะขึ้นฝั่งได้)

หมายถึง แม้ว่าจะมีข้อบกพร่องหรือมีความผิดอย่างมาก แต่ขอเพียงสำนึกผิดและแก้ตัว
ใหม่ ก็จะมีหนทางออก กลับเนื้อกลับตัวก็ย่อมมีทางออก

ที่มา ส่วนนี้มีคำว่า “ทุกข์” ประกอบอยู่ด้วย “คำว่าทุกข์นั้น มีความสำคัญและมี
บทบาทอย่างมากในพุทธธรรมคำสอน แม้แต่ในหลักธรรมสำคัญอื่นๆ เช่น ไตรลักษณ์ (三 相
sānxiàng)¹⁴ และอริยสัจ ก็มีคำว่าทุกข์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเช่นกัน” (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป.
อ. ปยุตฺโต], 2553: 90) ในหนังสือ 《佛教大辞典》 (Fójiào dàcídiǎn) ของ Rèn Jiyù (2002:
737) สรุปไว้ว่า “แนวความคิดเรื่อง ทุกข์ ในพุทธศาสนานั้นสะท้อนทัศนคติด้านลบของชีวิตมนุษย์
ซึ่งแสดงให้เห็นคุณค่าทางความคิดของพุทธศาสนา” นอกจากนี้ คำว่า “ทุกข์” ยังปรากฏในความคิด
เรื่อง “ทะเลแห่งทุกข์” (苦海 kǔhǎi) หมายถึง “โลกแห่งความทุกข์ที่ไร้ที่สิ้นสุดกว้างใหญ่ดุจทะเล
หรือห้วงมหาสมุทร เป็นศัพท์ทางพุทธศาสนาโดยเฉพาะ” (Chén Yùdōng, 2005: 345)

ในหนังสือ **The Sacred Books of the East** เล่มที่ 19 ตอนที่ 14 ชื่อว่า “อภิสัมโพธิ” ก็
มีกล่าวถึงเรื่องทะเลแห่งทุกข์เอาไว้ว่า “พระพุทธรองค์ทรงหลุดพ้นแล้ว โดยข้ามทะเลแห่งการกำเนิด
และความตายที่กว้างใหญ่และเต็มไปด้วยความทุกข์” (Beal, 1883: 166) จะเห็นว่าความคิดเกี่ยวกับ
ทะเลแห่งความทุกข์กว้างใหญ่ไร้ที่สิ้นสุด เป็นเรื่องเตือนสติให้คนพยายามหาหนทางแห่งการหลุด
พ้นจากความทุกข์เหล่านั้น ดังคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ให้หาหนทางแห่งการดับทุกข์ เพื่อสามารถ
ข้ามไปยังอีกฟากฝั่งได้ ดังนี้ เรื่องทะเลแห่งความทุกข์จึงมักปรากฏอยู่ในสำนวนจีน เพื่อเผยแพร่และ
สะท้อนแนวคิดหลักธรรมคำสอนดังกล่าว

ตัวอย่างประโยค

(19) 我背上又被人轻轻拍了一掌，同时背后一人叹道：‘苦海无边，回
头是岸。’

Wǒ bèishàng yòu bèirén qīngqīng pāile yīzhǎng, tóngshí bèihòu yīrén
tàndào: ,kǔhǎiwúbiān, huítóushi“àn.”

ฉันถูกรคนตบเบาๆ บนหลัง ในขณะที่เดียวกันด้านหลังมีคนถอนใจแล้วว่า “ทะเลแห่ง
ทุกข์ไร้ที่สิ้นสุด หวนกลับก็จะขึ้นฝั่งได้”

¹⁴ ไตรลักษณ์ คือ ลักษณะทั้งสาม อากาที่เป็นเครื่องกำหนดหมายให้รู้ถึงความจริงของสภาวะธรรมทั้งหลายที่เป็นอย่าง
นั้นๆ 3 ประการ ได้แก่ อนิจจตา (ความเป็นของไม่เที่ยง) ทุกขตา (ความเป็นทุกข์หรือความเป็นของคงทนอยู่มิได้ และ อนัตตตา
(ความเป็นของมิใช่ตัวตน) คนไทยนิยมพูดกันสั้นๆ ว่า “อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา” แปลง่ายๆ ว่า “ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา” (พระ
พรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต], 2553: 119-120)

(金庸：《倚天屠龙记》)

สำนวน “苦海无边，回头是岸 kǔ hǎi wú biān, huí tóu shì àn” มีความหมายตรงกับสำนวนไทย คือ “กลับเนื้อกลับตัว” หรือ “กลับตัวกลับใจ”

กลับเนื้อกลับตัว หรือ กลับตัวกลับใจ

หมายถึง เลิกทำความชั่ว เลิกประพฤติชั่ว หันมาทำความดี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 78)

ตัวอย่างประโยค

(20) ฉันสังเกตเห็นสิ่งเหล่านี้ได้อย่างชัดเจน ใจหนึ่งก็นึกเห็นใจเขาที่ตั้งใจกลับเนื้อกลับตัว แต่ไม่มีใครเชื่อ

(ดัดแปลงจาก “ชีวิตเด็กกริมน้ำกับปลาไทย” ของ สัมฤทธิ์ พุ่มสุวรรณ)

จะเห็นว่า สำนวนจีน “苦海无边，回头是岸 kǔ hǎi wú biān, huí tóu shì àn” มีคำศัพท์ทางพุทธศาสนา คือ “苦海 kǔhǎi ทะเลแห่งทุกข์” ปรากฏในสำนวน เดิมที่สำนวนนี้ใช้ในทางพุทธศาสนาหมายถึง ความทุกข์ในโลกเหมือนท้องทะเลที่กว้างใหญ่ไร้ขอบเขต ขอเพียงเข้าสู่ทางธรรม ก็จะได้รับ การโปรดสัตว์ แต่ภายหลังนำมาใช้กับเรื่องการทำ ความผิด ขอเพียงสำนึกผิด ก็จะมีหนทางออก (Wáng Xīngguó, 2011: 674) จึงตรงกับสำนวนไทย “กลับเนื้อกลับตัว” หรือ “กลับตัวกลับใจ” สำนวนไทยนี้ไม่มีคำทางพุทธศาสนาปรากฏในสำนวน ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยจึงมีการใช้คำต่างกันในการถ่ายทอดความหมาย

4) 一尘不染

yī chén bù rǎn

หนึ่ง ฝุ่น ไม่ ย้อม

(แม้ฝุ่นสักเล็กน้อยก็ไม่เปื้อน)

หมายถึง เดิมหมายถึง ผู้บำเพ็ญเพียรต้องรักษาจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ กำจัดกิเลสทั้งมวล ต่อมาหมายถึง สภาพแวดล้อมหรือสิ่งของที่สะอาดอย่างยิ่ง และยังสามารถใช้เปรียบบุคลิกลักษณะท่าทางที่มีจิตใจบริสุทธิ์งดงาม มีคุณธรรมสูง ไม่มีนิสัยที่เลวเลยสักนิดเดียว ไร้ราคะ ไม่มีด่างพร้อย สะอาดบริสุทธิ์

ที่มา คำว่า “ฝุ่น” (尘 chén) ในภาษาจีนมีความหมายทางพุทธศาสนา คือ “เรื่องในโลก หรือ โลกิยะ ซึ่งกล่าวถึงคำสอนเรื่อง อารมณ์ 6 (六境 liùjìng หรือ 六尘 liùchén) คือ รูป เสียง กลิ่น รส โสภณูปะ (สัมผัส) และธรรมารมณ์ (สิ่งที่รับรู้ด้วยใจ)” (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต], 2553: 547) พุทธศาสนานั้นเชื่อว่า “อารมณ์ 6 นี้ ทำให้จิตใจมัวหมอง เป็นสิ่งกีดกั้นปัญญา

หากตัดอารมณ์ 6 ได้แล้ว ก็เปรียบว่า ไม่เปื้อน “ฝุ่น” ใดๆ หรือไม่เกี่ยวข้องกับทางโลกนั่นเอง” (Rèn Jiyù, 2002: 321) ส่วนนี้เดิมต้องการสื่อถึง การรักษากายใจให้สะอาดบริสุทธิ์ ไม่มีกิเลสทั้งปวง ดังนั้นจึงใช้คำว่า “ฝุ่น” เพื่อแฝงความหมายถึงอารมณ์ทั้ง 6 กล่าวคือ “แม้ฝุ่นสักเล็กน้อยก็ไม่เปื้อน” จึงหมายถึง “แม้อารมณ์ทั้ง 6 ก็ไม่มีเลยสักชนิด”

ตัวอย่างประโยค

(21) 虽然都是破旧房舍，但里里外外干干净净，一尘不染，看去十分舒畅。

Suīrán dōushì pòjiù fángshè, dàn lǐlǐ wàiwài gāngān jìngjìng, yīchénbùrǎn, kànqù shífēn shūchàng.

แม้ล้วนเป็นบ้านพักเก่าแก่ แต่ข้างนอกข้างในสะอาดสะอาด แม้ฝุ่นสักเล็กน้อยก็ไม่เปื้อน ดูไปแล้วน่าอยู่สบายอย่างยิ่ง

(魏巍：《火凤凰》十八)

สำนวน “一尘不染 yī chén bù rǎn” มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “ไร้ราลี”
ไร้ราลี

หมายถึง ไม่มีความมัวหมอง ไม่มีมลทิน บ้างว่า หมดราลี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 993 และ 1294)

ตัวอย่างประโยค

(22) ศ.ศ. อีกหลายคนล้วนบริสุทธิ์ผุดผ่องคุณน้ำค้างกลางหา ไร้ราลี ใดๆ มาแปดเปื้อนให้เป็นมลทิน จากคุณงามความดียากจะมีใครเสมอเหมือนดังกล่าว

(ดัดแปลงจาก “การสร้างภาพอสังการทางการเมือง : การศึกษาสื่อสิ่งพิมพ์ไทยกับการสร้างคำอธิบายของผลการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2544” ของ สมบัติ จันทร์วงศ์)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “一尘不染 yī chén bù rǎn” มีคำศัพท์ทางพุทธศาสนา คือ “尘 chén ฝุ่น (หมายถึง กิเลส)” ปรากฏในสำนวน ส่วนสำนวนไทย “ไร้ราลี” มีคำทางพุทธศาสนา ปรากฏในสำนวน คือ “ราลี” หมายถึง มลทินหรือความมัวหมอง ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้จึงมีการใช้คำทางพุทธศาสนาต่างกันในการถ่ายทอดความหมาย

5) 万劫不复
wàn jié bù fù

หมื่น กัลป์ ไม่ กลับคืน

(ผ่านไปหมื่นกัลป์ก็ไม่หวนกลับ)

หมายถึง ไม่อาจคืนชีพมาได้ตลอดไป หรือไม่อาจฟื้นคืนมาได้ตลอดไป ไม่มีทางที่จะฟื้นคืนมาได้อีก

ที่มา จำนวนนี้ใช้การเปรียบเทียบระยะเวลาที่ยาวนานทางพุทธศาสนา คือ “กัลป์” หรือ “กัลป์” (劫 jié หรือ Kalpa) ซึ่งหมายถึง “ระยะเวลายาวนานเหลือเกิน ไม่อาจประมาณด้วยเดือนปีได้” คำว่า “กัลป์” นี้ในสมัยอินเดียโบราณใช้เป็นหน่วยของเวลา แสดงถึงช่วงเวลาที่ยาวนาน และใช้กันทั้งในพุทธศาสนาและศาสนาหรือลัทธิอื่นๆ เช่น คำว่า “กัลป์” ในศาสนาพราหมณ์ หมายถึง เวลาหนึ่งวันของท้าวมหาพรหม ประมาณได้เท่ากับ 4,320,000,000 ปีในโลกมนุษย์ การขึ้นต้นแต่ละกัลป์ใหม่ คือ การทำลายโลก แล้วสร้างโลกใหม่แบบนี้เรื่อยๆ ไป ส่วนทางพุทธศาสนาในจีนนั้น แต่ละนิกายประมาณช่วงเวลาของกัลป์ไว้ไม่เหมือนกัน” (Rèn Jiyù, 2002: 601)

Rèn Jiyù (2002: 601) เห็นว่า ช่วงเวลาของกัลป์ที่มักใช้อ้างอิงมากที่สุดเรียกว่า “กัลป์เมล็ดพืช” (芥城劫 jièchéng jié) โดยประมาณหนึ่งกัลป์ไว้คือ “อุปมาว่าหากมีเมืองหนึ่งที่ทุกด้านของกำแพงเมืองทั้งกว้าง ยาว สูงนั้นมีระยะ 40 ลี้ (ระยะทาง 1 ลี้เท่ากับ 500 เมตรในปัจจุบัน) และภายในกำแพงเมืองเต็มไปด้วยเมล็ดพืชทุกตารางนิ้วทั้งกว้าง ยาวและสูง ทุก 3 ปีจะต้องนำเมล็ดพืชออกจากกำแพงเมือง 1 เมล็ด จนเมื่อนำเมล็ดพืชออกมาได้หมดทั้งเมือง นั่นคือ ระยะเวลาของหนึ่งกัลป์พอดี เป็นต้น” (Zhū Ruímín, 2006: 45) เรื่อง “กัลป์เมล็ดพืช” ทางอุตรนิกายนี้คล้ายคลึงกับเรื่องในวรรณคดีบาลีและในไตรภูมิภคานภาษาไทย กล่าวคือ “กัลป์เป็นระยะเวลาที่นานมากจนไม่สามารถจะนับด้วยตัวเลขได้ ในหนังสือไตรภูมิภคานได้อธิบายความยาวนานของเวลา 1 กัลป์ ด้วยการเปรียบเทียบว่า มีที่แห่งหนึ่งสร้างกำแพงกันไว้สี่ด้านยาวด้านละ 1 โยชน์ กำแพงนั้นให้สูง 1 โยชน์ ภายในกำแพงจึงมีปริมาตรจุ 1 ลูกบาศก์โยชน์ ให้บรรจุเมล็ดพันธุ์ผักกาดไว้จนเต็ม ถึง 100 ปี ให้นำเมล็ดผักกาดออกไป 1 เมล็ด เมล็ดผักกาดหมดแล้วยังไม่นานเท่าเวลา 1 กัลป์เลย” (กาญจนา นาคสกุล, 2555: 130)

นอกจากคำว่า “กัลป์” ที่ปรากฏในจำนวนเพื่อสะท้อนแนวคิดการนับช่วงเวลาของพุทธศาสนาแล้ว จำนวนนี้ยังแฝงหลักคำสอนเรื่อง อนิจจตา (无常 wúcháng หรือ ความไม่เที่ยง) ในไตรลักษณ์ไว้ด้วย กล่าวคือ อาการไม่หวนกลับคืน มีอยู่แล้วจากไป ล้วนเป็นความไม่เที่ยง ความไม่คงที่ ความไม่ยั่งยืน ความเกิดขึ้นแล้วดับไป หรือภาวะที่เกิดขึ้น แล้วเสื่อมและสลายไป ไม่กลับคืนมาดังเดิม ดังพุทธพจน์ที่แสดงหลักไตรลักษณ์ไว้ว่า “สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง...สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์...ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา...” (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต], 2553: 60) จำนวนนี้จึงนำหลักอนิจจตามาเผยแผ่ เพื่อให้คนในสังคมตั้งอยู่ในความไม่ประมาท มีสติและปัญญา พร้อมทั้งจะรับกับความเปลี่ยนแปลงหรือความเสื่อมอยู่เสมอ

ตัวอย่างประโยค

(23) 他的眼睛里忽然流露出一种说不出的沉痛和哀伤，就好像一个人眼看着自己在往下沉，沉入了万劫不复的流沙。

Tāde yǎnjīng lǐ hūrán liúlù chū yīzhǒng shuōbùchū de chéntòng hé āi shāng, jiù hǎoxiàng yīgè rényǎn kànzhe zìjǐ zàiwǎng xiàchén, chénrù le wànjiébùfù de liúshā.

ในดวงตาของเขาพลันมีความเจ็บปวดและความโศกเศร้าที่บรรยายไม่ได้ไหลพรุ้งพรูออกมา ราวกับคนที่กำลังมองตัวเองจมลงไปอยู่ จมลงสู่ทรายที่เคลื่อนไหลอย่างผ่านไปเหมือนกลับไปก็ ไม่หวนกลับแล้ว

(古龙:《英雄无泪》)

สำนวน “万劫不复 wàn jié bù fù” มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “ไปไม่กลับ (หลับไม่ตื่น ฟันไม่มี หนีไม่พ้น)”

ไปไม่กลับ (หลับไม่ตื่น ฟันไม่มี หนีไม่พ้น)

หมายถึง ชีวิตนี้มีความตายเป็นของแน่นอน ไม่อาจที่จะฟื้นคืนกลับมาได้อีก (เอกรัตน์ อุดมพร, 2554: 131)

ตัวอย่างประโยค

(24) คุณพูดเหมือนพระแถวบ้านผมตอนเทศน์ในงานศพ ไปไม่กลับ หลับไม่ตื่น ฟันไม่มี หนีไม่พ้น

(จาก “ผู้ชายคนที่ตามรักเธอทุกชาติ” ของ วินทร์ เลียววาริณ)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “万劫不复 wàn jié bù fù” มีคำศัพท์ทางพุทธศาสนา คือ “劫 jié กลับ” ปรากฏในสำนวน ส่วนสำนวนไทย “ไปไม่กลับ (หลับไม่ตื่น ฟันไม่มี หนีไม่พ้น)” มีคำเกี่ยวกับแนวคิดทางพุทธศาสนาปรากฏในสำนวน คือ “ไปไม่กลับ” หมายถึง ความไม่เที่ยง ดังนั้น สำนวนจีนและสำนวนไทยนี้จึงมีการใช้คำทางพุทธศาสนาต่างกันในการถ่ายทอดความหมาย

6) 三灾八难

sān zāi bā nàn

สาม ภัยพิบัติ แปด ความทุกข์ยาก

(ภัยพิบัติทั้งสามอย่างและความทุกข์ยากทั้งแปดอย่าง)

หมายถึง มีความหมายกว้างๆ ว่า ภัยพิบัติและโรคร้ายต่างๆ มักจะนำมาเปรียบว่ามนุษย์มีภัยและโรคร้ายมากมาย และเปรียบว่าอุปสรรคความยุ่งยากของเรื่องนั้นๆ มีมากมาย เกิดอุปสรรคเรื่อยๆ ไม่ได้หยุด ไม่ราบรื่น

ที่มา ส่วนนวนนี้มีหลักคำสอนเรื่อง “ภัย 3” (三灾 sānzāi) และ “ทุกข์หรืออุปสรรค 8” (八难 bānàn) เป็นแนวคิดสำคัญ “พุทธศาสนาอุตรนิกายสายจีนชี้ว่า “ภัย 3” แบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ อุทกภัย อัคคีภัย วัตภัย เป็น “ภัยใหญ่ 3 ประการ” (大三灾 dàsānzāi) ส่วนภัยสงคราม ทุพภิกขภัย โรคระบาด เป็น “ภัยเล็ก 3 ประการ” (小三灾 xiǎosānzāi)” (Wáng Xīngguó, 2011: 1030)

ส่วนความทุกข์ยากหรืออุปสรรค 8 อย่าง หมายถึง “อุปสรรค 8 ประการที่มีผลต่อการแสวงหาทางธรรมหรือบรรลุดุธรรม อันได้แก่ การก่อกรรมทำเข็ญมากมาย (หมายถึง ผู้ที่อยู่ในนรกภูมิ เป็นวิญญาน และสัตว์เดรัจฉาน เป็นอุปสรรคทั้ง 3 ประการที่ยากจะบรรลุดุธรรมได้) การเสพสุขอย่างสบาย (หมายถึง ผู้ที่เกิดในอุตรกुरुทวีป¹⁵ และแดนสุขาวดี เป็นอุปสรรคทั้ง 2 ประการ) ความพิการเจ็บไข้ (หูหนวก ตาบอด เป็นใบ้ เป็นต้น) การถือตัวว่าฉลาด และการอยู่ในยุคสมัยที่ไม่มีพระพุทธเจ้า (หมายถึง ผู้ที่เกิดก่อนหรือหลังพระพุทธเจ้า) ทั้งหมดนี้รวมเรียกว่า ความทุกข์ยาก หรืออุปสรรคทั้งแปด” (Chén Yùdōng, 2005: 24) ศัพท์ทางพุทธศาสนาทั้งสองคำนี้ คือ ภัย 3 และทุกข์หรืออุปสรรค 8 เมื่อนำมาใช้เป็นสำนวน ยังคงความหมายว่า ภัยพิบัติและอุปสรรคต่างๆ รวมทั้งแฝงหลักธรรมทั้งสองเรื่องเอาไว้ด้วย

ตัวอย่างประโยค

(25) 况且自己又三灾八难的，好容易怀了一个哥儿，到了六七月还掉了。

Kuàngqiě zìjǐ yòu sānzāibānàn de, hǎo róngyì huáile yīgè gēr, dào le liù qī gè yuè hái diào le.

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตัวเองก็มีภัยพิบัติทั้งสามอย่างและความทุกข์ยากทั้งแปดอย่างอีกด้วย กว่าจะตั้งท้องพี่ชายน้อยก็ไม่ง่ายเลย พอถึงหกเจ็ดเดือนก็ยังแท้งได้อีก

(清·曹雪芹：《红楼梦》第六十一回)

¹⁵ อุตรกुरुทวีป (北拘卢洲 Běijūlú zhōu หรือ Uttarakuru) คือ “ดินแดนทางตอนเหนือของเขาพระสุเมรุ (须弥山 Xūmí shān) เป็น 1 ใน 4 ทวีปในพระไตรปิฎก ดินแดนนี้สวยงามคั่งสรวงสวรรค์ เป็นที่อาศัยของผู้มีบุญ มีแต่ความสุขไร้ทุกข์ เมื่อมีสุขแล้ว จึงไม่คิดบำเพ็ญเพียรแสวงหาธรรม” (Rèn Jiyù, 2002: 387)

สำนวน “三灾八难 sān zāi bā nàn” มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “ทุกข์ โศกโรครภัย”

ทุกข์โศกโรครภัย

หมายถึง ความทุกข์ ความโศกเศร้า โรคและภัยร้ายต่างๆ เป็นกรรมของมนุษย์ที่เลี่ยงไม่ได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1149)

ตัวอย่างประโยค

(26) ร่างทรงจะเป็นผู้เอาโรคของกลุ่มเครื่องดนตรีฝ่ายหญิงที่จะทำนายโชคชะตา โรครภัยให้เจ็บ การทำมาหากิน ปิดเป่าทุกข์โศกโรครภัย เป็นต้น

(จาก “พะเยาหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์กับการท่องเที่ยว” ของ ปรีชา คุณินทร์พันธุ์)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “三灾八难 sān zāi bā nàn” มีคำศัพท์ทางพุทธศาสนา คือ “三灾 sānzāi ภัย 3” และ “八难 bānàn ทุกข์หรืออุปสรรค 8” ปรากฏในสำนวน ส่วนสำนวนไทย “ทุกข์โศกโรครภัย” มีคำเกี่ยวกับแนวคิดทางพุทธศาสนาปรากฏในสำนวนเหมือนกัน คือ “ทุกข์” และ “ภัย” ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้จึงมีการใช้คำทางพุทธศาสนาที่เหมือนกันในการถ่ายทอดความหมาย

7) 炊沙成饭

chuī shā chéng fàn

หุง เม็ดทราย กลายเป็น ข้าว

หมายถึง เสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์ เสียแรงเปล่า ไม่สามารถบรรลุผลหรือเป้าหมายที่ตั้งใจเอาไว้ได้

ที่มา สำนวนนี้มาจากการอธิบายเรื่องศีลพื้นฐาน (根本戒 gēnběnjiè) หรือสิกขาบทของพุทธศาสนาฝ่ายอุตรนิกายสายจีนซึ่งพระนักบวชและฆราวาสต้องถือปฏิบัติ โดยสิกขาบทฝ่ายอุตรนิกายนี้มีทั้งหมด 250 ข้อ (ฝ่ายทักษิณนิกายมี 227 ข้อ) สิกขาบทนี้ปรากฏอยู่ในตอนหนึ่งในคัมภีร์สุรางคมสูตร (《大佛顶首楞严经》 Dàfó dǐngshǒu lèngyán jīng หรือเรียกอย่างย่อว่า 《楞严经》 Lèngyánjīng หรือ Shurangama sutra)¹⁶ ที่อธิบายเรื่องสิกขาบทของพระเอาไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศีลในเรื่อง “งดเว้นจากการประพฤติดิฉันดาม” ซึ่งอยู่ในหมวดปาราชิก

¹⁶ คัมภีร์สุรางคมสูตร หรือ สุรางคมสมาธิสูตร (Shurangama sutra) เป็นพระสูตรสำคัญของพุทธศาสนาอุตรนิกายสายจีน “พระสูตรอ้างถึงความสำคัญของการบำเพ็ญสมาธิว่า เป็นมูลเหตุแห่งการบรรลุการตรัสรู้ความเป็นพระโพธิสัตว์และสังฆกรรมฉบับแปลมีทั้งหมด 8 ฉบับ แต่ปัจจุบันเหลือเพียงฉบับแปลของพระกุมารชีพ (鸠摩罗什 Jiūmó luóshí ค.ศ. 344-413) เพียง 2 ฉบับเท่านั้น” (Chén Yùdōng, 2005: 452)

4¹⁷ มีใจความว่าหากผู้บำเพ็ญเพียรไม่ตัดเรื่องกามารมณ์ ก็เหมือนคั่งนำเม็ดทรายมาหุงเพื่อให้กลายเป็นข้าว แม้เวลาจะผ่านไปเป็นร้อยพันกัลป์ ก็ยังเป็นแค่เม็ดทรายร้อนเท่านั้น ไม่สามารถจะเปลี่ยนเป็นข้าวได้

Zhū Ruímín (2006: 275) สรุปว่า “แนวคิดที่แฝงอยู่ในสำนวนนี้ นำการอุปมาเรื่องทรายมาเปรียบสะท้อนหลักสิกขาบทข้อนี้ เพื่อให้คนมีจริยธรรมอันดีงาม รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงเรื่องการเสียดเวลาหรือเสียดแรงเปล่า ทำให้ไม่สามารถบรรลุผลที่ตั้งใจเอาไว้ได้” สำนวนนี้จึงเกิดมาจากการอธิบายข้อสิกขาบทนี้

ตัวอย่างประโยค

(27) 如此而望有所得, 是炊沙而欲其成饭也。

Rúcǐ érwàng yǒu suǒdé, shì chuīshā ér yù qí chéngfàn yě.

หากคาดหวังจะได้ทั้งหมดดังนี้แล้ว เป็นการหุงเม็ดทรายปรารถนาให้กลายเป็นข้าว

(宋·朱熹:《朱子全書·大學》)

สำนวน “炊沙成饭 chuī shā chéng fàn” ตรงกับสำนวนไทย คือ “เสียดแรง”

เสียดแรง

หมายถึง เสียดเรี่ยวแรง ทำไปก็เสียดแรงเปล่าๆ ได้ผลประโยชน์ไม่คุ้ม น้อยใจหรือผิดหวังที่ลงแรงไปแล้ว แต่ไม่ได้ผลสมประสงค์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1262)

ตัวอย่างประโยค

(28) บางปีหมากแห้งได้ราคาถึงกิโลละยี่สิบห้าบาท แต่บางปีไม่แล้งจัด การทำหมากแห้งก็เสียดแรงเปล่า เพราะขายได้เพียงกิโลละสิบเอ็ดสิบสองบาท

(จาก “แหว่วัน” ของ สุภา สิริสิงห)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “炊沙成饭 chuī shā chéng fàn” มีคำเกี่ยวกับแนวคิดทางพุทธศาสนา คือ “炊沙 chuī shā หุงทราย” ปรากฏในสำนวน ส่วนสำนวนไทย “เสียดแรง” ไม่มีคำทาง

¹⁷ ปาราชิก 4 ในสิกขาบทในพระปาฏิโมกข์ (หรือประมวลห้าข้อนัย) ทางฝ่ายอุคคณิกายนั้น ได้แก่ “1. ภิกษุเสพนมฺณกับผู้มีปณฺหิงหรือชาย ตลอดจนสัตว์เดียรัจฉานตัวเมีย ต้องปาราชิก 2. ภิกษุเจตนาจิตอุบายถือเอาของผู้อื่น ของนั้นมีราคา 5 เซียน (1 เซียน ราว 16 อีเปะจินโบราณ) ต้องปาราชิก 3. ภิกษุแก่งฆ่าชีวิตมนุษย์ให้ตายด้วยมือตนเอง หรือใช้ผู้อื่นกระทำ หรือเป็นใจสมรู้การฆาตกรรม ต้องปาราชิก 4. ภิกษุพูดปดอวดอ้างว่า ตนสำเร็จฉาน สำเร็จมรรคผล ที่ไม่มีในตน ต้องปาราชิก” (อภิชัย โปธิ์ประสิทธิ์ ศาสต์, 2551: 203-204)

พุทธศาสนาปรากฏในสำนวน คังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้จึงมีการใช้คำต่างกันในการถ่ายทอดความหมาย

8) 认贼为子 (或 认贼作父)

rèn zéi wéi zǐ (huò rèn zéi zuò fù)

ถือเอา (ยอมรับ) โจร เป็น ลูก (หรือ ยอมรับ โจร เป็น พ่อ)

หมายถึง การคิดว่า เข้าใจว่าสิ่งลวงตาว่างเปล่าอันมีอยู่จริง หรือเป็นความจริง เข้าใจผิดคิดว่าสิ่งที่ไม่ดีเป็นสิ่งที่ดี หลงผิด เห็นทางที่ผิดเป็นถูก

ที่มา สำนวนนี้เดิมเป็นคำอุปมาที่มักปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาฝ่ายอุตรนิกายตอนหนึ่งในคัมภีร์สุรางคมสูตร (Shurangama sutra) เล่มที่ 1 ได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับการหลุดพ้นจากวัฏสงสารไว้ โดยที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสอธิบายถึงสาเหตุที่พระอานนท์ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีก “เป็นเพราะยังยึดมั่นถือมั่นในสิ่งลวงตาว่ายังมีอยู่จริง จึงทำให้ไม่สามารถหลุดพ้นได้” (Zhū Ruímín, 2006: 273) นอกจากนี้ คัมภีร์พระมหาไวปุลยสมปุรณโพธิorroสูตร (《大方广圆觉修多罗了义经》Dàfāngguǎng yuánjué xiūduōluó liǎoyì jīng หรือ The Grand Sutra of Perfect Enlightenment) แปลโดยพระพุทธคารมมหาเถระ (佛陀多罗 Fótuó duōluó) ชาวอินเดีย ในสมัยราชวงศ์ถัง¹⁸ วรรคหลัง ก็มีการใช้คำเปรียบอุปมานี้ว่า “สมมุติว่ามีบุคคลหนึ่งยอมรับโจรเป็นลูก ทรัพย์สมบัติในบ้าน ก็จะหาเหลือไม่”

Zhū Ruímín (2006: 274) อธิบายเพิ่มเติมว่า “การอุปมานี้ต้องการเสนอแนวคิดที่ว่า หากบุคคลใดยอมรับสิ่งผิดว่าเป็นถูก นำสิ่งลวงตาทั้งหลายหรือไม่จริงทั้งหลายในโลก มายึดถือยึดมั่นว่ามีจริงหรือเป็นจริง บุคคลนั้นก็ไม่สามารถที่จะเข้าสู่ดินแดนแห่งธรรม หรือดินแดนแห่งพุทธองค์ได้” สำนวนนี้จึงเกิดมาจากคำเปรียบอุปมาดังกล่าวที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระสูตรทางอุตรนิกายสายจีน ปัจจุบันนี้สำนวน “认贼为子 rèn zéi wéi zǐ” มีการเปลี่ยนแปลงถ้อยคำมาเป็น “认贼作父 rèn zéi zuò fù”

ตัวอย่างประโยค

(29) 宜其指铁为金，认贼为子，而不自知其非也。

Yí qí zhǐ tiě wéi jīn, rèn zéi wéi zǐ, ér bù zìzhī qí fēi yě.

¹⁸ คัมภีร์พระมหาไวปุลยสมปุรณโพธิorroสูตร หรือเรียกอย่างย่อว่า คัมภีร์สมปุรณโพธิ (《圆觉经》Yuánjué jīng) เดิมแปลจากภาษาสันสกฤตเป็นภาษาจีนโดยพระพุทธคารมมหาเถระ ในสมัยราชวงศ์ถัง ต่อมาได้มีการแปลจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยโดยพระวิสุทธานนท์ เชื้อเกียรติ เมื่อปี พ.ศ. 2550 ในโครงการแปลพระสูตรมหายานจีน-ไทยเฉลิมพระเกียรติ (The Chinese-Thai Mahāyāna Sūtra Translation Project in Honour of His Majesty the King)

มีน้ำเล้าซึ่งเหล็กเป็นทอง รับโจรเป็นลูก แล้วไม่รู้คนว่าสิ่งนั้นไม่ได้เป็นจริง

(宋·朱熹:《寄陈同甫书》九)

สำนวน “认贼为子 rèn zéi wéi zǐ” หรือ “认贼作父 rèn zéi zuò fù” มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “เห็นกงจักรเป็นดอกบัว”

เห็นกงจักรเป็นดอกบัว

หมายถึง เห็นสิ่งที่ไม่ดีเป็นดี เห็นผิดเป็นชอบ เห็นทางที่ผิดว่าเป็นถูก (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 645)

ตัวอย่างประโยค

(30) ไม่แปลกเลยที่ครอบครัวของเธอจะไม่เห็นด้วยที่เธอแต่งงานกับเขา น่าฉงนนักกว่า เหตุใดเธอจึงเห็นกงจักรเป็นดอกบัว

(ดัดแปลงจาก “เจ้าหญิงเม็ดทราย” ของ อัญชรี น้อยนิยม)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “认贼为子 rèn zéi wéi zǐ” หรือ “认贼作父 rèn zéi zuò fù” มีคำเกี่ยวกับแนวคิดทางพุทธศาสนา โดยมองสิ่งไม่ดีว่าเป็นสิ่งที่ดี ในที่นี้ คือ การมองโจรว่าเป็นคนดี ส่วนสำนวนไทย “เห็นกงจักรเป็นดอกบัว” มีคำทางพุทธศาสนา คือ “กงจักร” และ “ดอกบัว” ปรากฏในสำนวน ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้จึงมีการใช้คำทางพุทธศาสนาต่างกันในการถ่ายทอดความหมาย

9) 种瓜得瓜，种豆得豆

zhòng guā dé guā, zhòng dòu dé dòu

ปลูก แตง ได้ แตง ปลูก ถั่ว ได้ ถั่ว

หมายถึง ลงแรงไปอย่างไร ก็ได้ผลออกมาอย่างนั้น ทำสิ่งใดเอาไว้ ก็ได้สิ่งนั้นตอบแทน ทำอะไรไว้ ก็ได้ผลตามที่ได้ทำนั้น

ที่มา สำนวนจีนนี้มาจากแนวคิดคำสอนหลักของพระพุทธเจ้าเรื่อง “กรรม” (因果 yīnguǒ หรือ 业报 yèbào) ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญที่สืบเนื่องมาจากหลักปฏิจสมุปบาท (《缘起

经》Yuánqǐjīng)¹⁹ โดยกล่าวถึง กิเลส ที่เป็นเหตุให้ทำกรรมและวิบาก เป็นผลที่จะได้รับ กล่าวคือ ผู้ใดทำสิ่งใดไว้ย่อมได้รับผลจากสิ่งที่ได้กระทำนั้นตอบแทน ดังพุทธพจน์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เล่มที่ 15 พระสูตรตันตปิฎก เล่มที่ 7 สังยุตตนิกาย สคาถวรรค ในสมุททกสูตรที่ 10 ความว่า

บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น คนทำดี ย่อมได้ดี ทำชั่ว ก็ย่อมได้ชั่ว...ท่านหว่านพืชลงไปไว้แล้ว ท่าน
จักต้องเสวยผลของมัน

พุทธพจน์นี้สะท้อนคุณค่าทางจริยธรรมของหลักกรรม คือ “ให้มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน งดเว้นจากการกระทำความชั่ว และเป็นเครื่องวัดความดีความชั่วของมนุษย์ โดยไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะหรือเชื้อชาติ รวมทั้งให้พิจารณาถึงผลของกรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ให้ถือเป็นบทเรียน เพื่อแก้ไขปรับปรุงตน และให้ความหวังสำหรับคนทั่วไป” (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต], 2553: 169)

นอกจากนี้ในคัมภีร์พระสูตรมหาปริณิรวาณสูตร (《大般涅槃经》Dàbān nièpán jīng)²⁰ ทางฝ่ายอุตรนิกาย มีปรากฏการใช้สำนวนนี้เพื่อเผยแพร่เรื่อง “กรรม” แต่เปลี่ยนการอุปมาด้วยคำว่า “ถั่ว” เป็น “ผลห่อ (ลูกพลัม หรือ ลูกไหนด)” แทน โดยเปรียบเทียบว่า “ปลูกแต่งได้แต่ง ปลูกผลห่อได้ผลห่อ” ในคัมภีร์หรือหนังสือเล่มอื่นๆ ในสมัยหลัง ก็มีการเปลี่ยนคำอุปมาเพื่อความเหมาะสมกับบริบท แต่ยังคงความหมายเดิมและสะท้อนคุณค่าทางจริยธรรมของหลักกรรม เช่น “ปลูกข้าวได้ข้าว ปลูกถั่วได้ถั่ว” “ปลูกข้าวสาธิตได้ข้าวสาธิต ปลูกธัญพืชได้ธัญพืช” หรือเปลี่ยนตำแหน่งอุปมาเป็น “ปลูกถั่วได้ถั่ว ปลูกแต่งได้แต่ง” เป็นต้น

Zhū Ruímín (2006: 59) เห็นว่า “สำนวน “ปลูกแต่งได้แต่ง ปลูกถั่วได้ถั่ว” มาจากการนำวรรคแรกของสำนวน “ปลูกแต่งได้แต่ง ปลูกผลห่อได้ผลห่อ” ในคัมภีร์พระสูตรมหาปริณิรวาณสูตร กับวรรคที่สองของสำนวน “ปลูกข้าวได้ข้าว ปลูกถั่วได้ถั่ว” ที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธวจนะเรื่อง กุศลกรรมและอกุศลกรรม (《佛说分别善恶所起经》Fóshuō fēnbíe shàn'è suǒqǐ jīng)

¹⁹ หลักปฏิจกสมุปปาท คือ “การที่สิ่งทั้งหลายอาศัยกันจึงเกิดมีหรือการที่ทุกข์เกิดขึ้น เพราะอาศัยปัจจัยสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันมา หลักธรรมนี้พระพุทธเจ้าทรงแสดงในรูปของกฎกรรมชาติ หรือหลักความจริงที่มีอยู่โดยธรรมดา ไม่เกี่ยวกับการอุปมาของพระศาสดาทั้งหลาย” (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต], 2553: 78) พุทธศาสนาฝ่ายอุตรนิกายนั้นมี “ปฏิจกสมุปปาทสูตร” ที่แปลจากภาษาสันสกฤตเป็นภาษาจีนโดย พระมหาสมณเสวียนจั้ง (三藏法師玄奘 Sānzàng fǎshī Xuánzàng ค.ศ. 602-664 คนไทยรู้จักกันในนาม “พระถังซำจั๋ง”) ในสมัยราชวงศ์ถัง และได้มีการแปลจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยโดยพระวิสุทธรังษี เข็ญเกียรติ เมื่อปี พ.ศ. 2556 ในโครงการแปลพระสูตรมหายานจีน-ไทยเฉลิมพระเกียรติ (The Chinese-Thai Mahāyāna Sūtra Translation Project in Honour of His Majesty the King) โดยหลักกรรมในปฏิจกสมุปปาทสูตรนั้น แสดงเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเหตุแห่งปฏิจกสมุปปาทแก่เหล่าพระสาวก

²⁰ คัมภีร์พระสูตรมหาปริณิรวาณสูตร (Mahāparinirvāna-sūtra) หรือเรียกอย่างย่อว่า นิรวาณสูตร (《涅槃经》Nièpán jīng หรือ Nirvana Sutra) เป็นพระสูตรที่บรรยายถึงแนวคิดของพุทธภาวะต่างๆ ถือเป็นพระองค์ในประวัติศาสตร์เป็นพระองค์ที่ยังทรงสถิตอยู่ โดยพระสูตรนี้ขยายความจากนิพพานของทักษิณนิกาย มารวมกับแนวคิดของอุตรนิกายที่แตกต่างกับพระสูตรอื่น” (อภิรักษ์ โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์, 2551: 187-188)

มารวมเป็นสำนวน “ปลูกแตงได้แตง ปลูกถั่วได้ถั่ว” เป็นลักษณะของภาษาจีนที่รับเอาพุทธศาสนาเข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่น” โดยเลือกการอุปมาที่บ่งบอกสภาพทางวัฒนธรรมในจีน คือ การทำเกษตรกรรมเพาะปลูกพืชประเภทแตงและถั่ว ซึ่งสามารถเห็นได้ทั่วไปมารวมกันและใช้เป็นสำนวน เมื่อนำมาอุปมาก็สามารถเห็นภาพและเข้าใจหลักกรรมเรื่องกรรมได้ไม่ยาก เพราะเป็นสิ่งที่เห็นได้ใกล้ตัวในชีวิตประจำวัน

ตัวอย่างประโยค

(31) 这是一条稳妥的中国人的谋生之路，虽然是辛苦，可却总归种瓜得瓜，种豆得豆。

Zhè shì yītiáo wěntuǒ de Zhōngguó rén de móushēng zhīlù, suīrán shì xīnkǔ, kě què zǒngguī zhòngguā déguā, zhòngdòu dédòu.

นี่เป็นหนทางดำรงชีวิตของชาวจีนที่มั่นคงทางหนึ่ง แม้ว่าจะยากลำบาก แต่ในที่สุดแล้วปลูกแตงได้แตง ปลูกถั่วได้ถั่วอย่างแน่นอน

(王安忆:《香港的情与爱》十)

สำนวน “种瓜得瓜，种豆得豆 zhòng guā dé guā, zhòng dòu dé dòu” มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “หว่านพืชเช่นใด ได้ผลเช่นนั้น”

หว่านพืชเช่นใด ได้ผลเช่นนั้น

หมายถึง ทำอย่างไรได้อย่างนั้น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ทำบุญย่อมได้บุญ ทำบาปย่อมได้บาป ซึ่งสำนวนไทยนั้นตรงกับภาษาบาลีว่า “ยาทิสฺส วปะเต พืชฺ ตาทิสฺส ลภเต ผลํ” แปลว่า “บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น” (เอกรัตน์ อุคัมพร, 2554: 207)

ตัวอย่างประโยค

(32) บุคคลใดหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น ทำอย่างไรจึงจะไม่ต้องเกิดอีก เราสามารถกระทำได้ ถ้าเรามาพัฒนาใจของเราเข้าไปสู่ความจริง

(จาก “ศีลนิกัถกับความตาย” ของ พระอาจารย์มานพ อุปสโม)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “种瓜得瓜，种豆得豆 zhòng guā dé guā, zhòng dòu dé dòu” มีคำเกี่ยวกับแนวคิดทางพุทธศาสนา คือ การปลูกถั่ว (กรรมที่กระทำ) ส่วนสำนวนไทย “หว่านพืชเช่นใด ได้ผลเช่นนั้น” มาจากคำทางพุทธศาสนาภาษาบาลีซึ่งใช้คำต่างกัน ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้จึงมีการใช้คำทางพุทธศาสนาต่างกันในการถ่ายทอดความหมาย

10) 善有善报，恶有恶报

shàn yǒu shàn bào, è yǒu è bào

ดี มี ดี ตอบแทน ชั่ว มี ชั่ว ตอบแทน

(ทำความดีย่อมได้สิ่งดีตอบแทน ทำความชั่วย่อมได้สิ่งไม่ดีตอบแทน)

หมายถึง ทำความดีก็จะได้ผลแห่งความดีตอบแทน ทำความชั่วก็จะได้ผลร้ายตอบแทน

ที่มา จำนวนเงินนี้ประกอบด้วยคำศัพท์ทางพุทธศาสนาที่สำคัญสองคำคือ “善 shàn”

มาจากภาษาสันสกฤตคือ “kuśala” ตรงกับภาษาไทยว่า “กุศล” และ “恶 è” มาจากภาษาสันสกฤตคือ “papāka” ตรงกับภาษาไทยว่า “บาป” ซึ่งนำความหมายและคำว่า “กุศล” หรือความดี และ “บาป” หรือความชั่ว มาใช้เผยแพร่แนวคิดคำสอนหลักของพระพุทธเจ้าเรื่อง “กรรม” เช่นเดียวกับสำนวน “种瓜得瓜，种豆得豆 zhòng guā dé guā, zhòng dòu dé dòu” ซึ่งเดิมนั้นหลักคำสอนเรื่อง “ทำกรรมดี ย่อมได้ผลดี ทำกรรมชั่ว ย่อมได้ผลชั่ว” ปรากฏอยู่ในพุทธพจน์วรรคต่อเนื่องกันกับ “บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น” สำนวนนี้แฝงจริยธรรมของหลักกรรมคือ ให้คนกระทำความดี (กุศลกรรม) และละเว้นจากกรรมชั่ว (บาปกรรม) ทั้งปวง

เมื่อพุทธศาสนาฝ่ายอุตรนิกายเข้าสู่ประเทศจีน การที่จะได้รับการยอมรับหลักธรรมคำสอนเรื่องใดก็ตาม นอกจากการแปลพระคัมภีร์เป็นภาษาจีนหรือแสดงธรรมโดยทั่วไปแล้ว เพื่อให้ประชาชนทั่วไปเข้าใจ จดจำหรือรำลึกไว้ในใจได้ การใช้บทกลอน บทเพลง หรือเพลงพื้นบ้านประจำถิ่น ก็เป็นเครื่องมือสำคัญที่นิยมนำมาใช้เผยแพร่หลักธรรมคำสอน เพื่อให้ง่ายต่อการจดจำ ดังตัวอย่างเพลงพื้นบ้านนี้ที่แฝงหลักธรรมเรื่อง “กรรม” ไว้คือ “ทำกรรมดี ย่อมได้ผลดี ทำกรรมชั่ว ย่อมได้ผลชั่ว” ดังนี้

善有善报，恶有恶报。

不是不报，时辰未到；

时辰一到，一切全报！

Shàn yǒu shàn bào, è yǒu è bào.

Bù shì bù bào, shí chén wèi dào;

Shí chén yī dào, yī qiè quán bào!

ดี มี ดี ตอบแทน   ชั่ว มี ชั่ว ตอบแทน

ไม่ใช่ไม่ ตอบแทน   เวลา ยังไม่ถึง

เวลา พอ มาถึง   ทุกอย่าง ทั้งหมด ตอบแทน

(ทำดีย่อมได้ดีสนอง ทำชั่วย่อมได้ชั่วสนอง)

ไม่ใช่ไม่มีกรรมสนอง แต่ยังไม่ถึงเวลา

หากพอถึงเวลา ผลกรรมล้วนสนอง) (Zhū Ruimín, 2006: 57)

จะเห็นได้ว่า สองวรรคแรกของเพลงพื้นบ้านนี้ ตรงกับสำนวนจีน “善有善报，恶有恶报 shàn yǒu shàn bào, è yǒu è bào” ดังนี้แล้ว การนำคำสอนหรือหลักธรรมมาแต่งหรือร้องเป็นเพลง กระทั่งเกิดเป็นสำนวนให้จดจำได้ติดปาก เป็นวิธีหนึ่งที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธศาสนาในจีน

ตัวอย่างประโยค

(33) 现在郭广英就要跟我私逃，以后的日子是好是歹还不知道，要是再干缺德的事，就丧尽良心了，“善有善报，恶有恶报”，这话不是说着玩的。

Xiànzài Guō Guǎngyīng jiù yào gēn wǒ sī táo, yǐ hòu de rì zǐ shì hǎo shì dǎi hái bù zhī dào, yào shì zài gān quē dé de shì, jiù sàng jìn liáng xīn le, “shàn yǒu shàn bào, è yǒu è bào”, zhè huà bù shì shuō zhe wán de.

ตอนนี้ก็กว้างอิงก็จะหนีไปกับฉันเงียบๆ วันข้างหน้าจะดีหรือร้ายก็ยังไม่รู้ ถ้าหากว่าทำเรื่องที่ทำขาดศีลธรรมอีก ก็จะถูกผู้สนใจที่ติดตามไปหมด “ทำความดีย่อมได้สิ่งดีตอบแทน ทำความชั่วย่อมได้สิ่งไม่ดีตอบแทน” คำพูดนี้ไม่ใช่พูดกันเล่นๆ หรือ

(刘振华:《女儿悲》)

สำนวน “善有善报，恶有恶报 shàn yǒu shàn bào, è yǒu è bào” มีความหมายตรงกับสำนวนไทย คือ “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว”

ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

หมายถึง ใครทำอะไรไว้ ย่อมได้รับสิ่งนั้นตอบแทน ซึ่งสำนวนไทยนั้นตรงกับภาษาบาลีว่า “กฺลฺยณณการี กฺลฺยณณํ ปาปการี จ ปาปกํ” แปลว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” (เอกรัตน์ อุดมพร, 2554: 101)

ตัวอย่างประโยค

(34) นี่กรรมที่คนโบราณจึงมีคำกล่าวว่า นรกมีตา คนเราทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว แต่อาจจะต้องคอยเวลา

(จาก “พระพุทธ พระโพธิสัตว์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ของจีน” ของ จิตรรา ก่อมนันทเกียรติ)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “善有善报，恶有恶报 shàn yǒu shàn bào, è yǒu è bào” มีคำทางพุทธศาสนา คือ “善 shàn ดี” “恶 è ชั่ว” และ “报 bào ตอบแทน (กรรม) สนอง” ปรากฏในสำนวน ส่วนสำนวนไทย “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” มาจากคำทางพุทธศาสนาภาษาบาลีซึ่งใช้คำ

ความหมายเดียวกันกับสำนวนจีน ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้จึงมีการใช้คำทางพุทธศาสนาที่เหมือนกันในการถ่ายทอดความหมาย

3.3 สำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับสาวกธรรมและอาจารย์ธรรมกับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน

พุทธศาสนาฝ่ายอุตรนิกายในประเทศจีนแบ่งแยกออกเป็นนิกายต่างๆ รวม 8 นิกาย (ในที่นี้ไม่นับรวมอีก 2 นิกายในทิเบต) นิกายที่สำคัญยิ่งและได้รับความเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างมาก คือนิกายฉานจง (禅宗 Chánzōng บาลีเรียกว่า “ฉาน” สันสกฤตเรียกว่า “ชยาน” และภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า “เซน”) หมายถึง “นิกายที่ปฏิบัติทางวิปัสสนาเข้าสมาธิ นิกายนี้มีอิทธิพลต่อความคิดของชนชั้นนักศึกษาและผู้ปฏิบัติธรรมทั้งประเทศจีนและญี่ปุ่นมาช้านานนับพันๆ ปี” (อภิรักษ์ โพรธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์, 2551: 255) การเกิดสำนวนทางพุทธศาสนาในภาษาจีนมาจากการเผยแพร่พุทธธรรมคำสอนของนิกายฉานจงด้วย

สำนวนที่มาจากหลักธรรมคำสอนแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ หลักธรรมคำสอนของอาจารย์ซึ่งเป็นผู้ดำริเริ่มแนวคิดหรือเป็นผู้ก่อตั้งนิกายนั้นเป็นคนแรก เรียกว่า “อาจารย์ธรรม” หรือธรรมของผู้เป็นอาจารย์ อีกประเภทคือ หลักธรรมคำสอนของสาวกหรือศิษย์ที่มีแนวคิดแตกออกจากคำสอนของอาจารย์ในนิกายนั้น เรียกว่า “สาวกธรรม” หรือ ธรรมของผู้เป็นสาวกหรือศิษย์

- 1) 心心相印
xīn xīn xiāng yìn
ใจ ใจ ซึ่งกันและกัน ตรงกัน
(ใจกับใจตรงกัน)

หมายถึง หัวใจตรงกัน ความคิด และความรู้สึกของทั้งสองฝ่ายเหมือนกันไปหมดทุกอย่างทุกเรื่อง

ที่มา สำนวนนี้มาจากหลักธรรมคำสอนที่เป็นหัวใจสำคัญของนิกายฉานจงและเป็นศัพท์เฉพาะของนิกาย คือ การเผยแพร่หลักธรรมนั้น เผยแพร่ด้วยวิธีใจสู่ใจ ไม่ต้องอาศัยตัวหนังสือหรือการอธิบายด้วยคำพูด ทุกสิ่งล้วนมาจากการสื่อถึงจิตใจได้ ดังนั้นนิกายฉานจงจึงมีชื่อเรียกอีกอย่างว่า 佛心宗 (Fóxīn zōng แปลว่า นิกายพุทธจิต) กล่าวได้ว่า “หลักธรรมคำสอนของนิกายฉานจงนี้ ถือเป็นคำสอนพิเศษที่มีลักษณะเฉพาะของอุตรนิกายในประเทศจีน” (Zhū Ruīmín, 2006: 198) ดังปรากฏอยู่ในคัมภีร์ 《六祖大师法宝坛经》 (Liùzǔ dàshī fǎbǎo tánjīng แปลว่า

“คัมภีร์ประกาศบนแท่นบัลลังก์แห่งธรรมของปรมาจารย์รุ่นที่ 6” หรือ “Platform Sutra”²¹⁾ ความว่า “อาดมภาพมีใจที่ถ่ายทอดพุทธะ จะคล้ายัดพระคัมภีร์ได้อย่างไร” (Chén Yùdōng, 2005: 152) คำว่า “ใจที่ถ่ายทอดพุทธะ” นี้ คือ วิธีการเผยแผ่หลักธรรมสู่ชนรุ่นหลังด้วยการสื่อถึงใจ หรือใจสู่ใจ ซึ่งมาจากคำสอนหลักของนิกายว่า “ไม่ต้องอาศัยตัวหนังสือ แต่ชี้ตรงไปยังจิตใจของคน ให้เห็นแจ้งในภาวะที่แท้จริง แล้วบรรลุเป็นพุทธะ” (อภิษฐ์ โปธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์, 2551: 252)

นอกจากนี้ Chén Yùdōng (2005: 152) อธิบายเพิ่มเติมว่า “สำนวน “心心相印 xīn xīn xiāng yìn” มาจากถ้อยคำในการเผยแผ่หลักธรรมดังกล่าวที่ว่า “以心传心 (yǐ xīn chuán xīn หรือแปลว่า “นำใจสู่ใจ”)” หรือ “以心印心 (yǐ xīn yìn xīn หรือแปลว่า “นำใจตรงใจ”)” แล้วเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการพูดมาแต่ละสมัย จนกลายเป็นสำนวน “xīn xīn xiāng yìn” ที่มีความหมายเปลี่ยนไปจากความหมายเดิมดังปรากฏในปัจจุบัน” ส่วนใหญ่มักใช้ในเรื่องเกี่ยวกับความรัก ความรู้สึกต่างๆ ที่เหมือนหรือตรงกัน

ตัวอย่างประโยค

(35) 他们从小就是知心，是心心相印的啊。

Tāmen cóngxiǎo jiùshì zhīxīn, shì xīnxīnxiāngyìn de ā.

พวกเขาที่รู้จักกันมาตั้งแต่เล็ก เป็นคู่ที่ใจกับใจตรงกันล่ะ

(陈登科: 《赤龙与丹凤》)

สำนวน “心心相印 xīn xīn xiāng yìn” มีความหมายตรงกับสำนวนไทย คือ “ใจเดียวกัน”

ใจเดียวกัน

หมายถึง มีความรู้สึกนึกคิดตรงกัน มีความเห็นเหมือนกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 342)

ตัวอย่างประโยค

²¹ Platform Sutra นี้มีการแปลเป็นภาษาไทยอยู่หลายฉบับ แต่ฉบับแรกท่านพุทธทาสภิกขุแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยมีชื่อว่า สูตรของเว่ยหล่าง โดยแปลไว้ทั้งหมด 10 บท เมื่อปี พ.ศ. 2496 ซึ่งชื่อ “เว่ยหล่าง” หรือ “ฮุยเหนิง” (慧能 Huìnéng ค.ศ. 638-713) คือปรมาจารย์รุ่นที่ 6 ของนิกายฉานจง เป็นพระผู้มีชื่อเสียงอย่างมากในสมัยราชวงศ์ถัง (บางตำราหรือนักวิชาการบางท่าน มีการเรียกตำแหน่งของพระฮุยเหนิงต่างกัน ไป ที่ปรากฏการใช้ส่วนมากคือ สังฆปริณายกองค์ที่ 6 นอกจากนี้ก็จะ มี คณาจารย์องค์ที่ 6 และธรรมาจารย์รุ่นที่ 6) นับจากพระโพธิธรรม (菩提达摩 Pútí Dámó ค.ศ. ? -528 หรือ 536 ในไทยรู้จักกันในนาม “พระตักม้อ”) ชาวอินเดีย “คัมภีร์เล่มนี้รวบรวมคำสอนต่างๆ ของปรมาจารย์รุ่นที่ 6 ฮุยเหนิงไว้ ซึ่งศิษย์ของท่านผู้หนึ่งนามว่า ฟาไห่ (法海 Fāhǎi) จดบันทึกเรียบเรียงไว้ ชื่อคัมภีร์นี้ได้มาจากเวลาที่ปรมาจารย์รุ่นที่ 6 ฮุยเหนิงประกาศเทศนาคำสอนต่างๆ จะนั่งอยู่บนแท่นบัลลังก์สั่งสอนธรรมแก่ศิษย์ ด้วยเหตุนี้ คัมภีร์นี้จึงมีชื่อเรียกอย่างย่อว่า “คัมภีร์ประกาศบนแท่นบัลลังก์” (《坛经》Tánjīng) (Chén Yùdōng, 2005: 279)

(36) วันที่ฝนกำลังชุ่มฟ้าเดือนสิงหาคม ดิฉันกับรุ่นน้องใจเดียวกัน ได้เห็นฟ้าไปนั่งนอนกันอยู่ที่อุบลราชธานี

(ตัดแปลงจาก “รวมคอลัมน์ของศิริมอร อุณหรูป นิตยสารดิฉัน” ของ ศิริมอร อุณหรูป)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “心心相印 xīn xīn xiāng yìn” มีคำที่แฝงแนวคิดพุทธศาสนา คือ “ใจสู่ใจ” มีคำว่า “ใจ” ปรากฏในสำนวน ส่วนสำนวนไทย “ใจเดียวกัน” ก็มีคำว่า “ใจ” ปรากฏอยู่เช่นกัน ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้มีการใช้คำที่เหมือนกันในการถ่ายทอดความหมาย

2) 将心比心

jiāng xīn bǐ xīn

เอาใจ เปรียบเทียบใจ

(เอาใจของตัวเองเปรียบเทียบกับใจของคนอื่น)

หมายถึง เอาใจเขามาใส่ใจเรา คิดถึงหัวอกของคนอื่น

ที่มา สำนวนนี้มาจากหนังสือบันทึกวาระของพระนักบวชรูปหนึ่งในสมัยราชวงศ์หยวนนามว่า พระตู้เฟิง (独峰 Dúfēng) หนังสือเล่มนี้ชื่อ 《独峰和尚禅要》(Dúfēng hé shang chán yào แปลว่า “มรรคาสำคัญแห่งฉานของพระตู้เฟิง”) ซึ่งบันทึกวาระสำคัญของพระตู้เฟิงที่ถกเกี่ยวกับฉาน โดยมีความตอนหนึ่งว่า “พลิกตามองตาไม่ใช่ตา เอาใจเทียบใจไม่มีใจ” ประโยคนี้พระตู้เฟิงต้องการถกแนวคิดหลักของนิกายฉานจงในเรื่อง “ใจที่ถ่ายทอดพุทธะ” (Zhū Ruimín, 2006: 377) โดยแสดงทัศนะแนวคิดของตนเองเพิ่มเติมจากแนวคิดดังกล่าว ความหมายของวลีว่า “เอาใจเทียบใจ” ของพระตู้เฟิง คือ นำจิตใจของตัวเองไปลองเปรียบเทียบกับจิตใจของผู้อื่น วลีนี้ภายหลังได้กลายมาเป็นสำนวนที่ใช้กันแพร่หลายในปัจจุบัน

ตัวอย่างประโยค

(37) 我将心比心，以心换心，我对朋友们讲真话，讲心里的话。

Wǒ jiāngxīnbǐxīn, yǐxīn huànxīn, wǒ duì péngyoumen jiǎng zhēnhuà, jiǎng xīnlide huà.

ฉันเอาใจของตัวเองเปรียบเทียบกับใจของคนอื่น เอาใจของตัวเองแทนที่ใจของคนอื่น ฉันพูดความจริง พูดความในใจต่อเหล่าเพื่อนพ้อง

(巴金:《随想录》四十一)

สำนวน “将心比心 jiāng xīn bǐ xīn” มีความหมายตรงกับสำนวนไทย คือ “เอาใจเขามาใส่ใจเรา”

เอาใจเขามาใส่ใจเรา

หมายถึง เห็นใจกัน นึกถึงว่าเราเป็นอย่างไรบ้าง เราจะทำอะไร คิดถึงใจของผู้อื่นบ้าง (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 684)

ตัวอย่างประโยค

(38) คุณควรฟังญาติผู้สูงอายุของคุณอย่างตั้งใจ แล้วเอาใจเขามาใส่ใจเรา จะทำให้เราทราบถึงความจำเป็นที่ต้องสื่อสารอย่างสม่ำเสมอกับผู้สูงอายุ

(ดัดแปลงจาก “การสื่อสารของมนุษย์” ของ วรรณิการ์ อัสวทรเดชา)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “将心比心 jiāng xīn bǐ xīn” มีคำที่แฝงแนวคิดพุทธศาสนา คือ “เอาใจเทียบใจ” มีคำว่า “ใจ” ปรากฏในสำนวน ส่วนสำนวนไทย “เอาใจเขามาใส่ใจเรา” ก็มีคำว่า “ใจ” ปรากฏอยู่เช่นกัน ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้มีการใช้คำที่เหมือนกันในการถ่ายทอดความหมาย

3) 老僧入定

lǎo sēng rù dìng

แก่ชรา พระสงฆ์ เข้าสู่ นิ่งสงบ

(พระชราเข้าสู่สมาธิ)

หมายถึง นิ่งเฉยๆ เยียบๆ หรือพิจารณาด้วยใจอันสงบ ไม่สนใจต่อเรื่องราวต่างๆ

ภายนอก

ที่มา สำนวนนี้ประกอบด้วยคำว่า “定 dìng” ภาษาสันสกฤตว่า “Samādhi” หรือ “สมาธิ” มาจากคำว่า “禅定 chándìng” สันสกฤตคือ “Dhyāna Samādhi” หรือ “ฌานสมาธิ” ซึ่งในนิคายฉานจงมีความหมายหลักอยู่ 3 ประการ คือ “เป็นวิธีการกำหนดจิตโดยทั่วไปแบบหนึ่ง เป็นวิธีการบำเพ็ญเพียรของผู้ปฏิบัติธรรมแบบหนึ่ง และเป็นหนึ่งในไตรสิกขา (三学 sānxué คือ สติ สมาธิและปัญญา) โดย สมาธิ (定学 dìngxué) เป็นการศึกษาที่ฝึกในด้านของจิตใจหรือระดับจิตใจ” (Rèn Jiyù, 2002: 1232) พุทธศาสนาอุดรนิคายในประเทศจีนให้ความสำคัญในเรื่องการฝึกจิตหรือบำเพ็ญฌานสมาธิอย่างมาก โดยมีแนวคิดว่า “ผู้ที่เข้าถึงธรรมได้ต้องได้ “มรรคาแห่งการเห็น” (见道 jiàndào) ก่อน แล้วจึงเข้าใจหลักธรรมแห่งอริยสัจ 4 จากนั้นจึงบำเพ็ญเพียรด้วย “มรรคาแห่งสมาธิ” (修道 xiūdào) ซึ่งวิธีการที่สำคัญที่สุดของการบำเพ็ญสมาธิคือ “การเข้าสู่ฌานสมาธิ” (禅定 chándìng)” (Chén Yùdōng, 2005: 590)

สำนวนนี้จึงมาจากลักษณะของการนั่งบำเพ็ญสมาธิของพระนักบวช มีลักษณะคือ นั่งขัดสมาธิ หลังคานั่ง ไม่ขยับกาย เพื่อให้เกิดภาวะนิ่งสงบแน่วแน่ จนถึงขั้นเข้าสู่ภาวะที่เรียกว่า “ฌาน” ได้ ต่อมานำมาใช้อุปมาจนกลายเป็นสำนวน หมายถึง ลักษณะของคนที่นั่งเฉยๆ เงียบๆ ไม่สนใจต่อสิ่งรอบข้าง เหมือนกับท่าทางของพระที่นั่งบำเพ็ญสมาธินิ่งสงบนั่นเอง

ตัวอย่างประโยค

(39) 陆小凤只好闭上眼睛，想学一学老僧入定，叶灵却忽然唱起歌来。

Lù Xiǎofèng zhǐhǎo bishang yǎnjing, xiǎng xué yī xué lǎosēng rùdìng, Yè Líng què hūrán chàngqǐ gē lái.

ลูเสี่ยวเฟิงได้แต่จำใจหลับตาลง คิดจะเลียนแบบพระชราเข้าสู่สมาธิ ในลับพลันนั้น เย่หลิงกลับร้องเพลงขึ้นมา

(古龙:《陆小凤传奇》)

สำนวน “老僧入定 lǎo sēng rù dìng” มีความหมายตรงกับสำนวนไทยคือ “เข้าฌาน”
เข้าฌาน

หมายถึง นั่งนิ่งเฉยไม่พูดอะไร (จะเป็นด้วยใจลอยหรือหลับในอะไรก็ตาม) (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 85)

ตัวอย่างประโยค

(40) หลิงคนนั้นหลังคานั่งเหมือนจะเข้าฌาน ส่วนอีกคนหลับสนิทอ้าปากเหมือนวิญญูณออกจากร่างไปไหนๆ แล้วก็ไม่รู้

(ดัดแปลงจาก “ศศิวิมลท่องเที่ยว” ของ จักรพันธุ์ โปษยกฤต)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “老僧入定 lǎo sēng rù dìng” มีคำทางพุทธศาสนา คือ “僧 sēng พระสงฆ์” และ “定 dìng สมาธิ (มาจาก ฌานสมาธิ)” ปรากฏในสำนวน ส่วนสำนวนไทย “เข้าฌาน” ก็มีคำทางพุทธศาสนา คือ “ฌาน” ปรากฏในสำนวน ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้ มีการใช้คำทางพุทธศาสนาที่เหมือนกันในการถ่ายทอดความหมาย

4) 现世现报

xiàn shì xiàn bào

ปัจจุบันชาติ ปัจจุบัน ตอบสนอง

(กรรมสนองทันในชาตินี้)

หมายถึง กรรมสนองเร็วมาก ส่วนใหญ่นำมาใช้เป็นคำว่าการแข่งเวลาที่รู้สึกงงเกลียดจางหรือเอือมระอาต่อบุคคล เช่น กรรมต้องสนองในชีวิตนี้ กรรมตามสนองในชาตินี้ กรรมตามสนองทันตาเห็น เป็นต้น

ที่มา ส่วนนี้มาจากหลักธรรมคำสอนของพระผู้มีชื่อเสียงมากรูปหนึ่ง และเป็นปรมาจารย์ผู้ก่อตั้งนิกายจิ่งถู่ (净土宗 Jìngtǔzōng) หรือ นิกายสุขาวดี²² ในสมัยราชวงศ์จิ้นแห่งภาคตะวันออก (东晋 Dōng Jìn) นามว่า ฮุยเหวี่ยน (慧远 Huìyuǎn ค.ศ. 334-416) ซึ่งเป็นผู้เสนอหลักธรรมอธิบายเรื่อง “กรรมสนองในปัจจุบันชาติ” ดังปรากฏอยู่ในหนังสือ 《三报论》 (Sānbào lùn แปลว่า “ทฤษฎีกรรมสนองทั้งสาม”) ที่พระฮุยเหวี่ยนเป็นผู้เขียนขึ้นเองว่า “บุคคลที่กรรมสนองในปัจจุบันชาติ กรรมดีและกรรมชั่ว แรกเกิดแก่กายนี้ กายนี้จึงรับผลแห่งกรรม” (Chén Yùdōng, 2005: 344) ข้อความดังกล่าวมาจาก 1 ใน 3 ของแนวคิดเรื่อง “กรรมสนอง” ซึ่งพระฮุยเหวี่ยนเป็นผู้ดำริใหม่ไว้ อันได้แก่ “กรรมสนองในภพนี้” คือ กรรมที่กระทำในปัจจุบันชาติ ผลของกรรมส่งผลในชาติภพเดียวกันนี้แบบหนึ่ง “กรรมสนองในภพหน้า” คือ กรรมที่กระทำในปัจจุบันชาติ แต่ผลของกรรมส่งผลในชาติภพหน้าแบบหนึ่ง และ “กรรมสนองในภพหลัง” คือ กรรมที่กระทำในปัจจุบันชาติ แต่ผลของกรรมนั้น ยังไม่ส่งผลในชาติภพหน้า แต่จะส่งผลในชาติภพที่ 3 หรือที่ 4 หรือชาติภพต่อไป (Zhū Ruímín, 2006: 109) จะเห็นได้ว่า คำว่า “กรรมสนองในภพนี้” มาจากหลักธรรมของพระฮุยเหวี่ยนที่ได้เผยแพร่ไปทั่ว และกลายเป็นสำนวน “现世现报 xiàn shì xiàn bào” ที่ใช้กัน ภายหลังมักใช้เป็นการกล่าวถึงบุคคลที่ได้กระทำความชั่ว เพื่อให้เห็นถึงผลของการกระทำของตน

ตัวอย่างประโยค

(41) 你记着，你要再做一回逆子，你就当你没那个儿子。你杀你爹，我就杀你儿子，现世现报。

Nǐ jìzhe, nǐ yàozài zuò yīhuí nìzǐ, nǐ jiù dāng nǐ méi nàgè érzi. Nǐ shā nǐ diē, wǒ jiù shā nǐ érzi, xiànshìxiànbào.

จำไว้ละ ถ้าเธอยังทำตัวเป็นลูกอกตัญญูอีก ก็เท่ากับว่าเธอไม่มีลูกชายคนนั้น เธอฆ่าพ่อเธอ ฉันก็จะฆ่าลูกชายเธอ กรรมสนองทันในชาตินี้

(严歌苓: 《第九个寡妇》)

²² นิกายสุขาวดี “เป็นนิกายที่จัดอยู่ในประเภทที่เรียกว่า “ฟิ่งอานาจากายนอก” เพราะนิกายนี้ถือความภักดีต่อมโสดรธาในองค์พระอมิตาภะเป็นสำคัญ ความศรัทธาและการภาวนาถึงองค์พระอมิตาภะเสมอ แม้ครั้งเดียวก็อาจพาตนให้หลุดพ้นจากสังสารวัฏได้ นิกายนี้จึงเป็นนิกายสำหรับสามัญชนทั่วไป ไม่มีหลักอภิปรัชญาที่เข้าถึงได้ยาก เน้นทางแห่งความภักดีต่อองค์พระอมิตาภะอย่างแท้จริง ก็สามารถพ้นทุกข์ได้” (อภิษย์ โพร้ประสิทธิ์ศาสตร์, 2551: 260-262)

สำนวน “现世现报 xiàn shì xiàn bào” มีความหมายตรงกับสำนวนไทยคือ “กรรมตามทัน” “กรรมติดจรวด” และ “ทันตาเห็น” หรือ “เห็นทันตา”

กรรมตามทัน

หมายถึง กรรมปรากฏผล ผลของกรรมปรากฏในเวลาไม่นาน (เอกรัตน อุดมพร, 2554: 8)

กรรมติดจรวด

หมายถึง กรรมที่ส่งผลให้เห็นทันทีทันตา หรือส่งผลสนองอย่างรวดเร็วในชาตินี้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554: 1)

ทันตาเห็น หรือ เห็นทันตา

หมายถึง ทันได้เห็นในชาตินี้ ทันได้เห็นในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ ได้เห็นในไม่ช้า ได้เห็นในทันทีทันใด ได้เห็นโดยเร็ว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 561)

ตัวอย่างประโยค

(42) ถ้ามีคนรู้เรื่องที่เขาทำไว้กับสามีของเธอ ก็อาจจะบอกว่ากรรมตามทัน เธอขายบ้าน ตั้งใจจะหลบไปใช้ชีวิตอยู่อย่างสงบ แต่กลับต้องพบกับวิบากกรรมลำดับต่อมา

(ดัดแปลงจาก “รวมเรื่องสั้นของโอม นิยายสารพัดยแถมเพชร” ของ โอม)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “现世现报 xiàn shì xiàn bào” มีคำทางพุทธศาสนา คือ “世 shì ชาติ (ภพ)” และ “报 bào (กรรม) สสนอง” ปรากฏในสำนวน ส่วนสำนวนไทย “กรรมตามทัน” “กรรมติดจรวด” ก็มีคำทางพุทธศาสนา คือ “กรรม” ปรากฏในสำนวน ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้มีการใช้คำทางพุทธศาสนาที่ต่างกันในการถ่ายทอดความหมาย

5) 话不投机

huà bù tóu jī

พูด ไม่ สอดคล้องกัน เครื่อง (ตัวช่วย)

(พูดไม่สอดคล้องกัน)

หมายถึง คุยไม่ถูกเส้นกัน ไม่ถูกคอกัน ไม่ถูกสนนิมกัน

ที่มา สำนวนนี้มาจากการสอนหลักธรรมของนิกายฉานจง โดยการใช้วิธีที่เรียกว่า การแก้หรือขบปริสนาธรรม ซึ่งปริสนาธรรมนี้เรียกว่า “กงอ้าน” (公案 gōng'àn)²³ เป็นวิธีการฝึก

²³ วิธีการขบปริสนาธรรมนี้เรียกว่า “ซานฉาน” (参禅 cānchán) ญี่ปุ่นเรียกว่า “ซันเซ็น”) โดยปริสนาธรรมนี้จีนเรียกว่า “กงอ้าน” ญี่ปุ่นเรียกว่า “โกอาน” ถือเป็นการปฏิบัติเพื่อให้เข้าใจและบรรลุธรรมได้อย่างลึกซึ้งและรวดเร็วแบบหนึ่ง “ปริสนาธรรมเริ่มใช้กันตั้งแต่ปลายสมัยราชวงศ์ถัง นิยมกันอย่างสูงจนถึงยุคเฟื่องฟูสุดในสมัยราชวงศ์ซ่ง” (Rèn Jiyùn, 2002: 314) อาจารย์ในนิกายจะมอบปริสนาธรรมให้ลูกศิษย์ไปขบคิด อาจต้องใช้เวลานานถึงหลายปีกว่าจะขบปริสนาธรรมนั้นได้ “หากผู้ใดขบปริสนาธรรมได้ ผู้นั้นก็มีดวงตาเห็นธรรมได้ ตัวอย่างปริสนาธรรม เช่น “สะพานไหล น้ำไม่ไหล” “ก่อนพ่อแม่ให้กำเนิดเรา หน้าตาเดิมของเราเป็นอย่างไร” หรือ “สิ่งทั้งหลายรวมไปที่หนึ่ง หนึ่งนั้นคืออะไร” เป็นต้น” (อภิษฐ์ โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์, 2551: 253)

ปฏิบัติขบคิดแก่ปริศนาธรรมของอาจารย์ที่มอบให้แก่ศิษย์ เพื่อให้เข้าใจหรือบรรลุข้อธรรมต่างๆ เร็วขึ้น วิธีการนี้ถือเป็น “เครื่องช่วยบำเพ็ญ (ให้เข้าถึงธรรม)” (禅机 chánjī) แบบหนึ่ง กล่าวคือ คำพูดหรือคำตอบที่อยู่ในปริศนาธรรมนั้นล้วนเป็น “เครื่องช่วยบำเพ็ญ” ที่ทำให้เราเข้าใจหลักธรรมนั้นๆ ได้อย่างถ่องแท้และลึกซึ้ง คำว่า “机 jī” ที่ปรากฏในสำนวนคือ “เครื่อง” หรือตัวช่วยบำเพ็ญให้เข้าถึงธรรมได้ ดังตัวอย่างที่ปรากฏในหนังสือชุดทางประวัติศาสตร์ของนิคายฉานจงที่สำคัญมากชุดหนึ่งชื่อ 《五灯会元》 (Wūdēng huìyuán แปลว่า “ยอดดวงประทีปทั้งห้า”²⁴) ในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ ซึ่งรวบรวมคำพูดคำสอนและปริศนาธรรมต่างๆ ของอาจารย์ในนิกายและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยพระผู้จี้ (普济 Pǔ jì) มีจำนวนทั้งหมด 20 ฉบับ “ถือเป็นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญของการศึกษาวิจัยประวัติศาสตร์ทางความคิดของนิคายฉานจง” (Chén Yūdōng, 2005: 111) ตัวอย่างของ 禅机 (chánjī) หรือ “เครื่องช่วยบำเพ็ญ” ที่ปรากฏใช้ในปริศนาธรรม เช่น

พระแห่งเจ้าโจว (赵州 Zhàozhōu) ผู้มีชื่อเสียงรูปหนึ่งได้เคยใช้วลีพูดวลีเดียวเท่านั้นว่า “ไปดื่มชา” ตอบคำถามที่ไม่เหมือนกัน 3 ข้อ คือ

พระรูปแรกเข้ามาขอคำชี้แนะทางธรรม...

พระแห่งเจ้าโจวถามว่า “เคยมาแล้วหรือไม่”

พระรูปแรกตอบว่า “เคยมาแล้ว”

พระแห่งเจ้าโจวกล่าวว่า “ไปดื่มชา”

พระรูปที่สองเข้ามาขอคำชี้แนะทางธรรมเช่นกัน...

พระแห่งเจ้าโจวถามว่า “เคยมาแล้วหรือไม่”

พระรูปแรกตอบว่า “ไม่เคยมา”

พระแห่งเจ้าโจวกล่าวว่า “ไปดื่มชา”

เจ้าอาวาสเมื่อได้ฟัง จึงเกิดความสงสัยและขอคำชี้แนะด้วย...

พระแห่งเจ้าโจวเอ่ยว่า “ไปดื่มชา”

Zhū Ruímín (2006: 213-214) อธิบายเพิ่มเติมว่าวลี “ไปดื่มชา” เป็น “เครื่องช่วยบำเพ็ญ” แบบหนึ่ง “พระแห่งเจ้าโจวต้องการอธิบายว่า พุทธธรรมไม่มีสิ่งใดที่พิเศษแตกต่างไป พุทธธรรมนั้นปกติเหมือนยามปกติที่ดื่มชา ดังนั้น “เคยมาแล้ว” หรือ “ไม่เคยมา” ทั้งสองคำตอบนั้นไม่สำคัญ สิ่งสำคัญอยู่ที่การเข้าใจซาบซึ้งในหลักธรรมที่ว่า “ไม่มีสิ่งใดแต่แรกแล้ว” (หมายถึง ทุกสิ่งล้วนว่างเปล่า)

²⁴ หนังสือ 《五灯会元》 (Wūdēng huìyuán) ชิว ซูหลุน ศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัยภาษาต่างประเทศปักกิ่ง ดำเนินการแปลจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยมีชื่อว่า **ปัญญาพุทธประทีป** เป็นเรื่องพุทธศาสนานิกายฉานจงของจีน เริ่มต้นตั้งแต่สมัยพระโพธิธรรมมาจนถึงยุคหลัง

จากตัวอย่างข้างต้น ในการขบคิดปริศนาธรรม หากอีกฝ่ายไม่เข้าใจการกระทำหรือคำพูดที่เป็น “เครื่องช่วยบำเพ็ญ” หรือ “机 jī” แล้ว ก็แปลว่า ไม่เข้ากับหรือไม่ถูกกับ “เครื่องช่วยบำเพ็ญ” นั้น ภายหลังจึงทำให้เกิดสำนวน “话不投机 huà bù tóu jī” ขึ้น เนื่องมาจากการไม่เข้าใจปริศนาธรรมนั่นเอง

ตัวอย่างประโยค

(43) 两个人话不投机，说不上三句话，又吵翻了。

Liǎnggè rén huàbùtóujī, shuō bu shàng sānjǔ huà, yòu chǎofān le.

สองคนพูดไม่สอดคล้องกัน พูดไม่ถึงสามประโยค ก็ทะเลาะกันแล้ว

(马加:《红色的果实》)

สำนวน “话不投机 huà bù tóu jī” มีความหมายตรงกับสำนวนไทย คือ “ไม่กินเกลียวกัน” “ไม่ลงโบสถ์” “ศรศิลป์ไม่กินกัน” และ “ไม่กินเส้นกัน”

ไม่กินเกลียวกัน

หมายถึง เข้ากันไม่ได้สนิท (เอกรัตน์ อุดมพร, 2554: 159)

ไม่ลงโบสถ์

หมายถึง ไม่ถูกกัน ไม่ร่วมเป็นพวกเดียวกัน เข้ากันไม่ได้ คนที่ไม่ถูกกัน ขัดแย้งกัน (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 444)

ศรศิลป์ไม่กินกัน

หมายถึง ไม่ถูกกัน ไม่ลงรอยกัน ไม่ชอบหน้ากัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1137)

ไม่กินเส้นกัน

หมายถึง ไม่ชอบหน้ากัน ไม่ถูกกัน เข้ากันไม่ได้ เพราะมีแนวทางการคิดและการกระทำที่แตกต่างกัน (บุญศิริ สุวรรณเพ็ชร, 2539: 154)

ตัวอย่างประโยค

(44) เธอว่าปนหัวเราะ รู้ดีว่าเพื่อนสาวคนนี้กับอาจารย์ไม่กินเส้นกันมากแค่ไหน

(ตัดแปลงจาก “โอบทะเลไว้ด้วยไอรัก” ของ สุภาพร ขอดนาราศรี)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “话不投机 huà bù tóu jī” มีคำทางพุทธศาสนา คือ “机 jī เครื่องช่วยบำเพ็ญ (ให้เข้าถึงธรรม)” ปรากฏในสำนวน ส่วนหนึ่งในสำนวนไทยที่มีความหมายตรงกัน คือ สำนวน “ไม่ลงโบสถ์” ก็มีคำทางพุทธศาสนา คือ “โบสถ์ (มาจากคำว่า อุโบสถ)”

ปรากฏในสำนวน ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้มีการใช้คำทางพุทธศาสนาที่ต่างกันในการถ่ายทอดความหมาย

6) 解铃还须系铃人

jiě líng hái xū jì líng rén

แก้ กระจิ่ง ยัง ต้อง ผูก กระจิ่ง คน

(การแก้กระจิ่งออกยังต้องให้คนที่ผูกกระจิ่งเป็นคนแก้)

หมายถึง ใครก่อความยุ่งยากหรือสร้างปัญหาขึ้นมา ก็ให้คนนั้นไปแก้ไขด้วยตัวเอง

ที่มา สำนวนนี้มาจากการขบปริศนาธรรมที่ปรมาจารย์ต้าฝ่าเหยียน (大法眼 Dàfǎ yǎn หรือ 文益禅师 Wényì chánshī ค.ศ. 885-958) ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งนิกายฝ่าเหยียน (法眼宗 Fǎyǎnzōng) มอบให้ศิษย์ทั้งหลายไปขบคิด ปริศนาธรรมนี้ปรากฏอยู่ในหนังสือชุด 《指月录》 (Zhǐyuèlù แปลว่า “บันทึกชี้จันทร์”²⁵) ฉบับที่ 23 เล่มที่ชื่อว่า 《法灯》 (Fǎdēng แปลว่า “ดวงประทีปแห่งธรรม” หรือหมายถึงชื่อของพระรูปหนึ่งนามว่า “ฝ่าเต็ง” ด้วย) ปริศนาธรรมนี้พระฝ่าเต็งเป็นผู้ขบคิดแตกได้ ดังเนื้อความนี้

“วันหนึ่ง ในขณะที่ปรมาจารย์ต้าฝ่าเหยียนได้ถกปริศนาธรรมอยู่ ได้ตั้งปริศนาธรรมข้อหนึ่งถามบรรดาพระในที่นั้นว่า “มีเสือตัวหนึ่ง มีกระจิ่งผูกติดอยู่ที่คอ ใครสามารถแก้ออกมาได้” บรรดาพระทั้งหลายไม่มีใครตอบได้ ปรมาจารย์ต้าฝ่าเหยียนเห็นแววจลัดเฉลียวของพระฝ่าเต็ง จึงลองถามปริศนาข้อนี้กับพระฝ่าเต็ง พระฝ่าเต็งจึงตอบว่า “ใครผูกคนนั้นแก้” ปรมาจารย์ต้าฝ่าเหยียนพอใจกับคำตอบนี้มาก กล่าวชมพระฝ่าเต็งว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถและมองข้ามไม่ได้” (Wáng Xīngguó, 2011: 599)

Zhū Ruimín (2006: 216) เห็นว่า “คำตอบของพระฝ่าเต็งเป็นข้อธรรมที่น่าขบคิด คนที่สามารถแก้กระจิ่งจากคอของเสือได้ ก็ต้องเป็นผู้ที่ผูกกระจิ่งนั้นเอง เพราะย่อมต้องรู้วิธีหรือหนทางที่จะเข้าไปผูกกระจิ่ง” คำตอบของพระฝ่าเต็งที่มีบันทึกไว้นี้จึงเป็นคำสอนที่แพร่หลายและกลายเป็นสำนวนที่ใช้กันในปัจจุบัน

ตัวอย่างประโยค

(45) 这都是汪太太生出来的事，‘解铃还须系铃人’，我明天去找她。

²⁵ หนังสือชุด 《指月录》 (Zhǐyuèlù) แปลตรงตัวว่า “บันทึกชี้จันทร์” แต่ที่จริงแล้ว ชื่อหนังสือมีความหมายแฝงอยู่ว่า “คำชี้” นั้นแปลว่า “สั่งสอนแนะนำ” และ “จันทร์” แปลว่า “หลักธรรม” ซึ่งรวมแล้วหมายถึงว่า “บันทึกชี้ทางแห่งธรรม” หนังสือชุดนี้ได้รวบรวมเรื่องราวตั้งแต่พระพุทธเจ้าทั้ง 7 พระองค์มาจนถึงคำสอนปริศนาธรรมต่างๆ ของบรรดาพระและสาวกจำนวน 650 คนในนิกายฉานจง ในสมัยของพระต้าซู่ยงก่าว (大慧宗杲 Dàhuìzōnggǎo ค.ศ. 1089-1163) สมัยราชวงศ์ซ่ง นับได้ว่าเป็นหนังสืออ้างอิงที่สำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ของนิกายฉานจง” (Chén Yùdōng, 2005: 429)

Zhè dōushì Wáng tàitai shēng chūláide shì, „jiě líng hái xū jì líng rén,” wǒ míngtiān qù zhǎo tā.

นี่ล้วนเป็นเรื่องที่คุณนายวางก่อกำขึ้นมาทั้งหมด ‘การแก้กระดิ่งออกยังต้องให้คนที่ผูกกระดิ่งเป็นคนแก้’ พรุ่งนี้ฉันจะไปหาเธอ

(钱钟书:《围城》七)

สำนวน “解铃还须系铃人 jiě líng hái xū jì líng rén” มีความหมายตรงกับสำนวนไทย คือ “เรียนผูกต้องเรียนแก้”

เรียนผูกต้องเรียนแก้

หมายถึง เมื่อทำงานเกิดปัญหา ก็ต้องหาวิธีแก้ไขให้ได้ด้วยตัวเอง รู้วิธีทำก็ต้องรู้วิธีแก้ไข รู้กลอุบายทุกทางทั้งทางก่อนและทางแก้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1015)

ตัวอย่างประโยค

(46) ไม่รักเขาแล้วไปให้ความหวังเขาทำไม พอเขาขอแต่งงาน ก็ไม่รู้จะปฏิเสธอย่างไร เรียนผูกแล้วต้องเรียนแก้ด้วยสิ

(จาก “สำนวนไทย” ของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “解铃还须系铃人 jiě líng hái xū jì líng rén” มีแนวคิดทางพุทธศาสนา คือ “ใครผูกคนนั้นแก้” จึงมีคำว่า “解 jiě แก้” และ “系 jì ผูก” ปรากฏในสำนวน ส่วนสำนวนไทย “เรียนผูกต้องเรียนแก้” มีคำว่า “ผูก” และ “แก้” ปรากฏในสำนวนเช่นกัน ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้มีการใช้คำที่เหมือนกันในการถ่ายทอดความหมาย

7) 泥牛入海

ní niú rù hǎi

โคลน วัว ลง ทะเล

(วัวที่ปั้นด้วยโคลนลงหายไปในทะเล)

หมายถึง หายไป ไม่ได้ข่าวคราวหรือร่องรอยอะไรเลย

ที่มา สำนวนนี้มาจากปริศนาธรรมที่ปรมาจารย์ตั้งซานเหลียงเจี๋ย (洞山良价 Dòngshān liángjià ค.ศ. 807-869) หนึ่งในปรมาจารย์แห่งนิกายเฉาตั้ง (曹洞宗 Cáodòngzōng) ได้รับมาจากพระรูปหนึ่งที่อาศัยอยู่ในป่าลึก ดังปรากฏอยู่ในหนังสือ《五灯会元》(Wūdēng huìyuán) ชื่อตอน “พระแห่งหลงซาน (龙山和尚 Lóngshān héshang)” ใจความว่า

“ครั้งหนึ่ง ปรมาจารย์เหลียงเจี๋ยได้ผ่านไปยังแถบภูเขาหลงซาน เมื่อเดินเข้าไปในป่าลึก ได้พบกับพระรูปหนึ่งที่อาศัยอยู่ที่นั่นอย่างสันโดษ โดย ปรมาจารย์เหลียงเจี๋ยเกิดความสงสัยจึงถามว่า “ท่านเห็นธรรมข้อใดจึงได้อาศัยอยู่ ณ ที่แห่งนี้” พระรูปนั้นก็กล่าวตอบว่า “เราเห็นวัวโคลน (ดินเหนียว) สองตัวสู้กันจนลงทะเล กระทั่งวันนี้ก็ยังไร้ร่องรอย” (Rèn Jiyù, 2002: 852)

จากปริศนาธรรมจะเห็นว่า คำว่า “ไร้ร่องรอย” ในภาษาจีนสามารถแยกความหมายของแต่ละคำออกได้เป็น “ไร้ (หรือขาด คือ 绝 jué)” และ “ร่องรอย หรือ ข่าวคราว (洩息 xiāoxi)” มาจากคำว่า “กำจัด คือ xiāo” และ “ข่าวคราว คือ xī” รวมกัน ซึ่งคำว่า “xī” นั้น มีความหมายอีกอย่างว่า “ลมหายใจ” ด้วย ดังนั้น วลีว่า “ไร้ร่องรอย (ข่าวคราว) หรือ jué xiāoxi” จึงอาจหมายถึง “(ยัง) ขาดการกำหนดลมหายใจ (แบบขจัดลมหายใจให้บางเบาเข้าออกเท่ากันยาวสั้นสม่ำเสมอ เพื่อฌานสมาธิขั้นสุดท้าย)”

ดังที่ Zhū Ruímín (2006: 315) อธิบายเพิ่มเติมว่า “ความหมายของปริศนาธรรมที่พระแห่งหลงซานกล่าวอาจมีความหมาย 2 ชั้นคือ ชั้นแรก อาจหมายถึง อยากรจะตัดขาดจากทางโลกตลอดไปให้เหมือนกับวัวที่ปั้นจากโคลนดินเหนียวซึ่งลงทะเลไปแล้ว ก็ไม่มีวันจะกลับคืนมาได้อีก และชั้นที่ 2 อาจหมายถึง ตัวเองนั้นยังไม่อาจเข้าถึงฌานสมาธิในขั้นสุดท้ายที่เรียกว่า “ขจัดลมหายใจ” ได้ ดังนั้นจึงต้องหลีกเลี่ยงสิ่งกมล มาอาศัยอยู่ในป่าลึกเพื่อบำเพ็ญเพียรให้มากยิ่งขึ้น” คำตอบปริศนาธรรมของพระแห่งหลงซานจึงได้รับการเผยแพร่และใช้ต่อกันมาจนกลายเป็นสำนวน “泥牛入海 ní niú rù hǎi” ดังปรากฏในปัจจุบัน

ตัวอย่างประโยค

(47) 稿件寄出后犹如“泥牛入海”，杳无音讯，无论谁的心里都不好受。

Gǎojiàn jìchū hòu yóurú “níniúrùhǎi”, yǎowú yīnxùn, wúlùn shéide xīnlǐ dōu bù hǎoshòu.

หลังจากส่งต้นฉบับออกไปแล้ว ราวกับ “วัวที่ปั้นด้วยโคลนลงหายไปทะเล” ข่าวคราวหายไปเลย ไม่ว่าในใจของใครก็ล้วนไม่สบายใจทั้งนั้น

(余家宏，宁树藩和叶春华：《新闻学基础》)

สำนวน “泥牛入海 ní niú rù hǎi” มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “หายเข้ากลีบเมฆ” และ “ลอยไปน้ำ”

หายเข้ากลีบเมฆ

หมายถึง หายลับไปไม่ได้พบอีก สูญหายไป ไม่ปรากฏให้เห็นตัวอีก (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 638)

ลอยไปน้ำ

หมายถึง สูญหาย หายไป ไม่ได้ร่องรอยอะไรอีก (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 502)

ตัวอย่างประโยค

(48) คนของเขากำลังเข้าตาจนแล้ว เป็นไปได้อย่างไรที่เด็กตัวเล็กๆ จะหายเข้ากลีบเมฆไปได้ หลังออกมาจากบ้านเพียง 15 นาที

(จาก “รวมคอลัมน์ของสร้อยสันตินิตยสารดิฉัน” ของ สร้อยสันติ)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “泥牛入海 ní niú rù hǎi” มีแนวความคิดทางพุทธศาสนา คือ “หายไปใน (ตัดขาดจากทางโลก)” หรือ “การขจัดลมหายใจ” จึงมีคำว่า “入海 rù hǎi ลงหายไปในทะเล” ปรากฏในสำนวน ส่วนสำนวนไทย “หายเข้ากลีบเมฆ” และ “ลอยไปน้ำ” มีคำว่า “หายเข้ากลีบเมฆ” และ “ไป (กับ หรือ ตาม) น้ำ” ปรากฏในสำนวนเช่นกัน ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้มีการใช้คำที่คล้ายกันในการถ่ายทอดความหมาย

8) 张三李四

Zhāng Sān Lǐ Sì

แซ่จาง นายสาม แซ่หลี่ นายสี่

(นายสาม แซ่จาง นายสี่ แซ่หลี่)

หมายถึง คำที่ใช้เรียกคนนั้นๆ หรือคนเหล่านั้น หรือใครก็ได้ คนทั่วไป

ที่มา สำนวนนี้มาจากปรีศนาธรรมของอาจารย์รูปหนึ่งในนิกายฉานจงนามว่า เจิงฉือ (澄澍 Chéngshì) ซึ่งปรากฏอยู่ในหนังสือ 《五灯会元》 (Wūdēng huìyuán) ชื่อตอน “อาจารย์ฉานเจิงฉือ (澄澍禅师 Chéngshì chánshī)” แต่เดิมคำว่า “张三 Zhāng Sān” และ “李四 Lǐ Sì” ใช้หมายถึง สรรพนามแทนที่บุคคลทั่วไป บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ไม่ได้เฉพาะเจาะจงว่าเป็นผู้ใด แต่มักจะใช้แยกกัน ดังปรากฏในหนังสือ 《拟寒山拾得二十首》 (Nǐ Hánshān Shíde èrshí shǒu แปลว่า “บทโคลงที่เลียนแบบ (ท่วงทำนองหรือรูปแบบ) โคลงของพระหานซานและพระฉือเตื่อ 20 บท”) ประพันธ์โดย หวาง อานฉือ (王安石 Wáng Ānshí ค.ศ. 1021-1086) อัครเสนาบดีแห่งราชวงศ์ซ่งเหนือ โคลงบทหนึ่งในนั้นมีความว่า “นายสาม แซ่จาง ปลายขา กางเกงแคบ นายสี่ แซ่หลี่ ปีกหมวกยาว” (Wáng Jiànyīn, 1999: 1701) จะเห็นว่า คำว่า “นายสาม แซ่จาง” และ “นายสี่ แซ่หลี่” ใช้แยกกันอยู่ และมีความหมายว่า “คนนั้นๆ” ไม่ได้เฉพาะเจาะจงผู้ใด

จนภายหลังในหนังสือ 《五灯会元》 (Wūdēng huìyuán) ชื่อตอน “อาจารย์ฉานเจิงฉือ” ในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ จึงปรากฏการใช้แบบวางติดกัน จนกลายเป็นคำที่พระในนิกายฉานจงมัก

ใช้คู่กันเสมอ เมื่อต้องการหมายถึง ผู้ใดก็ตามหรือคนทั่วไป ดังปรากฏในปริศนาธรรมตอนหนึ่ง
ของอาจารย์ฉานเจิงฉือว่า

ครั้งหนึ่งมีผู้ถามว่า “พุทธภาวะเป็นอย่างไร”

อาจารย์ฉานเจิงฉือตอบว่า “นายสาม แซ่จาง นายสี่ แซ่หลี่”

ปริศนาธรรมข้างต้นสะท้อนหลักธรรมของนิคายฉานจิงที่ว่า “สรรพสัตว์มีพุทธภาวะหรือ
ธรรมกายรุ่งเรืองสุดไสยอยู่ด้วยกันทุกๆ คน” (อภิขัย โปธิประสิทธิ์ศาสตร์, 2551: 253) อาจารย์ฉาน
เจิงฉือต้องการอธิบายธรรมข้อนี้ ด้วยการใช้คำว่า “张三 Zhāng Sān” และ “李四 Lǐ Sì” ด้วยกัน
เพื่อแฝงความหมายว่า นายสาม แซ่จาง และนายสี่ แซ่หลี่ ซึ่งก็คือ คนทั่วไป และ “คนธรรมดาทั่วไป
ล้วนบรรลุพุทธะ” ได้ ภายหลังมีการใช้คำทั้งคู่ร่วมกันตลอด จึงกลายเป็นสำนวนที่แพร่หลายไปทั่ว

ตัวอย่างประโยค

(49) 黄永玉的散文，却有一种独特的风格；就像他的画，一看就知道是
他的，不是张三李四的。

Huáng Yǒngyù de sǎnwén, què yǒu yīzhǒng dú tè de fēnggé; jiù xiàng
tāde huà, yīkàn jiù zhīdào shì tāde, bùshì ZhāngSānLǐSì de.

ความเรียงของหวางหย่งยูหวี่ กลับมีท่วงทำนองรูปแบบที่เป็นของตนเองโดยเฉพาะ ก็
เหมือนรูปวาดของเขา พอเห็นก็รู้ว่าเป็นของเขา ไม่ใช่ของนายสาม แซ่จาง นายสี่ แซ่หลี่

(报刊 vol.066: 《读书》)

สำนวน “张三李四 Zhāng Sān Lǐ Sì” มีความหมายตรงกับสำนวนไทย คือ “ตามีตามา”
หรือ “ตามีตามา”

ตามีตามา หรือ ตามีตามา

หมายถึง คนธรรมดาหรือชาวบ้านทั่วไป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 489)

ตัวอย่างประโยค

(50) แล้วจะให้ฉันทำยังไง ผู้ใหญ่ของฉันก็มีแต่คุณป้าเท่านั้น จะให้ฉันไปบอกตามีตามา
ที่ไหน

(ดัดแปลงจาก “เพียงเพชร...เกล็ดดาว” ของ อังธิดา สุนทรศิริบุญญา)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “张三李四 Zhāng Sān Lǐ Sì” มีแนวคิดทางพุทธศาสนา คือ
“คนธรรมดาทั่วไป (ล้วนบรรลุพุทธะ)” จึงมีคำว่า “张三 Zhāng Sān นายสาม แซ่จาง” และ “李

๔ Lǐ Sì นายสี่ แซ่หลี่” เป็นชื่อคนทั่วไปปรากฏในสำนวน ส่วนสำนวนไทย “ตาสีตาสา” หรือ “ตามีตามา” มีคำที่เป็นชื่อคนทั่วไปปรากฏในสำนวนเช่นกัน คือ “ตาสี” “ตาสา” “ตามี” และ “ตามา” ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้มีการใช้คำที่คล้ายกันในการถ่ายทอดความหมาย

9) 鸦雀无声

yā què wú shēng

นกกา นกกระจอก ไม่มี เสียง

(ไม่มีแม้แต่เสียงของนกกระจอกและนกกา)

หมายถึง เงียบสงบมาก ไม่มีแม้ แต่เสียงใดๆ เงียบกริบ

ที่มา สำนวนนี้มาจากปริศนาธรรมของอาจารย์ที่มีชื่อเสียงมากรูปหนึ่งในนิกายฉานจง ในสมัยราชวงศ์ถังนามว่า อุ๋จู้ (无住 Wúzhù ค.ศ. 714-774) ซึ่งมีปรากฏอยู่ในหนังสือ 《五灯会元》 (Wūdēng huìyuán) ชื่อตอน “อาจารย์ฉานอุ๋จู้ (无住禅师 Wúzhù chánshī)” อาจารย์ฉานอุ๋จู้ได้สนทนาปริศนาธรรมกับอัครเสนาบดีผู้หุงเจียน (杜鸿渐 Dù Hóngjiàn ค.ศ. 708-769) ดังความตอนหนึ่งว่า

ในเวลานั้นมีนกกาส่งเสียงร้องอยู่บนต้นไม้ที่บริเวณลานหน้าห้อง

ท่านผู้หุงเจียนถามว่า “ท่านอาจารย์ได้ยินหรือไม่”

อาจารย์ฉานอุ๋จู้ตอบว่า “ได้ยิน”

ผ่านไปสักครู่หนึ่ง นกกาบินจากไป

ท่านผู้หุงเจียนจึงถามว่า “ท่านอาจารย์ได้ยินหรือไม่”

อาจารย์ฉานอุ๋จู้ยังคงตอบว่า “ได้ยิน”

ท่านผู้หุงเจียนไม่เข้าใจอย่างมากจึงกล่าวว่า

“นกกาไปแล้วไม่มีเสียง จะกล่าวว่าได้ยินได้อย่างไร”

จากปริศนาธรรมนี้ Zhū Ruímín (2006: 310) เห็นว่า “อาจารย์ฉานอุ๋จู้ต้องการแสดงให้เห็นธรรมเรื่อง “สรรพสัตว์มีความเท่าเทียมเสมอกัน สามารถมีพุทธภาวะได้เสมอกัน” ไม่ว่าจะนกกาจะยังอยู่หรือไม่ อาจารย์ฉานอุ๋จู้ก็กล่าวว่า “ได้ยิน” เพื่อชี้แนะว่า “จะมีอยู่” หรือ “ไม่มีอยู่” ก็เป็นสิ่งที่เท่าเทียมกัน เสมอกัน ไม่ต่างกัน” ส่วนคำกล่าวของท่านผู้หุงเจียนว่า “นกกาไปแล้วไม่มีเสียง” หรือ “鸦去无声 yā què wú shēng” ภายหลังเกิดการเปลี่ยนแปลงรูปคำจากคำว่า “qu (ไป)” มาเป็น “què (นกกระจอก)” จนกลายเป็นสำนวน “鸦雀无声 yā què wú shēng” ที่ใช้กันทั่วไป

ตัวอย่างประโยค

(51) 但是现在我却来到了这里，来到了这个鸦雀无声的村子里。我听见自己踏在鹅卵石路上的脚步声。

Dànshì xiànzài wǒ què láidào le zhèlǐ, láidào le zhège yāquèwú shēng de cūnzi lǐ. Wǒ tīngjiàn zìjǐ tàzài éluǎn shí lùshang de jiǎobù sheng.

แต่ว่าตอนนี้ฉันกลับมาถึงที่นี่แล้ว มาถึงในหมู่บ้านที่ไม่มีแม้แต่เสียงของนกกระจอก และนกกาแห่งนี้แล้ว ฉันได้ยินเสียงฝีเท้าของตัวเองที่ย่ำลงบนถนนหินไข่ห่าน

(报刊 vol.149: 《读书》)

สำนวน “鸦雀无声 yā què wú shēng” มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “เงียบเป็นเป่าสาก” หรือ “เงียบเหมือนเป่าสาก” และ “เงียบราวป่าช้า” หรือ “เงียบเหมือนป่าช้า”

เงียบเป็นเป่าสาก หรือ เงียบเหมือนเป่าสาก

หมายถึง เงียบสนิทจนไม่ได้ยินเสียงอะไร ลักษณะที่เงียบไม่มีเสียง (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 136)

เงียบราวป่าช้า หรือ เงียบเหมือนป่าช้า

หมายถึง เงียบกริบ เงียบมาก เงียบวังเวง (เอกรัตน์ อุดมพร, 2554: 55)

ตัวอย่างประโยค

(52) ลูกชายถามผู้เป็นแม่ว่าข้างบ้านไปไหนกันหมด บ้านเงียบเป็นเป่าสากเลย

(จาก “พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554” ของ ราชบัณฑิตยสถาน)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “鸦雀无声 yā què wú shēng” มีแนวคิดทางพุทธศาสนา คือ “ทุกสิ่งล้วนเท่าเทียมกันเสมอกัน” นกกาจะอยู่หรือไม่ ก็มีสภาวะ (เงียบ) เหมือนกัน จึงมีคำว่า “无声 wú shēng ไม่มีเสียง (เงียบ)” ปรากฏในสำนวน ส่วนสำนวนไทย “เงียบเป็นเป่าสาก” หรือ “เงียบเหมือนเป่าสาก” และ “เงียบราวป่าช้า” หรือ “เงียบเหมือนป่าช้า” ล้วนมีคำว่า “เงียบ” ปรากฏในสำนวนเช่นกัน ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้มีการใช้คำที่คล้ายกันในการถ่ายทอดความหมาย

3.4 สำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและวัตรปฏิบัติของสงฆ์กับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน

ลัทธิหรือนิกายทางพุทธศาสนาในประเทศจีนมีวัตรปฏิบัติของสงฆ์หรือพิธีกรรมสำคัญทั้งที่เหมือนและต่างกัน เช่น การปฏิบัติที่เหมือนกันโดยทั่วไป ได้แก่ การสวดมนต์ทำวัตรเช้าหรือทำวัตรเย็น วิธีการกราบไหว้บูชาพระหรือพระพุทธรูป หรือการปฏิบัติที่ต่างกัน ได้แก่ พิธีกรรมต่างๆ

ของนิกายมนตรยาน (密宗 Mizōng หรือ พุทธตันตรยาน รหัสยาน คุยหยาน และวัชรยาน) “ที่รับเอาพิธีกรรมและอาถรรพเวทของพราหมณ์เข้ามาใช้สั่งสอนในนิกาย” (อภิชัย โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์, 2551: 285) จำนวนที่ได้รับอิทธิพลจากการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมทั้งทางตรงและทางอ้อมแล้วใช้เป็นจำนวนที่รู้จักกันทั่วไป มีดังนี้

1) 香火因缘

xiāng huǒ yīn yuán

รูป ตะเกียงไฟ เหตุ บุพเพสันนิวาส

(บุพเพสันนิวาสของรูปและตะเกียงไฟ)

หมายถึง ถูกคอกัน ใจตรงกันทั้งคู่ เหมือนกับว่าพรหมลิขิตมาแล้วแต่ชาติก่อน

ที่มา คำว่า “因缘 yīnyuán (แปลว่า บุพเพสันนิวาส ในภาษาจีนปัจจุบัน)” ประกอบด้วยคำว่า “因 yīn” แปลว่า “เหตุ” และ “缘 yuán” แปลว่า “บุพเพสันนิวาส” ซึ่งทั้งสองคำเป็นศัพท์ทางพุทธศาสนา รวมแล้วหมายถึง “บุพเพสันนิวาสที่เป็นเหตุให้ได้มาหรือก่อให้เกิดสิ่งนั้นๆ” Chén Yùdōng (2005: 435) อธิบายว่า “บุพเพสันนิวาสนี้หมายถึง เหตุที่ทำให้พระโพธิสัตว์ (หรือพระพุทธรูป) พระภิกษุสงฆ์และฆราวาสผูกพันหรือมีบุพเพสันนิวาสต่อกัน ได้มาพบเจอกันหรือรู้จักกัน”

สำหรับ “รูป” และ “ตะเกียงไฟ” เป็นสิ่งที่ใช้ถวายสักการบูชาต่อหน้าพระพุทธรูป Zhū Ruímín (2006: 36) เห็นว่า “จำนวนนี้ให้ความสำคัญของรูปและตะเกียงไฟที่ใช้เป็นเครื่องบูชาทางศาสนาเปรียบเทียบ รูปและตะเกียงไฟใช้นำมาบูชาพระพุทธรูปด้วยกัน จึงได้มาอยู่รวมกัน เปรียบได้กับสาวกผู้นับถือเลื่อมใสในศาสนามีบุพเพสันนิวาสต่อกัน ได้มาพบกันเหมือนรูปและตะเกียงไฟ”

การถวายสักการบูชาพระพุทธรูป นอกจากการจุดรูปหรือจุดตะเกียงไฟแล้ว “ยังมีการถวายดอกไม้ไม้สดหรือผลไม้สด หรือจุดเครื่องหอมกำยานจากไม้จันทน์เพื่อบูชาอีกด้วย” (Shāng Jīngguì, 2009: 130)

ตัวอย่างประโยค

(53) 他家和你既是三代香火因缘，今日趁师父在这里，再把你和他家联成一双恩爱配偶。

Tājiā hé nǐ jìshì sāndài xiānghuǒyīnyuán, jīnrì chèn shīfu zài zhèlǐ, zài bānǐ hé tājiā liánchéng yīshuāng ēn'ài pèi'ǒu.

ในเมื่อตระกูลเขากับเรามีบุพเพสันนิวาสของรูปและตะเกียงไฟมาสามรุ่น ในวันนี้ถือโอกาสที่อาจารย์อยู่ที่นี้ ก็จะผูกสัมพันธ์เธอกับตระกูลเขาให้เป็นผู้สร้างคู่สมคู่กันอีก

(清·文康：《儿女英雄传》二十四回)

สำนวน “香火因缘 xiāng huǒ yīn yuán” มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “เป็นปีเป็นขลุ่ย”

เป็นปีเป็นขลุ่ย

หมายถึง ถูกคอกัน เข้ากันได้ดี เช่น พุดเข้ากันเป็นปีเป็นขลุ่ย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 754)

ตัวอย่างประโยค

(54) เธอสองคนนี่ว่าอะไรก็ว่าตามกัน เข้ากันเป็นปีเป็นขลุ่ยเชียวนะ

(จาก “สำนวนไทย” ของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “香火因缘 xiāng huǒ yīn yuán” มีคำทางพุทธศาสนา คือ “因 yīn” แปลว่า “เหตุ” และ “缘 yuán” แปลว่า “บุพเพสันนิวาส” ปรากฏในสำนวน ส่วนสำนวนไทย “เป็นปีเป็นขลุ่ย” ไม่มีคำทางพุทธศาสนาปรากฏในสำนวน ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้มีการใช้คำที่ต่างกันในการถ่ายทอดความหมาย

2) 鸚鵡学舌

yīng wǔ xué shé

นกแก้ว เลียนแบบ ลิ่น

(นกแก้วเลียนคำพูด)

หมายถึง ไม่มีความคิดเห็นเป็นของตัวเอง ได้แต่เลียนคำพูดของคนอื่น

ที่มา สำนวนนี้มีมาจากคำอุปมาของพระฮุ่ยไห่ (慧海 Huìhǎi) เจ้าอาวาสของวัดต้าจู (大珠寺 Dàzhūsi) แห่งเยวโจว (越州 Yuèzhōu²⁶) ที่เปรียบเรื่องการศึกษาหรือการท่องจำอ่านพระคัมภีร์ต่างๆ ว่า เหมือนนกแก้วที่คอยเลียนคำพูดของมนุษย์ พุดไปโดยไม่รู้ความหมายที่แท้จริง เดิมทีแม้ภิกษุเหล่านั้นจะเน้นว่าใช้วิธีใจสือใจ ไม่อาศัยตัวหนังสือหรือการอธิบาย “แต่ด้วยสรรพสัตว์มีการรับรู้ที่ต่างกัน จึงจำต้องอาศัยหนังสือและคำพูดมาเป็นส่วนประกอบ ถือว่าเป็นเพียงอุบายวิธีเท่านั้น” (อภิรัชย์ โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์, 2551: 251) จึงมีการท่องจำตำราหรือพระคัมภีร์ต่างๆ ภิกษุเหล่านั้นจึงมีวัตรปฏิบัติของสงฆ์หรือพระนิกายที่เหมือนกับในพุทธศาสนาโดยทั่วไป คือ มีการทำวัตรประจำวัน แบ่งเป็นทำวัตรเช้าและทำวัตรเย็น โดยมีการท่องอ่านจากพระสูตรต่างๆ เช่น ปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตร (《般若波罗密多心经》 Bōrě bōluó mìduō xīnjīng หรือ The

²⁶ เยวโจว (越州 Yuèzhōu) เดิมคือเขตบริเวณทางภาคตะวันออกของมณฑลเจ้อเจียง (浙江 Zhèjiāng) ในสมัยโบราณ ในปัจจุบันคือ เมืองเซาซิง (绍兴 Shào-xīng) ในมณฑลเจ้อเจียง

Heart Sutra) หรือ อมิตาพุทธสูตร (《阿弥陀经》Āmítuó jīng หรือ The Amitabha Sutra) เป็นหลัก หลังจากทำวัตรแล้ว จะมีการประกอบพิธีทางศาสนาอื่นๆ ต่อด้วย เช่น พิธีสำนึกผิด พิธีสวดมนต์อ่อนวอน หรือพิธีสวดภาวนา เป็นต้น Shāng Jīngguì (2009: 129) อธิบายเพิ่มว่า “ภายหลังปลายสมัยราชวงศ์หมิงเป็นต้นมา เริ่มกำหนดการปฏิบัติกิจวัตรของพระในแต่ละวันอย่างชัดเจน เรียกโดยทั่วไปว่า “กิจวัตร 5” (五堂功课 wūtáng gōngkè) แบ่งเป็น กิจวัตรในตอนเช้า 2 อย่าง และกิจวัตรในตอนเย็น 3 อย่าง ซึ่งเป็นการท่องสวดพระคัมภีร์หลักทั้งสิ้น”

ในหนังสือชุด 《景德传灯录》(Jǐngdé chuándēnglù แปลว่า “บันทึกการถ่ายทอดประทีปธรรมแห่งปีศักราชจิ่งเต๋อ (ค.ศ. 1004-1007)”) ภาษาอังกฤษเรียกว่า “Transmission of The Lamp”) เป็นหนึ่งในบันทึกทางประวัติศาสตร์ 5 เล่ม ภายหลังรวมอยู่ในหนังสือชุด 《五灯会元》(Wūdēng huìyuán) หนังสือเล่มนี้บันทึกเสร็จสิ้นโดยพระรูปหนึ่งนามว่า ชื่อเต้าเหวยี่ยน (释道原 Shìdàoyuán) ในศักราชแรกของปีจิ่งเต๋อ (ค.ศ. 1004) สมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ ได้รวบรวมคำสอนและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของนิกายฉานจงไว้ “เป็นหนังสือที่นำมาใช้อ้างอิงมากที่สุดในยุคหลัง ถือเป็นหนังสือที่มีอิทธิพลอย่างมากเล่มหนึ่งของนิกาย” (Rèn Jiyù, 2002: 1173) ตอนหนึ่งในเล่มที่ 28 ชื่อตอนว่า “พระสู่ยห่าย วัดต้าจู่แห่งเยว่โจว” มีความตอนหนึ่งบันทึกว่า

“ท่านเจ้าอาวาสพระสู่ยห่าย เรียกการท่องสวดภาวนาต่างๆ ว่าเป็น “การพูดแบบมีพิธีรีตอง” (客语 kèyǔ หรือ 说客套话 shuō kètào huà) จึงไม่อนุญาตให้พระในวัดปฏิบัติ “ทำวัตรเช้า” และ “ทำวัตรเย็น” เคยมีพระรูปหนึ่งถามอย่างไม่เข้าใจว่า “เหตุใดถึงไม่อนุญาตให้ท่องพระคัมภีร์ตามวิธีปฏิบัติ” พระสู่ยห่ายกล่าวตอบว่า “เหมือนนกแก้วแค่เลียนคำพูดคน ไม่เข้าใจความหมายของคน คัมภีร์ที่ถ่ายทอดพุทธะ ไม่เข้าใจพุทธภาวะ แต่กลับท่องสวด คือ การเลียนคำพูดคน ดังนั้นไม่อนุญาต” (Wáng Xīngguó, 2011: 1617)

จะเห็นว่า คำอุปมาของพระสู่ยห่ายเปรียบการเลียนคำพูดคนของนกแก้วกับวัตรปฏิบัติในการท่องสวดคัมภีร์ทุกวันของพระว่าเป็นสิ่งที่เหมือนกัน เพราะหากท่องไปแบบไม่รู้ความหมายของพุทธภาวะในคัมภีร์ก็ไม่ต่างอะไรกับนกแก้ว การอุปมาเปรียบเทียบนี้ ภายหลังได้นำมาใช้กันทั่วไป จนกลายเป็นสำนวน “鸚鵡学舌 yīng wǔ xué shé” ในปัจจุบัน

ตัวอย่างประโยค

(55) 她母亲其实也搞不清李主任是谁，不过鸚鵡学舌而已，只说是个大人物，无人不晓的。

Tā mǔqīn qíshí yě gǎobùqīng Lǐ zhǔrèn shì shéi, bùguò yīngwǔxuéshé éryǐ, zhǐshuō shìgè dà rénwù, wúrén bùxiǎo de.

แท้จริงแล้วมารดาของเธอก็ไม่แน่ใจว่าหัวหน้าหมีคือใคร เพียงแต่เป็นนกแก้วเลียน
คำพูดเท่านั้น พูดแก้ว่าเป็นคนใหญ่คนโตคนหนึ่ง ไม่มีใครไม่รู้จัก

(王安忆: 《长恨歌》)

สำนวน “鸚鵡学舌 yīng wǔ xué shé” มีความหมายตรงกับสำนวนไทย คือ “นกแก้ว
นกขุนทอง”

นกแก้วนกขุนทอง

หมายถึง พูดตามอย่างไม่รู้ความหมาย เลียนคำพูดตามอย่าง (เอกรัตน์ อุดมพร, 2554: 108)

ตัวอย่างประโยค

(56) ผมขยับจะถามซ้ำว่า ทำไมล่ะครับอีกครั้ง แต่ก็นึกได้ว่าคงจะกลายเป็นนกแก้ว
นกขุนทองของแท้ พูดซ้ำซากอยู่คำเดียว ก็เลยหยุดก็อยู่แค่นั้น

(จาก “ช่อมะลิลา” ของ แก้วแก้ว)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “鸚鵡学舌 yīng wǔ xué shé” แฝงเรื่องการท่องจำตำราไว้ โดย
ใช้ลักษณะการเลียนคำพูดของ “鸚鵡 yīngwǔ นกแก้ว” มาเปรียบในสำนวน ส่วนสำนวนไทย
“นกแก้วนกขุนทอง” มีคำว่า “นกแก้ว” ปรากฏในสำนวนเช่นกัน ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทย
นี้มีการใช้คำที่เหมือนกันในการถ่ายทอดความหมาย

3) 饭后钟

fàn hòu zhōng

ข้าว หลังจาก ระฆัง

(ตีระฆังหลังมือข้าวแล้ว)

หมายถึง อยู่ในภาวะอึดอัด กลืนไม่เข้าคายไม่ออก เพราะถูกเมินเฉย ไม่มีใครคบหา
สมาคมด้วย

ที่มา สำนวนนี้มาจากเรื่องการตีระฆัง (หรือฆ้อง) เพื่อบอกเวลาฉันเพลของพระในวัด
“การตีระฆังหรือฆ้องเพื่อบอกเวลา ได้รับอิทธิพลมาจากพุทธศาสนาเดิมจากประเทศอินเดีย ในสมัย
นั้นสิ่งที่น่าสนใจเพื่อบอกสัญญาณหรือเวลาในการปฏิบัติกิจวัตร อาจทำมาจากแผ่นไม้ แผ่นไม้ไผ่
แผ่นหิน หรือแผ่นทองแดงก็ได้ หรือสิ่งใดก็ตามที่สามารถทำให้เกิดเสียงดังได้ ก็สามารถนำมาใช้ได้
ได้ทั้งหมด” (Zhū Ruimín, 2006: 163-164) นิยายต่างๆ ในประเทศจีนยังใช้ระฆังหรือฆ้อง ตีเพื่อ
บอกเวลาฉันเพลของพระในวัด การฉันเพลนั้นหลังจากได้ยินเสียงสัญญาณแล้ว พระทุกรูปต้องมา
รวมกันที่โรงเจ สวดมนต์พร้อมกัน จากนั้นจึงฉันอาหาร ระหว่างฉันมีกฎห้ามคือ ห้ามพูดคุยส่งเสียง
ใดๆ ต้องอยู่ในอาการสำรวม ถือว่าการฉันอาหารเป็นหนึ่งในการศึกษาอย่างหนึ่ง

Xiè Lùjūn และ Pān Fēi (2011: 242-243) อธิบายว่า “โดยปกติพระในพุทธศาสนาแต่เดิมจะฉันเพลเท่านั้น แต่เนื่องจากพระในประเทศจีนมีการทำงานต่างๆ ในวัดและการทำเกษตรกรรม เลี้ยงชีพด้วยตนเองในแต่ละวัน เช่น การปลูกข้าว ปลูกพืชหรือปลูกชา เป็นต้น จึงมีการอนุญาตให้ฉันมือเย็นได้ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระในนิกายฉานจง มีการทำเกษตรกรรมอย่างจริงจัง เรียกว่า “หนงฉาน” (农禅 nóngchán แปลว่า “การทำเกษตรกรรมแบบฉาน”) ปัจจุบันพระในนิกายฉานจงส่วนใหญ่จะฉันอาหาร 3 มือต่อวัน”

ในหนังสือชุด 《唐摭言》 (Tángzhīyán แปลว่า “ภาษาหนังสือที่รวบรวมสมัยราชวงศ์ถัง”) เป็นบันทึกที่รวบรวมเรื่องราวอิงประวัติศาสตร์ มีจำนวน 15 เล่ม บันทึกโดย หวางตั้งป่าว (王定保 Wáng Dìngbǎo ค.ศ. 870- 940 หรือ 954) ปลายสมัยราชวงศ์ถัง ในหนังสือปรากฏตอนที่ชื่อว่า “เหตุเกิดเพราะความทุกข์ยาก” เป็นเรื่องราวในช่วงวัยหนุ่มของอัครเสนาบดีหวางป่าว (王播 Wáng Bō ค.ศ. 759-830) สมัยราชวงศ์ถัง ในวัยหนุ่มขณะกำลังรอสอบเข้ารับราชการ ฐานะทางบ้านยากจนมาก ไม่มีเงินซื้ออาหารหรือของใช้ ต้องมาอาศัยขอข้าวที่โรงเจของวัดฮุ่ยจ้าว (惠昭寺 Huìzhāosì) เมืองหยางโจว (扬州 Yángzhōu) พระในวัดต่างทำตัวเมินเฉยต่อเขา ยามฉันอาหารก็ไม่พักทยอย กระทบกระทั่งครั้งหนึ่ง หวางป่าวมาถึงที่โรงเจ หลังจากได้ยินเสียงตีฆ้องระฆังเรียกพระฉันเพล แต่กลับเห็นว่าพระฉันเพลกันเสร็จเรียบร้อยแล้ว ต่างก็แยกย้ายกันไปไม่มีใครสนใจเขาอีก หวางป่าวจึงเขียนกลอนทิ้งไว้บนผนังอย่างหดหู่ว่า “ถึงโรงเจแยกย้ายกันคนละทิศ ละอายุสงฆ์ระฆังหลังมือข้าว”²⁷ (Zhū Ruímín, 2006: 164) จากข้อความของหวางป่าวปรากฏคำว่า “ระฆังหลังมือข้าว” (饭后钟 fānhòuzhōng) แสดงให้เห็นถึงการตีฆ้องหรือระฆังเพื่อบอกเวลาฉันเพล ซึ่งเป็นวัตรปฏิบัติของพระตามปกติ แต่เนื่องจากพระในวัดฮุ่ยจ้าวฉันเพลแล้ว จึงค่อยตีระฆังเพื่อบอกหวางป่าว ดังนั้นจึงเกิดเสียง “ระฆังหลังมือข้าว” ขึ้น ภายหลังจากวลีนี้ได้เผยแพร่ไปทั่ว ปรากฏอยู่ในงานเขียนยุคหลัง และกลายเป็นสำนวนในที่สุด

ตัวอย่างประโยค

(57) 今按唐人小说所记佚事甚多，而《新书》初不滥收者。如《王播传》不载其“黎饭后钟”之事。

²⁷ หลังจากหวางป่าวทิ้งกลอนไว้บนผนังแล้ว “หวางป่าวก็สอบเข้ารับราชการได้สำเร็จเป็นจิ้นชื้อ (进士 jìnshì หรือบัณฑิตชั้นสูง) ภายหลังจากอีก 20 กว่าปี ได้มาราชการที่เมืองหยางโจวอีกครั้ง จึงกลับมายังวัดที่เคยอาศัยอยู่ในวัยหนุ่ม สังเกตเห็นกลอนของคนที่เคยเขียนไว้ มีคำสัพเพตามาปิดคลุมเอาไว้หมด หวางป่าวจึงเขียนกลอนต่ออีกสองวรรค คือ “ขี้ลิบปีละองฝุ่นปกคลุมมิด เช่นวันนี้ถูกปิดด้วยม่านเขียว” หลังจากเขียนเสร็จ ก็ทอดถอนใจอยู่ครู่หนึ่ง แล้วจึงออกจากวัดไป ภายหลังจากหวางป่าวได้รับการแต่งตั้งเป็นอัครเสนาบดี (ตำแหน่ง “จวินกง” 丞公 jùngōng ในสมัยราชวงศ์ถัง) เนื่องด้วยความคิดความชอบจากการเก็บภาษีประชาชนอย่างมาก และส่งเข้าราชสำนักไม่ได้ขาด เป็นขุนนางที่มีอำนาจอย่างมากในสมัยนั้น” (Zhū Ruímín, 2006: 164)

Jīn'àn Táng rén xiǎoshuō suǒ jì yì shì shénduō, ér 《Xīnshū》 chū bù lǎn shōuzhě. Rú 《Wángbō zhuàn》 bù zǎi qí “lí fàn hòu zhōng” zhī shì.

สมัยนี้อาศัยเรื่องราวเกร็ดประวัติชีวิตซึ่งไม่ค่อยมีผู้รู้ ที่บันทึกไว้ในนิยายของคนสมัยราชวงศ์ถังอย่างมาก แต่เรื่อง “หนังสือใหม่” ในช่วงต้นรวบรวมเอาไว้ไม่มาก เช่น เรื่อง “ชีวประวัติหวางปัว” ก็ไม่ได้บันทึกเรื่อง “พระติระฆังหลังมือข้าแล้ว” นั้นไว้

(清·赵翼：《咳余丛考》)

สำนวน “饭后钟 fàn hòu zhōng” มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “คว่ำบาตร” และ “ลอยแพ”

คว่ำบาตร

หมายถึง ไม่ยอมคบค้าสมาคมด้วย ตัดออกจากกลุ่มหรือสังคม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 244)

ลอยแพ

หมายถึง ปล่อยให้ตกอยู่ในสถานะลำบาก ถูกทอดทิ้ง ไม่มีใครสนใจ ปล่อยให้ไม่เอาเป็นธุระ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1042)

ตัวอย่างประโยค

(58) ผลแห่งการทำตามใจตนก็คือถูกคว่ำบาตรจากบิดา หรืออีกนัยหนึ่งก็คือตัดออกจากกองมรดกทั้งปวงนั่นเอง

(จาก “พจนานุกรมชีวิต : สอ เสถบุตร” ของ ศรีณย์ ทองปาน)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “饭后钟 fàn hòu zhōng” แฝงเรื่องการติระฆังเพื่อบอกเวลาในวัด โดยมีคำทางพุทธศาสนา คือ “钟 zhōng ระฆัง” ปรากฏในสำนวน ส่วนสำนวนไทย “คว่ำบาตร” มีคำทางพุทธศาสนา คือ “บาตร” ปรากฏในสำนวน ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้มีการใช้คำทางพุทธศาสนาที่ต่างกันในการถ่ายทอดความหมาย

4) 五体投地

wǔ tǐ tóu dì

ห้า ร่าง หอมอบลง พื้น

(ห้าส่วนในร่างกายหอมอบลงกับพื้น)

หมายถึง เลื่อมใสอย่างยิ่ง ขอมให้ด้วยความนับถือในความสามารถ

ที่มา สำนวนนี้มาจากรูปแบบการทำความเคารพด้วยความเลื่อมใสอย่างสูงของอินเดียโบราณ “เมื่อครั้งพุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศจีนในสมัยแรก ได้นำรูปแบบการทำความเคารพนี้มาใช้ คำว่า “ห้าร่าง” (五体 wǔtǐ) หมายถึง ห้าส่วนในร่างกาย ได้แก่ หัวเข่าขวา หัวเข่าซ้าย มือขวา มือซ้าย และหน้าผาก ทำความเคารพด้วยการที่คุกเข่าลง ตัวตรง นิ้วมือทั้งสิบพนมเข้าหากันที่กลางหน้าอก จากนั้นทั้งห้าส่วนจึงหมอบกราบลงกับพื้น” (Chén Yùdōng, 2005: 111) ดังปรากฏในหนังสือชุด 《大唐西域记》 (Dà Táng xīyù jì แปลว่า “บันทึกแห่งดินแดนตะวันตกสมัยราชวงศ์ถังที่ยิ่งใหญ่”²⁸) เป็นหนังสือที่เขียนจื (辨机 Biànjī ค.ศ. ? – 648 หรือ 649) ศิษย์คนหนึ่งบันทึกไว้ตามคำบอกเล่าของพระมหาสมณเสวียนจาง (玄奘 Xuánzàng ค.ศ. 602-664) ในสมัยราชวงศ์ถัง “ผู้เดินทางไปจาริกแสวงธรรมที่อินเดีย แล้วได้พบเห็นสภาพบ้านเมืองและดินแดนต่างๆ 110 แห่ง และในส่วนของที่ได้ยินได้ฟังเรื่องราวมาอีก 28 แห่ง รวมทั้งการเผยแพร่พุทธศาสนาในสมัยนั้น ตำนาน เรื่องเล่าเกี่ยวกับอริยบุคคล ประวัติศาสตร์พุทธศาสนา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในดินแดนเหล่านั้น เป็นต้น รวมทั้งสิ้น 12 เล่ม ถือเป็นข้อมูลทางการวิจัยอันสำคัญยิ่งทางประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมจีนและอินเดีย” (2005: 57) มีความตอนหนึ่งในตอนที่ชื่อ “สรุปเรื่องอินเดีย” เขียนเล่าถึงรูปแบบของการแสดงความเคารพทั้ง 9 แบบในดินแดนทางตะวันตก โดยมีใจความว่า

“การที่ ‘ห้าส่วนในร่างกายหมอบลงกับพื้น’ คือ วิธีการทำความเคารพอย่างสูงสุด ‘ห้าส่วน’ หรือ ‘ห้าวงล้อ’ (เพราะมีลักษณะมนกลม) หมายถึง ลำแขนทั้งคู่ หัวเข่าทั้งคู่ และหน้าผาก ‘ห้าส่วนในร่างกายหมอบลงกับพื้น’ จึงหมายถึง ‘ห้าวงล้อจรดพื้นทำความเคารพ’ นั่นเอง การทำความเคารพแบบนี้ ส่วนใหญ่ใช้ทำความเคารพรูปหรือรูปปั้นพระพุทธรูปหรือพระโพธิสัตว์ต่างๆ” (Rèn Jìyù, 2002: 243) จะเห็นว่า การแสดงความเคารพแบบนี้ ได้เข้ามาพร้อมกับพุทธศาสนาจากอินเดีย และเมื่อเห็นการปฏิบัติแบบนี้อยู่เสมอ คนจีนก็รับเอาความหมายจากทำทางนั้นมาใช้ด้วย จนวลีที่ใช้เรียกทำทางนี้ได้เปลี่ยนแปลงกลายเป็นสำนวน หมายถึง “เลื่อมใสยอมให้ด้วยความนับถือในความสามารถ” ที่ใช้กันในปัจจุบัน

ตัวอย่างประโยค

(59) 已经九天没有吃饭? 这真是清高得很哪! 我只好五体投地。

Yìjīng jiǔtiān méiyǒu chīfàn? Zhè zhēnshì qīnggāo dehěn nǎ! Wǒ zhǐhǎo wǔtītóudi.

²⁸ หนังสือชุด 《大唐西域记》 (Dà Táng xīyù jì) Samuel Beal แปลจากภาษาจีนเป็นภาษาอังกฤษมีชื่อว่า **Si-Yu-Ki: Buddhist Records of the Western World, by Hiuen Tsiang** เมื่อปี ค.ศ. 1884 และชีว ชูหลุนแปลจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยมีชื่อไทยว่า **ถังซำจั้ง จดหมายเหตุการเดินทางผู้เดินทางตะวันตกของมหาราชวงศ์ถัง** เมื่อปี พ.ศ. 2547

ไม่ได้กินข้าวมาเก้าวันแล้วหรือ นี่ก็มีคุณธรรมสูงส่งจริงๆ เลยนะ ฉันจำต้องห้าส่วน
ในร่างกายหมอบลงกับพื้นแล้ว

(鲁迅:《华盖集·牺牲谟》)

สำนวน “五体投地 wǔ tǐ tóu dì” มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “หมอบราบ
คาบแก้ว” “ขอมศิโรราบ” และ “ขกนัว” หรือ “ขกนัวให้”

หมอบราบคาบแก้ว

หมายถึง ขอมตามโดยไม่ขัดขืน ขอมแพ้โดยดี ขอมให้ด้วยความเต็มใจหรือศรัทธา
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1298)

ขอมศิโรราบ

หมายถึง กราบกราน ขมอ่อนน้อมให้ ขอมให้ในความสามารถ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556:
1144)

ขกนัว หรือ ขกนัวให้

หมายถึง ขอมให้เป็ยเยี่ยม ขอมให้อย่างเต็มที่ในความสามารถ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556:
937)

ตัวอย่างประโยค

(60) ตั้งแต่เธอแต่งงานกับเขา เขาก็หมอบราบคาบแก้ว ขอมตามใจเธอทุกอย่าง

(จาก “สำนวนไทย” ของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “五体投地 wǔ tǐ tóu dì” แฝงเรื่องการทำความเคารพอย่าง
สูงสุดของศาสนา โดยมีคำว่า “五体 wǔ tǐ ห้าร่าง (ห้าส่วน)” และ “投 tóu หมอบลง” ปรากฏใน
สำนวน ส่วนสำนวนไทย “หมอบราบคาบแก้ว” มีคำว่า “หมอบราบ” ปรากฏในสำนวนเช่นกัน
ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้มีการใช้คำที่คล้ายกันในการถ่ายทอดความหมาย

5) 临时抱佛脚 (或 急来抱佛脚)

lín shí bào fó jiǎo (huò jí lái bào fó jiǎo)

จวนตัว เวลา กอด พระ เท้า (หรือ ร้อนใจ มา กอด พระ เท้า)

(เวลาจวนตัวก็มากอดเท้าพระ หรือ ร้อนใจก็มากอดเท้าพระ)

หมายถึง เวลาปกติไม่มาหา พอพบเจอความลำบากหรือเรื่องเดือดร้อน ถึงจะมาขอความ
ช่วยเหลือ หรือยามปกติไม่มีการเตรียมตัวให้พร้อม พอเกิดเรื่องหรือเรื่องจวนตัว ถึงจะหาวิธีแก้ไข
หรือรับมือ

ที่มา ส่วนนี้มาจากพิธีการสักการะด้วยวิธีการสัมผัสเท้า เพื่อแสดงความเคารพ หรือ ขอร้องอ้อนวอนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พระพุทธรูปหรือรูปเคารพต่างๆ “โดยการใช้สองมือโอบกอดเท้า ของสิ่งที่เคารพ เช่น พระพุทธรูป หรือยื่นเหยียดสองแขนออกไปแสดงท่าทางโอบกอดก็ได้” (Chén Guānshèng and Lǐ Péizhū, 2005: 156) ซึ่งเรียกว่า “การสัมผัสเท้า” (接足 jiēzú หรือ 捧足 pěngzú) หรือทั่วไปเรียกกันว่า “การกอดเท้าพระ” (bàofójiǎo) ดังปรากฏในหนังสือ 《中山诗话》 (Zhōngshān shīhuà แปลว่า “หนังสือวิจารณ์บทกวีแห่งจงซาน”) ซึ่งหลิวปาน (刘涓子 Liú Jiān ค.ศ. 1023-1089) ข้าราชการในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือเป็นผู้รวบรวมไว้ ความตอนหนึ่งใน หนังสือกล่าวถึง “อัครเสนาบดีหวางอันฉือสนทนากับบรรดามิตรสหายอยู่ พอกกล่าวถึงเรื่องพระ คัมภีร์ หวางอันฉือจึงพูดเป็นคำกลอนอย่างปลงอนิจจังว่า “ยามชราต้องพึ่งสงฆ์” สหายคนหนึ่งจึง ต่อคำกลอนทันทีว่า “ร้อนใจมากอดเท้าพระ” หวางอันฉือได้ยินดังนั้นจึงไม่ค่อยพอใจแล้วกล่าวว่า กลอนที่ตนพูดเป็นกลอนแต่โบราณ สหายคนนั้นก็ตอบทันทีว่า ประโยคที่ตนพูดก็เป็นสำนวน สุภาษิตโบราณเช่นกัน และหากตัดอักษรแรกคือ คำว่า “ยามจะ (เข้าสู่วัยชรา)” (投 tóu พ้องเสียงกับ คำว่า 头 tóu ที่แปลว่า “หัว”) ในกลอนของหวางอันฉือออก แล้วตัดอักษรสุดท้ายคำว่า “เท้า” (脚 jiǎo) ในสำนวนของตนออกด้วย (คือ ตัดหัวและเท้าออก) ทั้งสองประโยคจะกลายเป็น “ชราต้องพึ่ง สงฆ์ ร้อนใจมากอดพระ” ซึ่งเข้าคู่กันพอดี หวางอันฉือได้ยินดังนั้นก็พอใจจนอดกลืนหัวเราะไว้ ไม่ได้” (Zhū Ruímín, 2006: 295)

จากบทสนทนาข้างต้น ประโยคของสหายคนนั้นที่ว่า “ร้อนใจมากอดเท้าพระ” จึงกลายเป็น ประโยคที่แพร่หลายไปทั่ว ภายหลังปรากฏการใช้เป็นสำนวน และเปลี่ยนคำในสำนวนเป็น “临时抱佛脚 lín shí bào fó jiǎo” โดยเปลี่ยนจาก “ร้อนใจมา” (急来 jí lái) มาเป็น “เวลาจวนตัว” (临时 lín shí) ในปัจจุบันจึงมีสำนวนทั้งสองรูปแบบ ใช้ในนัยสองทางคือ มีเรื่องร้อนใจลุ่มใจทาง หนึ่ง และมีเรื่องจวนตัวทางหนึ่ง

ตัวอย่างประโยค

(61) 以后到期的支票，早一个礼拜告诉我，别叫我临时抱佛脚，措手不及。

Yǐhòu dàoqī de zhīpiào, zǎo yīgè lǐbài gàosu wǒ, bié jiàowǒ línshíbàofó jiǎo, cuòshǒu bùjí.

คราวหลังเช็คธนาคารที่จะถึงกำหนด บอกฉันล่วงหน้าหนึ่งอาทิตย์ อย่าให้ฉันเวลา จวนตัวก็มากอดเท้าพระ รับมือไม่ทัน

(周而复:《上海的早晨》)

สำนวน “临时抱佛脚 lín shí bào fó jiǎo” หรือ “急来抱佛脚 jí lái bào fó jiǎo” มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “พึ่งใบบูญ” “แมวพึ่งพระ” และ “หนีร้อนมาพึ่งเย็น”

พึ่งใบบูญ

หมายถึง ขอความช่วยเหลือโดยอาศัยบุญกุศลที่ท่านได้ทำไว้นั้น ช่วยคุ้มครองดูแลรักษาให้ปลอดภัย อยู่ดีมีสุข เป็นที่พึ่ง (เอกรัตน์ อุดมพร, 2554: 142)

แมวพึ่งพระ

หมายถึง เข้าอาศัยอยู่ในความคุ้มครองของผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจวาสนา เพื่อเอาเป็นที่พึ่ง ให้ช่วยคุ้มครอง (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 433)

หนีร้อนมาพึ่งเย็น

หมายถึง หนีจากที่ที่มีความเดือดร้อนมาอาศัยอยู่ในที่ที่มีความสงบสุข (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1292)

ตัวอย่างประโยค

(62) พวกเขาเห็นว่าเราหนีร้อนมาพึ่งเย็น มีอยู่ครั้งหนึ่งที่ผมตกอับขนาดเอาเสื้อกันหนาวไปเลหลังขายที่ร้านรับซื้อของมือสองในเมือง

(ดัดแปลงจาก “รวมคอลัมน์ของตรีเทพนิตยสารพลอยแถมเพชร” ของ ตรีเทพ)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “临时抱佛脚 lín shí bào fó jiǎo” หรือ “急来抱佛脚 jí lái bào fó jiǎo” มีคำทางพุทธศาสนา คือ “佛 fó พระพุทธ” ปรากฏในสำนวน ส่วนสำนวนไทย “พึ่งใบบูญ” และ “แมวพึ่งพระ” มีคำทางพุทธศาสนา คือ “บุญ” และ “พระ” ปรากฏในสำนวนเช่นกัน ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยมีการใช้คำทางพุทธศาสนาที่คล้ายกันในการถ่ายทอดความหมาย

6) 拈佛烧香

jiǎn fó shāo xiāng

เลือก พระ เเผา (จุด) รูป

หมายถึง ปฏิบัติต่อผู้อื่นไม่เท่ากัน เลือกปฏิบัติโดยดูจากการกระทำ หรือพฤติกรรมของแต่ละคน

ที่มา สำนวนนี้มาจากการสักการะพระพุทธรูปด้วยการจุดธูปบูชา การจุดธูปแสดงถึงจิตใจที่เคารพเลื่อมใสและศรัทธา การอธิษฐานหรือภาวนา หรือแม้แต่เป็นการส่งข้อความสื่อสารถึงพระโพธิสัตว์ทุกพระองค์ การเผยความจริงในใจ ความกตัญญูใจและความปรารถนาต่างๆ “การสักการะด้วยธูปหนึ่งดอก ถือเป็นตัวแทนและการแสดงออกถึงความปรารถนาของตน การจุดธูป

นิยมจุดเป็นจำนวนคี่ คือ 1 ดอก หรือ 3 ดอก รูป 1 ดอกแสดงถึงใจที่ศรัทธาในพระพุทธเจ้า ส่วน 3 ดอกหมายถึง ความศรัทธาต่อพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ หรือหมายถึง ความเลื่อมใสศรัทธาต่อพุทธศาสนาทั้งในภพอดีต ปัจจุบัน และอนาคต หรือหมายถึง สីล สมาธิ ปัญญา ตามหลักไตรสิกขา และอาจหมายถึง ปณิธานของพุทธศาสนิกชนนิกายสายจีน คือ ตัดกิเลสทั้งปวงให้สิ้น ทำความดีให้ถึงพร้อม และข้ามผ่านวัฏสงสารบรรลุสู่พุทธภูมิ” (Kōng Xià, 2009: 343)

โดยทั่วไป วัดทางพุทธศาสนาฝ่ายอุทรนิกายจะมีภาพหรือรูปเคารพของพระโพธิสัตว์อยู่เป็นจำนวนมาก แม้แต่พระอรหันต์ก็มีอยู่เป็นจำนวนไม่น้อย พระพุทธรูปที่มักจะมีให้สักการะอาจเป็น “พระพุทธเจ้า 3 พระองค์” (三世佛 Sānshífó) หรือ “พระพุทธเจ้า 7 พระองค์ในอดีต” (过去七佛 Guòqù qīfó)²⁹ เป็นต้น ซึ่งเมื่อต้องการสักการะ จึงมีให้สักการะอยู่ไม่น้อยทีเดียว ดังปรากฏในหนังสือ 《诗三百三首》(Shī sānbāisān shǒu แปลว่า “กลอนสามร้อยสามบท”) ของ พระห่านซาน (寒山 Hánshān ราวปลายคริสต์ศตวรรษที่ 7 – ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 8 บ้างก็ว่าราว ค.ศ. 691-793) สมัยราชวงศ์ถัง กลอนบทที่ 159 ความว่า “เลือกพระจุดรูปหอม เลือกสงฆ์ถวายของ” (Wáng Xīngguó, 2011: 574) กลอนบทนี้มักนำมาใช้อ้างถึง เวลาที่ต้องเลือกสักการะพระพุทธรูปในวัดซึ่งมีเป็นจำนวนมาก ภายหลังจึงนำมาใช้เป็นสำนวน หมายถึง เวลาที่ต้องเลือกปฏิบัติสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกันอย่างที่ปรากฏใช้ในปัจจุบัน

ตัวอย่างประโยค

(63) 应酬惯了，是不能拣佛烧香的，遇些喜庆事，就要派分子。

Yìngchou guànle, shì bùnéng jiǎnfóshāoxiāng de, yù xiē xǐqìng shì, jiù yào pài fēnzǐ.

งานเลี้ยงมีเงินจีนแล้ว ไม่สามารถที่จะเลือกพระจุดรูปได้ พบเจอเรื่องงานเฉลิมฉลองพวกนี้ ก็ต้องจัดแบ่งกลุ่มให้ดี

(清·陈森：《品花宝鉴》十八回)

สำนวน “拣佛烧香 jiǎn fó shāo xiāng” มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “เลือกที่รักมักที่ชัง” และ “เลือกปฏิบัติ”

เลือกที่รักมักที่ชัง

²⁹ “พระพุทธเจ้า 3 พระองค์” ได้แก่ พระศากยมุนีพุทธเจ้า พระอมิตาภพุทธเจ้า และพระโลหิตยคุรุไวฑูรย์พุทธเจ้า ส่วน “พระพุทธเจ้า 7 พระองค์ในอดีต” ได้แก่ “พระวิปัสสีพุทธเจ้า พระสิขีพุทธเจ้า พระเวสสภูพุทธเจ้า พระกกุสันธพุทธเจ้า พระโกนาคมนพุทธเจ้า พระกัสสปพุทธเจ้า และพระโคตมพุทธเจ้า (ซึ่งเป็นพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน)” (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต], 2553: 260)

หมายถึง ลำเอียง เอื้อแต่ฝ่ายที่ตนรักตนชอบ ไม่เอื้อต่อฝ่ายที่ตนเกลียดชัง ไม่ปฏิบัติให้เป็นกลางอย่างตรงไปตรงมา (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 527)

เลือกปฏิบัติ

หมายถึง ปฏิบัติต่อทุกๆ คนไม่เหมือนกัน (บุญศิริ สุวรรณเพ็ชร, 2539: 182)

ตัวอย่างประโยค

(64) ของพวกนี้ฉันก็แบ่งให้พวกเธอเท่าๆ กัน ไม่ได้เลือกที่รักมักที่ชังแต่อย่างใด

(จาก “สำนวนไทย” ของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “拈佛烧香 jiǎn fó shāo xiāng” มีคำทางพุทธศาสนา คือ “佛 fó พระพุทธ” และคำว่า “拈 jiǎn เลือก” ปรากฏในสำนวน ส่วนสำนวนไทย “เลือกที่รักมักที่ชัง” และ “เลือกปฏิบัติ” มีคำว่า “เลือก” ปรากฏในสำนวนเช่นกัน ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้มีการใช้คำที่คล้ายกันในการถ่ายทอดความหมาย

7) 醍醐灌顶

tí hú guàn dǐng

หัวกะทิ กรอก ส่วนที่อยู่บนสุด (ของสิริระ)

(หัวกะทิกรอกสู่สิริระ)

หมายถึง ได้ยินความคิดเห็นที่ยอดเยี่ยมเลิศล้ำ ทำให้ได้รับความสว่างทางสติปัญญา ได้สติ และนำมาใช้เปรียบถึงความรู้สึกสบาย เย็นชุ่มชื้นทั้งกายและใจ

ที่มา สำนวนนี้มาจากพิธีกรรมอย่างหนึ่งของนิกายมนตรยาน (密宗 Mìzōng) ที่เรียกว่า “อภิเชก” (灌顶 guàndǐng หรือ Abhiṣeka) นิกายมนตรยานรับเอาพิธีกรรมและอาถรรพเวทของพราหมณ์เข้ามาใช้สั่งสอนในนิกาย “เดิมทีพิธีนี้เป็นพิธีที่กษัตริย์อินเดียโบราณจะทรงประกอบในพระราชพิธีการขึ้นครองราชย์ หรือแต่งตั้งรัชทายาท นิกายมนตรยานได้นำมาปรับใช้เป็นที่ “อภิเชก” ในนิกาย” (Chén Yùdōng, 2005: 647) พิธีนี้คือ การถ่ายทอดคำสั่งสอน และพิธีกรรมต้องได้รับมอบจากอาจารย์โดยตรง “การรับมอบนี้เรียกว่า “มูรธาภิเชก” โดยอาจารย์จะหลั่งน้ำพุทธมนต์ลงบนสิริระของผู้เป็นศิษย์ แล้วประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ การอภิเชกเท่ากับการครอบวิชาให้ผู้ใดที่ไม่ได้รับการครอบ จะร่ำเรียนลัทธิหรือประกอบโยคกรรมใดๆ ก็จะได้ชื่อว่าเป็นผู้ลัทธิธรรม” (อภิชัย โปธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์, 2551: 289)

สำนวนนี้ประกอบด้วยคำว่า “醍醐 tíhú” หรือ “หัวกะทิ” ในพิธีทางพราหมณ์เชื่อว่า เป็นน้ำที่บริสุทธิ์ที่สุด จึงมักจะนำมาใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา สำนวนนี้จึงนำคำว่า “醍醐 tíhú” มาใช้ปรากฏเป็น “醍醐灌顶 tí hú guàn dǐng” หมายถึง “กรอกหัวกะทิเข้าสู่สิริระ” (guàndǐng คือ

กรอกสู่ศีรษะ หรือคือ พิธีอภิเษก) ดังปรากฏในหนังสือวรรณคดีลำนำบรรยายในสมัยราชวงศ์ถัง เรื่อง 《敦煌变文集》 (Dūnhuáng biànwén jí แปลว่า “รวมบทวรรณคดีลำนำบรรยายแห่งเมืองคูนหวง”³⁰) ความตอนหนึ่งว่า “สามีได้ยื่นถ้อยคำ ดั่งน้ำค้างหวานชื่นสู่ใจ ภรรยาได้ยื่นถ้อยคำ ก็ ดั่งห้วงทะเลกรอกสู่ศีรษะ” (Chén Yùdōng, 2005: 639) ภายหลังสำนวนนี้จึงใช้ในความหมายว่า ได้พบทางสว่าง ได้สติ หรือช่วยปลดปล่อยจิตใจ จนเป็นที่แพร่หลายในปัจจุบัน

ตัวอย่างประโยค

(65) 此时才有种醍醐灌顶的感觉，许多以前不了解的事，现在都恍然大悟了。

Císhí cái yǒuzhǒng tíhúguàndǐng de gǎnjué, xǔduō yǐqián bù liǎojiě de shì, xiànzài dōu huǎngrán le.

เวลานี้เพิ่งจะมีความรู้สึกแบบห้วงทะเลกรอกสู่ศีรษะ เรื่องในอดีตที่ไม่เข้าใจมากมาย ตอนนี้กระจ่างแจ้งทั้งหมดแล้ว

(琼瑶：《烟锁重楼》)

สำนวน “醍醐灌顶 tí hú guàn dǐng” มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “พบทางสว่าง” และ “น้ำทิพย์ชโลมใจ” หรือ “ตั้งหยาดทิพย์ชโลมใจ”

พบทางสว่าง

หมายถึง พบทางออกของปัญหา เข้าใจหรือได้สติแล้วในที่สุด สว่าง คือ แจ่มหรือการรู้แจ้ง เช่น ปัญญาสว่าง หายจากความหลงผิด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1185)

น้ำทิพย์ชโลมใจ หรือ ตั้งหยาดทิพย์ชโลมใจ

หมายถึง ได้รับสิ่งที่ทำให้เกิดความอิมเมมทางใจหรือมีแรงกำลังใจ คลายทุกข์ร้อนให้เบาลง เย็นลง เหมือนได้น้ำวิเศษจากสวรรค์มาชโลมจิตใจ ทิพย์ คือ ของดีวิเศษเหนือปรกติธรรมดา เช่น เนื้อทิพย์ น้ำทิพย์ หรือดีวิเศษอย่างเทวดา เช่น ตาทิพย์ นูทิพย์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 571)

ตัวอย่างประโยค

(66) เขาเกิดความเครียดจากการทำงาน จนรู้สึกที่ไม่สามารถควบคุมจิตใจตัวเองได้เลย แล้วมาพบทางสว่างจากการได้อ่านหนังสือพุทธศาสตร์เล่มนั้น

(ดัดแปลงจาก “รวมคอลัมน์ของอนิจนิตยสารดินัน” ของ อนิจ)

³⁰ “รวมบทวรรณคดีลำนำบรรยายแห่งเมืองคูนหวง” เขียนด้วยสำนวนปกิณกะและร้อยกรอง เนื้อหาเดิมเป็นนิทานหรือเรื่องเล่าเกี่ยวกับพุทธศาสนา ต่อมาได้ขยายขอบเขตออกไปอย่างกว้างขวาง เป็นการบันทึกเรื่องราวในส่วนประวัติศาสตร์ นิทานพื้นเมืองและคำเล่าลือต่างๆ เพิ่มเติม เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “醍醐灌顶 tí hú guàn dǐng” มีคำทางพุทธศาสนา คือ “灌顶 guàndǐng กรอกผู้ศิระษะ (หมายถึง พิธีอภิเษก)” ปรากฏในสำนวน ส่วนสำนวนไทย “พบทางสว่าง” และ “น้ำทิพย์ชโลมใจ” หรือ “ดั่งหยาดทิพย์ชโลมใจ” มีคำว่า “ชโลม” ปรากฏในสำนวน ดังนั้น สำนวนจีนและสำนวนไทยนี้มีการใช้คำที่ต่างกันในการถ่ายทอดความหมาย

8) 做一日和尚撞一日钟

zuò yī rì hé shàng zhuàng yī rì zhōng

เป็น หนึ่ง วัน พระสงฆ์ ดี หนึ่ง วัน ระฆัง

(เป็นพระสงฆ์หนึ่งวัน ก็ตีระฆังหนึ่งวัน)

หมายถึง ทำอย่างขอไปที ฎไปก่อน ทำพอให้ผ่านไปวันหนึ่งๆ ทำพอให้ผ่านไปวันๆ

ที่มา สำนวนนี้มาจากการตีระฆังเพื่อบอกเวลาภายในวัด การตีระฆังเป็นเรื่องสำคัญ ถือว่าจะทำแบบลวกๆ ไม่ได้ วัดถือว่าระฆังเป็นเครื่องมือบอกเวลาที่สำคัญมากต่อการปฏิบัติกิจวัตรของสงฆ์ ผู้ตีระฆังจะต้องได้รับการฝึกฝนการตีมาอย่างดี และต้องมีความรับผิดชอบสูง ระเบียบการตีระฆังในวัด บันทึกไว้ในหนังสือ 《百丈清规》(Bǎizhàng qīngguī แปลว่า “สิกขาบทแห่งเขาป่าจ้าง”) พระหยาหยาย (怀海 Huáihǎi ค.ศ. 720 หรือ 749 - 814) ในนิภายานจง สมัยราชวงศ์ถัง เป็นผู้เขียนรวบรวมไว้ “โดยบันทึกเกี่ยวกับกฎระเบียบ ขั้นตอน พิธีกรรม วัตรปฏิบัติและหน้าที่ของพระในวัดอย่างละเอียด” (Chén Yùdōng, 2005: 230) ดังความตอนหนึ่งว่า

“การตีระฆังต้องตี 2 ครั้งใน 1 วัน คือ ตอนเช้ามีดและตอนเย็น แต่ละครั้งต้องตีเป็นจำนวน 108 ที ต้องทิ้งระยะการตีให้ยาวเป็นจังหวะสม่ำเสมอเท่ากัน บางวัดอาจมีระเบียบการตีที่ไม่เหมือนกัน เช่น การตีระฆังของวัดห่านซานที่ซูโจว (苏州寒山寺 Sūzhōu Hánshānsì) ต้องตี 108 ทีให้เสร็จสิ้นภายใน 20 นาที และการตีครั้งสุดท้ายของวันจะต้องอยู่ในช่วงเวลาระหว่างเที่ยงคืนและเช้ามีด” (Zhū Ruímín, 2006: 233) “ในปัจจุบันการตีระฆังในวัด จะตี 2 ครั้งใน 1 วัน ครั้งแรกคือ ตอนเช้ามีดเวลาประมาณ 4.30 น. และครั้งที่สองคือ ตอนค่ำเวลาประมาณ 21.00 น. เป็นอันเสร็จสิ้นกิจวัตรใน 1 วัน โดยอาศัยระฆังเป็นเครื่องช่วยบอกเวลาที่สำคัญยิ่ง” (Kōng Xià, 2009: 258-259)

จะเห็นว่า การตีระฆังเป็นเรื่องสำคัญอย่างมาก ต้องปฏิบัติตามระเบียบการตีอย่างเคร่งครัด แต่เมื่อความหมายของการตีระฆังนำมาใช้เป็นสำนวน “做一日和尚撞一日钟 zuò yī rì hé shàng zhuàng yī rì zhōng” กลายเป็นแก่นัยของการหยอกล้อเสียดสี หมายถึง ทำสิ่งใดให้พอผ่านไป ขอไปที เหมือนกับ “เป็นพระสงฆ์หนึ่งวัน ก็ตีระฆังหนึ่งวัน” หากพรุ่งนี้ไม่ได้เป็นพระ ก็ไม่ต้องตีระฆังแล้ว จึงไม่ต้องตั้งใจหรือเอาใจใส่กับเรื่องนั้นๆ

ตัวอย่างประโยค

(67) 他们对于新发现是麻木不仁了，只知道倚老卖老做一日和尚撞一日

钟。

Tāmen duìyú xīn fǎxiàn shì māmù bùrén le, zhǐ zhīdào yǐlǎo mǎilǎo
zuòyīrìhéshàngzhuàngyīrìzhōng.

พวกเขาไม่มีความรู้สึกใดๆ ต่อการค้นพบใหม่แล้ว รู้เพียงแต่อาศัยความเป็นผู้ที่
อาวุโสกว่าเพียงดูถูกคนอื่น เป็นพระสงฆ์หนึ่งวัน ก็ตีระฆังหนึ่งวัน

(现代文学:《散文》)

สำนวน “做一日和尚撞一日钟 zuò yī rì hé shàng zhuàng yī rì zhōng” มีความ
หมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “ขอไปที” และ “ตำข้าวสารกรอกหม้อ”

ขอไปที

หมายถึง ทำพอให้รอดตัวไปชั่วคราว ทำอะไรที่จะต้องทำให้เสร็จ แต่ทำให้พอแล้ว
เสร็จไปได้ (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 72)

ตำข้าวสารกรอกหม้อ

หมายถึง หาเพียงแค่มื้อกินไปมื้อหนึ่งๆ หรือทำอะไรพอให้เสร็จไปชั่วคราวหนึ่งๆ เท่านั้น
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 497)

ตัวอย่างประโยค

(68) ลูกควรดูหนังสือสอบแต่เนิ่นๆ ไม่ควรตำข้าวสารกรอกหม้อ คู่วันสอบวัน

(จาก “สำนวนไทย” ของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “做一日和尚撞一日钟 zuò yī rì hé shàng zhuàng yī rì zhōng” มีคำทางพุทธศาสนา คือ “和尚 héshàng พระสงฆ์” และ “钟 zhōng ระฆัง” ปรากฏใน
สำนวน ส่วนสำนวนไทย “ขอไปที” และ “ตำข้าวสารกรอกหม้อ” ไม่มีคำทางพุทธศาสนาปรากฏใน
สำนวน ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้มีการใช้คำที่ต่างกันในการถ่ายทอดความหมาย

3.5 สำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับชาดก เรื่องเล่า หรือตำนานทางพุทธศาสนากับ สำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน

สำนวนเกี่ยวกับเรื่องเล่าหรือตำนานทางพุทธศาสนา รวมถึงนิทานชาดกและสาขกนิยายมี
อยู่เป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่อาจมาจากนิทานชาดกของทางฝ่ายอุตรนิกายสายจีนเอง “นิทานชาดก
ของจีนเป็นเรื่องราวชีวิตประวัติในแต่ละชาติของพระพุทธเจ้าที่ทรงสะสมบุญบารมีมาตลอด จนได้
ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในชาติสุดท้าย มีทั้งหมด 500 เรื่อง” (Zhū Ruímín, 2006: 58) ตรงกับ

“นิบาตชาดก” ของทางฝ่ายทักษิณนิกายที่เป็นชาดกในพระไตรปิฎกจำนวน 500 เรื่อง³¹ เช่นกัน และอาจมาจากหนังสือ 《百喻经》 (Bǎiyùjīng ชื่อเต็มว่า 《百句譬喻经》 Bǎijù pìyùjīng แปลว่า “คัมภีร์อุปมาร้อยประโยค” ภาษาอังกฤษคือ “Sutra of 100 Parables” ภาษาไทยเรียกว่า “โมหมาลา” หรือ “ร้อยอุทาหรณ์สูตร”³²) “พระสิงหเสนเถระ (僧伽斯那 Sēnggāsīnà ราวคริสต์ศตวรรษที่ 5) จากอินเดียได้คัดมาจากนิทานต่างๆ ที่มีปรากฏอยู่ในพระสูตร แล้วยกขึ้นตั้งเป็นอุทาหรณ์ เพื่อเป็นเครื่องประกอบที่จะชี้แจงให้เห็นชัดในธรรมและสุภาษิต ต่อมาพระปิติ (求那毗地 Qiúnàpídì ค.ศ. ? - 502) แปลเป็นภาษาจีน เมื่อปี ค.ศ. 492 (พ.ศ. 1035) ในสมัยแคว้นฉีแห่งราชวงศ์ใต้” (อภิชัย โปธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์, 2551: 195-196) นอกจากนี้ อาจมาจากเรื่องในพระสูตรอื่นๆ เช่น พระสูตรมหาปริณิรวาณสูตร ลลิตวิสตรสูตร (《普曜经》 Pǔyàojīng หรือ Lalitavistara sutra) เป็นต้น จำนวนจีนเกี่ยวกับชาดก เรื่องเล่า หรือตำนานทางพุทธศาสนาที่มาจากหนังสือดังกล่าว มีดังนี้

- 1) 空中楼阁
kōng zhōng lóu gé
อากาศ ใน หอ³³
(หอในอากาศ)

หมายถึง แนวคิด ความคิดหรือแผนการที่เหนือความเป็นจริง หลุดออกจากโลกแห่งความจริง หรือจินตนาการที่ไม่สามารถเป็นจริงได้

³¹ ชาดก คือ “เรื่องเล่าเรื่องราวที่พระพุทธเจ้าได้ทรงเกิดมาแล้ว” และเป็นชื่อคัมภีร์ในพระไตรปิฎก อันเล่าเรื่องพระชาติในอดีตของพระพุทธเจ้า เมื่อยังเป็นพระโพธิสัตว์ซึ่งกำลังทรงบำเพ็ญบารมี มีจำนวนทั้งหมดตามตัวเลขถ้วนที่กล่าวในอรรถกถาทั้งหลายว่า 550 ชาดก (นับตรงเลขว่า 547 ชาดก แต่คนไทยมักพูดตัดเลขแก่หลังร้อยว่า พระเจ้า 500 ชาด) ทั้งหมดนี้จัดเป็นพระไตรปิฎก 2 เล่ม (ฉบับอักษรไทย คือ เล่ม 27 และ 28) อย่างไรก็ตาม “เนื่องจากชาดกทั้งหมดในพระไตรปิฎกเป็นกาลาล้วนๆ เว้นชาดกหนึ่งที่เป็นความร้อยแก้ว คือ กุณาลชาดก และโดยมากเป็นเพียงคำกล่าวโต้ตอบกันของบุคคลในเรื่อง พร้อมทั้งพระคำรัสของพระพุทธเจ้าที่ตรัสสรุปหรือแสดงคติธรรม อันเรียกว่า อภิสัมพุทธคาถาเท่านั้น ไม่ได้เล่าเรื่องโดยละเอียด จึงมีอรรถกถาขึ้นมาช่วยอธิบายเรียกว่า “ชาดกัฎฐกถา” (หรือ อรรถกถาชาดก) ซึ่งขยายความออกไปมาก จัดเป็นเล่มหนังสือฉบับบาลีอักษรไทยรวม 10 เล่ม เรื่องชาดกที่เรียนและเล่ากันทั่วไปนั้น ก็คือเล่าตามอรรถกถานั้นเอง” (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต], 2553: 83)

³² “โมหมาลา” หรือ “ร้อยอุทาหรณ์สูตร” นี้ มีผู้แปลและดัดแปลงด้วยภาษาจีนง่ายๆ อีกหลายท่าน สำหรับการแปลจากภาษาจีนเป็นภาษาไทย พระครูสมุห์อภิชัย เข็นเทียน (อภิชัย โปธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์) แปลจากฉบับของพระสิงหเสนเถระ เมื่อปี พ.ศ. 2518 ปัจจุบันใช้ชื่อว่า **ปริศนาสอนธรรม** (ฉบับพิมพ์ปี พ.ศ. 2550) การดำเนินเรื่องคล้ายคลึงกับธรรมบทหรือนิทานอีสป คือทำนองเล่านิทานง่ายๆ แฝงไว้ด้วยอารมณ์ขันชวนสนุกและจดจำง่าย แล้วให้คติสอนธรรมอย่างหลักแหลม เป็นทั้งข้อเตือนใจและข้อปฏิบัติรวมทั้งหมด 100 เรื่อง จึงได้ชื่อว่า “ร้อยอุทาหรณ์สูตร” (อภิชัย โปธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์, 2551: 195-196)

³³ 楼阁 lóugé แปลว่า ศาลา หรือ พลับพลา โดยที่ศาลาส่วนมากจะหมายถึง ศาลาในสวนหรือที่สร้างขึ้นในแหล่งที่มีทิวทัศน์สวยงาม มีรูปทรงสี่เหลี่ยมหรือหกเหลี่ยม บางครั้งอาจเป็นทรงแปดเหลี่ยม โดยทั่วไปจะเป็นสองชั้น รอบๆ จะเปิดเป็นหน้าต่าง ส่วนมากจะสร้างบนเนินสูงซึ่งสามารถที่จะมองขวบได้ไกล บางครั้งไทยก็เรียกว่า “เก๋งจีน” บางครั้งก็เรียกว่า “หอ” (เชียวชัย เอี่ยมวารเมธ, 2552: 341)

ที่มา ส่วนนวนนี้มาจากนิทานคติธรรมเรื่องหนึ่งในคัมภีร์ 《百喻经》 (Bǎiyùjīng ร้อยอุทาหรณ์สูตร) เป็นนิทานเปรียบเทียบเพื่อสั่งสอนศีลธรรม ส่วนนวนนี้ปรากฏในนิทานเรื่อง “การอุปมาหอสอง 3 ชั้น” (Rèn Jiyù, 2002: 867) มีความว่า

เศรษฐีโง่งคนหนึ่งเห็นหอสอง 3 ชั้นที่สวยงามมาก เขาชอบหอชั้นที่ 3 เป็นพิเศษ จึงคิดอยากได้หอชั้นนั้น เศรษฐีจึงถามช่างไม้ว่า

เศรษฐี “สามารถสร้างหอแบบนั้นได้หรือไม่”

ช่างไม้ “ได้ ฉันเป็นคนสร้างเอง”

เศรษฐี “วันนี้จะสร้างหอแบบนั้นให้ฉันได้หรือไม่”

ช่างไม้จึงเริ่มก่ออิฐทำฐานของหอ เศรษฐีเห็นดังนั้น จึงเกิดความสงสัยถามว่า

เศรษฐี “กำลังจะทำอะไรหรือ”

ช่างไม้ “สร้างหอ 3 ชั้น”

เศรษฐี “ฉันไม่ต้องการหอ 2 ชั้นล่าง สร้างหอชั้นบนสุดให้ฉันก่อนนะ”

ช่างไม้ “เรื่องแบบนั้นทำไม่ได้ จะไม่สร้างหอชั้นล่างสุดก่อน แล้วสร้างชั้นที่ 2 เลย หรือไม่สร้างชั้นที่ 2 ก่อน แล้วสร้างชั้นที่ 3 เลยนั้น จะทำได้อย่างไร”

เศรษฐี “ฉันไม่ต้องการหอ 2 ชั้นล่าง วันนี้ต้องสร้างหอชั้นบนสุดให้ฉัน”

คนที่ได้ยินนั้นพากันหัวเราะไปทั่ว ต่างก็พูดกันว่า “จะไม่สร้างชั้นแรกแล้วจะได้ชั้นบน จะเป็นไปได้ได้อย่างไร”

ดังนั้นส่วนนวน “空中楼阁 kōng zhōng lóu gé” จึงเกิดจากความเปรียบในเรื่องสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ Jiāng Yili และ Luó Zhàohuī (2006: 192) วิเคราะห์เพิ่มเติมว่า “นิทานคติธรรมเปรียบเทียบเรื่องนี้เป็นที่แพร่หลายไปทั่วในประเทศจีน จนทำให้เกิดสำนวน “空中楼阁 kōng zhōng lóu gé” เรื่องนี้ให้แง่คิดเตือนใจว่า จะทำอะไร ต้องทำบนพื้นฐานความเป็นจริง และต้องเริ่มจากต้นสู่ปลายเสมอ” หากมองในแง่พุทธศาสนา Rèn Jiyù (2002: 867) ให้ความเห็นอีกแง่ว่า “สำนวนนี้ยังให้แง่คิดเตือนใจคือ การฝึกคนบำเพ็ญเพียรต้องฝึกอย่างเป็นขั้นตอน เช่น การจะสำเร็จเป็นพระโพธิสัตว์ได้นั้น ต้องผ่านขั้นตอนต่างๆ เพื่อบรรลุธรรมของพระโพธิสัตว์ที่เรียกว่า “ทศภูมิ” (十地 shí dì คือ การบรรลุภูมิทั้งสิบเพื่อเป็นพระโพธิสัตว์) เป็นต้น”

นอกจากนี้ ในส่วนแสดงอุทาหรณ์ของเรื่อง ฉบับแปลของพระสิงหเสนเถระ (2553: 25) ให้แง่คิดไว้ว่า “เรื่องนี้สอนให้รู้ว่า พุทธบริษัท 4 ที่ไม่เคารพปฏิบัติในพระไตรรัตน์ ไม่มีความวิริยะในการบำเพ็ญไตรสิกขา อันเป็นพื้นฐานแห่งการบำเพ็ญให้ยิ่งๆ ขึ้นไป มีความเกียจคร้านไม่เอาเป็นธุระ แต่อยากจะให้บรรลุอรหันตผลในฉับพลันทันใด โดยมีต้องผ่านการบำเพ็ญในโศดาปัตติมรรค โศดาปัตติผล สกทาคามิมรรค สกทาคามีผล และอนาคามิมรรค อนาคามีผลก่อน จึงเปรียบเสมือนเศรษฐีผู้โง่งเขลาคิดสร้างวิมานบนอากาศ ฉะนั้น”

ตัวอย่างประโยค

(69) 你愛上的只是虛無的影子，一個空中樓閣中的人物，一只有保護色的木葉蝶！

Nǐ àishàng de zhǐshì xūwú de yǐngzi, yīgè kōngzhōnglóugé zhōngde rénwù, yīzhī yǒu bǎohùsè de mùyèdié!

คนที่เธอหลงรักเป็นแค่เงาที่ว่างเปล่า เป็นคนที่อยู่ในหอในอากาศ เป็นผีเสื้อใบไม้ที่มีสีพรางตัวเท่านั้น

(琼瑶:《雁儿在林梢》)

สำนวน “空中楼阁 kōng zhōng lóu gé” มีความหมายตรงกับสำนวนไทย คือ “สร้างวิมานในอากาศ”

สร้างวิมานในอากาศ

หมายถึง ใฝ่ฝันถึงความมั่งมี คิดคาดหรือหวังจะมีจะเป็นอย่างเลิศลอย คิดเพื่อฝันถึงความร่ำรวย หรือสิ่งที่ตนอยากได้ อยากมี หรืออยากเป็น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1178)

ตัวอย่างประโยค

(70) ถ้าเธออยากมั่งมีกับเขาบ้าง ก็ควรขยันขันแข็งทำงาน ดีกว่ามานั่งสร้างวิมานในอากาศ เปล่อยๆ อาจถูกไล่่ออก

(จาก “สำนวนไทย” ของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ)

จะเห็นได้ว่า สำนวนจีน “空中楼阁 kōng zhōng lóu gé” มีคำที่แฝงความเปรียบอุปมาในสำนวน คือ “หอ (ศาลา) ในอากาศ” ส่วนสำนวนไทย “สร้างวิมานในอากาศ” ก็ใช้คำเปรียบอุปมา “วิมานในอากาศ” มีคำทางความเชื่อศาสนาพุทธ คือ “วิมาน (ที่อยู่ของเทวดา)” ปรากฏในสำนวน ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้มีการใช้คำที่คล้ายกันในการถ่ายทอดความหมาย

2) 盲人摸象

máng rén mō xiàng

ตาบอด คน ลูบคลำ ช้าง

(คนตาบอดลูบคลำช้าง)

หมายถึง ไม่ได้ทำความเข้าใจในเหตุการณ์จนทั่วทุกด้าน ยึดข้อคิดเห็นของตนอย่างมีทิฐิ แล้วทำการคาดคะเนอย่างผิดๆ ถูกๆ

ที่มา ส่วนนวนจินนี้มาจาก นิทานสาขกเรื่องหนึ่งซึ่งเป็นที่แพร่หลายไปทั่วประเทศจีน “นิทานเรื่องนี้ปรากฏในคัมภีร์หลายเล่ม มีทั้งที่ปรากฏใน “พระสูตรมหาปริณิรวาณสูตร ผูกที่ 32” หรือใน “พระคัมภีร์รวมบารมี 6 ตอนที่ 89” (《六度集经》 Liùdù jíjīng) หรือใน “อัครคัมภีร์ (ฝ่ายอุตรนิกาย) เล่มที่ 5” (《起世因本经》 Qǐshìyīn běnjīng) เป็นต้น” (Chén Yūdōng, 2005: 378) เนื้อเรื่องจากอัครคัมภีร์มีบันทึกไว้ว่า

ในอดีตมีพระราชองค์หนึ่งพระนามว่า จิ่งเมี่ยน (镜面 Jǐngmiàn) ทรงอยากหาความสำราญพระราชหฤทัย จึงมีรับสั่งให้เรียกรวมเหล่าคนตาบอดในเมือง โดยให้ประกาศออกไปว่า

“พวกท่านที่ตาบอดขอให้มารวมกันให้มากที่นี่”

เมื่อบรรดาคนตาบอดมารวมตัวกันแล้ว พระราชาจึงทรงตรัสว่า

“พวกท่านที่เป็นคนตาบอดนั้นรู้หรือไม่ว่าข้างคืออะไร มีลักษณะอย่างไร” คนตาบอดจึงกราบทูลพร้อมกันว่า

“องค์ราชา พวกหม่อมฉันเกิดมาก็ตาบอดสนิท จึงไม่เคยทราบว่าข้างนั้นหน้าตาเป็นอย่างไร” พระราชาจึงทรงตรัสอีกว่า

“พวกท่านไม่เคยรู้จักข้างมาก่อน วันนี้อยากจะรู้จักข้างหรือไม่”

คนตาบอดต่างก็กราบทูลพร้อมกันว่า

“องค์ราชา พวกหม่อมฉันไม่รู้จักเลย หากพระองค์จะทรงพระกรุณา พวกหม่อมฉันก็อยากจะทราบว่าข้างนั้นเป็นอย่างไร”

เวลานั้น พระราชาจิ่งเมี่ยนจึงมีรับสั่งให้ควาญช้างเข้าเฝ้า แล้วตรัสว่า

“จงไปที่เพนียดแล้วคล้องช้างมาหนึ่งตัว แล้วนำมาตรงหน้าเรา แสดงแก่คนตาบอดเหล่านี้”

ควาญช้างจึงรีบไปทำตามรับสั่ง แล้วนำช้างมาต่อหน้าพระที่นั่ง พระราชาจิ่งเมี่ยนทรงตรัสแก่คนตาบอดทั้งหลายว่า “ตรงหน้านี้คือ ช้าง”

คนตาบอดจึงต่างใช้มือลูบคลำสัมผัสช้างตัวนั้นกัน ควาญช้างจึงถามเหล่าคนตาบอดว่า

“ท่านสัมผัสช้างกันแล้ว กราบทูลพระราชาตามตรงว่าเป็นอย่างไร”

เวลานั้น คนตาบอดบ้างก็จับตรงส่วนงวง บ้างก็จับตรงส่วนงา บ้างก็ตรงใบหู หัว คอ หลัง ท้อง สะโพก เท้า หาง เป็นต้น หลังจากจับช้างกันแล้ว พระราชาจิ่งเมี่ยนตรัสถามว่า

“พวกท่านทั้งหลาย ตอนนี้ น่าจะต้องรู้แล้วว่า ช้างมีลักษณะอย่างไร”

เหล่าคนตาบอดต่างกราบทูลพระราชาว่า

“องค์ราชา ตอนนี้ พวกหม่อมฉันทราบลักษณะของช้างแล้ว”

พระราชาจิ่งเมี่ยนตรัสถามทันทีว่า

“พวกท่านที่ตาบอด ตอนนี้รู้จักช้างกันแล้ว เราอยากรู้ว่าข้างเป็นอย่างไร”

ในบรรดาคนตาบอดเหล่านั้น คนที่ใช้มือจับงวงช้าง จึงรีบกราบทูลว่า

“องค์ราชา รูปร่างของช้างเหมือนเชือก”

คนที่จับงาก็กราบทูลว่า “องค์ราชา ช้างนั้นเหมือนท่อนไม้สั้น”

คนที่จับหูช้างก็กราบทูลว่า “องค์ราชา ช้างนั้นเหมือนบั้งก็³⁴”

คนที่จับหัวช้างก็กราบทูลว่า “องค์ราชา ช้างนั้นเหมือนกระบูกไห”

คนที่จับคอช้างก็กราบทูลว่า “องค์ราชา ช้างนั้นเหมือนคานบ้าน”

คนที่จับหลังช้างก็กราบทูลว่า “องค์ราชา ช้างนั้นเหมือนอกไก่³⁵ ของบ้าน”

คนที่จับท้องช้างก็กราบทูลว่า “องค์ราชา ช้างนั้นเหมือนตะกร้าอาหาร”

คนที่จับสะโพกช้างก็กราบทูลว่า “องค์ราชา ช้างนั้นเหมือนต้นไม้”

คนที่จับเท้าช้างก็กราบทูลว่า “องค์ราชา ช้างนั้นเหมือนโกร่ง³⁶ บดยา”

คนที่จับหางช้างก็กราบทูลว่า “องค์ราชา ช้างนั้นเหมือนไม้กวาด”

คนตาบอดต่างก็กราบทูลตอบคำตอบของตนแล้วว่า

“องค์ราชา ช้างนั้นเป็นเช่นนี้” “องค์ราชา ช้างนั้นเป็นเช่นนี้”

แล้วต่างก็กราบทูลอีกว่า “องค์ราชา หม่อมฉันทราบว่าช้างเป็นเช่นนี้”

ในเวลานั้น พระราชาจึงทรงตรัสแก่เหล่าคนตาบอดว่า

“พวกท่านต่างก็ไม่รู้ว่า ไซ้ช้างหรือไม่ใช่ช้าง แล้วจะรู้ได้อย่างไรว่า ที่แท้แล้วนั้น ช้างเป็นเช่นไร”

คนตาบอดจึงต่างยื่นกรานในคำตอบของตน ต่างโต้เถียงกัน ต่างใช้มือปิดบังส่วนของตน ต่างก็ทักท้วงกัน ต่างก็ว่ากล่าวคำพูดซึ่งกันและกัน ในเวลานั้นพระราชาจึงเมี้ยนทอดพระเนตรเหล่าคนตาบอดถกเถียงโต้แย้งกัน จึงทรงพระสรวลถูกพระทัยเป็นอย่างยิ่ง

จากนิทานคติธรรมเรื่องนี้ทำให้เกิดสำนวน “盲人摸象 máng rén mō xiàng” ขึ้นและเผยแพร่ไปทั่ว Jiāng Yili และ Luó Zhàohuī (2006: 177-179) ได้วิจารณ์ว่า “นิทานเรื่องนี้เป็นที่แพร่หลายในประเทศจีนอย่างมาก สะท้อนแนวคิดเรื่อง การมองอะไรแต่เพียงด้านเดียว ไม่ทำความเข้าใจหรือมองสิ่งอื่นๆ รอบตัวให้ดี ย่อมทำให้เรามองไม่เห็นตัวตนที่แท้จริงของสิ่งนั้นๆ รวมทั้งในเรื่องทฤษฎีกระบวนการรับรู้ นั้น การพิจารณาแต่ละส่วนย่อย ย่อมทำให้เราพิจารณาถึงส่วนใหญ่ทั้งหมดได้” ส่วนในแง่พุทธศาสนานั้น Zhū Ruímín (2006: 263) เห็นว่า “เหมือนกับการศึกษา

³⁴ บั้งก็ เป็นคำที่มาจากคำจีน แปลว่า เครื่องสานรูปคล้ายเปลือกหอยแครง สำหรับใช้โกยดิน เป็นต้น บั้งก็เรียกว่า บั้งก็ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 676)

³⁵ อกไก่ คือ ไม้เครื่องบนที่พาดเบื่องบนเป็นสันหลังคาเหนือใบดั่ง (ดั่ง คือ เสาเรือนเครื่องสับที่ตั้งอยู่กึ่งกลางบนหลังรอดขึ้นไปรับอกไก่ เรียกว่า เสาดั่ง และเสาที่ดั่งบนชื่อสำหรับรับอกไก่ เรียกว่า ดั่งแขวน) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1363)

³⁶ โกร่ง คือ เครื่องบดยารูปคล้ายครกหรือถ้วย มีสากสำหรับบดให้ละเอียด มีลักษณะนามว่า ไบ หรือภาชนะรูปอย่างกล่อ่ง มีลิ้น ใช้ตำบ่อนเบี้ยสำหรับใส่อี่เปะ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 159)

ธรรมในพระคัมภีร์ ไม่ควรจะศึกษาแค่ส่วนใดส่วนหนึ่ง เรื่องใดเรื่องหนึ่ง แต่ควรจะศึกษาทำความเข้าใจให้หมดทุกส่วนอย่างลึกซึ้ง ถึงจะเข้าถึงหรือบรรลุธรรมได้”

ตัวอย่างประโยค

(71) 由于所见的人或事，就如盲人摸象，摸着了脚，即以为象的样子像柱子。

Yóuyú suǒjiàn de rén huò shì, jiùrú máng rén mō xiàng, mōzháo le jiǎo, jí yǐwéi xiàngde yàngzi xiàng zhùzi.

เนื่องด้วยคนหรือเรื่องที่ได้เห็นมา ก็ราวกับคนตาบอดลูบคลำช้าง ลูบถูกขา ก็นี่กล่าวลักษณะของช้างเหมือนเสา

(鲁迅:《且介亭杂文末编·这也是生活》)

สำนวน “盲人摸象 máng rén mō xiàng” มีความหมายตรงกับสำนวนไทย คือ “ตาบอดคลำช้าง”

ตาบอดคลำช้าง

หมายถึง คนที่รู้อะไรเพียงด้านเดียวหรือนัยเดียว แล้วเข้าใจว่าสิ่งนั้นเป็นอย่างนั้นหรือคิดว่าตนเองรู้จักสิ่งนั้นอย่างแท้จริง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 490)

ตัวอย่างประโยค

(72) ครูยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรใหม่มากพอ เหมือนตาบอดคลำช้างอย่างนี้ จะให้สอนตามหลักสูตรใหม่ได้อย่างไร

(จาก “สำนวนไทย” ของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ)

จะเห็นว่า สำนวน “盲人摸象 máng rén mō xiàng” มีคำที่แฝงความเปรียบอุปมาในสำนวน คือ “คนตาบอด” “ลูบคลำ” และ “ช้าง” เป็นคำปรากฏในคัมภีร์เพื่อยกมาเปรียบเทียบ ส่วนสำนวนไทย “ตาบอดคลำช้าง” ก็ใช้คำเปรียบอุปมาเดียวกับสำนวนจีนทุกคำ คือ “ตาบอด” “คลำ” และ “ช้าง” ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้มีการใช้คำเปรียบอุปมาที่เหมือนกันในการถ่ายทอดความหมาย

3) 骨瘦如柴 gǔ shòu rú chái

กระดูก ผอม เหมือน ไม้ฟัน

หมายถึง ร่างกายซูบผอมลงอย่างมาก

ที่มา ส่วนวนนี้มาจากหนังสือวรรณคดีลำนำบรรยายในสมัยราชวงศ์ถังเรื่อง 《敦煌变文集》 (Dūnhuáng biànwénjí) บันทึกเรื่องเล่านิทานเกี่ยวกับพุทธศาสนาไว้เรื่องหนึ่ง คือ “วิมลเกียรติคุณเทสสูตร” (《维摩诘所说经》 Wéimójié suǒshuōjīng หรือ Vimalakirtinirdesha sutra สำหรับชื่อที่ปรากฏใน 《敦煌变文集》 (Dūnhuáng biànwénjí) จะใช้ว่า “维摩诘经讲经文 Wéimójié jīng jiǎng jīngwén”) ของพุทธศาสนาฝ่ายอู๋ตุนิกาย พระสูตรนี้มีการแปลจากภาษาจีนซึ่งเป็นฉบับของพระกุมารชีพมาเป็นภาษาไทยโดย เสถียร โพธิ์นันทะ (2516) ซึ่งกล่าวถึงความสำคัญของพระสูตรไว้ว่า

พระสูตรนี้มีกำเนิดราวปลายพุทธศตวรรษที่ 5 เมื่อพระนาคาชุนรจนอรรถถามหาปรัชญาปารมิตาสุตระ ก็ได้อ้างข้อความในวิมลเกียรติคุณเทสสูตรนี้หลายตอน เป็นที่น่าเสียดายว่า ต้นฉบับสันสกฤตของพระสูตรนี้ปัจจุบันหายสาบสูญค้นหาไม่พบแม้ในคัมภีร์ ศึกษาสมุจจัย ของพระสันติเทวะ (รจนานในราวพุทธศตวรรษที่ 13) ได้ยกข้อความในพระสูตรนี้มาอ้างไว้มากแห่ง ทำให้เราสามารถเห็นเค้าโครงพระสูตรนี้ในรูปภาษาสันสกฤตแต่ก็มีใช้พระสูตรนี้ทั้งสูตร อย่าง ไรก็ดี เป็นโชคดีของวรรณคดีพระพุทธานุภาพานที่ให้มีผู้แปลถ่ายทอดรักษาไว้ในพากย์จีนพากย์เบ็ดครั้งบูรณกาล เฉพาะวิมลเกียรติคุณเทสสูตรในพากย์จีนแปลกันไว้ถึง 7 ส่วนวนด้วยกัน แต่ที่เหลือตกทอดมาถึงปัจจุบันเพียง 3 ส่วนวนเท่านั้น...ข้าพเจ้าได้อ้อเอาฉบับแปลของพระกุมารชีพ (พุทธศตวรรษที่ 9) เป็นปัทมฐาน เพราะท่านแปลด้วยส่วนวนโวหารไพเราะ จนถือกันว่าเป็นวรรณคดีจีนชั้นสูง (2516: ๖-๗)

พระสูตรนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับคฤหบดีวิมลเกียรติ (Vimalakirti หรือ วิมลเกียรติโพธิสัตว์) “ผู้มีปัญญาแตกฉานในทางธรรม เป็นผู้รอบรู้ในอุบายโกศลวิธี และมีมหาปณิธานอันสำเร็จแล้ว (หมายถึง ได้บรรลุนิพพานแห่งโพธิสัตว์แล้ว) เป็นที่เคารพนับถือของพระสาวกทั้งหลายตลอดจนทวยเทพทั้งปวง และเนื่องด้วยคฤหบดีวิมลเกียรติมีความต้องการจะโปรดสรรพสัตว์ จึงได้เข้ามาตั้งเลศสถานอยู่ที่กรุงเวสาลี” (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2516: 13-14)

ส่วนวน “骨瘦如柴 gǔ shòu rú chái” มาจากเหตุการณ์ตอนหนึ่งในพระสูตร ในปริเฉทที่ 2 ที่ชื่อว่า “อุปายโกศลวรรค” มีบรรยายว่า เมื่อครั้งคฤหบดีวิมลเกียรติออกอุบายอ้างว่าป่วย เพื่อจะใช้โอกาสนั้นแนะนำอบรมสั่งสอนผู้คนที่เข้าถึงสังขารได้โดยง่าย บรรดาผู้คนทั้งหลายต่างมาเยี่ยมไข้ถึงคฤหาสน์ คฤหบดีวิมลเกียรติจึงใช้โอกาสนั้นแสดงธรรม โดยได้บรรยายถึงลักษณะอาการป่วย ความไม่เที่ยงของสังขาร และอุปมาร่างกายเหมือนสิ่งต่างๆ ที่ไม่เที่ยง ในฉบับแปลภาษาไทย เสถียร โพธิ์นันทะแปลส่วนอุปมานี้ แล้วใช้เครื่องหมาย “ฯลฯ” ต่อท้ายส่วนอุปมา ท่านได้อธิบายไว้ในส่วนกลาบท (2516: ๗) แล้วว่า เครื่องหมาย “ฯลฯ” นี้หมายถึง “บางตอนได้ย่อตัดรัดความ” ดังนั้นจึงไม่มีปรากฏความอุปมาที่ว่า “กระดูกผอมเหมือนไม้ฟัน (骨瘦如柴 gǔ shòu rú chái)” ในฉบับแปลภาษาไทย ส่วนในฉบับภาษาจีนที่ปรากฏใน 《敦煌变文集》 (Dūnhuáng

biànwénjí) มีบรรยายว่า “เมื่อครั้งมีกำลังก็เหมือนตั้งราชสีห์ แต่มาวันนี้กระดูกพอมเหมือนไม้ฟืน” ดังนั้นประโยคจากนิทานเรื่อง “วิมลเกียรติคุณเทสสุตร” จึงกลายมาเป็นสำนวน “骨瘦如柴 gǔ shòu rú chái” ในภายหลัง

ตัวอย่างประโยค

(73) 对于这个骨瘦如柴的病人，她的心中滋生着一种崇高和无私的友爱。

Duìyú zhège gǔshòurúcháí de bìngrén, tāde xīnzhōng zīshēng zhe yīzhǒng chónggāo hé wúsī de yǒu'ài.

สำหรับคนป่วยที่กระดูกพอมเหมือนไม้ฟืนคนนี้ ในใจของเธอก่อเกิดไมตรีจิตที่สูงส่งและไม่เห็นแก่ตัวขึ้นมา

(杨沫: 《青春之歌》二部二十六章)

สำนวน “骨瘦如柴 gǔ shòu rú chái” มีความหมายตรงกับสำนวนไทย คือ “พอมราวกับไม้เสียบผี” หรือ “พอมเหมือนไม้เสียบผี” และ “พอมเป็นกึ่งแห้ง”

พอมราวกับไม้เสียบผี หรือ พอมเหมือนไม้เสียบผี

หมายถึง พอมมาก พอมแห้งจนหนังติดกระดูก (เอกรัตน์ อุดมพร, 2554: 133)

พอมเป็นกึ่งแห้ง

หมายถึง พอมมาก (เอกรัตน์ อุดมพร, 2554: 133)

ตัวอย่างประโยค

(74) สมัยก่อนก็กลัวอ้วนเหลือเกิน จะกินอะไรก็ระวังไปหมด อดชะจะพอมเป็นกึ่งแห้ง เยอรมัน

(จาก “หลิวลู่ลม” ของ พงษ์ลดา อิทธิเมฆินทร์)

จะเห็นว่า สำนวน “骨瘦如柴 gǔ shòu rú chái” มีคำที่แฝงความเปรียบอุปมาในสำนวน คือ “กระดูก” “พอม” “เหมือน” และ “ไม้ฟืน” เป็นคำปรากฏในคัมภีร์เพื่อยกมาเปรียบเทียบ ส่วนสำนวนไทย “พอมราวกับไม้เสียบผี” หรือ “พอมเหมือนไม้เสียบผี” และ “พอมเป็นกึ่งแห้ง” ก็ใช้คำเปรียบอุปมาคล้ายกับสำนวนจีน คือ “พอม” “ราวกับ (เหมือนกับ)” และ “ไม้เสียบผี (หรือ กึ่งแห้ง)” ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้มีการใช้คำเปรียบอุปมาที่คล้ายกันในการถ่ายทอดความหมาย

4) 河东狮吼

Hé dōng shī hǒu

แม่น้ำเหลือง ตะวันออก สิงโต คำราม

(คนที่อยู่ทางตะวันออกของแม่น้ำเหลืองแผดเสียงร้องเหมือนสิงโตคำราม)

หมายถึง ภรรยาที่แผดร้องเสียงดังหึงดุสามี และยังหมายถึง สามีที่กลัวภรรยา

ที่มา ลำานวนนี้มีที่มาสองส่วน คือ ส่วนแรกเกี่ยวกับคำว่า “河东 Hé dōng (คนที่อาศัยอยู่ทางตะวันออกของแม่น้ำเหลือง)” ในสมัยก่อนเป็นดินแดนที่อยู่ในมณฑลซานซี (山西 Shānxī) ผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ส่วนใหญ่ใช้นามสกุล “หลิว” (柳 Liǔ) กวีผู้ลือนามในสมัยราชวงศ์ถัง ตู้ฝู่ (杜甫 Dù Fǔ ค.ศ. 712-770) เคยพรรณนาถึงว่า “หญิงสาวผู้อยู่ทางตะวันออกของแม่น้ำเหลืองนั้นเป็นคนสกุลหลิว” (Zhū Ruímín, 2006: 64) ดังนั้นคำว่า “河东 Hé dōng” จึงเป็นคำเรียกแทนคนนามสกุลหลิวในบริเวณนั้น

ในหนังสือชุด 《容斋三笔》 (Róngzhāi sānbǐ แปลว่า “หอบรรจุนุทินที่สาม”) ของ หงไม่ (洪迈 Hóng Mài ค.ศ. 1123-1202) บันทึกเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ศิลปะ วรรณคดี และการเมืองการปกครองในสมัยราชวงศ์ซ่ง ในเล่มที่ 3 ของหนังสือชุดนี้มีตำนานเล่าถึง “สิงโตคำรามแห่งฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเหลือง” ว่า “มีอุบาสกผู้เลื่อมใสในพุทธศาสนาคนหนึ่งชื่อว่า เฉินเจ้า (陈慥 Chén Zào) ได้แต่งภรรยาจากสกุลหลิวมา แต่ภรรยาเป็นคนที่โมโหหึงรุนแรงมาก วันหนึ่งเฉินเจ้าจัดงานเลี้ยงเชิญแขกมากมายมาที่บ้าน จึงไม่มีเวลามาดูแลภรรยา ภรรยาโมโหหึงอย่างมาก ตะโกนคำทอสามี และใช้ท่อนไม้ฟาดไปทั่วผนังห้อง เฉินเจ้าเกรงกลัวภรรยา บรรดาแขกตกใจจนแยกย้ายกันกลับหมด จนเป็นที่เล่าลือกันไปทั่วว่าภรรยาของเฉินเจ้าผู้นี้แผดเสียงร้องเหมือนสิงโตคำราม” (Wáng Xīngguó, 2011: 489-490)

สำหรับที่มาในส่วนที่สองนั้นเกี่ยวกับคำว่า “狮吼 shī hǒu” หรือ “狮子吼 shīzi hǒu” แปลว่า “สิงโตคำราม” เดิมเป็นศัพท์ทางพุทธศาสนาปรากฏในคัมภีร์ทางฝ่ายอุตรนิกายหลายเล่ม เช่น “ลลิตวิสตรสูตร (Lalitavistara sutra หรือ ไวปุลยสูตร)” เป็นคัมภีร์พุทธประวัติฝ่ายอุตรนิกายที่สำคัญมากเล่มหนึ่ง หรือใน “วิมลเกียรตินิเทศสูตร” ปริเฉทที่ 1 พระพุทธเกษตรวรรค หรือใน “พระสูตรมหาปริณิรวาณสูตร” เล่มที่ 27 หรือในวรรณคดีลำนับร้อย “《敦煌变文集》 Dūnhuáng biànwénjí” เป็นต้น คำว่า “狮吼 shī hǒu” มีความหมายทางพุทธศาสนาว่า “เหมือนดังพุทธานุภาพในการเผยแผ่ศาสนาไพศาลออกไปไม่สิ้นสุด” (Chén Yùdōng, 2005: 444) ดังความที่ปรากฏใน “วิมลเกียรตินิเทศสูตร” ปริเฉทที่ 1 พระพุทธเกษตรวรรคว่า “ทรงแสดงธรรมอย่างองอาจ คุราชสีห์คำรามก้อง” การเปรียบพระพุทธรูปเจ้าเหมือนดังราชสีห์มีปรากฏในพุทธจริตฉบับภาษาจีนที่รวมอยู่ในหนังสือชุด **The Sacred Books of the East** หลายตอนเช่นกัน ดังตอนที่เคยกล่าวถึงในเล่มที่ 49 ตอนพระพุทธองค์ทรงประสูติแล้วว่า “ทรงย่างก้าวดังราชสีห์แลทอดพระเนตรรอบทิศทั้งสี่” การเปรียบพระพุทธรูปเจ้าเหมือนดังราชสีห์หรือสิงโตจึงมิให้เห็นอยู่ทั้ง

ในคัมภีร์จีนหรือฉบับแปลภาษาอังกฤษด้วย ดังนั้นการเปรียบเสียงสิงโตคำรามจึงหมายถึง การแสดงพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้า

Zhū Ruímín (2006: 65) เห็นว่า “สำนวน ‘河东狮吼 Hé dōng shī hǒu’ มีที่มาจากทั้งสองส่วนข้างต้น ส่วนที่หมายถึง ‘แผดเสียงร้องเหมือนสิงโตคำราม’ เดิมมีนัยของ ‘การประกาศศาสนาให้ก้องทั่ว’ แต่เมื่อภายหลังนำมาใช้กับตำนานเรื่อง ‘สาวสกุลหลิว’ ความหมายจึงเปลี่ยนแปลงไปในทางลบกลายเป็น ‘ภรรยาที่แผดร้องเสียงดังหึงคูสามี’ หรือ ‘สามีที่กลัวเกรงภรรยา’ แทนในปัจจุบัน”

ตัวอย่างประโยค

(75) 太太们住的地方，怎么叫百狮楼，莫非‘河东狮吼’这句话，他都不懂。

Tàitaimen zhùde dìfāng, zěnmē jiào bǎi shīlóu, mòfēi ,Hédōng shīhǒu“ zhèjù huà, tā dōu bùdǒng.

สถานที่ที่เหล่านายหญิงอาศัยอยู่ ทำไมถึงเรียกว่าหอร้อยราชสีห์ หรือว่าแม้แต่ประโยค “คนที่อยู่ทางตะวันออกของแม่น้ำเหลืองแผดเสียงร้องเหมือนสิงโตคำราม” นี้ เขาก็ไม่เข้าใจ

(高阳:《红顶商人胡雪岩》)

สำนวน “河东狮吼 Hé dōng shī hǒu” มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “คูเหมือนเสือ” “เสือหลายห้าง ช้างหลายโรง” และ “แม่นั่งภาวนา”

คูเหมือนเสือ

หมายถึง แผดเสียงร้องคูดังเหมือนเสียงเสือ เสียงดังมาก คูมาก (เอกรัตน์ อุดมพร, 2554: 79)

เสือหลายห้าง ช้างหลายโรง

หมายถึง คนที่แสดงกิริยาจากส่งเสียงอะอะตึงตึง โครมคราม กิริยาลูกคนไม่เรียบร้อย (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 596-597)

แม่นั่งภาวนา

หมายถึง ภรรยาที่บ่นว่าสามีตลอดทั้งวัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 923)

ตัวอย่างประโยค

(76) คุณี่ถ้าคุณแล้ว เป็นใครคงไม่อยากแต่งงานมีลูกเมียกับเขาเลย กลัวมีเมียคูเหมือนเสือนะ
ติ

(ดัดแปลงจาก “กินคืออยู่ดีแบบอปรียา” ของ อปรียา หุ่นศาสตร์)

จะเห็นว่า สำนวน “河东狮吼 Hé dōng shī hǒu” มีคำที่แฝงความเปรียบอุปมาและคำทางพุทธศาสนาปรากฏในสำนวน คือ “狮吼 shī hǒu สิงโตคำราม” ส่วนสำนวนไทย “ดูเหมือนเสือ” และ “เสือหลายหาง ช้างหลายโรง” ก็ใช้คำเปรียบอุปมาคล้ายกับสำนวนจีน คือ “เสือ (ดู)” ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้มีการใช้คำเปรียบอุปมาที่คล้ายกันในการถ่ายทอดความหมาย

5) 大肚子弥勒佛
dà dù zi mí lè fó

ใหญ่ ท้อง พระศรีอริยเมตไตรย³⁷

(พระศรีอริยเมตไตรยพุงใหญ่)

หมายถึง คนที่มีรูปร่างอ้วนลงพุง พุงพลุ้ย พุงโต เปรียบคนที่กินจุหรือเจริญอาหารมาก ที่มา สำนวนนี้มาจากเรื่องเล่าในสมัยยุค 5 ราชวงศ์ 10 แคว้น (五代十国 Wǔdài shí guó) กล่าวกันว่าในสมัยราชวงศ์เหลียงยุคหลัง (后梁 Hòu Liáng) มีพระอริยบุคลเกิดขึ้นนามว่า พระชีฉื่อ (契此 Qicǐ ค.ศ. ? - 916) ผู้มีรูปร่างอ้วนพุงโต สะพายถุงย่ามมาบิณฑบาตในเมืองอยู่เสมอ (เรียกกันอีกนามหนึ่งว่า “布袋和尚 Bùdài héshang” แปลว่า “พระถุงย่าม”) ในหนังสือประวัติศาสตร์พุทธศาสนาชุด 《宋高僧传》(Sòng gāosēng zhuàn แปลว่า “ชีวประวัติพระมหาสมณเจ้าแห่งราชวงศ์ซ่ง”) พระจ้านหนิง (赞宁 Zànníng ค.ศ. 919-1001) สมัยราชวงศ์ซ่งเป็นผู้รวบรวมไว้มีทั้งหมด 30 เล่ม เล่มที่ 21 มีบันทึกว่า “พระชีฉื่อมีความสามารถในการทำนายทายทักดวงชะตา ฝนฟ้าอากาศต่างๆ ได้ถูกต้องแม่นยำมาก ในยามก่อนที่ท่านจะมรณภาพ ได้กล่าวบทกลอนปริศนาธรรมซึ่งมีคำว่า “弥勒 Mílè (เมตไตรย)” ในบทนั้นด้วย บทกลอนปริศนาธรรมมีความว่า “เมตไตรยจริงแท้พระเมตไตรย แบ่งกายมานับโกฏิแสน แสดงแต่ชนทั่วทุกแดน แต่เหล่าตนเองเล่าที่ไม่เห็น” ดังนั้นจึงคิดกันว่าท่านต้องเป็นพระเมตไตรยลงมาโปรดสัตว์โลกเป็นแน่” (Chén Yùdōng, 2005: 415) หลังจากพระชีฉื่อมรณภาพแล้ว รูปสักการะของพระศรีอริยเมตไตรยหรือพระเมตไตรยในปัจจุบันจึงมาจากรูปลักษณะของพระชีฉื่อนั่นเอง

³⁷ 弥勒佛 Mílèfó (ภาษาสันสกฤตเขียนว่า Maitreya) คือ พระศรีอริยเมตไตรย หรือ พระเมตไตรย เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต การที่ชาวจีนเข้าใจว่าท่านมีลักษณะอ้วนพุงโตนั้น มีเรื่องเล่าว่า “ในสมัยยุค 5 ราชวงศ์ มีพระรูปหนึ่งชื่อ ชีฉื่อ หรือเรียกกันว่า พระผู้สะพายถุงย่าม พระชีฉื่อมีรูปร่างอ้วนพุงโต แต่งกายไม่รัดกุมเรียบร้อย และมีเด็กๆ ติดตามไปด้วยอยู่เสมอ เพราะท่านมีเมตตาแจกของจากถุงย่ามอยู่เรื่อยๆ เมื่อก่อนที่ท่านจะมรณภาพ ได้กล่าวปริศนาธรรมเอาไว้ ทำให้เชื่อกันว่า เป็นการมาโปรดสัตว์ของพระเมตไตรยในรูปลักษณะของพระชีฉื่อ ทางอุดรนิทายถือว่าพระเมตไตรยเป็น 1 ใน 8 พระโพธิสัตว์องค์สำคัญ เรียกว่า พระโพธิสัตว์เมตไตรย (弥勒菩萨 Mílè púsà) ซึ่งจะอุบัติเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต” (Chén Guānshèng and Lǐ Péizhū, 2005: 207) ดังนั้นรูปสักการะของพระเมตไตรยจึงมีลักษณะตามรูปลักษณะของพระชีฉื่อ ในภายหลังมีผู้เข้าใจผิดคิดว่า 弥勒佛 Mílèfó หรือพระเมตไตรยนั้น คือ พระสังข์กระเจา (หรือ พระกัจจาย์ หรือ พระมหากัจจายนะเถระ) ผู้เป็นพระอรหันต์สาวกของพระพุทธเจ้า มีรูปลักษณะงดงามดุคล้ายพระพุทธองค์ จึงทำให้เกิดการเข้าใจผิดอยู่ตลอด ท่านจึงได้อธิษฐานจิตให้ร่างกายเปลี่ยนแปลงรูปลักษณะไป กลายเป็นไม่สูงสง่า อ้วน พุงโต ดังจะเห็นได้จากรูปสักการะของท่านในปัจจุบัน ซึ่งรูปสักการะของพระเมตไตรยและพระสังข์กระเจานั้น จะต่างกันตรงศิลปกรรมในการสร้าง เช่น การห่มจีวร โบหน้า หรือ มีเด็กๆ รายรอบ เป็นต้น

Zhū Ruimín (2006: 288) เห็นว่า “หลักฐานที่พบได้เร็วที่สุดคือ พระพุทธรูปพระเมตไตรย ที่อิงลักษณะของพระซื่อซื่อซึ่งสร้างขึ้นมาครั้งแรก ประดิษฐานอยู่ภายในถ้ำหินแห่งยอดเขาบินเมือง หังโจว (杭州飞来峰石窟 Hángzhōu Fēiláifēng shíkū) มีลักษณะคือ เป็นพระพุทธรูปที่มีรูปร่างอ้วนใหญ่ ศีรษะล้านใบหูใหญ่ ห่มจีวรแบบเปิดหน้าอกและท้องนูนใหญ่ หน้าตาคิ้มแย้มและนั่งเหยียดเท้า จากลักษณะของพระพุทธรูปพระเมตไตรยที่พบนี้ ทำให้ประชาชนเรียกเล่นกันว่า “พระเมตไตรยพุงใหญ่” ภายหลังจึงกลายมาเป็นสำนวน “大肚子弥勒佛 dà dù zi Mí lè fó” ในที่สุด

ตัวอย่างประโยค

(77) 我也喜欢那种腰身细的佛像，不知道从什么时候起，就都是大肚子弥勒佛了。

Wǒ yě xǐhuan nàzhǒng yāoshēn xìde fóxiàng, bù zhīdào cóng shénme shíhou qǐ, jiù dōushì dàdùzi Mí lè fó le.

ฉันก็ชอบพระพุทธรูปที่มีรอบเอวเล็กบางแบบนั้นด้วย ไม่รู้ว่าตั้งแต่เมื่อไรกันที่เริ่มล้วนเป็นพระศรีอริยเมตไตรยพุงใหญ่แล้ว

(张爱玲: 《小团圆》)

สำนวน “大肚子弥勒佛 dà dù zi Mí lè fó” มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “ท้องอู้งพุงกระสอบ” “พุงกาง” และ “อ้วนเป็นตุ่ม” หรือ “อ้วนเป็นหมูตอน” หรือ “อ้วนเหมือนหมู”

ท้องอู้งพุงกระสอบ

หมายถึง ท้องใหญ่หรือพุงใหญ่ หรือหมายถึง กินข้าวจุ (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 261)

พุงกาง

หมายถึง กินจุมาก ท้องมีขนาดใหญ่ออกมา เช่น กินจนพุงกาง (บุญศิริ สุวรรณเพ็ชร, 2539: 141)

อ้วนเป็นตุ่ม หรือ อ้วนเป็นหมูตอน หรือ อ้วนเหมือนหมู

หมายถึง มีรูปร่างอ้วน เจ้านื้อ มีเนื้อมาก อ้วนกลม อ้วนอ้าย หรือคนอ้วนมีเนื้อมากอย่างหมูตอน (เอกรัตน์ อุดมพร, 2554: 239)

ตัวอย่างประโยค

(78) คนพวกนี้กินอย่างฉันทันเมื่อไรล่ะ เป็นพวกท้องอู้งพุงกระสอบทั้งนั้น ไล่ลงไปเท่าไรๆ ไม่มีเต็ม ถึงได้ยากจนจนนัก จนเพราะกินนี้แหละ

(ดัดแปลงจาก “ผู้กองขอดรัก” ของ นงไฉน ปริญญาธวัช)

จะเห็นว่า ส่วนวน “大肚子弥勒佛 dà dù zi mí lè fó” มีคำที่แฝงความเปรียบอุปมา และคำทางพุทธศาสนาปรากฏในส่วนวน คือ “弥勒佛 mí lè fó พระศรีอริยเมตไตรย” และ “พุทใหญ่” ส่วนส่วนวนไทย “ห้องยั้งพุทกระสอบ” “พุทกาง” และ “อ้วนเป็นตุ่ม” หรือ “อ้วนเป็นหมูตอน” หรือ “อ้วนเหมือนหมู” ก็ใช้คำเปรียบอุปมาคล้ายกับส่วนวนจีน คือ “ห้องยั้ง (พุทกาง)” และ “ตุ่ม (หมูอ้วน)” ดังนั้นส่วนวนจีนและส่วนวนไทยนี้มีการใช้คำเปรียบอุปมาที่คล้ายกันในการถ่ายทอดความหมาย

6) 万家生佛

wàn jiā shēng fó

หมื่น บ้าน เกิด (มีชีวิต) พระ

(พระมีชีวิตของหมื่นบ้าน (ทุกบ้าน))

หมายถึง ขุนนางหรือข้าราชการผู้เป็นที่รักของประชาชนมากมาย หรือคนที่ได้รับความเคารพรักจากผู้คนมากมาย

ที่มา ส่วนวนนี้มาจากเรื่องเล่าสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ เกี่ยวกับพระอริยบุคคลผู้มีชื่อเสียงมากรูปหนึ่งนามว่า พระเต้าจี (道济 Dàoji ค.ศ. 1148-1209) หรือเป็นที่รู้จักกันทั่วไปอีกนามหนึ่งว่า พระจี้กง (济公 Jigōng) ตามบันทึกในหนังสือชุด 《净慈寺志》 (Jingcisi zhi แปลว่า “บันทึกแห่งวัดจิ่งฉือ”) เล่มที่ 10 บันทึกเรื่องเกี่ยวกับพระจี้กงไว้ว่า “พระจี้กงเป็นพระรูปงาม มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด นุ่งห่มจีวรชั้นเดียวหลุดรูดกางเกงขาด มักจำวัดตอนกลางวัน ไม่รักษาศีลสิกขาบทใดๆ ดิถกการฉันทสุราและเนื้อสัตว์ พอเมาแล้วก็ชอบเล่นสนุกสนานกับเด็กๆ ตามร่องน้ำหรือทางน้ำทั่วไป มีบุคลิกท่าทางเหมือนคนสติไม่ดี จึงถูกเรียกว่า “พระจี้ผู้พินเพื่อน” ภายหลังถูกขับออกจากวัดหลังหยิ่น (灵隐寺 Língyǐn Sì) จึงมาจำพรรษาที่วัดจิ่งฉือ ทุกครั้งที่ท่านเขียนอรรถาธิบายต่างๆ ก็จะเป็นที่โจษจันเลื่องลือไปทั่ว หลังจากพระจี้กงมรณภาพแล้ว จึงได้รับการยกย่องว่าเป็นหนึ่งในสิบแปดพระอรหันต์มาจุติบนโลก คือ พระอรหันต์เสียดง (降龙罗汉 Xiánghóng luóhàn หรือ อรหันต์ปราบมังกร)³⁸ คนทั่วไปจึงเรียกขานกันว่า “พระพุทผู้มีชีวิตจี้กง” (济公活佛 Jigōng huófó หรือ 活佛济公 Huófó Jigōng)” (Chén Yùdōng, 2005: 584)

เรื่องราวของพระจี้กงเป็นที่เคารพนับถือ จนนำมาเขียนเป็นนิยาย และสร้างเป็นภาพยนตร์มากมาย “จะเห็นได้จากนิยายเรื่องยาวชื่อดังของ กัวเสี่ยวถิง (郭小亭 Guō Xiǎotíng) สมัยราชวงศ์ซ่งเรื่อง “ตำนานพระจี้กง” ซึ่งอาศัยเรื่องราวของพระจี้กงที่ผู้คนขนานนามกันว่า “พระพุทผู้มีชีวิตจี้กง” มาดำเนินเรื่องที่มีทั้งเรื่องราวความมหัศจรรย์และอิทธิฤทธิ์ต่างๆ จนได้รับความนิยม

³⁸ พระอรหันต์เสียดง ในพุทธศาสนาอุดรนิคายสายจีนนั้น คือ พระอรหันต์องค์ที่ 17 จากพระอรหันต์ทั้ง 18 องค์ บ้างก็ว่ามีพระนามว่า พระนันทิมิตร บ้างก็ว่าคือ พระมหากัสสปะ

อย่างมาก และสร้างเป็นภาพยนตร์ในภายหลังด้วย” (Zhū Ruímín, 2006: 304) ดังนั้นคำว่า “พระพุทธผู้มีชีวิต” จึงมาจากตำนานของพระจิ้งซึ่งแพร่หลายไปทั่ว คำว่า “พระพุทธผู้มีชีวิต” หรือ “พระมีชีวิต” เรียกได้ทั้ง “活佛 huó fó” หรือ “生佛 shēng fó” เป็นคำยกย่องพระมหาสมณเจ้าผู้เป็นที่เคารพรักอย่างสูง จึงเกิดสำนวน “万家生佛 wàn jiā shēng fó” เปรียบว่า ผู้ที่เป็นที่เคารพรักของทุกคนก็เหมือนกับ “พระผู้มีชีวิตของทุกบ้าน” เป็นที่เคารพรักดังเช่นตำนานของพระจิ้ง

ตัวอย่างประโยค

(79) 郭大侠保境安民，真是万家生佛，小人能为郭大侠稍效微劳，那是磕头去求也求不来的。

Guō dàxiá bǎojiàng ānmín, zhēnshì wànjiāshēngfó, xiǎorén néng wéi Guō dàxiá shāoxiào wēiláo, nàshì kētóu qùqiú yě qiúbùlái de.

จอมยุทธกักรักษาความสงบปกป้องประชา เป็นพระมีชีวิตของหมื่นบ้านโดยแท้ หากข้าน้อยสามารถอุทิศตนรับใช้จอมยุทธกักรได้แม้เพียงน้อย นั้นเป็นสิ่งที่โจกศิระขอ (รับใช้) ก็ยังขอไม่ได้เลย

(金庸:《神雕侠侣》)

สำนวน “万家生佛 wàn jiā shēng fó” มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “พระ” “พ่อพระ” หรือ “พระในวิหาร”

พระ หรือ พ่อพระ หรือ พระในวิหาร

หมายถึง ผู้มีเมตตากรุณา เยือกเย็น ทรงคุณงามความดี และเป็นที่พึ่งพิงเคารพรักจากคนทั่วไป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 809, ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 384)

ตัวอย่างประโยค

(80) เขาเป็นพ่อพระของคนจน ถึงขณะนี้ทุกคนในโลกคงจะรู้จักชื่อของเขาแล้ว เจ้าของรางวัลโนเบลเพื่อสันติภาพปีนี้

(ดัดแปลงจาก “รวมคอลัมน์ของกบแจะ นิตยสารคิฉัน” ของ กบแจะ)

จะเห็นว่า สำนวน “万家生佛 wàn jiā shēng fó” มีคำที่แฝงความเปรียบอุปมาและคำทางพุทธศาสนาปรากฏในสำนวน คือ “佛 fó พระ” ส่วนสำนวนไทย “พระ” “พ่อพระ” หรือ “พระในวิหาร” ก็ใช้คำทางพุทธศาสนาเหมือนกับสำนวนจีน คือ “พระ” ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้มีการใช้คำทางพุทธศาสนาเหมือนกันในการถ่ายทอดความหมาย

7) 求人不如求己

qiú rén bù rú qiú jǐ

ขอร้อง คนอื่น ไม่ เทียบ ขอร้อง ตัวเอง

(ขอร้องคนอื่นสู้ขอร้องตัวเองไม่ได้)

หมายถึง ขอร้องคนอื่นให้ช่วยเหลือ สู้ตัวเองพยายามทำเองไม่ได้ คนเป็นที่พึ่งแห่งตน
ที่มา คำนวนนี้มีที่มาสองทาง คือ มาจากเรื่องเล่าสองเรื่อง เรื่องแรกมีบันทึกไว้ใน
หนังสือชุด 《贵耳集》 (Guì'ěrjí แปลว่า “รวมบันทึกใช้หูจ๋า”) ข้าราชการกังวานอี้ (张端义
Zhāng Duānyì) สมัยราชวงศ์ซ่งเป็นผู้รวบรวมไว้มีทั้งหมด 3 เล่ม ในเล่มแรก ปรากฏเรื่องเล่าสมัย
รัชกาลของพระเจ้าซ่งเสี่ยวจง (宋 孝宗 Sòng Xiàozōng ครองราชย์ ค.ศ. 1163-1189) แห่ง
ราชวงศ์ซ่งใต้ เมื่อครั้งพระเจ้าซ่งเสี่ยวจงทรงเสด็จประพาสยังวัดหลงหยิน ทรงตรัสสนทนารธรรม
กับเจ้าอาวาสพระสุย (辉僧 Huīsēng) เรื่องสร้อยประกาศาสมนต์ในพระหัตถ์ของพระโพธิสัตว์
กวนอิม (观 音 菩 萨 Guānyīn púsà หรือพระโพธิสัตว์กวนอิมในพุทธศาสนาฝ่ายอูธรนิกาย
ภาษาสันสกฤตคือ “Avalokiteśvara” หรือพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์) มีความดังนี้

พระเจ้าซ่งเสี่ยวจงตรัสถามว่า “สร้อยประกาศาสมนต์นั้นมีไว้เพื่ออันใด”

พระสุยทูลตอบว่า “มีไว้ทองสวดคัมภีร์พระโพธิสัตว์กวนอิม”

พระเจ้าซ่งเสี่ยวจงจึงตรัสถามอีกว่า “สวดคัมภีร์ของตนเองเพื่ออันใด”

พระสุยจึงกราบทูลว่า “ขอร้องคนอื่นสู้ขอร้องตัวเองไม่ได้”

คำตอบของพระสุยจึงกลายเป็นคำนวน “求人不如求己 qiú rén bù rú qiú jǐ (ขอร้อง
คนอื่นสู้ขอร้องตัวเองไม่ได้)” ดังปรากฏในหนังสือ 《贵耳集》 (Guì'ěrjí) (Zhū Ruimín, 2006:
294) อีกทางหนึ่งมาจากนิทานสุภายิตพื้นบ้านที่เล่าต่อกันมา ไม่ปรากฏที่มา แต่เล่ากันจนแพร่หลาย
ไปทั่ว นิทานสุภายิตนี้มีว่า

ชายคนหนึ่งหลบฝนอยู่ใต้ชายคาบ้าน เห็นพระโพธิสัตว์กวนอิมกำลังเดินกางร่มผ่านมา

ชายคนนี้ก็ถามขึ้นว่า “พระโพธิสัตว์กวนอิมทรงมาโปรดสัตว์สักชนิดเถิด พาลูกไปด้วยสัก
ระยะได้หรือไม่”

พระโพธิสัตว์ก็กล่าวว่า “เราอยู่ในสายฝน เธออยู่ใต้ชายคา และชายคายังไม่มีเม็ดฝนด้วย เธอ
ไม่จำเป็นต้องให้เราไปโปรดหรอก”

ชายคนนี้ก็จึงรีบกระโดดออกมาจากใต้ชายคา ยืนอยู่ท่ามกลางสายฝนแล้วว่า “ตอนนี้ลูกก็อยู่
ในสายฝนแล้ว ควรจะมาโปรดลูกได้แล้วกระมัง”

พระโพธิสัตว์จึงกล่าวว่า “เธออยู่ในสายฝน เราเองก็อยู่ในสายฝน เราไม่เปียกฝน เพราะมีร่ม
เธอเปียกฝน เพราะไม่มีร่ม ไม่ใช่ที่เราโปรดตัวเองได้ แต่เป็นเพราะร่มมาโปรดเรา เธออยากให้มีผู้
มาโปรด ไม่จำเป็นต้องหาเรา ไปหาร่มเองจะดีกว่า”

พอพระโพธิสัตว์กล่าวจบก็จากไป ในวันต่อมา ชายคนนี้ประสบกับเรื่องยากลำบาก จึงรีบ
 รุดไปขอร้องพระโพธิสัตว์ในวัด เมื่อเดินเข้าไปภายในวัด ก็พบบุคคลหนึ่งกำลังกราบไหว้อยู่ตรง
 หน้ารูปปั้นพระโพธิสัตว์กวนอิมเช่นกัน บุคคลนั้นมีรูปร่างหน้าตาคล้ายกับพระโพธิสัตว์กวนอิม
 ราวกับเป็นคนเดียวกัน ไม่คิดกันเลยสักนิด

ชายคนนี้จึงกล่าวถามว่า “ท่านคือพระโพธิสัตว์กวนอิมหรือไม่”

บุคคลนั้นกล่าวตอบว่า “เราคือกวนอิมจริงแท้”

ชายคนนี้จึงถามอีกว่า “ถ้าอย่างนั้นแล้ว ทำไมท่านยังต้องกราบไหว้ตนเองด้วยเล่า”

พระโพธิสัตว์จึงยิ้มตอบว่า “เราเองก็ประสบกับเรื่องยากลำบาก แต่เรารู้ดีว่า ขอร้องคนอื่นผู้
 ขอร้องตัวเองไม่ได้” (Dù Dàníng, 2009: 221)

จากนิทานสุภาษิตนี้ คำตอบของพระโพธิสัตว์กวนอิมที่ว่า “ขอร้องคนอื่นผู้ขอร้องตัวเอง
 ไม่ได้” เล่ากันต่อมาจนกลายเป็นสำนวนที่ใช้กันแพร่หลาย เดิมใช้ในความหมายเรื่องการขอร้อง
 อย่างเดียว คือ “ขอร้องผู้อื่นผู้ขอร้องตัวเองไม่ได้” ภายหลังมีความหมายกว้างขึ้น หมายถึง “ขอให้
 ผู้อื่นช่วยเหลือหรือทำสิ่งใดให้ ผู้ตัวเองพยายามลงมือทำเองไม่ได้”

ที่มาของสำนวนนี้จึงมักจะอ้างอิงเรื่องเล่าทั้งสองเรื่องนี้ ที่จริงยังมีเรื่องเล่าอีกเรื่องที่คล้าย
 กับเรื่องแรกอย่างมาก ต่างกันเพียงชื่อของบุคคลในเรื่องที่ไม่เหมือนกัน ส่วนใหญ่จึงมักยึดเอาเรื่อง
 เล่าที่บันทึกไว้ในหนังสือ 《贵耳集》 (Guì'ěrjī) เป็นหลัก

ตัวอย่างประโยค

(81) 临走以前，他跟我说，要凑两千银子给我。不过，这种乱世，说老
 实话：求人不如求己。

Línzǒu yǐqián, tā gēnwǒ shuō, yàocòu liǎngqiān yínzi gěiwǒ. Búguò,
 zhèzhǒng luànshì, shuō lǎoshíhuà: qiú rén bù rú qiú jǐ.

ก่อนที่จะไป เขาพูดกับฉันว่า จะรวบรวมเงินจำนวนสองพันเหรียญให้ฉัน แต่ว่าในกลี
 ยุคเช่นนี้ พูดตามความจริงแล้ว ขอร้องคนอื่นผู้ขอร้องตัวเองไม่ได้

(高阳：《红顶商人胡雪岩》)

สำนวน “求人不如求己 qiú rén bù rú qiú jǐ” มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย
 คือ “คนเป็นที่พึ่งแห่งตน” และ “พึ่งตัวเอง”

คนเป็นที่พึ่งแห่งตน

หมายถึง การทำสิ่งใดควรจะทำด้วยตัวเองอย่างสุดความสามารถ ก่อนที่จะไปพึ่ง
 พาหรือขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น สำนวนไทยตรงกับภาษาบาลีว่า “อตุตา หิ อตุตโน นาโถ” แปล
 ว่า “คนแลเป็นที่พึ่งของตน” เช่นกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 453, ธรรมรักจิต, 2552: 10)

พึ่งลำแข้งตัวเอง

หมายถึง พึ่งตัวเองได้ ไม่ต้องพึ่งใคร ช่วยตนเอง อาศัยลำแข้งตัวเอง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 840)

ตัวอย่างประโยค

(82) พ่อกับแม่จะสอนเราตลอด ให้เราเป็นคนที่ยึดพึ่งตัวเอง ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน เราต้องฝึกให้ตัวเองอยู่ได้ด้วยตัวเอง

(ดัดแปลงจาก “รวมคอลัมน์ของสุขลัอม นิตยสารพลอยแถมเพชร” ของ สุขลัอม)

จะเห็นว่า สำนวน “求人不如求己 qiú rén bù rú qiú jǐ” มีคำที่แฝงความเปรียบอุปมา คือ “ขอพึ่งตัวเอง” ส่วนสำนวนไทย “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” และ “พึ่งลำแข้งตัวเอง” ก็ใช้คำเปรียบอุปมา คือ “พึ่งตนเอง” และมาจากคำทางพุทธศาสนาภาษาบาลีด้วย ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้มีการใช้คำเปรียบอุปมาคล้ายกันในการถ่ายทอดความหมาย

8) 对牛弹琴

duì niú tán qín

ต่อ วัว คืด พิณ

(คืดพิณให้วัวฟัง)

หมายถึง พูดไม่คู่ผู้ฟัง ใช้คำพูดเฉพาะทางกับคนที่ไม่เชี่ยวชาญ ไม่เหมาะสมกับระดับความเข้าใจของผู้ฟัง ส่วนใหญ่นำมาใช้เสียดสี ประชดประชันผู้ฟังที่โง่เขลาเบาปัญญาไม่รู้อะไรเลย อุปมาว่าไม่มีความรู้แม้แต่น้อย อะไรๆ ก็ไม่รู้

ที่มา สำนวนนี้มาจากสาขกนิยายเรื่องหนึ่งในคัมภีร์ 《理惑论》 (Lǐhuòlùn แปลว่า “หลักการตั้งข้อสงสัย”) ประพันธ์โดย โหมวจื่อ (牟子 Mózǐ ราว ค.ศ. 170 (-189)- ?) ในปลายสมัยราชวงศ์ฮั่นแห่งภาคตะวันออก มีทั้งหมด 37 บท “เป็นคัมภีร์ทางพุทธศาสนาในยุคแรกที่พุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศจีน มีเนื้อหาเกี่ยวกับการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมต่างๆ และผลกระทบที่มีต่อสังคมสมัยนั้น โดยเป็นการถามตอบแก้ข้อสงสัย เผยแพร่การผสมผสานแนวคิดของพุทธศาสนากับลัทธิดั้งเดิม เป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญในการศึกษาศาสนประวัติในสมัยแรกเริ่มที่เผยแพร่เข้ามา” (Chén Yùdōng, 2005: 511) สาขกนิยายเรื่องนี้เล่าต่อกันมาจนเป็นที่แพร่หลายไปทั่ว มีความดังนี้

“นักดนตรีผู้มีชื่อเสียงนามว่า กงหมิงอี้ (公明仪 Gōng Míngyí แห่งแคว้นหลู่ สมัยซุนชิว) เล่นพิณเพลงที่มีดนตรีไพเราะมากเพลงหนึ่งให้วัวฟัง แต่วัวฟังดนตรีอย่างไร ก็ไม่แสดงอาการอะไรออกมาทั้งสิ้น ยังคงก้มหัวกินหญ้าต่อไปอยู่อย่างนั้น ต่อมานักดนตรีจึงได้เปลี่ยนทำนองเพลง

โดยเล่นพิณเป็นเสียงของแมลงที่กำลังบินว่อนไปมา และเสียงร้องเรียกของลูกวัว คราวนี้วัวเกิดความสนใจในเสียงที่ได้ยิน ใบหูชี้ตั้งขึ้นฟังและขยับปากไปมา ให้ความสนใจและทำท่าตั้งใจฟังอย่างยิ่ง จึงสรุปว่า วัวฟังออกและให้ความสนใจแต่เสียงที่รู้จัก หรือคุ้นชินอย่างเสียงของแมลงบินหรือเสียงของลูกวัวร้องเท่านั้น ไม่สามารถเข้าใจหรือสนใจเสียงดนตรีที่ไพเราะอื่นใดได้” (Rèn Jiyù, 2002: 456)

Zhū Ruímín (2006: 102) วิเคราะห์ข้อคิดจากเรื่องว่า “จะพูดเรื่องอะไร ต้องดูผู้ฟังให้ดีเสียก่อนว่า เรื่องที่เราจะพูดนั้นเหมาะสมกับระดับหรือคุณสมบัติของผู้ฟังหรือไม่ ถ้าหากพูดในเรื่องที่ผู้ฟังไม่มีความรู้ใดๆ เลย สารที่จะสื่อถึงผู้ฟังก็ไม่สามารถสื่อไปถึงได้” นอกจากนี้ ภายหลังยังหมายถึงอีกว่า เมื่ออาจารย์ฉานเทศนาธรรม แต่ไม่เข้ากับพื้นฐานของแต่ละคน ทำให้ไม่ได้รับผลตามที่ตั้งใจไว้ หรือเข้าถึงหลักธรรมที่เทศนาอย่างถูกต้องหรือครบถ้วน จึงมักจะยกสาธกนิยายเรื่องนี้มาประกอบเสมอ ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดสำนวน “对牛弹琴 duì niú tán qín” ปรากฏใช้เป็นสำนวนในหนังสือชุด 《续传灯录》(Xùchuán dēnglù แปลว่า “บันทึกการถ่ายทอดประทีปธรรมภาคต่อเนื่อง”) สมัยราชวงศ์หมิง จำนวน 36 เล่ม มีความตอนหนึ่งบันทึกว่า “คิดพิณให้วัวฟัง ก็ไม่เข้าหูวัว” (Rèn Jiyù, 2002: 456) สำนวนนี้จึงกลายเป็นที่แพร่หลายและใช้กันมาอย่างต่อเนื่อง

ตัวอย่างประโยค

(83) 说不上三句话，就开始吵架。他也不沟通，我也觉得与他说话就好像对牛弹琴。

Shuōbùshàng sānjùhuà, jiù kāishǐ chǎojià. Tā yěbù gōutōng, wǒ yě juéde yǔtā shuōhuà jiù hǎoxiàng duìniútánqín.

พูดไม่ถึงสามประโยค ก็เริ่มทะเลาะกัน เขาก็ไม่ยอมรับรู้เข้าใจอะไรทั้งนั้น ฉันเองก็รู้สึกว่าการพูดคุยกับเขาก็เหมือนกับคิดพิณให้วัวฟัง

(梁鸿: 《中国在梁庄》)

สำนวน “对牛弹琴 duì niú tán qín” มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “สื่อให้ควายฟัง” หรือ “เทศน์ตามเนื้อผ้า”

สื่อให้ควายฟัง

หมายถึง สั่งสอนแนะนำคน โง่มักไม่ได้ผล เสียเวลาเปล่า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1236)

เทศน์ตามเนื้อผ้า

หมายถึง จะพูดหรือสั่งสอนใครก็พูดเรื่อยไปตามตำราหรือแบบแผน ไม่มีการดัดแปลงให้เข้ากับคนฟังหรือให้เหมาะสมกับกาลเทศะ จึงย่อมจะมีผู้ฟังบางคนไม่เข้าใจก็ได้ เช่น จะพูดอะไรให้

คนทุกๆ ไปฟัง ก็เอาหลักวิชามาพูด ไม่คิดถึงว่าคนธรรมดาทุกๆ ไป จะฟังเข้าใจหรือไม่ หรือจะทำอะไรก็อ้างธรรมเนียมอย่างนั้นอย่างนี้เป็นที่ตั้ง ไม่ผ่อนผันสั้นยาวดูว่าจะสมควรหรือไม่อย่างไร (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 271)

ตัวอย่างประโยค

(84) อย่าไปสี่ซอให้ควายฟังเลยคุณ เขาอยากจะทำอะไรก็ปล่อยให้เขาทำไปเถอะ ไม่ต้องไปแนะนำอะไรเขาหรอก โทๆ ด้วยกันแล้ว

(จาก “สำนวนไทย” ของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ)

จะเห็นว่า สำนวน “对牛弹琴 duì niú tán qín” มีคำที่แฝงความเปรียบอุปมา คือ “คิดพิณ” และ “ให้วัว (ฟัง)” ส่วนสำนวนไทย “สี่ซอให้ควายฟัง” ก็ใช้คำเปรียบอุปมา คือ “สี่ซอ” และ “ให้ควายฟัง” หรือสำนวน “เทศน์ตามเนื้อผ้า” ก็มีคำทางพุทธศาสนา คือ “เทศน์” ปรากฏใช้ด้วย ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยนี้มีการใช้คำเปรียบอุปมาคล้ายกันในการถ่ายทอดความหมาย

โดยสรุปคือ พุทธศาสนาฝ่ายอุตรนิกายสายจีนส่งอิทธิพลต่อสำนวนจีนอย่างลึกซึ้ง ซึ่งสามารถเห็นได้จากคำหรือกลุ่มคำสำคัญในสำนวน ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดหรือหลักธรรมคำสอน หรือคำเฉพาะทางพุทธศาสนา เช่น “魔 mó (มาร)” “佛 fó (พระ)” “弥勒佛 Mílèfó (พระศรีอริยเมตไตรย)” เป็นต้น ส่วนสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนจีนทางพุทธศาสนาก็มีการใช้คำทางพุทธศาสนาทั้งที่เหมือนกันและต่างกัน ทั้งนี้คำที่นำมาเปรียบอุปมาในสำนวนไทยก็มีทั้งที่เหมือนกันและต่างกับคำที่ปรากฏในสำนวนจีนทางพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน ดังนั้นจากการศึกษาวิเคราะห์สำนวนทั้ง 42 สำนวน สามารถสรุปผลเป็นตัวเลขในเชิงสถิติได้ ดังนี้

1. สำนวนจีนทางพุทธศาสนาและสำนวนไทย มีการใช้คำทางพุทธศาสนาที่เหมือนกันหรือที่มีความหมายเดียวกันจำนวนทั้งสิ้น 11 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 26.19 เช่น การใช้คำว่า “มาร” “ทุกข์” “เกิด” “แก่” “เจ็บ” “ตาย” “ดี” “ชั่ว” เป็นต้น
2. สำนวนจีนทางพุทธศาสนาและสำนวนไทย มีการใช้คำทางพุทธศาสนาที่ต่างกันหรือที่มีความหมายต่างกันจำนวนทั้งสิ้น 12 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 28.57 เช่น การใช้คำ “พระ” ในภาษาจีนเทียบกับการใช้คำ “จี” หรือ “ผ้าเหลือง” ในภาษาไทย หรือการใช้คำ “ระฆัง” ในสำนวนจีนเทียบกับการใช้คำ “บาตร” ในภาษาไทย เป็นต้น
3. สำนวนจีนมีการใช้คำทางพุทธศาสนาหรือมาจากแนวคิดทางพุทธศาสนา แต่สำนวนไทยไม่มีการใช้คำทางพุทธศาสนาหรือไม่ได้มาจากแนวคิดทางพุทธศาสนาจำนวนทั้ง

สิ้น 19 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 45.24 เช่น สำนวนจีนใช้คำว่า “เลือกพระ” แต่สำนวนไทยใช้คำว่า “เลือกที่รัก (มักที่ชัง)” หรือ สำนวนจีนมีคำว่า “เป็นพระ” และ “ตีระฆัง” แต่สำนวนไทยใช้คำว่า “ขอไปที” และ “คำข้าวสาร (กรอกหม้อ)” เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า จำนวนรวมของสำนวนไทยที่มีการใช้คำทางพุทธศาสนาทั้งที่เหมือนกันและต่างกับกับสำนวนจีนทางพุทธศาสนาปรากฏในข้อ 1 และข้อ 2 คิดเป็นร้อยละ 54.76 ซึ่งมากกว่า สำนวนไทยที่ไม่มีการใช้คำทางพุทธศาสนาในข้อ 3 จึงอาจสรุปได้ว่า ถึงแม้สำนวนไทยที่ใช้นำมาเปรียบเทียบกับสำนวนจีนทางพุทธศาสนาจะเปิดกว้างไม่ได้จำกัดว่าต้องเป็นสำนวนไทยทางพุทธศาสนา แต่เมื่อวิเคราะห์โดยละเอียดก็พบว่า มีสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนจีนทางพุทธศาสนาจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนา หรือได้รับแนวคิดจากพุทธศาสนาเช่นเดียวกับสำนวนจีนที่นำมาเปรียบเทียบนั้น

บทที่ 4

การเปรียบเทียบกลวิธีทางวาทศาสตร์ที่พบในสำนวนจีนทางพุทธศาสนา กับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน

กลวิธีทางวาทศาสตร์ที่มักพบการใช้ในสำนวนมีหลายรูปแบบ เช่น การใช้อุปมาอุปไมย อติพจน์ วิภาษ บุคลาธิษฐาน เป็นต้น พบว่าอุปมาอุปไมยเป็นรูปแบบที่ปรากฏการใช้ในสำนวนมากที่สุด

จากการศึกษาวิจัยสำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย จำนวน 209 สำนวน พบว่าสามารถจำแนกกลวิธีทางวาทศาสตร์ได้เป็น 4 ประเภท คือ การเปรียบเทียบอุปมา (明喻 míngyù) มีจำนวน 6 สำนวน การเปรียบเทียบอุปลักษณ์ (借喻 jièyù) มีจำนวน 86 สำนวน การเปรียบอติพจน์ (夸张 kuā zhāng) มีจำนวน 40 สำนวน และการเปรียบเทียบวิภาษ (对照 duìzhào) มีจำนวน 20 สำนวน นอกจากนี้ยังมีสำนวนอีก 57 สำนวนที่เป็นลักษณะอื่น โดยมากมักเป็นลักษณะการใช้คำหรือโครงสร้างแบบหน่วยขยาย-หน่วยหลัก (偏正结构 piānzhèng jiégòu) เช่น 不可理喻 (bù kě lǐ yù ไม่สามารถใช้เหตุผลอธิบายให้เข้าใจได้) 不可思议 (bù kě sī yì ไม่สามารถคิดพิจารณาให้เข้าใจได้) เป็นต้น หรือเป็นการใช้โครงสร้างแบบกริยา-กรรม (述宾结构 shùbīn jiégòu) เช่น 不知好歹 (bù zhī hǎo dǎi ไม่รู้จักดีเลวหรืออันตราย) เป็นต้น

ในที่นี้จะเน้นศึกษาวิจัยเฉพาะกลวิธีทางวาทศาสตร์ที่พบในสำนวนจีนทางพุทธศาสนา กับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน 4 ประเภทดังกล่าวข้างต้น

4.1 การเปรียบเทียบอุปมาในสำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน

จากการศึกษาสำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทยพบว่ามีสำนวนจีนที่มีการใช้การเปรียบเทียบที่มีโครงสร้าง “สิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบ (อุปมา) + ตัวเชื่อม + สิ่งที่น่ามาเปรียบเทียบ (อุปมา)” จำนวนทั้งหมด 6 สำนวน และตัวเชื่อมที่นำมาใช้ในสำนวนดังกล่าวมีด้วยกัน 3 ตัว คือ “如 (rú เหมือน ดัง)” “(如) 同 ((rú) tóng เหมือนกับ ดังกับ)” และ “若 (ruò เหมือน ดัง)” จำนวนทั้ง 6 สำนวน ได้แก่

骨瘦如柴 gǔ shòu rú chái (กระดูกผอมเหมือนไม้ฟืน)

恍如隔世 huǎng rú gé shì (เปรียบเสมือนโลกที่กั้นห่างกัน)

如影随形 rú yǐng suí xíng (เหมือนเงาตามร่าง)

守口如瓶 shǒu kǒu rú píng (ปิดปากให้เหมือนปากขวดที่ปิดสนิท)

冷若冰霜 lěng ruò bīng shuāng (หนาวเย็นเหมือนน้ำค้างแข็ง) และ

味同嚼蜡 wèi tóng jiǎo là (รสชาติเหมือนกับเคี้ยวเทียน)

1) 骨瘦如柴

gǔ shòu rú chái

กระดูก ผอม เหมือน ไม้พิน

หมายถึง ร่างกายซูบผอมลงอย่างมาก

สำนวนจีน “骨瘦如柴 gǔ shòu rú chái” คำว่า “骨瘦 gǔ shòu (กระดูกผอม)” คือ สิ่งที่ต้องการเปรียบ (อุปมา) ตามด้วยตัวเชื่อม คือ “如 rú (เหมือน คัง)” และสิ่งที่นำมาเปรียบ (อุปมา) คือ “柴 chái (ไม้พิน)” สำนวนนี้นำภาพพจน์ของกระดูกที่ผอมเรียวเล็ก มาเปรียบกับไม้พินที่มีลักษณะผอมเรียวเล็กเหมือนกันเพื่อให้เข้าใจและเห็นภาพว่า ร่างกายซูบผอมลงจนเห็นรูปร่างของกระดูกได้ผิวหนัง ผอมแห้งจนหนังติดกระดูก แขนหรือขาผอมมากจนมีขนาดพอกับไม้พิน ดังนั้นความหมายที่ถ่ายทอดคือ “ร่างกายซูบผอมอย่างมาก”

ตัวอย่างประโยค

(1) 你瞧瞧，弟兄们骨瘦如柴，每天还要打仗，还要奔波。

Nǐ qiáolián, dìxiongmen gǔshòurúchái, měitiān hái yào dǎzhàng, hái yào bēnbō.

เธอมองดูสิ เหล่าพี่น้องล้วนกระดูกผอมเหมือนไม้พิน ยังต้องรบกัน ยังต้องวิ่งหลบทุก
วัน

(姚雪垠：《李自成》)

ส่วนสำนวนไทยที่มีความหมายตรงกับสำนวนจีน “骨瘦如柴” คือ “ผอมเป็นกึ่งแห้ง” “ผอมราวกับไม้เสียบผี” หรือ “ผอมเหมือนไม้เสียบผี” ซึ่งหมายถึง “ผอมมาก ผอมแห้งจนหนังติดกระดูก” (เอกรัตน์ อุดมพร, 2554: 133) โดยนำภาพพจน์ของกึ่งแห้งที่มีลักษณะผอมเล็กแห้ง และไม้เสียบผี (ไม้ที่ใช้สำหรับเสียบศพไว้ตอนจุดไฟในการฃาปนกิจ) ที่มีลักษณะเรียวเล็กมาเปรียบกับความผอม

ตัวอย่างประโยค

(2) เขาสนทนากับเด็กหนุ่มหนึ่งที่ย่างย่นดูแก่เกินอายุ เปลือกตาหลุบห้อย กล้ามเนื้อริมฝีปากหย่อนยาน อีกคนผอมเหมือนไม้เสียบผี หูาง ใส่ว่านกลมปือกเหมือนตัวการ์ตูนล้อการเมือง

(ดัดแปลงจาก “เด็กกำพร้าแห่งสวรรค์” ของ ภาณุ ตรีเวช)

จะเห็นว่าทั้งสำนวนจีน “骨瘦如柴 gǔ shòu rú chái” และสำนวนไทย “ผอมเป็นกึ่งแห้ง” “ผอมราวกับไม้เสียบผี” หรือ “ผอมเหมือนไม้เสียบผี” มีการใช้กลวิธีทางวาทศาสตร์ที่คล้ายคลึงกัน ดังปรากฏในตารางข้างล่าง

สำนวน	สิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบ	ตัวเชื่อม	คำที่นำมาเปรียบเทียบ
骨瘦如柴	骨 (กระดูก ในที่นี้ หมายถึง ร่างกาย)	如 (เหมือน)	柴 (ไม้ฟืน)
ผอมเป็นกึ่งแห้ง	(ร่างกาย)	เป็น ¹	กึ่งแห้ง
ผอมเหมือนไม้เสียบผี	(ร่างกาย)	เหมือน	ไม้เสียบผี

2) 冷若冰霜

lěng ruò bīng shuāng

หนาวเย็น เหมือน น้ำแข็ง น้ำค้าง

(หนาวเย็นเหมือนน้ำค้างแข็ง)

หมายถึง ลักษณะท่าทางขริมน่าเกรงขาม นิ่งเฉย ทำให้คนไม่กล้าเข้าใกล้จิตสันนิทสนมยากที่จะเข้าถึงได้โดยง่าย

สำนวนจีน “冷若冰霜 lěng ruò bīng shuāng” คำว่า “冷 lěng (หนาวเย็น)” คือ สิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบ (อุปมา) ตามด้วยตัวเชื่อม คือ “若 ruò (เหมือน ดูกดัง)” และสิ่งที่นำมาเปรียบเทียบ (อุปมา) คือ “冰霜 bīng shuāng (น้ำค้างแข็ง)” สำนวนนี้มีมาจากบทประพันธ์ทางพุทธศาสนาของนิคายฉานจงที่มักกล่าวถึงลักษณะของพระนักบวชในนิคายสมัยนั้นว่า “มีลักษณะท่าทางเยือกเย็นเหมือนดั่งน้ำค้างแข็ง” (Zhū Ruimín, 2006: 377) ดังนั้นสำนวนนี้จึงนำภาพพจน์ของความหนาวเย็นมาเปรียบเทียบ ทำให้เห็นภาพและรู้สึกได้ถึงความเย็นยะเยือกของน้ำค้างที่เย็นมากจนทำให้กลายเป็นน้ำค้างแข็งได้ ดังนั้นความหมายที่ถ่ายทอดคือ “ท่าทางนิ่งเฉย ขริมนหรือดูเย็นชา”

ตัวอย่างประโยค

(3) 她望着墓碑上父母的黑白照。她妈妈是个冷若冰霜的美人儿，比她漂亮多了。

¹ สำนวนไทยที่ใช้ตัวเชื่อม “เป็น” “โดยมากแล้ว “เป็น” ที่ตามหลังคำนาม คือ เปรียบคำนามกับคำนาม จะเป็นอุปลักษณะ เช่น เขาเป็นสุนทรภู่สมัยนี้ ส่วน “เป็น” ที่ตามหลังกริยาหรือคำขยาย เป็นการเปรียบเทียบส่วนเดียวหรือลักษณะเดียวของคำนามนั้นกับอีกสิ่งหนึ่ง เช่น อ้วนเป็นหมู เปรียบความอ้วนกับลักษณะอ้วนของหมู เป็นต้น “เป็น” ในที่นี้ความหมายเท่ากับ “เหมือน” ใช้ “เหมือน” แทนที่ได้จึงเป็นอุปมา ไม่ใช่อุปลักษณะ” (ชลธิรา ศัตยวัฒนา, 2524: 203)

Tā wàngzhe mùbēishang fùmǔde hēibái zhào. Tā māma shì ge lěngruòbīng shuāng de měirénr, bǐ tā piàoliang duō le.

เธอมองไปยังภาพขาวดำของพ่อแม่บนป้ายหลุมศพ แม่ของเธอเป็นหญิงงามที่เยือกเย็น เหมือนน้ำค้างแข็ง และงามกว่าเธอยิ่งนัก

(张小娴:《交换星夜的女孩》)

สำนวนไทยที่มีความหมายตรงกับสำนวนจีน “冷若冰霜 lěng ruò bīng shuāng” คือ “เย็นชาราวกับน้ำแข็ง” หมายถึง “มีลักษณะท่าทางเย็นชา ขริม นิ่งเฉย เฉยชา ไม่มีความรู้สึกหรือยินดียินร้ายต่อสิ่งใด” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 960) หรือ “ไว้ตัว” ซึ่งมีความหมายสองทาง “ทางหนึ่งคือ เย่อหยิ่งจองหอง ไม่สูงส่งกับใคร อีกทางหนึ่งคือ วางตัวให้เหมาะสม ไม่เหลวแหลก จู้จี้จ้าน รักษาท่วงทีกิริยา เท่าที่พูดกันมักหมายถึงความหมายในทางแรก” (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 543) เปรียบเหมือนยกตัวเองขึ้นไว้ในที่สูงกว่าคนอื่น การที่สำนวนไทย “เย็นชาราวกับน้ำแข็ง” นำภาพพจน์ความเย็นของน้ำแข็งที่เมื่อแตะหรือสัมผัสจะรู้สึกเย็นยะเยือกจนชาไม่มีความรู้สึกใดๆ มาเปรียบกับลักษณะท่าทางเย็นชา นิ่งเฉย ไม่รู้สึกหรือยินดียินร้ายต่อสิ่งใด ก็ยิ่งทำให้ความหมายที่ต้องการถ่ายทอดชัดเจนขึ้น

ตัวอย่างประโยค

(4) พอภรรยาไปตลาดกลับมา สามีก็เปลี่ยนเป็นคนละคนจากที่เพิ่งเจอกันแล้วมีความสุขอย่างล้นพ้น สามีเย็นชาราวกับน้ำแข็ง แล้วก็ไม่พูดไม่จา หน้าเครียด

(ดัดแปลงจาก “รวมคอลัมน์ของศิริเมอร อุณรุทูป นิตยสารดิฉัน” ของ ศิริเมอร อุณรุทูป)

จะเห็นว่าทั้งสำนวนจีน “冷若冰霜 lěng ruò bīng shuāng” และสำนวนไทย “เย็นชาราวกับน้ำแข็ง” มีการใช้กลวิธีทางวาทศาสตร์ที่คล้ายคลึงกัน ดังปรากฏในตารางข้างล่าง

สำนวน	สิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบ	ตัวเชื่อม	คำที่นำมาเปรียบเทียบ
冷若冰霜	冷 (ความหนาวเย็น)	若 (เหมือน)	冰霜 (น้ำค้างแข็ง)
เย็นชาราวกับน้ำแข็ง	เย็นชา	ราวกับ	น้ำแข็ง

3) 味同嚼蜡 wèi tóng jiáo là

รสชาติ เหมือนกับ เคี้ยว เทียน

หมายถึง รสจืดจืด ทำให้ไม่อยากอาหาร หรือนำมาอุปมาว่า สภาพจิตใจหรือบทประพันธ์ โคลงกลอนต่างๆ จืดจืด น่าเบื่อ ไม่สนุก

สำนวน “味同嚼蜡 wèi tóng jiáo là” คำว่า “味 wèi (รสชาติ)” คือ สิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบ (อุปมา) ตามด้วยตัวเชื่อม คือ “同 tóng (เหมือนกับ ดังกับ)” และสิ่งที่นำมาเปรียบเทียบ (อุปมา) คือ “嚼蜡 jiáo là (เคี้ยวเทียน)” สำนวนนี้นำเรื่องของรสชาติมาเปรียบเทียบให้เข้าใจและเห็นภาพพจน์ ชัดเจน การนำรสชาติของอาหารที่รสจืดจืด มาอุปมาเปรียบเทียบกับการนำเทียนมาเคี้ยว เทียนไม่มีรสชาติอะไร การเคี้ยวเทียนจึงมีแต่รสจืดอย่างเดียว ดังนั้นรสชาติของเทียน หมายถึง รสชาติจืดจืด ความหมายที่ถ่ายทอดคือ “จืดจืด น่าเบื่อ ไม่สนุก”

ตัวอย่างประโยค

(5) 徐伯贤只好走过去，坐到餐桌前，抓起一块炸馒头塞进嘴里。他觉得味同嚼蜡。

Xú Bóxián zhǐhǎo zǒu guòqù, zuòdào cānzhuō qián, zhuāqǐ yīkuài zhá mántou sāijìn zuǐlǐ. Tā juéde wèitóngjiáolà.

สุวีปัวเสียนจำต้องเดินไปที่นั่น นั่งตรงหน้าโต๊ะอาหาร หยิบเอาซาลาเปาทอดชิ้นมาใส่เข้าไปในปาก เขารู้สึกว่ารสชาติเหมือนกับเคี้ยวเทียน

(陈建功和赵大年：《皇城根》)

สำนวนไทยที่มีความหมายตรงกับสำนวนจีน “味同嚼蜡 wèi tóng jiáo là” คือ “จืดจืด” หมายถึง “ไม่มีรสชาติ ไม่สนุก เช่น งานเลี้ยงจืดจืด” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 328) หรือ “จืดเหมือนไชยเชษฐ”² หรือ “จืดเป็นไชยเชษฐ” มีความหมายว่า “สิ่งที่ได้ยินได้ฟังบ่อยจนหมดความสนใจ จืดหรือรสชาติจืด” (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 145) หรือ “ยาหม้อใหญ่” หมายถึง “น่าเบื่อ น่าเอือมระอา” (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 457) โดยสำนวนไทยได้นำภาพพจน์ของละครที่เล่นบ่อยๆ จนน่าเบื่อหรือไม่สนุกมาเปรียบกับความรู้สึกจืดจืดหรือไม่มีรสชาติ

² คำว่า “ไชยเชษฐ” คือ “ชื่อเรื่องนิยายที่แต่งเป็นกลอน มีตัวเอกชื่อ พระไชยเชษฐ ไทยนิยมเอามาเล่นเป็นละครรูปแบบละครนอกมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา และเล่นกันต่อมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระราชนิพนธ์เป็นบทละครนอกขึ้นตอนหนึ่งเหมือนกัน ตามความนิยมของไทยเรานี้มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ เวลาจะมีงานมงคลนิยมหาละครมาเล่น เรื่องที่มีชื่อเป็น “ไชย” เช่น สังข์ศิลป์ไชย มณีพิไชย ฯลฯ แต่เล่นเรื่องไชยเชษฐมากกว่าเรื่องอื่นๆ คนได้ดูเรื่องไชยเชษฐกันบ่อยจนจืด” (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 145)

ตัวอย่างประโยค

(6) คุณลุง แต่ว่าเรื่องไชยเชษฐาไม่อ่านแล้วนะคะ เดี่ยวจะตรงกับว่า จืดเหมือนไชยเชษฐาคะ
(ดัดแปลงจาก “เลื้อยรักทรนง” ของ นางแก้ว)

จะเห็นว่าทั้งสำนวนจีน “味同嚼蜡 wèi tóng jiáo là” และสำนวนไทย “จืดจืด” และ “จืดเหมือนไชยเชษฐา” หรือ “จืดเป็นไชยเชษฐา” มีการใช้กลวิธีทางวาทศาสตร์ที่คล้ายคลึงกัน ดังปรากฏในตารางข้างล่าง

สำนวน	สิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบ	ตัวเชื่อม	คำที่นำมาเปรียบเทียบ
味同嚼蜡	味 (รสชาติ)	同 (เหมือนกับ)	嚼蜡 (เคี้ยวเทียน)
จืดเหมือนไชยเชษฐา หรือ จืดเป็นไชยเชษฐา	จืด	เหมือน เป็น	ไชยเชษฐา

4.2 การเปรียบเทียบอุปมาอุปไมยในสำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน

จากการศึกษาสำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย พบว่ามี การใช้การเปรียบเทียบอุปมาอุปไมยซึ่งเป็นรูปแบบ “การแทนที่” ที่มีเพียงสิ่งที่นำมาเปรียบเทียบ (อุปมา) ปรากฏอยู่เท่านั้น ไม่ต้องมีสิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบ (อุปไมย) และตัวเชื่อมแต่อย่างใด จำนวน 86 สำนวน เช่น

飞蛾投火 fēi é tóu huǒ (แมลงเม่าบินเข้าไฟ)

含血喷人 hán xuè pēn rén (อมเลือดพ่นใส่คนอื่น)

盲人摸象 máng rén mō xiàng (คนตาบอดลูบคลำช้าง)

对牛弹琴 duì niú tán qín (ดีดพิณให้วัวฟัง)

菩萨低眉 pú sà dī méi (พระโพธิสัตว์คิ้วโค้งต่ำลง)

人中狮子 rén zhōng shī zi (เป็นสิ่งโตท่ามกลางหมู่คน)

瓮中之鳖 wèng zhōng zhī biē (ตะพานน้ำซึ่งอยู่ในอ่าง)

贼去关门 zéi qù guān mén (ขโมยออกไปแล้ว ถึงจะปิดประตู)

鹦鹉学舌 yīng wǔ xué shé (นกแก้วเลียนคำพูด)

掌上明珠 zhǎng shàng míng zhū (มุกที่สว่างไสบนมือ)

狗急跳墙 gǒu jí tiào qiáng (หมารีบร้อนกระโดดกำแพง)

石沉大海 shí chén dà hǎi (หินจมลงไปในมหาสมุทร)

金刚怒目 jīn gāng nù mù (พระโพธิสัตว์จินกัตาโกรธมึงทึง)

临时抱佛脚 lín shí bào fó jiǎo (เวลาจวนตัวก็มากอดเท้าพระ) และ

种瓜得瓜，种豆得豆 zhòng guā dé guā, zhòng dòu dé dòu (ปลูกแตงได้แตง ปลูกถั่วได้ถั่ว) เป็นต้น

1) 飞蛾投火

fēi é tóu huǒ

บิน แมลงเม่า กระโดดเข้าไป ไฟ

(แมลงเม่าบินเข้าไฟ)

หมายถึง (มีความหมายเชิงลบ เหน็บแนมเสียดสี) ก่อหายนะแก่ตนเอง เข้าไปสู่หายนะ

สำนวนจีน “飞蛾投火 fēi é tóu huǒ” เป็นการใ้การเปรียบอุปลักษณ์แบบแทนที่ โดย นำภาพของ “飞蛾 fēi é (แมลงเม่าที่บินอยู่)” ทำกริยา “投火 tóu huǒ (กระโจนเข้าไปในไฟ)” ซึ่งเป็นเรื่องธรรมชาติของแมลงเม่าที่เห็นแสงไฟแล้วต้องบินเข้าหา พอถูกความร้อนของไฟก็ตกลงไปในกองไฟ โดยมีเพียง “แมลงเม่า” ซึ่งเป็นสิ่งที่นำมาเปรียบ (อุปมา) เพื่อใช้เชื่อมโยงแทนที่สิ่งที่ต้องการเปรียบ (อุปไมย) ดังนั้นความหมายที่ถ่ายทอดคือ “ทำให้ตัวเองเดือดร้อนหรือเข้าไปสู่ความเดือดร้อน”

ตัวอย่างประโยค

(7) 那是一种你不可能不被吸引的道路。那是使人趋向它如飞蛾投火般的。

Nà shì yīzhǒng nǐ bù kěnéng bú bèi xīyīn de dàolù. Nà shì shǐ rén qūxiàng tā rú fēiétóuhuǒ bān de.

นั่นเป็นหนทางหนึ่งซึ่งอาจจะดึงดูดเธอได้ ทำให้คนมีแนวโน้มเข้าหามันราวกับแมลงเม่าบินเข้าไฟแบบนั้น

(张承志:《黑骏马》)

สำนวนไทยที่มีความหมายตรงกับสำนวนจีน “飞蛾投火 fēi é tóu huǒ” คือ “แมลงเม่าเข้าไฟ” หรือ “แมลงเม่าบินเข้ากองไฟ” หมายถึง “คนเล็กคนน้อยหรือคนจำนวนมากที่พากันเข้าไปหาที่ตายหรือที่หายนะอย่างโง่เขลา” (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2545: 225-226) โดย

สำนวนไทยก็นำภาพพจน์ของแมลงเม่าที่มักบินเข้าไปเล่นไฟมาเปรียบกับคนที่เข้าไปสู่อันตรายหรือเข้าไปหาความเดือดร้อนเช่นเดียวกัน

ตัวอย่างประโยค

(8) นักเล่นหุ้นรายย่อยไม่รู้ว่าเขาปั่นหุ้นตัวนี้ แหกกันไปซื้อไว้จนหมดตัวตามๆ กัน เข้าตำรา แมลงเม่าบินเข้ากองไฟ

(จาก “สำนวนไทย” ของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ)

จะเห็นว่าทั้งสำนวน “飞蛾投火 fēi é tóu huǒ” และสำนวนไทย “แมลงเม่าบินเข้าไฟ” ใช้การเปรียบอุปลักษณ์ ละเอียดที่ต้องการเปรียบและตัวเชื่อมในสำนวนไว้ โดยเปรียบเทียบ “คน (หรือเธอ) เข้าหาหนทางนั้น” กับ “แมลงเม่าบินเข้ากองไฟ” ต่างก็ใช้สัตว์ชนิดเดียวกัน คือ “แมลงเม่า” หรือ “飞蛾” ที่แสดงพฤติกรรม “บินเข้ากองไฟ” เพื่อสื่อความว่า นำตนเองไปสู่ความเดือดร้อนเหมือนกัน

2) 瓮中之鳖

wèng zhōng zhī biē

อ่าง อยู่ใน ซึ่ง ตะพานน้ำ

(ตะพานน้ำซึ่งอยู่ในอ่าง)

หมายถึง คนหรือสัตว์ที่ถูกจับหรือควบคุมตัวอยู่ ไม่อาจหนีรอดไปได้

สำนวนจีน “瓮中之鳖 wèng zhōng zhī biē” เป็นการใช้อุปลักษณ์แบบแทนที่ โดยการนำสภาพธรรมชาติที่เข้าใจหรือพบเห็นกันคืออยู่แล้วมาเปรียบเทียบ ธรรมชาติของเต่าหรือตะพาน “鳖” (biē) เมื่อลงไปอยู่ในอ่าง “(在) 瓮中” ([zài] wèng zhōng) ก็จะขึ้นจากอ่างได้ยาก เพราะมือและขาของสัตว์เหล่านี้จะปีนป่ายขึ้นจากขอบที่สูงค่อนข้างลำบาก ทำให้ปีนหนีออกไปไม่ได้ โดยมีเพียง “ตะพาน” ซึ่งเป็นสิ่งที่นำมาเปรียบ (อุปมา) เพื่อใช้เชื่อมโยงแทนที่ ดังนั้นความหมายที่ถ่ายทอด คือ คนหรือสัตว์ที่ถูกควบคุมหรือจับตัวอยู่ ไม่สามารถหลบหนีไปได้

ตัวอย่างประโยค

(9) 林丹已成瓮中之鳖，咱们一弯腰即可以抓住他了！

Lín Dān yǐchéng wèngzhōngzhībiē, zánmen yī wānyāo jí kěyǐ zhuāzhù tā le!

หลินตานกลายเป็นตะพานน้ำซึ่งอยู่ในอ่างแล้ว พวกเราแค่ก้มตัวลงก็จะจับกุมเขาได้ทันที

(李文澄:《努尔哈赤》)

สำนวนไทยที่มีความหมายตรงกับสำนวนจีน “瓮中之鳖 wèng zhōng zhī biē” คือ “ลูกไก่ในกำมือ” หรือ “ลูกไก่อยู่ในกำมือ” หรือ “ลูกไก่อยู่ในมือ บิบก็ตายคล้ายก็รอด” หมายถึง “ผู้ที่ตกอยู่ใต้อำนาจหรืออยู่ในบังคับ ไม่มีทางหนีหรือทางต่อสู้” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1068) โดยสำนวนไทยได้นำภาพพจน์ของลูกไก่ที่อยู่ในกำมือ ไม่มีหนทางหนีได้มาเปรียบกับคนที่อยู่ใต้อำนาจหรือไม่มีทางหนี

ตัวอย่างประโยค

- (10) ผมเป็นลูกไก่อยู่ในกำมือคุณแล้ว ถ้าบิบก็ตายเปล่า ถ้ารักจะเลี้ยงก็คงจะได้เอาไว้ใช้
(ดัดแปลงจาก “ผู้กองยอดรัก” ของ กาญจนา นาคนันทน์)

จะเห็นว่าทั้งสำนวนจีน “瓮中之鳖 wèng zhōng zhī biē” และสำนวนไทย “ลูกไก่ในกำมือ” หรือ “ลูกไก่อยู่ในกำมือ” หรือ “ลูกไก่อยู่ในมือ บิบก็ตายคล้ายก็รอด” ใช้การเปรียบอุปลักษณ์ละสิ่งที่ต้องการเปรียบและตัวเชื่อมในสำนวนไว้ โดยสำนวนจีนเปรียบเทียบ “คนที่หลบหนีไม่ได้หรือไม่มีหนทางหนีรอดไปได้” กับสัตว์ชนิดหนึ่ง คือ “ตะพานน้ำซึ่งอยู่ในอ่าง” ซึ่งต่างจากสำนวนไทยที่นำไปเปรียบกับสัตว์ต่างชนิดกันซึ่งในที่นี้คือ “ลูกไก่ในกำมือ” เพื่อให้เห็นภาพพจน์และถ่ายทอดความหมายได้อย่างชัดเจน

4.3 การเปรียบเทียบพจน์ในสำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน

จากการศึกษาสำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทยพบว่ามียู่ 40 สำนวนที่ใช้การเปรียบเทียบหรือการกล่าวเกินจริง เช่น

顽石点头 wán shí diǎn tóu (หินที่คือเขลาพยักหน้า)

一手遮天 yī shǒu zhē tiān (มือเดียวปิดฟ้า)

人间地狱 rén jiān dì yù (นรกใน โลกมนุษย์)

大海捞针 dà hǎi lāo zhēn (งมเข็มในมหาสมุทร)

火烧眉毛 huǒ shāo méi máo (ไฟเผาขนคิ้ว)

三生有幸 sān shēng yǒu xìng (มีโชคทั้งสามชาติ)

千辛万苦 qiān xīn wàn kǔ (ความเหน็ดเหนื่อยยากลำบาก ความลำบากนับหมื่น)

万家生佛 wàn jiā shēng fó (พระมีชีวิตของหมื่นบ้าน)

沙里淘金 shā lǐ táo jīn (ร่อนทองในทราย)

心花怒放 xīn huā nù fàng (ดอกไม้ในใจบานสะพรั่ง)

天花乱坠 tiān huā luàn zhuì (ดอกไม้จากฟ้าร่วงหล่นกระจายไปทั่ว)

神通广大 shén tōng guǎng dà (ผู้ที่เก่งกาจเหมือนเทพเจ้าอย่างยิ่ง)

引火烧身 yǐn huǒ shāo shēn (ก่อไฟเผาตัวเอง)

上刀山，下火海 shàng dāo shān, xià huǒ hǎi (ขึ้นภูเขาที่มีด ลุยทะเลไฟ) และ

送佛送到西天 sòng fó sòng dào xī tiān (ไปส่งพระต้องส่งให้ถึงชมพูทวีป [แดน
สุวรรณภูมิ])

1) 一手遮天

yī shǒu zhē tiān

หนึ่ง มือ ปิด ฟ้า

(มือเดียวปิดฟ้า)

หมายถึง ใช้อำนาจและอิทธิพล ด้วยวิธีการแฝงเล่ห์เหลี่ยม ปิดบังหุบตาประชาชน ใ้บรรยาย
ว่า อาศัยอิทธิพล ใ้เล่ห์เหลี่ยมปิดบังอำพรางมวลชน

สำนวนจีน “一手遮天 yī shǒu zhē tiān” เป็นการใช้อำนาจหรือการกล่าวเกินจริง โดย
การบรรยายลักษณะหรือสภาพใ้เกินความเป็นจริง เช่น การใช้กริยา “ปิด” ตามปกติจะเกิดกับสิ่ง
ที่สามารถปิดหรือบังได้ มักใ้บรรยายกับการกระทำของคนโดยใ้มือกระทำ ซึ่งในความเป็นจริง
แล้ว “มือ” เพียงมือเดียวย่อมไม่สามารถปิดท้องฟ้าได้ ความหมายที่ถ่ายทอด คือ “ใช้อำนาจปกปิด
หรือซ่อนไว้”

ตัวอย่างประโยค

(11) 虽然你经常一手遮天，但阿姐我也不是银样儿蜡枪头，取笑了。

Suīrán nǐ jīngcháng yīshǒuzhētiān, dàn Ā jiě wǒ yě bú shì yínyàng
làngqiāng tóu, qǔxiào le.

แม้ว่าเธอมักจะ (ใช้) มือเดียวปิดฟ้า แต่ว่านะพี่สาว อย่างฉันก็ไม่ใช่ประเภทข้างนอก
สุกใสข้างในเป็นโพรง หยอกเล่นนะ

(石康:《奋斗》)

สำนวนไทยที่มีความหมายตรงกับสำนวนจีน “一手遮天 yī shǒu zhē tiān” คือ “ปิดหูปิดตา” หมายถึง “ไม่ยอมรับรู้รับฟัง ไม่ยอมให้รู้ให้เห็น” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 744) จะเห็นว่าสำนวนไทยใช้กริยาอาการของ “ปิดหู” และ “ปิดตา” มาเปรียบกับ “การปกปิดไม่ให้รู้เห็น” โดยบรรยายเปรียบเทียบแบบอุปลักษณ์ ซึ่งนำลักษณะธรรมชาติของการรับรู้หรือได้ยินของมนุษย์ที่ใช้ประสาทสัมผัสทางหูและตามาเปรียบ หากปิดหูหรือตาไว้ก็จะรับสัมผัสทางหูและตาไม่ได้ ไม่รับรู้หรือรู้เห็นสิ่งใดได้อีก ความหมายที่ถ่ายทอดคือ “ไม่รับรู้รับฟัง” หรือ “ไม่ยอมให้รู้ให้เห็น” ซึ่งความหมายที่ว่า “ไม่ยอมให้รู้ให้เห็น (เรื่องใดๆ)” ในที่นี้แม้จะตรงกับความหมายของสำนวนจีนโดยสำนวนไทยได้นำภาพพจน์ของการปิดหูและปิดตามาเปรียบกับการไม่รับรู้เรื่องราว หรือซ่อนปิดบังอำพรางไว้

ตัวอย่างประโยค

(12) ดึกแถวรูปทรงอปลักษณ์ปรากฏขึ้นแทนที่ เป็นเหมือนกำแพงคุกที่ปิดหูปิดตากันในบ้านสี่เทา ไม่มีโอกาสได้เห็นโลกสวยงามภายนอกอีกต่อไป

(จาก “บ้านไม่รู้โรย” ของ วยัชนั)

อนึ่ง แม้ว่าสำนวนไทย “ปิดหูปิดตา” จะมีความหมายตรงกับสำนวนจีน “一手遮天” ดังกล่าวก็ตาม แต่จะเห็นได้ว่าสำนวนไทยไม่มีการใช้อติพจน์หรือการกล่าวเกินจริงในระดับเดียวกับสำนวนจีน

2) 人间地狱

rén jiān dì yù

มนุษย์ ท่ามกลาง ดิน คุก

(นรกในโลกมนุษย์)

หมายถึง สถานที่ที่เลวร้ายที่สุดหรือสังคมที่มีดมนที่สุด เหมือนมีนรกอยู่ในโลกมนุษย์

สำนวนจีน “人间地狱 rén jiān dì yù” เป็นการใช้อติพจน์หรือการกล่าวเกินจริง โดยการนำแนวคิดหรือหลักคำสอนเรื่อง “นรก” มาใช้ในสำนวน ในสมัยที่พุทธศาสนาเข้ามาเผยแผ่ในประเทศไทยแล้ว ผู้ปกครองในยุคแคว้นต่างๆ ต้องการให้ประชาชนเชื่อฟังหรืออยู่ในอำนาจเกรงกลัว ไม่ต่อต้าน จึงได้เผยแพร่แนวคิดเรื่องความน่ากลัวของนรกภูมิเพื่อควบคุมจิตใจหรือความคิดของประชาชน ผู้ปกครองที่โหดร้ายบางคนนำการบรรยายถึงสภาพของนรกภูมิชั้นต่างๆ มาสร้างเป็นคุกใต้ดินไว้คุมขังทรมานนักโทษ สมัยยุค 5 ราชวงศ์ คำหนักถูกรื้อนหรือสถานที่แปรพระราชฐานบางแห่งมีการสร้างห้องที่มีเครื่องทรมานตามความเชื่อของพุทธศาสนา เครื่องทรมาน

เหล่านั้นมีไว้ใช้ลงโทษผู้ที่กระทำบาปกรรมต่างๆ เช่น กระทะทองแดง เตียงเหล็ก เป็นต้น จึงเรียกสถานที่นั้นว่า “นรกมีชีวิต” “นรกบนดิน” หรือ “นรกในโลกมนุษย์” (Zhū Ruimín, 2006: 50) ดังนั้นความหมายที่ถ่ายทอดคือ “สถานที่เลวร้ายหรือที่ที่ก่อให้เกิดความทุกข์ทรมาน”

ตัวอย่างประโยค

(13) 我们住在同一个屋檐底下，却见不了面，说不了话，这种生活，实在是人间地狱，我过不下去了！

Wǒmen zhù zài tóng yīgè wūyán dǐxia, què jiànbuliǎo miàn, shuōbuliǎo huà, zhèzhǒng shēnghuó, shízài shì rénjiāndìyù, wǒ guòbuxià qù le!

พวกเราอยู่ภายใต้ชายคาเดียวกัน แต่กลับพบหน้ากันไม่ได้ พูดคุยกันไม่ได้ ชีวิตแบบนี้เป็นนรกในโลกมนุษย์อย่างแท้จริง ฉันอยู่ต่อไปไม่ได้แล้ว

(琼瑶:《烟锁重楼》)

สำนวนไทยที่มีความหมายตรงกับสำนวนจีน “人间地狱 rén jiān dì yù” คือ “ตกรรททั้งเป็น” หมายถึง “ได้รับความลำบากแสนสาหัส เช่น คนที่ได้รับโทษทัณฑ์ในเรือนจำซึ่งเป็นสถานที่เลวร้ายได้รับความทุกข์ทรมานเหมือนอยู่ในนรก” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 451) โดยสำนวนไทยนำภาพพจน์ของ “นรก” มาเปรียบกับ “สถานที่เลวร้ายหรือสถานที่แห่งความทุกข์” และบรรยายเปรียบเทียบเกินจริงว่า แม้จะยังไม่สิ้นชีวิตไป แต่ก็ได้รับความทุกข์ทรมานหรือความเจ็บปวดเช่นเดียวกันกับความทุกข์ทรมานหลังจากตายไปอยู่ในนรก

ตัวอย่างประโยค

(14) ยาเสพติดนี้พอลองเข้าแล้วเป็นต้องคิด พอหามาเสพไม่ได้ก็ต้องทนทรมานเหมือนตกรรททั้งเป็นทีเดียว

(จาก “สำนวนไทย” ของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ)

จะเห็นว่าทั้งสำนวนจีนและสำนวนไทยต่างได้ใช้การอุปมาเพื่อพรรณาสภาพของนรก ซึ่งโดยปกติอาจไม่สามารถพบเห็นตามสภาพความเป็นจริงของโลกมาใช้เปรียบกับสถานการณ์หรือสภาพการณ์ที่เลวร้ายในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ว่ามีสภาพ “เหมือนอยู่ในนรกทั้งที่มีชีวิต” เป็นดั่ง “นรกในโลกมนุษย์” หรือ “นรกบนดิน”

- 3) 大海捞针
dà hǎi lāo zhēn

ใหญ่ ทะเล งาม (จากน้ำ) เข้ม

(งมเข็มในมหาสมุทร)

หมายถึง ทำสิ่งที่ทำได้ยาก หรือหาสิ่งที่หาได้ยาก ย่อมสำเร็จได้ยาก

สำนวนจีน “大海捞针 dà hǎi lāo zhēn” เป็นการใช้อุทธพจน์หรือการกล่าวเกินจริง โดยการบรรยายลักษณะหรือสภาพให้เกินความเป็นจริง เช่น การใช้กริยา “งมในมหาสมุทร” มาบรรยายสิ่งที่ทำได้ยาก ยิ่งเป็นสิ่งของชิ้นเล็กแบบ “เข็ม” ยิ่งงมหาหรือค้นหาได้ยากยิ่งขึ้น หากเข็มตกลงไปในมหาสมุทรอันกว้างใหญ่แล้ว โอกาสที่จะงมเข็มเล่มนั้นขึ้นมาย่อมเป็นไปได้ยาก ความหมายที่ถ่ายทอด คือ “ทำสิ่งที่ทำได้ยาก” หรือ “สำเร็จได้ยาก”

ตัวอย่างประโยค

(15) 她仍抱着大海捞针的心情，希望能找到自己的心。

Tā réng bào zhe dà hǎi lāo zhēn de xīn qíng, xī wàng néng zhǎo dào zì jǐ de xīn.

เธอยังคงกอดเอาจิตใจที่งมเข็มในมหาสมุทรไว้ หวังว่าสามารถหาหัวใจของตัวเองพบ

(《旅法师》)

สำนวนไทยที่มีความหมายตรงกับสำนวนจีน “大海捞针 dà hǎi lāo zhēn” คือ “งมเข็มในมหาสมุทร” หมายถึง “ค้นหาสิ่งที่ยากจะหาได้ พันวิสัยที่จะทำสำเร็จได้ หรือ ทำกิจที่สำเร็จได้ยาก” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 286)

ตัวอย่างประโยค

(16) ในสมัยนี้การจะหาคนดีมีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตฉลาดเฉลียว และมีความเสียสละเพื่อชาติบ้านเมืองอย่างจริงจังนั้นหายากราวกับงมเข็มในมหาสมุทรทีเดียว

(จาก “สำนวนไทย” ของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ)

จะเห็นว่า ทั้งสำนวนจีนและสำนวนไทยต่างได้ใช้อุทธพจน์เพื่อพรรณาสภาพที่เกินกว่าความเป็นจริง คือ การงมเข็มในมหาสมุทรมาเปรียบกับการทำสิ่งซึ่งทำได้ยาก หรือการใช้สภาพที่เกินกว่าความเป็นจริงของการ “งมเข็มในมหาสมุทร” เปรียบเทียบกับการ “ทำสิ่งซึ่งสำเร็จได้ยาก” ตัวอย่างเช่น “การหาคนดี” ในสังคมปัจจุบันซึ่งอาจเต็มไปด้วยคนที่เห็นแก่ตัว ไร้ศีลธรรม คุณธรรม หรือจริยธรรมซึ่งต่างจากในอดีต

4.4 การเปรียบเทียบในสำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน

จากการศึกษาสำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทยพบว่ามียู่ 20 สำนวนที่ใช้การเปรียบเทียบที่นำคน สัตว์ สิ่งของหรือสถานที่มาเข้าคู่กันหรือเปรียบเทียบกัน เช่น

佛口蛇心 fó kǒu shé xīn (พุดจาเหมือนพระ แต่จิตใจเหมือนนอสรพิษ)

少见多怪 shǎo jiàn duō guài (พบเห็นเรื่องแปลกมาน้อย)

弱肉强食 ruò ròu qiáng shí (เนื้อของผู้อ่อนแอถูกผู้แข็งแรงจับกิน)

前因后果 qián yīn hòu guǒ (เหตุที่เกิดก่อนและผลที่เกิดตามมา)

思前想后 sī qián xiǎng hòu (คิดหน้าคิดหลัง)

方木圆孔 fāng mù yuán kǒng (ไม้เหลี่ยมกับรูกลม หรือ เตี้ยเหลี่ยมกับปากกลม)

七上八下 qī shàng bā xià (ขึ้นเจ็ดที่ลงแปดที หรือ ขึ้นๆ ลงๆ เจ็ดแปดที)

手忙脚乱 shǒu máng jiǎo luàn (มือและเท้ายุ่งเป็นพัลวัน)

头重脚轻 tóu zhòng jiǎo qīng (หัวหนักเท้าเบา) และ

今愁古恨 jīn chóu gǔ hèn (ความทุกข์ในปัจจุบันและความแค้นในอดีต) เป็นต้น

1) 佛口蛇心

fó kǒu shé xīn

พระ ปาก งู ใจ

(พุดจาเหมือนพระ แต่จิตใจเหมือนนอสรพิษ)

หมายถึง พุดจาไพเราะน่าฟัง แต่จิตใจโหดร้ายอำมหิต

สำนวนจีน “佛口蛇心 fó kǒu shé xīn” เป็นการใช่วิภาษ โดยการนำความต่างกันของ “佛 fó (พระ)” และ “蛇 shé (งู)” มาวางเปรียบคู่กัน ถึงแม้ความหมายของคำจะต่างกัน คือ พระเป็นผู้ปฏิบัติธรรมรักษาศีล และงูมาจากคำที่คนจีนมักกล่าวว่า “ผู้ไม่ประกอบกรรมดีเป็นผู้มีจิตใจของงูร้าย” (Zhū Ruimín, 2006: 235) แต่เมื่อนำมาเข้าคู่กันแล้วก็เป็นการเน้นความหมายในเรื่องเดียวกันหรือเป็นไปในทำนองเดียวกัน ความหมายที่ถ่ายทอด คือ “คนที่พุดจาดี แต่จิตใจโหดร้าย”

ตัวอย่างประโยค

(17) 如今佛口蛇心之人，假以信佛为名，无恶不作。

Rújīn fókǒushéxīn zhī rén, jiǎ yǐ xìnfó wéimíng, wú'è bú zuò.

ปัจจุบันนี้คนที่พุดจาเหมือนพระ แต่จิตใจเหมือนนอสรพิษ จะแสวงอ้างว่าศรัทธาเชื่อ

ในพระพุทธ แต่ก่อกรรมทำชั่วไปหมด

(明·周楫：《西湖二集》卷七)

สำนวนไทยที่มีความหมายตรงกับสำนวนจีน “佛口蛇心 fó kǒu shé xīn” คือ “มือถือสาک ปากถือศีล” หมายถึง “มักแสดงตัวหรือปากพูดว่าเป็นคนดีมีศีลธรรม แต่กลับประพฤติชั่ว” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 912) และ “ปากปราศรัยใจเชือดคอ” หรือ “ปากปราศรัย น้ำใจเชือดคอ” หมายถึง “พูดจาดีด้วย แต่ในใจคิดร้ายต่อ พูดดีแต่ปาก ส่วนใจคิดร้าย” (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 335) จะเห็นว่า สำนวนไทยก็ใช้สิ่งที่ต่างกันมาวางเข้าคู่หรือเปรียบเทียบ ได้แก่ “สาک” กับ “ศีล” (สาک คือ เครื่องดำอย่างหนึ่งมีน้ำหนักรวมมาก หากใช้ทำร้ายคนย่อมบาดเจ็บหนักได้ และศีลเป็นสิ่งที่ผู้อยู่ในธรรมต้องปฏิบัติตาม) และ “ปราศรัย” กับ “เชือดคอ” (“ปราศรัย” คือ “การพูดด้วยไมตรีจิต” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 716) และ “เชือดคอ” ซึ่งเป็นการทำร้ายหรือต้องการเช่นฆ่า) มาวางเข้าคู่กัน ความหมายที่ถ่ายทอดคือ “พูดจาดี แต่จิตใจคิดร้าย”

ตัวอย่างประโยค

(18) คนที่มีคำพูดไม่จริงใจเช่นนี้ ชาวบ้านอีกพวกมักเรียกว่า คนมือถือสาک ปากถือศีล หรือ คนปากหวานกันเปรี้ยว คนประเภทนี้มีมากในสังคม

(จาก “สมาธิสั้นหายไม่ยาก” ของ นภัทร พุกกะณะสุต)

จะเห็นว่าทั้งสำนวนจีน “佛口蛇心” และสำนวนไทย “มือถือสาک ปากถือศีล” ต่างได้ใช้การเปรียบเทียบ โดยการนำความต่างกันมาเข้าคู่กัน เช่น “ปากพระ” กับ “ใจงู” ในสำนวนจีนหรือ “มือที่ถือสาک” กับ “ปากที่ถือศีล” ในสำนวนไทยมาใช้เปรียบถึง “คนที่พูดจาดี แต่จิตใจโหดร้าย” ที่สอดคล้องกับมโนทัศน์ทางวัฒนธรรมและสังคมของแต่ละประเทศ

2) 弱肉强食

ruò ròu qiáng shí

อ่อนแอ เนื้อ แข็งแรง กิน

(เนื้อของผู้อ่อนแอถูกผู้แข็งแรงจับกิน)

หมายถึง เดิมหมายถึง ในโลกของสัตว์ต่างๆ สัตว์ที่อ่อนแอข่มเป็นอาหารของสัตว์ที่แข็งแรงกว่าเสมอ ต่อมาหมายถึง อาศัยความแข็งแรงข่มเหงผู้อ่อนแอกว่า

สำนวนจีน “弱肉强食 ruò ròu qiáng shí” เป็นการใช้อธิบาย โดยการนำความต่างกันของ “弱 ruò (อ่อนแอ)” และ “强 qiáng (แข็งแรง)” มาวางเปรียบคู่กัน ถึงแม้ความหมายของคำจะ

ต่างกัน คือ ผู้อ่อนแอและผู้แข็งแรง แต่เมื่อนำมาเข้าคู่กันแล้วก็เป็นการเน้นความหมายในเรื่องเดียวกันหรือเป็นไปในทำนองเดียวกัน ความหมายที่ถ่ายทอด คือ “ผู้อ่อนแอกว่าย่อมตกเป็นเหยื่อของผู้แข็งแรงกว่า”

ตัวอย่างประโยค

(19) 她生长在台湾，天生一个中国人。但她却是在弱肉强食的西方世界成长为一个中国人的。

Tā shēngzhǎng zài Táiwān, tiānshēng yīgè Zhōngguó rén. Dàn tā quèshì zài ruòròuqiángshí de xīfāng shìjiè chéngzhǎng wéi yīgè Zhōngguó rén de.

เธอเติบโตที่ไต้หวัน เกิดเป็นคนจีนโดยแท้ ทว่าเธอกลับเจริญเติบโตขึ้นเป็นคนจีนที่อยู่ในโลกตะวันตกซึ่งเนื้อของผู้อ่อนแอถูกผู้แข็งแรงจับกิน

(《读书》第10期，总第79期)

สำนวนไทยที่มีความหมายตรงกับสำนวนจีน “弱肉强食 ruò ròu qiáng shí” คือ “ปลาใหญ่กินปลาเล็ก” หมายถึง “คนที่มีอำนาจหรือมีกำลังเอาเปรียบผู้อ่อนแอกว่า” (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2545: 183) จะเห็นว่า สำนวนไทยก็ใช้สิ่งที่ต่างกันมาวางเข้าคู่เพื่อเปรียบเทียบ ได้แก่ “ปลาใหญ่” กับ “ปลาเล็ก” มาวางเข้าคู่กัน ความหมายที่ถ่ายทอดคือ “ผู้แข็งแรงกว่าเอาเปรียบผู้อ่อนแอกว่า”

ตัวอย่างประโยค

(20) ระบบการค้าปลีกสมัยนี้เหมือนปลาใหญ่กินปลาเล็ก ร้านขายของชำเล็กๆ ทุนน้อยกว่าบริษัทข้ามชาติ เลยทำให้ขาดทุนจนอยู่ไม่ได้

(จาก “สำนวนไทย” ของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ)

จะเห็นว่าทั้งสำนวนจีน “弱肉强食” และสำนวนไทย “ปลาใหญ่กินปลาเล็ก” ต่างได้ใช้การเปรียบเทียบ โดยการนำความต่างกันมาเข้าคู่กัน เช่น “อ่อนแอ” กับ “แข็งแรง” ในสำนวนจีน หรือ “ปลาใหญ่” กับ “ปลาเล็ก” ในสำนวนไทยมาใช้เปรียบเทียบถึง “ผู้ที่อ่อนแอกว่าย่อมตกเป็นเหยื่อของผู้แข็งแรงกว่า” ซึ่งอาจนำไปใช้บรรยายเปรียบเทียบสภาพของธุรกิจการค้าขนาดเล็กที่ย่อมมีความเสียเปรียบธุรกิจการค้าขนาดใหญ่ในแทบทุกด้าน

3) 头重脚轻

tóu zhòng jiǎo qīng

หัวหนักเท้าเบา

หมายถึง พื้นฐานไม่แน่นไม่มั่นคงหรือส่วนหน้าหนักหรือมาก ส่วนหลังเบาหรือน้อย หน้าและหลังไม่กลมกลืนไม่เข้ากัน และยังหมายถึง มีอาการปวดศีรษะ ร่างกายไม่ปกติยืนไม่ไหว

สำนวนจีน “头重脚轻 tóu zhòng jiǎo qīng” เป็นการใช้วิภาษ โดยการนำความต่างกันของ “头重 tóu zhòng (หัวหนัก)” และ “脚轻 jiǎo qīng (เท้าเบา)” มาวางเปรียบคู่กัน ถึงแม้ความหมายของคำจะต่างกัน คือ ส่วนหัวหนักและส่วนเท้าเบา แต่เมื่อนำมาเข้าคู่กันแล้วก็เป็นการเน้นความหมายในเรื่องเดียวกันหรือเป็นไปในทำนองเดียวกัน “สำนวนนี้เดิมใช้คำว่า “尾 wěi (หาง)” แทนคำว่า “脚 jiǎo (เท้า)” อาจารย์ฉานในนิกายฉานจงนำมาใช้ในความหมายว่า พื้นฐานไม่มั่นคง ทำอะไรไม่เท่า กันสม่ำเสมอ เหมือนปลาที่ตกลงไปในสระน้ำ หัวและหางของปลามีน้ำหนักไม่เท่ากัน หัวปลาหนักกว่าย่อมตกถึงฉนวนน้ำก่อน หมายถึง การบำเพ็ญเพียรหากฝึกฝนไม่เพียงพอ สม่ำเสมอ ย่อมสำเร็จได้ยาก” (Zhū Ruimín, 2006: 307) ความหมายที่ถ่ายทอด คือ “ไม่มั่นคง สม่ำเสมอหรือไม่เข้ากันไม่กลมกลืนกัน”

ตัวอย่างประโยค

(21) 我提醒他，那个又薄又高，头重脚轻的杯子很容易翻倒。

Wǒ tíxǐng tā, nàge yòu báo yòu gāo, tóuzhòngjiǎoqīng de bēizi hěn róngyì fāndǎo.

ฉันเตือนเขา แก้วที่หัวหนักเท้าเบาทั้งบางทั้งสูงใบนั้นพลิกคว่ำลงได้ง่ายมาก

(严歌苓:《寄居者》)

สำนวนไทยที่มีความหมายตรงกับสำนวนจีน “头重脚轻 tóu zhòng jiǎo qīng” คือ “หัวมังกูท้ายมังกร” หมายถึง “ไม่เข้ากัน ไม่กลมกลืนกันหรือขัดกันในตัว ทรวดทรงเรื้อนร่างต่างลักษณะกันไม่กลมกลืนกันตามที่ควรเป็น” (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 627) จะเห็นว่า สำนวนไทยก็ใช้สิ่งที่ต่างกันมาวางเข้าคู่เพื่อเปรียบเทียบ ได้แก่ “หัวมังกู” กับ “ท้ายมังกร” มาวางเข้าคู่กัน “มังกูเป็นเรือพายชนิดหนึ่งมีกระดูกงู (คือ แกนกลางของเรือ) ใหญ่ หัวและท้ายเรืออนขึ้นมาเช่นเดียวกับเรือโจมคยา แต่หัวเรือมังกูนั้นเป็นสามเส้า ส่วนเรือมังกูมีส่วนหัวและส่วนท้ายเป็นรูปมังกู เป็นเรือพระที่นั่งกราบก็มี เป็นเรือพิฆาตก็มี สมัยก่อนนิยมแกะสลักหัวท้ายเรือเป็นรูปต่างๆ เพื่อความสวยงาม ช่างบางคนดัดแปลงแกะหัวเรือเป็นรูปอย่างหนึ่ง แต่ท้ายเรือเป็นอีกอย่างหนึ่ง เช่น หัวเป็นเรือมังกู ท้ายเป็นเรือมังกู” (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2545: 319-320) ความหมายที่ถ่ายทอดคือ “ไม่เข้ากัน ไม่กลมกลืนกัน”

ตัวอย่างประโยค

(22) นาฏศิลป์สมัยใหม่บางทีก็ดูครั้งๆ กลางๆ หัวมังกุท้ายมังก ไม่กลมกลืนกัน

(จาก “สำนวนไทย” ของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ)

จะเห็นว่าทั้งสำนวนจีนและสำนวนไทยต่างได้ใช้การเปรียบเทียบ โดยการนำความต่างกันมาเข้าคู่กัน เช่น “หัวหนัก” “เท้าเบา” ในสำนวนจีนหรือ “หัวมังกุ” “ท้ายมังก” ในสำนวนไทยมาใช้เปรียบกับสิ่งของที่ไม่เข้ากันหรือมีลักษณะไม่กลมกลืนกัน

โดยสรุป กลวิธีทางวาทศาสตร์ที่พบในสำนวนจีนทางพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ การเปรียบอุปมาพบว่ามีอยู่ 6 สำนวน การเปรียบอุปลักษณ์พบว่ามีจำนวน 86 สำนวน การเปรียบอติพจน์พบว่ามีจำนวน 40 สำนวน และการเปรียบเทียบพบว่ามีจำนวนทั้งสิ้น 20 สำนวน

ทั้งนี้ สำนวนจีนทางพุทธศาสนายังเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นข้อมูลวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในรูปแบบของการอุปมาอุปไมย การอุปลักษณ์ อติพจน์ และการเปรียบเทียบ เป็นการถ่ายทอดแนวความคิด ความเชื่อ ค่านิยมและความรู้ต่างๆ ของกลุ่มชนหรือสังคมวัฒนธรรมหนึ่งๆ จึงถือได้ว่ามีบทบาทหน้าที่ทางสังคมที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง คือ การถ่ายทอดหลักคำสอนทางพุทธศาสนาที่แฝงอยู่ในการอุปมาและการใช้คำในสำนวน เมื่อนำไปใช้กันเผยแพร่ในสังคม สำนวนจีนต่างๆ ที่แฝงด้วยหลักธรรมคำสอนเหล่านั้นจะมีบทบาทในการชี้แนะ ให้กำลังใจ และเป็นคติสอนใจเพื่อให้สังคมเป็นไปในทิศทางที่คาดหวังไว้

บทที่ 5

ตำนานเงินทางพุทธศาสนากับบทบาทหน้าที่ที่มีต่อสังคมจีน

ศาสนาพุทธมีอิทธิพลแทรกซึมอยู่ในวิถีชีวิตของชาวจีนและชาวไทยมาอย่างยาวนาน ทำให้เกิดคติความเชื่อที่สะท้อนแนวคิดของพุทธศาสนาขึ้น และทำให้เกิดภาษาที่ต้องการนำมาใช้เพื่อสื่อสารหรือถ่ายทอดเรื่องราว แนวคิด คติความเชื่อเหล่านั้น รวมทั้งเพื่อแสดงถึงเอกลักษณ์ทางภาษาคำนิยม อรรถกถาหรือภูมิปัญญาเฉพาะชาติตน รูปแบบของตำนาน โวหาร คำพังเพย หรือสุภาษิตจึงเกิดขึ้น ดังนั้นตำนานต่างๆ ของกลุ่มชนจึงเป็นคติชนที่สืบทอดกันมาประเภทหนึ่ง มีบทบาทหน้าที่ทางภาษาและมีบทบาทหน้าที่ทางสังคมด้วย

นักคติชนวิทยา อารี ถาวรเศรษฐ์ (2546: 147) เห็นว่า “การศึกษาภาษิตตำนานเป็นหนึ่งในการศึกษาคติชนวิทยาประเภทการใช้ถ้อยคำ¹ ซึ่งมีความสำคัญต่อการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยิ่ง” โดยภาษิตตำนานมีคุณค่าต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม 4 ประการ (2546: 176) คือ

1. เป็นเครื่องมือสำหรับอบรมสั่งสอน และควบคุมความประพฤติของบุคคลในสังคมให้เป็นไปตามทิศทางที่สังคมต้องการ เช่น กิริยามารยาท ความขยัน ความสำรวม ความอดทน การสมาคม การครองเรือน ความกตัญญู เป็นต้น ตัวอย่างตำนาน เช่น น้ำพิงเรือเสื่อพิงป่า ฝนทิ้งให้เป็นเข็ม เป็นต้น
2. เป็นการสะท้อนให้เห็นความคิด ค่านิยมของบุคคลในถิ่นต่างๆ ทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน เป็นประโยชน์ในการปรับตัวเข้าหากัน และการดำเนินการด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เป็นสิ่งที่เตือนสติให้บุคคลมีความรอบคอบในการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมและให้กำลังใจในยามที่ท้อแท้
4. เป็นหลักฐานทางวัฒนธรรมช่วยให้ผู้ศึกษาได้รู้จักได้เข้าใจ และมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

ดังนั้นนอกจากการศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของภาษิตตำนานเงินทางพุทธศาสนาที่มีความหมายใกล้เคียงกับตำนานไทยโดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบแยกประเภทตามเนื้อหาและกลวิธีทางวาทศาสตร์ในบทที่ 3 และบทที่ 4 ข้างต้นแล้ว

การแบ่งภาษิตตำนานออกเป็นประเภทต่างๆ สะท้อนให้เห็นประโยชน์และคุณค่า ผู้วิจัยก็จะศึกษาและนำเสนอบทบาทหน้าที่ของตำนานเงินทางพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมจีนในบทนี้ เนื่อง

¹ การศึกษาคติชนวิทยาประเภทการใช้ถ้อยคำ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ปริศนาคำทาย ภาษิตตำนาน และภาษาถิ่น

จากภายิตสำนวนของกลุ่มชนทุกกลุ่มชนย่อมมีบทบาทหน้าที่ในการ “แนะนำให้กระทำสิ่งไม่ควรกระทำ ห้ามมิให้กระทำในสิ่งที่ไม่ควรทำ บอกกล่าวให้คิดสอนใจ หรือชี้แนวทางให้แก่คนในสังคม” (อารี ถาวรเศรษฐ์, 2546: 175)

ดังจะเห็นได้จากนักคติชนวิทยา วิลเลียม บาสคอม (William Bascom, 1954: 345) กล่าวไว้ว่า²

ความสำคัญของคติชนในรูปแบบต่างๆ คือ การเป็นเครื่องมือในการสั่งสอนที่ใช้กันในหลายดินแดนทั่วโลก ตัวอย่างเช่น นิทานเกี่ยวกับยักษ์หรือรากษส นำมาใช้เพื่อกำหนดควินัยของเด็กเล็ก หรือการใช้เพลงกล่อมเด็ก เพื่อให้เด็กมีสุขภาพจิตที่ดีหรือมีภาวะอารมณ์ที่ดีแน่นอนว่า นิทานหรือเทพนิยายเหล่านั้น ต้องแฝงศีลธรรมเอาไว้ด้วย เพื่อสอนสั่งทัศนคติหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ เช่น ความขยันพากเพียร หรือ ความกตัญญูคุณงามความดี เป็นต้น และประชดความเกียจคร้าน ความคื้อรัน หรือ ความเย่อหยิ่ง.....และหากเด็กเติบโตขึ้น เริ่มมีอารมณ์รุนแรง เริ่มโกหกหรือขโมย เริ่มคื้อรันไม่เชื่อฟัง เริ่มฝ่าฝืนมารยาทหรือธรรมเนียมปฏิบัติต่างๆ เริ่มกลายเป็นปัญหาหรือตัวตลก เริ่มกลัวหรือขี้ขลาด เขาจะได้ยินกลุ่มคำที่เป็นสำนวนหรือภายิตที่กล่าววิจารณ์การกระทำของเขา ดังเช่น ผู้ใหญ่ในชนเผ่าชากา (Chaga) ในแอฟริกาตะวันออก สามารถจดจำสถานการณ์ครั้งแรกที่เขาได้ยินสำนวนหรือภายิตเฉพาะสถานการณ์นั้นได้ และจะมีการใช้สำนวนในทุกเรื่อง ทุกพิธีกรรม ไปตลอดจนชั่วชีวิต

จากคำกล่าวข้างต้น สำนวนโวหารและภายิตต่างๆ จึงแฝงไว้ด้วยศีลธรรมอันดีงาม เพื่อสั่งสอน ชี้แนะและกำหนดคติทางความเป็นไปในสังคมได้ จะเห็นได้ว่า “ยักษ์” หรือ “รากษส” ที่ปรากฏในนิทาน “มักใช้เป็นสัญลักษณ์ของสัตว์ประหลาดที่น่ากลัวสยของขวัญในคติชนและเทพนิยาย มักชอบบริโภคนิยมมนุษย์ แต่ค่อนข้างโง่และถูกหลอกได้ง่าย” (เสาวลักษณ์ อนันตสานต์, 2546: 356) จึงมักนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดมาตรฐานที่พึงงามเพื่อกำหนดพฤติกรรมของเยาวชนในสังคมตั้งแต่เริ่มฟังนิทานครั้งแรกให้เกิดความเกรงกลัวหรือการปฏิบัติตนให้อยู่ในวิถีทางที่ถูกต้องหรือที่สังคมยอมรับกัน สำนวนจินตภาพพุทธศาสนาและสำนวนไทยก็มีลักษณะเป็นคติชนประเภทใช้ถ้อยคำ จึงมีบทบาทหน้าที่ในการช่วยแนะนำ บอกกล่าว สั่งสอน และควบคุมพฤติกรรมในสังคมได้

ในการศึกษาคุณค่าของภายิตสำนวน อารี ถาวรเศรษฐ์ (2546: 173-174) แบ่งประเภทของภายิตสำนวนเพื่อศึกษาคุณค่า โดยจัดตามเนื้อหาได้เป็น 13 ประเภท คือ เรื่องครอบครัวหรือเครือญาติ เรื่องการอบรมสั่งสอน เรื่องการเลือกคู่ครอง การครองเรือน เรื่องการทำมาหากิน เรื่องการครองชีพ เรื่องการสมาคม เรื่องการพูดและกิริยามารยาท เรื่องการรักษาชื่อเสียง เกียรติยศ เรื่องการเมืองการปกครอง เรื่องวัฒนธรรม ศีลธรรมจริยา เรื่องบ้านเกิดเมืองนอน เรื่องกรรมและความเชื่อและเรื่องความไม่ประมาท ซึ่งในความเห็นของผู้วิจัยการจัดตามรูปแบบนี้เป็นการเน้นในเรื่อง

² บทบรรยายที่ผู้เขียนอ้างอิงมาจากบทความ **Four functions of folklore** (1954) ของ William Bascom ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนได้แปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจง่ายขึ้น

เนื้อหาของสำนวนเป็นหลัก แต่การศึกษาและนำเสนอของผู้วิจัยในที่นี้จะมองในแง่ของบทบาทของสำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมจีน ดังนี้

5.1 บทบาทในการขัดเกลาทางสังคม

สำนวนจีนทางพุทธศาสนามีบทบาทในการขัดเกลาทางสังคมหรือเป็นเครื่องมืออบรมสั่งสอนและควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในสังคมให้เป็นที่ไปตามทิศทางที่สังคมต้องการได้ บทบาทในการอบรมสั่งสอนและควบคุมพฤติกรรมนี้ คือ บทบาทในการอบรมระเบียบสังคม (socialization) โดยส่วนมากจะใช้เป็นความเปรียบเพื่อให้บุคคลต่างๆ ในสังคมได้เรียนรู้ทัศนคติและค่านิยมที่พึงปฏิบัติในสังคมนั้นๆ ว่าสิ่งใดควรทำหรือสิ่งใดไม่ควรทำ สิ่งใดเป็นสิ่งดี หรือสิ่งใดเป็นสิ่งที่ไม่ดี สำนวนโวหารเหล่านั้นจะใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในสังคมนั้นๆ ต่อไปด้วย

บาสคอม (1954: 348) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของสำนวนโวหารซึ่งแฝงไว้ด้วยศีลธรรมอันดีงามเพื่อใช้ในการอบรมระเบียบของผู้นั้นในสังคม โดยยกตัวอย่างการใช้สำนวนภายิตของชนเผ่า “ชากา (Chaga)” ในแอฟริกาตะวันออกแล้ว ในด้านการรักษามาตรฐานพฤติกรรมของสังคมนั้น บาสคอมยังยกตัวอย่างถึง บางสังคมหรือกลุ่มชนที่นำสำนวนภายิตมาใช้ในทางกฎหมายเพื่อควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม เช่น “การใช้สำนวนภายิตในการตัดสินคดีความของชนเผ่า “จาโบ (Jabo)” ที่อาศัยอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของสาธารณรัฐไลบีเรียในแอฟริกาตะวันตกซึ่งมีการนำภายิตมาช่วยในขั้นตอนของการวิเคราะห์หรือตัดสินเรื่องทางกฎหมาย โดยหากผู้ใดสามารถใช้หรือรู้ภายิตได้มากกว่า ผู้นั้นก็จะยิ่งได้รับการยกย่องหรือนับถือให้เป็นผู้รู้หรือนักกฎหมาย หากอ้างอิงภายิตมาผิด หรือนำภายิตมาใช้อย่างผิดความหมาย จะทำให้การพิจารณาตัดสินผิดพลาดได้ โดยจะมีการกล่าวถึงภายิตในคำร้องก่อนการพิพากษาคดี ในคำให้การหรือการเบิกพยาน และในขั้นตอนของการพิจารณาพิพากษา เป็นต้น” (Herzog, 1936: 1-2, Herskovits & Tagbwe, 1930: 254-255, Herskovits, 1938, II: 323, cited in Bascom, 1954: 348)

การอบรมระเบียบสังคมและปลูกฝังค่านิยมต่างๆ โดยการใช้สำนวนทางพุทธศาสนา ถือเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการสร้างบรรทัดฐานทางพฤติกรรมและจริยธรรมในสังคมได้ เราสามารถเห็นคำที่มาจากนิทานชาดกหรือนิทานสาธกคำสอนต่างๆ เพื่อนำเสนอแนวคิดปรัชญาทางพุทธศาสนาหรือคำเฉพาะจากพระคัมภีร์ โดยมุ่งหวังเตือนสติ สอนใจหรือสั่งสอนศีลธรรมอันดีงาม สำนวนที่มาจากนิทานสาธกที่พระพุทธเจ้าทรงยกเป็นตัวอย่างประกอบการแสดงธรรมเพื่อสั่งสอนพระสาวก ถือเป็นคติชนประเภทภายิตคำพังเพยหรือสำนวนบอกความเปรียบ โดยเด็กๆ หรือผู้นั้นในสังคมจะได้เรียนรู้ทัศนคติและค่านิยมของสังคมผ่านภายิตคำพังเพยหรือสำนวนโวหาร เช่น 盲人摸象 máng rén mō xiàng (คนตาบอดลูบคลำช้าง) มาจากนิทานสาธก 对牛弹琴 duì niú tán qín (ตีพิณให้วัวฟัง) มาจากนิทานสาธก เป็นต้น

ในการศึกษาบทบาทของสำนวนจีนทางพุทธศาสนา จำนวน 209 สำนวนพบว่า สำนวนมีบทบาทในการเป็นเครื่องมือสำหรับอบรมสั่งสอนและควบคุมพฤติกรรมในสังคม โดยมีบทบาทในเรื่องต่างๆ คือ กรรม ความเชื่อ ความมีสติ ความพยายาม การดำเนินชีวิต การทำมาหากิน การทำงาน การคบหาสมาคม การครองเรือน ความรัก ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความอดทน อดออม และการพูด และจะขอนำเสนอเป็นตัวอย่างในประเด็นหรือแง่มุมต่างๆ ดังนี้

1) บทบาทในการอบรมสั่งสอนเรื่อง “กรรม” จะเห็นว่ามีสำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่สะท้อนแนวคิดหลักธรรมเรื่องการทำสิ่งใดก็จะได้สิ่งนั้นตอบแทน หรือทำอย่างไรก็จะได้อย่างนั้น ตอบสนอง หรือการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว “คำว่า “กรรม” มาจากภาษาสันสกฤตคือ กรฺมนฺ แปลว่า “การกระทำ” มนุษย์ประกอบกรรม 2 ประเภท คือ กรรมดีและกรรมชั่ว ในทางพระพุทธศาสนาถือว่า มนุษย์มีกรรมเป็นเครื่องกำหนดความเป็นไปของชีวิต” (กาญจนา นาคสกุล, 2555: 72) การทำความดีก็ย่อมได้รับผลดี การทำความชั่วก็ย่อมได้รับผลไม่ดี ตัวอย่างเช่น

无恶不作 wú è bù zuò (เรื่องไม่ชั่วไม่ทำ)

现世现报 xiàn shì xiàn bào (กรรมสนองทันในชาตินี้)

因果报应 yīn guǒ bào yìng (ผลกรรมสนองตอบ)

自作自受 zì zuò zì shòu (ตัวเองทำตัวเองได้รับ)

善有善报，恶有恶报 shàn yǒu shàn bào, è yǒu è bào (ทำความดีย่อมได้สิ่งดีตอบแทน ทำความชั่วย่อมได้สิ่งไม่ดีตอบแทน)

种瓜得瓜，种豆得豆 zhòng guā dé guā, zhòng dòu dé dòu (ปลูกแตงได้แตง ปลูกถั่วได้ถั่ว) เป็นต้น

1) 善有善报，恶有恶报

shàn yǒu shàn bào, è yǒu è bào

ดี มี ดี ตอบแทน ชั่ว มี ชั่ว ตอบแทน

(ทำความดีย่อมได้สิ่งดีตอบแทน ทำความชั่วย่อมได้สิ่งไม่ดีตอบแทน)

หมายถึง ทำความดีก็จะได้ผลแห่งความดีตอบแทน ทำความชั่วก็จะได้ผลร้ายตอบแทน สำนวนนี้มีที่มาจากหลักธรรมที่สำคัญและเป็นหัวใจของพุทธศาสนา คือ “โอวาทปาติโมกข์” อันได้แก่ “การทำความดี ละเว้นความชั่ว และทำจิตใจให้ผ่องใส” (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป.อ. ปยุตฺโต], 2553: 579-580) การกระทำความดีและละเว้นการทำความชั่วนั้น เป็นแนวคิดที่แฝงอยู่ในสำนวนทางพุทธศาสนาทั้งของจีนและไทย การนำเสนอแนวคิดทางพุทธศาสนาเพื่อให้ง่ายต่อการจดจำและรำลึกไว้ในใจได้ส่วนมากมักมาในรูปแบบบทกลอน บทเพลงหรือเพลงพื้นบ้านประจำถิ่นต่างๆ สำนวนจีนนี้ก็มาจากคำพูดคล้องจอง เพื่อให้ง่ายต่อการจดจำและเตือนสติให้คนทำความดี

มาแต่สมัยโบราณ แต่เดิมมีเพลงพื้นเมืองที่เผยแพร่จนร้องกันติดปากไปทั่วว่า (Zhū Ruimín, 2006: 57)

“善有善报，恶有恶报。…… 时辰一到，一切全报！”

Shàn yǒu shàn bào, è yǒu è bào. …… Shí chén yī dào, yī qiè quán bào!

ทำดีย่อมได้ดีสนอง ทำชั่วย่อมได้ชั่วสนอง…… หากพอถึงเวลา ผลกรรมล้วนสนอง”³

จะเห็นได้ว่า สองท่อนแรกของเพลงพื้นบ้านนี้ตรงกับสำนวนจีน การนำคำสอนหรือหลักธรรมมาแต่งหรือร้องเป็นเพลงหรือกระทั่งเกิดเป็นสำนวนให้จดจำได้ติดปากเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยให้หลักธรรมคำสอนยังคงดำรงอยู่ในสังคมและเป็นหลักธรรมประจำใจให้ผู้คนยึดถือปฏิบัติกัน

ตัวอย่างประโยค

(1) 善有善报，恶有恶报，什么样的坏人能逃过报应？

Shànyǒushànbào, èyǒu'èbào, shénme yàng de huàirén néng táoguò bào yìng?

ทำความดีย่อมได้ดีตอบแทน ทำความชั่วย่อมได้สิ่งไม่ดีตอบแทน คนเลวแบบไหนกันที่จะหนีพ้นผลกรรมได้

(张平：《十面埋伏》)

สำนวนจีน “善有善报，恶有恶报 shàn yǒu shàn bào, è yǒu è bào” มีความหมายตรงกับสำนวนไทย คือ “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว”

ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

หมายถึง ใครทำอะไรไว้ ย่อมได้รับสิ่งนั้นตอบแทน (เอกรัตน์ อุดมพร, 2554: 101)

ตัวอย่างประโยค

(2) ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นคำพูดติดปากของคนไทย และคนไทยก็เชื่อกันว่า หากทำสิ่งใดก็จะได้รับสิ่งนั้นตอบแทนมาในรูปแบบของกรรม

(จาก “งานเขียนระดับอุดมศึกษา” ของ เมษา วรณศิลป์)

สำนวนไทยมาจากพุทธภาษิตภาษาบาลีว่า “กฺลฺยาณการี กฺลฺยาณํ ปาปการี จ ปาปํ” แปลว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” เป็นการใช้สำนวนภาษิตเพื่ออบรมสั่งสอนผู้คนในสังคมว่า หากทำความ

³ ดูคำอธิบายสำนวนนี้เพิ่มเติมได้ในหน้า 64-66

ดี ก็จะได้สิ่งดีเข้ามาในชีวิต ส่วนคนไทยก็มีที่มาจากหลักธรรมที่สำคัญและเป็นหัวใจของพุทธศาสนา คือ “โอวาทปาติโมกข์” เช่นกัน

สำนวนจีนทางพุทธศาสนาและสำนวนไทยจึงมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนเรื่อง “กรรม” เพื่อให้ผู้คนมีหนทางในการดำเนินชีวิตที่ดี เป็นการควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมโดยผ่านการใช้สำนวน ข้อคิดที่ปรากฏให้เห็นจากสำนวนทั้งสอง คือ “พุทธศาสนาแสดงทางชีวิตสำหรับบุคคลผู้กระทำความดีและกรรมชั่ว ผู้กระทำดี ย่อมไปสู่สวรรค์ ผู้กระทำชั่ว ย่อมเกิดในนรก” (ธรรมรักจิต, 2552: 7)

2) บทบาทในการอบรมสั่งสอนเรื่อง “การทำงาน” สำนวนจีนทางพุทธศาสนาสะท้อนแนวคิดในการอบรมสั่งสอนให้ผู้คนในสังคมมีความขยัน ความรับผิดชอบ ตั้งใจกับงานที่ตัวเองได้รับมอบหมาย การลงทุนลงแรง หรือความเชี่ยวชาญในอาชีพการงาน ตัวอย่างเช่น

门外汉 mén wài hàn (ผู้ซึ่งไม่ชำนาญความรู้เบื้องต้น) แสดงถึง ไม่ชำนาญในการทำงาน เป็นมือใหม่

送佛送到西天 sòng fó sòng dào xī tiān (ไปส่งพระต้องส่งให้ถึงชมพูทวีป [แดนสุวรรณภูมิ])” แสดงถึง การทำงานใดก็ต้องทำให้ถึงจุดหมาย

解铃还须系铃人 jiě líng hái xū jì líng rén (การแก้กระดิ่งออกยังต้องให้คนที่ผูกกระดิ่งเป็นคนแก้)” แสดงถึง ใครเป็นคนสร้างปัญหาขึ้นมากก็ต้องแก้ไขด้วยตนเอง หรือ

做一日和尚撞一日钟 zuò yī rì héshàng zhuàng yī rì zhōng (เป็นพระสงฆ์หนึ่งวันก็ตีระฆังหนึ่งวัน) แสดงถึง ทำงานให้พอผ่านไปวันๆ หรือทำอะไรไปที เป็นต้น

2) 盲人摸象

máng rén mō xiàng

ตาบอด คน ลูบคลำ ช้าง

(คนตาบอดลูบคลำช้าง)

หมายถึง ไม่ได้ทำความเข้าใจในเหตุการณ์จนทั่วทุกด้าน ยึดข้อคิดเห็นของตนอย่างมีทิฐิ แล้วทำการคาดคะเนอย่างผิดๆ ง่ายๆ

สำนวนจีนนี้มีที่มาจากนิทานสาธกเรื่องหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์หลายเล่ม แต่ที่ปรากฏอยู่ใน “อัครคัมภีร์” ฝ่ายอุตรนิกายสายจีนมีบันทึกไว้ค่อนข้างละเอียด⁴ ซึ่งนิทานเรื่องนี้สะท้อนแนวคิดของการมองอะไรแต่เพียงด้านเดียว ย่อมทำให้มองไม่เห็นความจริงหรือไม่เห็นตัวตนที่แท้จริงได้

⁴ คำอธิบายสำนวนนี้เพิ่มเติมได้ในหน้า 99-102

ตัวอย่างประโยค

(3) 这事让人沮丧。它使人觉得：世界那么复杂，认识它如盲人摸象。我们可能理解这个世界吗？

Zhè shì ràng rén jǔsàng. Tā shǐ rén juéde: shìjiè nàme fùzá, rènshi tā rú máng rén mō xiàng. Wǒmen kěnéng lǐjiě zhège shìjiè ma?

เรื่องนี้ทำให้เราเศร้าซึม มันทำให้เรารู้สึกว่า โลกวุ่นวายสับสนอย่างนั้น รู้จักมันก็เหมือนคนตาบอดคลำช้าง พวกเราจะสามารถเข้าใจโลกใบนี้ได้ไหม

(张承志:《黑骏马》)

สำนวนจีน “盲人摸象 máng rén mō xiàng” มีความหมายตรงกับสำนวนไทย คือ “ตาบอดคลำช้าง”

ตาบอดคลำช้าง

หมายถึง คนที่รู้อะไรเพียงด้านเดียวหรือจุดเดียว แล้วคิดว่าตนเองรู้จักสิ่งนั้นอย่างแท้จริง หรือเข้าใจว่าสิ่งนั้นเป็นอย่างนั้น (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2545: 125)

ตัวอย่างประโยค

(4) คนไทยใช้ความเห็นมากกว่าความรู้ 100 คนก็เห็น 100 อย่าง ตกลงกันได้ยากเหมือนตาบอดคลำช้าง

(จาก “บนเส้นทางชีวิตปฏิรูปการเมือง” ของ ประเวศ วะสี)

สำนวนไทยเป็นนิทานสาธกเช่นกัน ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกเล่มที่ 25 ในส่วนที่ว่าด้วยอุทานซึ่งมีเนื้อหาของนิทานสาธกที่คล้ายกันกับนิทานของทางจีน แต่ต่างกันในส่วนการบรรยายอุปมาของช้าง กล่าวคือ พระราชาเรียกบุรุษคนหนึ่งให้หาช้างมาให้คนตาบอดทั้งเก้าพวกสัมผัส โดยต่างลูบคลำช้างแล้ว คนที่จับขา ก็บอกว่าเหมือน “เสา” คนที่จับขนหางก็บอกว่าเหมือน “ไม้กวาด” คนที่จับหางก็บอกว่าเหมือน “สากตำข้าว” คนที่จับตัวช้างก็บอกว่าเหมือน “ผู้ง้าว” คนที่จับหูช้างก็บอกว่าเหมือน “กระดิ่ง” คนที่จับงาก็บอกว่าเหมือน “ตอไม้” คนที่จับวงก็บอกว่าเหมือน “งอนไถ” ต่างก็เถียงกันจนหาข้อยุติไม่ได้

สำนวนจีนและสำนวนไทยนี้เป็นความเปรียบที่ใช้เพื่อเป็นคติสอนใจให้คนในสังคมว่า อย่ามองอะไรแต่เพียงด้านเดียว ต้องทำความเข้าใจจากภาพรวมหรือเหตุการณ์ทั้งหมดเสียก่อน แล้วจึงพิจารณาความถูกต้องหรือความเป็นจริงนั้นๆ สอนให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีสติ และดำเนินชีวิตในแนวทางปรัชญาพุทธศาสนาได้ เป็นการปลูกฝังลักษณะนิสัยและค่านิยมที่ดีงามที่สังคมยอมรับกัน

นอกจากสำนวนทั้งสองจะมาจากนิทานสาธกแล้ว เนื้อหาในส่วนความเปรียบอุปมาของนิทานสาธกก็ยังอธิบายถึงอัตลักษณ์และสภาพของกลุ่มชนชาวจีนและชาวไทยที่เหมือนและต่างกัน ซึ่งแฝงอยู่ในความเปรียบอุปมาอีกด้วย เช่น คนจีนจินตนาการว่า หูช้างเหมือนบั้งก็ ส่วนคนไทยว่าเหมือนกระดิ่ง การอุปมาเหล่านี้ก็อธิบายถึงสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมนั้นที่ใช้เครื่องสถานที่มึลักษณะเป็นเอกลักษณ์ไม่เหมือนกันในการตัดดวงหรือใส่สิ่งของเป็นการบ่งบอกถึงวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นนั้นได้

3) บทบาทในการอบรมสั่งสอนเรื่อง “การคบหาสมาคม” สำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่มีบทบาทในด้านการแนะนำหรือชี้ให้เห็นคุณและโทษของการคบหาสมาคม หรือการอยู่ร่วมกันในสังคม ตัวอย่างเช่น

佛口蛇心 fó kǒu shé xīn (การพูดจาเหมือนพระ แต่จิตใจเหมือนอสรพิษ) แสดงถึง คนที่พูดจาดีกับผู้อื่น แต่ภายในจิตใจกลับคิดร้าย

笑面夜叉 xiào miàn yè chā (ยักษ์ที่มีใบหน้ายิ้มแย้ม) แสดงถึง คนที่มักจะมึรอยยิ้มบนใบหน้าเสมอ แต่ในใจมีเจตนาร้ายแอบแฝง

道貌岸然 dào mào àn rán (วางมาดภูมิฐานมีศีลธรรม) แสดงถึง คนที่แสรังทำเป็นดีมีศีลธรรม คบผู้อื่นอย่างไม่จริงใจ ต้องการสร้างภาพลักษณ์ให้กับตน

泥牛入海 ní niú rù hǎi (วัวที่ปั้นด้วยโคลนลงหายไปนทะเล) แสดงถึง การขาดการติดต่อกัน ไม่ได้ข่าวคราวกัน หายสาบสูญไป หรือ

一刀两断 yī dāo liǎng duàn (ลงมีดหนึ่งครั้งก็ขาดเป็นสองส่วน) แสดงถึง การตัดขาดจากกัน ตัดความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน เป็นต้น

3) 佛口蛇心

fó kǒu shé xīn

พระ ปาก งู ใจ

(พูดจาเหมือนพระ แต่จิตใจเหมือนอสรพิษ)

หมายถึง พูดจาไพเราะน่าฟัง แต่จิตใจโหดร้ายอำมหิต

สำนวนจีนนี้ นำบุคคลที่ประพฤติตนหรือพูดจาเป็นคนมีศีลธรรมมาเปรียบกับพระสงฆ์ เพราะเป็นผู้รักษาศีล แต่ว่าบุคคลนั้นกลับประพฤติชั่วร้ายเหมือนอย่างอสรพิษที่แฝงความร้ายกาจเอาไว้ สำนวนจีนมาจากการเปรียบเรื่องจิตใจ พุทธศาสนาเน้นเรื่องจิตใจเป็นสำคัญ “มักมีคำกล่าวว่ “ใจพระโพธิสัตว์” หมายถึง จิตใจที่ใฝ่ดี คิดดี และ “ใจอสรพิษ” หมายถึง จิตใจที่ใฝ่ชั่ว คิดชั่วร้าย” (Zhū Ruímín, 2006: 235) สำนวนจีนจึงสะท้อนแนวคิดในเรื่องการอยู่ร่วมกับผู้อื่นหรือการคบหาสมาคมกับผู้อื่นอย่างไม่จริงใจ แสแสรังในการคบหากัน จิตใจแอบแฝงคิดร้าย เป็นการเตือนสติให้ระมัดระวังหรือหลีกเลี่ยงในการคบหาสมาคมกับคนประเภทนี้หรือเป็นคนประเภทนี้เอง

ตัวอย่างประโยค

(5) 我面貌虽丑，心地却是善良，不似你佛口蛇心。

Wǒ miànmào suī chǒu, xīndì quèshì shànliáng, bú sì nǐ fókǒushéxīn.

แม้หน้าตาฉันอัปลักษณ์ แต่จิตใจงดงาม ไม่เหมือนเธอพูดจาเหมือนพระ แต่จิตใจเหมือนนอสรพิษ

(清·钱彩：《说岳全传》第七十回)

สำนวนจีน “佛口蛇心 fó kǒu shé xīn” มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “มือถือสาก ปากถือศีล” และ “ปากปราศรัยใจเชือดคอ” หรือ “ปากปราศรัย น้ำใจเชือดคอ”

มือถือสาก ปากถือศีล

หมายถึง มักแสดงตัวหรือปากพูดว่าเป็นคนดีมีศีลธรรม แต่กลับประพฤติชั่ว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 912)

ปากปราศรัยใจเชือดคอ หรือ ปากปราศรัย น้ำใจเชือดคอ

หมายถึง พูดจาดีด้วย แต่ในใจคิดร้ายต่อ พูดดีแต่ปาก ส่วนใจคิดร้าย (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 335)

ตัวอย่างประโยค

(6) คนคนนี้พูดจาอ่อนหวาน แต่ต้องระวังดีๆ เพราะชอบนิทาว่าร้ายลับหลัง เข้าทำนอง ปากปราศรัยใจเชือดคอ

(จาก “สำนวนไทย” ของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ)

สำนวนไทยที่สะท้อนแนวคิดทางพุทธศาสนาในเรื่องของจิตใจเช่นกัน พุทธศาสนาเป็นศาสนาแบบ “จิตนิยม” คือ เน้นเรื่องจิตเป็นหลักสำคัญ จิตเป็นต้นเหตุของสรรพสิ่ง หากจิตคิดดีก็จะเกิดกรรมดี หากจิตคิดร้ายก็จะเกิดกรรมชั่ว ความร้ายแรงหรือปัญหาต่างๆ ก็จะเกิดตามมา พุทธศาสนาจึงต้องการสอนให้ผู้คนในสังคมคิดดี รักษาจิตของตนไปในหนทางที่ดี ดังคำที่ปรากฏในคัมภีร์พระธรรมบทว่า “บัณฑิตทั้งหลาย ย่อมรักษาจิต” และ “หากบุคคลมีใจดี เขาย่อมทำดีและพูดดี.....” (ธรรมรักจิต, 2552: 1) สำนวนจีนและสำนวนไทยจึงมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนผู้คนในสังคมให้ประพฤติตนอยู่ในหนทางแห่งกรรมดี จากตัวอย่างประโยคจะเห็นว่า การใช้สำนวนทั้งจีนและไทยเป็นการใช้เพื่อว่ากล่าวและเตือน ซึ่งให้เห็นถึงโทษของการคิดร้ายและผลที่เกิดตามมา คือ ผู้คนไม่ยอมคบค้าสมาคมด้วย

หากมองในแง่การเปรียบอุปมา สำนวนจีนสะท้อนภาพของสัตว์ร้าย คือ “อสรพิษ” หรือ “งู” ซึ่ง “อสรพิษ” หมายถึง สัตว์มีพิษในเขี้ยว มักหมายถึง “งูพิษ” โดยปริยายหมายถึง “คนที่ลอบทำร้ายหรือให้ร้ายผู้มีคุณหรือผู้อื่นด้วยความอิจฉาริษยา เป็นต้น” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1382) ในขณะที่สำนวนไทยสะท้อนภาพของเครื่องมือสำหรับทำอย่างหนึ่ง ใช้คู่กับกรกในการทำอาหาร เวลาใช้นำมาถือไว้แล้วตำลงไปครก สากมีน้ำหนักมากเพื่อว่าตำแล้วจะได้แหลกละเอียดได้ง่าย ดังนั้นหากนำมาใช้ทำร้ายผู้อื่นก็อาจทำให้บาดเจ็บหนักได้ สำนวนจีนจึงเปรียบคนที่คิดร้ายว่ามีเขี้ยวเหมือนงูพิษ อาจลอบทำร้ายได้ทุกเมื่อ ส่วนสำนวนไทยเปรียบกับสากซึ่งเป็นสิ่งของโลกสัตว์พบเห็นได้ในชีวิตประจำวันของคนไทย

4) บทบาทในการอบรมสั่งสอนเรื่อง “การพูด” สำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่มีบทบาทในการอบรมสั่งสอนให้ระมัดระวังในการใช้คำพูด กิริยามารยาทในการพูดคุย การพูดเกินจริง การพูดคำหยาบ การพูดอย่างขาดสติหรือการมีวาทศิลป์ ตัวอย่างเช่น

口头禅 kǒu tóu chán (คำสอนของนิคายฉานจนที่นำมากล่าวด้วยวาจา) แสดงถึง คำพูดที่ติดปาก โดยไม่ได้ตั้งใจหรือมีความหมายอะไรเป็นพิเศษ

单刀直入 dān dāo zhí rù (มีดเดียวปักเข้า) แสดงถึง การพูดโผงผางโดยไม่อ้อมค้อมหรือพูดตรงประเด็น

对牛弹琴 duì niú tán qín (ตีพิณให้วัวฟัง) แสดงถึง การใช้คำพูดไม่ถูกกับผู้ฟัง ไม่เหมาะสมกับระดับความเข้าใจของผู้ฟัง

含血喷人 hán xuè pēn rén (อมเลือดพ่นใส่คนอื่น) แสดงถึง การใช้คำพูดใส่ร้ายป้ายสีคนอื่น หากความผิดใส่ผู้อื่น หรือ

顽石点头 wán shí diǎn tóu (หินที่คือเขลาพยักหน้า) แสดงถึง การมีวาทศิลป์ในการพูด แม้แต่คนดื้อรั้นก็ยังยอมให้ เป็นต้น

4) 丰干饶舌

Fēng Gàn ráo shé

เฟิงก้าน มีมาก ลิ่น

(พระเฟิงก้านปากมาก)

หมายถึง คนที่พูดมาก ปากมาก พูดจ้อ พูดเป็นต่อยหอย

สำนวนจีนเปรียบคนที่มีลักษณะพูดมากหรือพูดไม่ได้หยุดกับพระรูปหนึ่งในสมัยราชวงศ์ถังนามว่า พระเฟิงก้าน (丰干 Fēng Gàn) ในหนังสือประวัติศาสตร์พุทธศาสนาชุด 《宋高僧传》 (Sòng gāosēng zhuàn ชีวิตประวัติพระมหาสมณเจ้าแห่งราชวงศ์ซ่ง) เล่มที่ 19 มีบันทึกไว้ว่า

“เมื่อครั้ง ลุหวิชีวิน (閻丘胤 Lú Qiūyìn) เดินทางไปรับตำแหน่งผู้ว่าราชการแห่งไถโจว (台州 Taizhōu) ระหว่างทางปวดศีรษะมากทำให้เดินทางต่อไม่ได้ เขาได้ยื่นว่าพระเฟิงก้านมีอิทธิฤทธิ์สามารถรักษาโรคได้จึงเชิญมารักษาตน พระเฟิงก้านจึงมารักษาให้ โดยการอมน้ำฝนใส่ศีรษะของเขา ไม่นานอาการป่วยของเขาก็หาย เขาทั้งดีใจและประหลาดใจมากจึงนับถือพระเฟิงก้านเป็นอย่างยิ่ง ก่อนเดินทางต่อจึงขอให้พระเฟิงก้านทำนายโชคชะตาให้ พระเฟิงก้านจึงกล่าวแก่เขาว่า “หากไปรับตำแหน่งแล้วต้องไปสักการะพระมัญชุศรีโพธิสัตว์และพระสมันตภัทรโพธิสัตว์” เขาจึงถามว่า “พระโพธิสัตว์ทั้งสองอยู่ที่ใด” พระเฟิงก้านจึงตอบว่า “พระหानซาน (寒山 Hán shān) และพระฉือเต๋อ (拾得 Shí dé) ผู้ล้างชามและเผาฟืนในครัวของวัดกั๋วชิง (国清寺 Guó qīng Sì) คือ พระโพธิสัตว์ทั้งสองจำแลงกายมา” เมื่อลุหวิชีวินได้ไปรับตำแหน่งแล้วจึงไปที่วัดกั๋วชิงเพื่อสักการะพระทั้งสองรูป พระหานซานและพระฉือเต๋อแรกก็ตกใจ แต่พอลองเดาถึงสาเหตุที่ลุหวิชีวินมาพบและกราบไหว้ถึงในห้องครัวแล้วจึงหัวเราะและกล่าวว่า “เฟิงก้านมากลั่น (ปากมาก)” หลังจากที่พระทั้งสองรูปถูกพบและเปิดเผยตัวตนแล้ว ไม่นานท่านทั้งสองก็ออกจากวัดกั๋วชิงแล้วไม่เคยกลับมาอีกเลย (Zhū Ruímín, 2006: 385-386) ภายหลังสำนวนนี้จึงนำมาใช้เปรียบกับบุคคลที่พูดมากหรือปากมาก โดยอุปมากับพระเฟิงก้านนั่นเอง

ตัวอย่างประโยค

(7) 寒山与拾得知道了，说声：“丰干饶舌！”随即飘然而去，不知所终。

Hánshān yǔ Shí dé zhīdao le, shuōshēng: “Fēng Gàn ráoshé!” Suíjí piāorán ér qù, bù zhī suǒzhōng.

พระหานซานและพระฉือเต๋อรู้แล้ว จึงกล่าวว่า “พระเฟิงก้านปากมาก” แล้วจึงหายจากไปในทันที ไม่รู้ไปอยู่ที่แห่งใด

(朱邦复：《巴西狂欢节》)

สำนวนจีน “丰干饶舌 Fēng Gàn ráo shé” มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “ปากมาก” และ “พูดล่องเป็นล่องน้ำ”

ปากมาก

หมายถึง พูดมาก พูดไม่หยุด (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 337)

พูดล่องเป็นล่องน้ำ

หมายถึง พูดไปได้เรื่อย ไม่มีคิดขัด พูดมาก (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538:

ตัวอย่างประโยค

(8) เราห้ามปากคนอื่นไม่ได้ ชายหญิงปากมากพวกนี้

(จาก “รวมคอลัมน์ของศิเรมอร อุณหรูป นิตยสารดิฉัน” ของ ศิเรมอร อุณหรูป)

สำนวนไทยไม่ได้อุปมากับพระสงฆ์ แต่เป็นการเปรียบเทียบลักษณะอาการของการพูด ซึ่งหมายถึง พูดมาก พูดเกินกว่าที่ต้องการหรือจำเป็น ดังมีปรากฏตัวอย่างสำนวนนี้ในพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6 เรื่อง “ปล่อยแก่” (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 337) ว่า “ท่านขุนนี้ ปากมกนัก เล่าอะไรให้ฟังก็ส่งแต่เสียงขึ้นไป” แม้สำนวนไทยจะไม่ได้อุปมากับพระเหมือนอย่างสำนวนจีน แต่เราสามารถเห็นการนำสำนวนมาใช้อุปมาเปรียบกับบุคคลสำคัญหรือผู้มีฐานะหรือฐานันดรในสังคมสมัยนั้นได้ แสดงให้เห็นว่าคติชนก็มีบทบาทหน้าที่ทางสังคมในการใช้ว่ากล่าวอบรมสั่งสอนผู้คนมาแต่อดีตแล้ว

สำนวนจีนสะท้อนภาพของการอุปมากับพระ เนื่องจากในสมัยก่อนพระมีอิทธิพลทางความคิดหรือจิตใจของผู้คนในสังคม ดังนั้นจึงมักมีสำนวนที่เกิดจากการสนทนาธรรมกับพระนักบวชหรือจากการเผยแพร่ธรรมโดยการเทศนาหรือผ่านหนังสือคัมภีร์ จะเห็นว่ามีสำนวนหลายเรื่องที่มาจากการสนทนาธรรมของข้าราชการหรือขุนนางชั้นผู้ใหญ่กับพระอาจารย์ผู้มีชื่อเสียงในยุคนั้น ดังเรื่องของพระเฟิงก้านกับผู้ว่าราชการแห่งไถโจวข้างต้น ขณะที่สำนวนไทยเปรียบเทียบกับลักษณะอาการที่พบเห็นในขณะนั้น คือ กิริยาอาการที่พูดมาก เป็นการถ่ายทอดความหมายของพฤติกรรมที่สังคมไม่พึงปรารถนาผ่านการใช้สำนวน นอกจากนี้ยังแฝงคุณค่าเรื่อง “วจีกรรม” ไว้ด้วย คือ พุทธธรรมเน้นให้บุคคลพูด “วจีสัจจิต” หรือพูดแต่สิ่งที่ดี มีคำกล่าวถึงโทษของวจีกรรมไว้ว่า “คนพาลเมื่อพูดไม่ดี ชื่อว่าพาดพันตนเอง” (ธรรมรคจิต, 2552: 57) ดังนั้นจึงเน้นให้คิดก่อนพูดเสมอ ไม่ใช่พูดก่อนคิดหรือพูดแล้วจึงค่อยคิด

5) 对牛弹琴

duì niú tán qín

ต่อ วัว ดิด พิณ

(ดิดพิณให้วัวฟัง)

หมายถึง พูดไม่คู่ผู้ฟัง ใช้คำพูดเฉพาะทางกับคนที่ไม่เชี่ยวชาญ ไม่เหมาะสมกับระดับความเข้าใจของผู้ฟัง ส่วนใหญ่นำมาใช้เสียดสี ประชดประชันผู้ฟังที่โง่เขลาเบาปัญญาไม่รู้อะไรเลย อุปมาว่าไม่มีความรู้แม้แต่น้อย อะไรๆ ก็ไม่รู้

สำนวนจีนนี้มาจากสาธกนิยายเรื่องหนึ่งในคัมภีร์ 《理惑论》 (Lihùolùn หลักการตั้งข้อสงสัย) สาธกนิยายเรื่องนี้เล่าต่อๆ กันมาจนแพร่หลาย เป็นเรื่องเกี่ยวกับความสงสัยของนักดนตรีผู้หนึ่งที่มีต่อการได้ยินเสียงของวัวจนเขาได้ข้อสรุปว่า วัวไม่เข้าใจหรือสนใจเสียงดนตรี วัว

จะสนใจแต่เสียงที่รู้จักเท่านั้น⁵ สาธกนิยายเรื่องนี้ให้ข้อคิดในเรื่องการวิเคราะห์ผู้ฟัง เข้าใจผู้ฟังว่าจะสามารถรับสารจากผู้พูดหรือเข้าใจสิ่งที่ผู้พูดต้องการสื่อหรือไม่ สาธกนิยายเรื่องนี้มักถูกยกมาประกอบเสมอ หากพบเจอลักษณะของผู้ฟังดังกล่าว สาธกนิยายเรื่องนี้ใช้ลักษณะการเสียดสีประชดประชันเพื่ออบรมระเบียบสังคม โดยแฝงไว้ด้วยทัศนคติของสังคมที่ “ไม่ยอมรับ” การกระทำหรือลักษณะดังกล่าว

ตัวอย่างประโยค

(9) 我还真怕是对牛弹琴，说多少也都…是白说。

Wǒ hái zhēn pà shì duìniútánqín, shuō duōshǎo yě dōu...shì báishuō.

ฉันยังกลัวจริงๆ ว่าคิดพินให้วัวฟัง พูดเท่าไรก็ล้วน...พูดเสียเปล่า

(张平:《十面埋伏》)

สำนวนจีน “对牛弹琴 duì niú tán qín” มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “เสื่อให้ควายฟัง”

เสื่อให้ควายฟัง

หมายถึง สั่งสอนแนะนำคนโง่มักไม่ได้ผล เสียเวลาเปล่า (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 577)

ตัวอย่างประโยค

(10) เราเคยได้ยินคำเปรียบเปรยไปในทางลบ เช่นว่า เสื่อให้ควายฟัง ทั้งที่แท้จริงแล้วควายน่า จะมีเพลงเฉพาะเป็นของตัวเองมากที่สุด คุณอยากฟังไหม

(จาก “กระป๋องบาล” ของ ดำรง อารีกุล)

สำนวนไทยนั้น เดิมทีมาจากนิทานเรื่องใดไม่ปรากฏเป็นที่แน่ชัด แต่ปรากฏเป็นโคลงสุภาษิตประจำภาพในพระอุโบสถในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม โดยอธิบายความหมายเป็นโคลงว่า

“เสื่อเสียงเสนาะให้   ควายฟัง
ไหนจะทราบเสนาะดัง   คูไบ้
สอนธรรมที่สั่งจ้ง   พาลทืบ โง่แฮ
ปราชญ์สุดโปรดโง่ให้   ทราบรู้ธรรม”

⁵ ดูคำอธิบายสำนวนนี้เพิ่มเติมได้ในหน้า 113-115

จากโคลงสุภาษิตดังกล่าว จึงแพร่หลายกลายเป็นสำนวนดังที่ใช้กันในปัจจุบัน (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2545: 282)

การปลูกฝังอบรมค่านิยมและทัศนคติของสังคม โดยผ่านการแสดงออกให้รู้ว่า การกระทำหรือลักษณะดังกล่าวเป็นสิ่งที่สังคม “ไม่เห็นด้วย” หรือ “ไม่ยอมรับ” ด้วยการใช้คำพูดเสียดสี เย้ยหยันหรือประชดประชัน เป็นต้น ภาษาคอมซี้ให้เห็นว่า “บทบาทหน้าที่อย่างหนึ่งของสำนวนภาษิตคือ การรักษามาตรฐานพฤติกรรมที่เป็นที่ยอมรับกันในสังคม โดยอาจจะกระทำด้วยการกดดันให้ผู้คนในสังคมทราบว่า พฤติกรรมอะไรเป็นสิ่งที่ไม่เป็นที่ยอมรับหรือไม่เห็นด้วย ถือเป็นวิธีหนึ่งในการใช้ควบคุมพฤติกรรมทางสังคมได้” (ศิริพร ณ ถลาง, 2552: 394-395)

หากมองในแง่วัฒนธรรม สำนวนจีนและสำนวนไทยสะท้อนภาพของสัตว์ประจำท้องถิ่นและเครื่องดนตรีประจำชาติที่แตกต่างกัน สำนวนจีนอุปมากับ “วัว” ซึ่งเป็นสัตว์เลี้ยงที่พบเห็นได้ทั่วไปตามบ้านเรือนที่เลี้ยงปศุสัตว์ และ “พิณ” ซึ่งเป็นเครื่องสายประจำชาติของจีนอาจพบเห็นได้ตามบ้านเรือนเช่นกัน ส่วนสำนวนไทยอุปมากับ “ควาย” ซึ่งเป็นสัตว์เลี้ยงไว้เพื่อใช้งานที่พบเห็นได้ในไทย น้อยมากที่จะพบในจีนอาจมีอยู่แถบทางตอนใต้ของจีนได้บ้าง และเปรียบกับ “ซอ” ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีไทยประเภทเครื่องสาย การอุปมาด้วยสิ่งที่อยู่ในชีวิตประจำวันนั้นสะท้อนว่า สิ่งเหล่านี้สัมพันธ์กับชีวิตความเป็นอยู่ และถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตผู้คนในสังคมนั้น จะเห็นได้ว่าสำนวนจีนและสำนวนไทยสะท้อนให้เห็นภาพความคล้ายคลึงกันทางวัฒนธรรม โดยเปรียบกับสัตว์ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน และเปรียบกับเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายเหมือนกันด้วย

สำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทย นอกจากจะมีบทบาทในการเป็นเครื่องมือสำหรับอบรมสั่งสอนและควบคุมพฤติกรรมในสังคมด้านต่างๆ ดังกล่าวแล้ว สำนวนยังมีบทบาทในเรื่องอื่นๆ อีก เช่น

5) บทบาทที่สะท้อนถึง “คติและความเชื่อ” ได้แก่ ความเชื่อในเรื่อง นรก สวรรค์ โลกนี้ โลกหน้า อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ หรือการบนบานศาลกล่าว เช่น

人間地獄 rén jiān dì yù (นรกในโลภมนุษย์) สะท้อนความเชื่อในเรื่องนรกภูมิ

三生有幸 sān shēng yǒu xìng (มีโชคทั้งสามชาติ) สะท้อนความเชื่อในเรื่องชาติภพ คือทั้งสามชาติ ชาติก่อน ชาติปัจจุบันและชาติหน้า หรือ

一瓣心香 yī bàn xīn xiāng (ธูปจากใจหนึ่งดอก) สะท้อนความเชื่อในเรื่องการไหว้พระขอพร หรือบนบานศาลกล่าว แสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวหรือที่พึ่งทางใจของคนในสังคม เป็นต้น

6) บทบาทที่สะท้อนถึง “การทำมาหากินหรือการดำเนินชีวิต” ได้แก่ ความขยันในการหาเลี้ยงชีพ ความขี้เกียจ ความพยายาม ไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรคนานา เช่น

安身立命 ān shēn lì mìng (ตั้งตัวและใช้ชีวิตอย่างสงบสุข) สะท้อนเป้าหมายในการดำเนินชีวิตของผู้คนที่อยากตั้งตัว และมีชีวิตอย่างเป็นสุข

日上三竿 rì shàng sān gān (พระอาทิตย์ขึ้นสูงถึงระดับความสูงของราวไม้ไผ่สามราวต่อกัน) สะท้อนลักษณะนิสัยของคนที่นอนตื่นสาย จนตะวันลอยโแดงฟ้าแล้ว

大海捞针 dà hǎi lāo zhēn (งมเข็มในมหาสมุทร) สะท้อนเรื่องการทำงานที่ทำได้ยากยิ่ง ต้องอาศัยความเพียรจึงจะบรรลุเป้าหมายได้ เป็นต้น

7) บทบาทที่สะท้อนถึงเรื่องอื่นๆ เช่น

两相情愿 liǎng xiāng qíng yuàn (ความรู้สึกราวกันทั้งสองฝ่าย) สะท้อนเรื่องการครองเรือน การตกลงใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน

雪中送炭 xuě zhōng sòng tàn (ส่งมอบถ่านกลางหิมะ) สะท้อนเรื่องการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การให้ความช่วยเหลือยามลำบาก

聚沙成塔 jù shā chéng tǎ (รวบรวมทรายกลายเป็นเจดีย์) สะท้อนเรื่องความอดทน สะสมจากน้อยจนมากได้

细水长流 xì shuǐ cháng liú (น้ำที่ไหลแต่ค่อย แต่ไหลได้ยาวไกล) สะท้อนเรื่องการอดออม ประหยัด มัธยัสถ์ เป็นต้น

5.2 บทบาทในการสะท้อนทัศนคติและค่านิยมของสังคม

นอกจากสำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทยจะเป็นเครื่องมือในการขัดเกลาอบรมสั่งสอนและควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นความคิด ค่านิยมของคนในท้องถิ่นนั้น ทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน และเป็นประโยชน์ในการปรับตัวเข้าหากัน และ/หรือเกิดประสิทธิภาพทั้งในเรื่องการดำเนินการด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

ในการศึกษาบทบาทของสำนวนจีนทางพุทธศาสนาจำนวน 209 สำนวนพบว่า สำนวนมีบทบาทในการสะท้อนให้เห็นความคิด ค่านิยมของคนในสังคม โดยสะท้อนแนวคิดในเรื่องต่างๆ คือ การใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นหรือการอยู่ร่วมกันในสังคม การปฏิบัติตนต่อกัน การปรับตัวต่อกัน การเอาตัวรอด การวางแผน การให้เกียรติกัน ความสามารถ ความงาม ความบริสุทธิ์ ความฉลาด ความกล้า การศึกษาและค่านิยมทางวัตถุ เป็นต้น ในที่นี้จะขอนำเสนอเป็นตัวอย่างในประเด็นหรือแง่มุมต่างๆ ดังนี้

1) บทบาทที่สะท้อนความคิดเกี่ยวกับ “การปฏิบัติต่อกันของคนในสังคม” ส่วนวจนินทาง พุทธศาสนาสะท้อนแนวความคิดในเรื่อง การปฏิบัติตนต่อกัน ทั้งในแง่ของการพึ่งพาอาศัยกัน การยกตนข่มเหงรังแกผู้อื่น การเลือกปฏิบัติ หรือการก่อความเดือดร้อนให้แก่ตนและผู้อื่น เป็นต้น ตัวอย่างเช่น

拈佛烧香 jiǎn fó shāo xiāng (เลือกพระเผา [จุด] ธูป) สะท้อนการปฏิบัติต่อผู้อื่นแบบเลือกปฏิบัติ เลือกปฏิบัติต่อผู้อื่นไม่เท่ากัน

弱肉强食 ruò ròu qiáng shí (เนื้อของผู้อื่นอ่อนแอถูกผู้แข็งแรงจับกิน) สะท้อนความคิดในเรื่องพฤติกรรมของบัณฑิตหรือผู้ใฝ่ดีต้องไม่ข่มเหงรังแกผู้อื่น

依草附木 yī cǎo fù mù (อาศัยพักพิงต้นไม้พืชรพชญา) สะท้อนความคิดในเรื่องการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน หรือ

一手遮天 yī shǒu zhē tiān (มือเดียวปิดฟ้า) สะท้อนความคิดในเรื่องการใช้อิทธิพลในการปิดบังอำพรางผู้อื่น เป็นต้น

6) 瓮中之鳖

wèng zhōng zhī biē

อ่าง อยู่ใน ซึ่ง ตะพานน้ำ

(ตะพานน้ำซึ่งอยู่ในอ่าง)

หมายถึง คนหรือสัตว์ที่ถูกจับหรือควบคุมตัวอยู่ไม่อาจหนีรอดไปได้

ส่วนวจนินนี้มาจากปริศนาธรรมวรรคหนึ่งที่ปรากฏในหนังสือ 《五灯会元》 (Wǔ dēng huìyuán) ความว่า “ที่ใดมีตะพานน้ำที่สามารถหลบหนีจากอ่างได้หรือ” (Zhū Ruímín, 2006: 355) ส่วนวจนินจึงเกิดจากปริศนาธรรมข้อนี้ ส่วนวจนินอุปมาตะพานน้ำเป็นคนที่ถูกควบคุมหรือจับกุมตัวไว้ไม่มีหนทางจะหนีรอดไปได้ สะท้อนแนวความคิดในเรื่องการปฏิบัติต่อกันในสังคม ผู้ใช้อำนาจควบคุมและผู้ถูกควบคุมด้วยอำนาจนั้น

ตัวอย่างประโยค

(11) 叔父，韩国太子一向勇猛，现已成瓮中之鳖，小心他狗急跳墙。

Shūfù, Hánguó tàizǐ yīxiàng yǒngměng, xiànxīn tā gǒujítiàoqiáng.

ท่านอาจารย์ มกุฎราชกุมารแห่งเกาหลีองอาจห้าวหาญและเปี่ยมพลังเสมอ ตอนนี้กลายเป็นตะพานน้ำซึ่งอยู่ในอ่างแล้ว ระวังเขาจะเป็นสุนัขจิ้งจอก

(《孙子兵法与三十六计》)

สำนวนจีน “瓮中之鳖 wèng zhōng zhī biē” มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “ลูกไก่ในกำมือ” หรือ “ลูกไก่อยู่ในมือ” หรือ “ลูกไก่อยู่ในมือ บีบก็ตายคลายก็รอด”

ลูกไก่ในกำมือ หรือ ลูกไก่อยู่ในมือ หรือ ลูกไก่อยู่ในมือ บีบก็ตายคลายก็รอด

หมายถึง ผู้ที่ตกอยู่ใต้อำนาจหรืออยู่ในบังคับ ไม่มีทางต่อสู้ได้ (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 513)

ตัวอย่างประโยค

(12) ผมก็เหมือนลูกไก่ในกำมือคุณ จะหนีไปไหนพ้น

(จาก “สำนวนไทย” ของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ)

สำนวนไทยปรากฏใช้เปรียบอุปมาในวรรณคดีหลายเรื่อง เช่น คาวิ หรือ พระอภัยมณี จาก กลอนวรรคหนึ่งในเรื่อง พระอภัยมณี ตอน กองทัพท้าวอุเทนล้อมเมืองรมจักร มีว่า (กระทรวง ศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2545: 258)

บัดนี้เราเข้ามาล้อมปราการ   ชีวิตท่านเหมือนลูกไก่อยู่ในมือ

แม้้นบีบเข้าก็ตายคลายก็รอด   จะคิดลอดหลบหลีกไปอีกหรือ

จะเห็นได้ว่า ตั้งแต่สมัยก่อนแล้ว คนไทยนิยมเปรียบผู้ที่ตกอยู่ใต้อำนาจหรืออยู่ในบังคับว่า เหมือน “ลูกไก่” จะทำอะไรก็ได้ตามใจ เพราะลูกไก่อังตัวเล็ก วางไว้ในมือได้พอดี จะบีบหรือจะ คลายก็ทำได้ไม่ยาก และไก่หรือลูกไก่เป็นสัตว์เลี้ยงประจำครัวเรือนทั่วไปในสมัยก่อน การนำมา เปรียบอุปมาจึงทำให้เห็นภาพจนได้ง่าย เช่นเดียวกับสำนวนจีนที่นำตะพานน้ำมาเปรียบ ตะพาน น้ำเป็นสัตว์ที่คนจีนนำมาทำอาหาร หรือเป็นวัตถุดิบในการปรุงยา ดังนั้นจึงมีการจับตะพานน้ำมาใส่ ไว้ในอ่างเพื่อรอนำไปปรุงอาหาร ภาพของตะพานน้ำที่อยู่ในอ่างแล้วพยายามปีนป่ายออกมา แต่ไม่ พ้นอ่างนั้นจึงถูกนำมาเปรียบอุปมา ดังนั้นสำนวนจีนและไทยจึงมีแนวความคิดในเรื่องคนที่อยู่ใต้อำนาจจะหลบหลีกหนีก็ทำได้ยาก โดยนำมาเปรียบกับสัตว์ที่พบเห็นได้ในชีวิตประจำวัน และ สะท้อนแนวคิดทางพุทธศาสนาอีกทาง คือ หลักในการปฏิบัติตนในการปกครองคน ดังพุทธภาษิต ว่า “พึงข่มคนที่ควรข่ม พึงยกย่องผู้ที่ควรยกย่อง” (ธรรมรคจิต, 2552: 50) ควรปฏิบัติต่อกันอย่างสม เหตุผล ไม่รังแกผู้ด้อยกว่าอย่างไรเหตุผล หากปฏิบัติได้ดังนี้ ปัญหาในสังคมก็จะลดน้อยลง

2) บทบาทที่สะท้อนทัศนคติค่านิยมของชาวจีนเกี่ยวกับ “การศึกษา” สำนวนจีนทางพุทธ ศาสนาสะท้อนแนวความคิดและค่านิยมทางด้านความรู้ สติปัญญา ความฉลาด ความสามารถ การ แก้ปัญหา ตัวอย่างเช่น

少见多怪 shǎo jiàn duō guài (พบเห็นเรื่องแปลกมาน้อย) สะท้อนความคิดในการ ประชดเสียดสีผู้มีความรู้น้อย

洪炉点雪 hóng lú diǎn xuě (เดิมหิมะเล็กน้อยในเตาใหญ่) สะท้อนค่านิยมของการเป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบดี

寸铁杀人 cùn tiě shā rén (เหล็กชิ้นเล็กแต่ฆ่าคนได้) สะท้อนค่านิยมในเรื่องการเป็นผู้มีความสามารถ หรือ

指点迷津 zhǐ diǎn mí jīn (ชี้แนะทางข้ามพากที่หลงใหล) สะท้อนความคิดในเรื่องการแนะแนวทาง ชี้ให้เห็นจุดด้อยหรือจุดบกพร่อง เป็นต้น

7) 坐井观天

zuò jǐng guān tiān

นั่ง บ่อ มอง ฟ้า

(นั่งมองคูฟ้าอยู่ในบ่อ)

หมายถึง สายตาสั้น สายตาคับแคบ ความรู้อยู่ในวงแคบ

สำนวนจีนนี้มาจากคำที่ปรากฏในงานเขียนของกวีผู้มีชื่อเสียงในสมัยราชวงศ์ถังนามว่า หานยูวี (韩愈 Hán Yù ค.ศ. 768-824) ที่ได้รับอิทธิพลจากการสนทนาธรรมกับพระนักบวชในสมัยนั้น กล่าวเปรียบเปรยผู้ไม่มีความรู้ในหลักธรรมอย่างแท้จริงว่า “นั่งในบ่อแล้วมองฟ้า กลับพูดว่าฟ้านั้นเล็ก ที่จริงแล้วฟ้าไม่เล็ก” (Zhū Ruímín, 2006: 170) สำนวนนี้มาจากคำอุปมานี้และสะท้อนแนวคิดว่า คนที่มีความรู้หรือจำกัดก็เหมือนกับคนที่นั่งอยู่ที่ก้นบ่อ สิ่งที่มองเห็นได้ก็จำกัดอยู่เพียงบริเวณปากบ่อเท่านั้น

ตัวอย่างประโยค

(13) 我觉得这种事情很自然，一个人不应该一生坐井观天，呆在一个地方。

Wǒ juéde zhèzhǒng shìqíng hěn zìrán, yīgè rén bù yīnggāi yīshēng zuòjǐng guāntiān, dāizài yīgè dìfāng.

ฉันรู้สึกว่าการแบบนี้ปรกติธรรมดามาก คนเราไม่ควรนั่งมองคูฟ้าอยู่ในบ่อทั้งชีวิตหยุดอยู่แค่นี้ที่แห่งเดียว

(戴荣华：《你像她们中的谁》)

สำนวนจีน “坐井观天 zuò jǐng guān tiān” มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “กบในกะลาครอบ”

กบในกะลาครอบ

หมายถึง คนที่ขาดวิสัยทัศน์ มองเห็นแต่สิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเท่านั้น (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2545: 3)

ตัวอย่างประโยค

(14) เธออยู่แต่ในบ้าน ที่วีก็ไม่ดู หนังสือพิมพ์ก็ไม่ชอบอ่าน เหมือนกบในกะลาครอบ

(จาก “สำนวนไทย” ของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ)

สำนวนไทยเปรียบคนที่ขาดวิสัยทัศน์หรือมีความรู้ที่น้อยว่าเหมือน “กบในกะลาครอบ” กบที่อยู่ใต้กะลาครอบ สามารถมองเห็นได้เฉพาะสิ่งที่อยู่ใต้กะลาเท่านั้น สำนวนจีนและสำนวนไทย สะท้อนแนวคิดค่านิยมเรื่องความฉลาด มีปัญญา และสะท้อนข้อคิดในทางพุทธศาสนาเรื่องคุณค่าแห่งการศึกษาและปัญญา ดังพุทธภาษิตที่กล่าวถึงว่า “ปัญญาย่อมงอกงามด้วยการคิด” และ “หากไร้การศึกษา ไร้ความรู้ ไม่มีวินัย บุคคลจะเป็นเหมือนกระเบื้องอบอด” (ธรรมรักจิต, 2552: 35) เมื่อไม่มีปัญญาก็ย่อมมองไม่เห็นธรรม เมื่อไม่เห็นธรรมก็พ้นทุกข์ได้ยาก

สำนวนจีนและสำนวนไทยยังสะท้อนภาพทางวัฒนธรรมเช่นกัน สำนวนจีนเปรียบอุปมา กับ “บ่อน้ำ” ในประเทศจีนสมัยโบราณมีการวัดสามะโนคร้ว โดยการกำหนดจำนวนคร้วเรือนใน หมู่บ้านด้วยบ่อน้ำ บ้าน 8 หลังจะมีบ่อน้ำ 1 แห่ง (Zhū Ruimin, 2006: 369) ดังนั้นบ่อน้ำจึงเป็นสิ่งสำคัญในชีวิตประจำวันและเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีพของแต่ละครอบครัว สำนวนจีนจึงสะท้อน ภาพของการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคมยุคนั้นได้ ส่วนสำนวนไทยเปรียบอุปมา กับ “กะลา” กะลา คือ ส่วนแข็งที่หุ้มเนื้อมะพร้าว ในประเทศไทยมีภูมิประเทศและภูมิอากาศเหมาะสมในการปลูกต้น มะพร้าวซึ่งต่างจากประเทศจีนที่จะพบเห็นได้น้อยมาก ส่วนแข็งที่หุ้มเนื้อมะพร้าวนี้นำมาใช้ทำ ประโยชน์ได้มาก เช่น นำไปทำถ้วยชามเนื้อหยาบหนาที่เรียกว่า “ชามกะลา” หรือเครื่องดนตรีไทย ประเภทซอ เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 98) ดังนั้น “กะลา” จึงเป็นวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ เด่นอย่างหนึ่งของไทย สำนวน “กบในกะลาครอบ” จึงแฝงภาพลักษณ์ทางวัฒนธรรมการปลูกพืช และหัตถกรรมเอาไว้ด้วย

สำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทย นอกจากจะมีบทบาทในการสะท้อนให้เห็น ความคิด ค่านิยมของคนในสังคมเพื่อความเข้าใจอันดีต่อกันทั้งสองบทบาทดังกล่าวแล้ว สำนวนยังมีบทบาทในเรื่องอื่นๆ อีก เช่น

3) บทบาทที่สะท้อนถึง “ทักษะเพื่อการอยู่รอดในสังคม” ของชาวจีน ได้แก่ การปรับตัวเข้าหากัน การปรับตัวให้เข้ากับสถานที่ การวางตัวในสังคม เช่น

冷若冰霜 lěng ruò bīng shuāng (หนาวเย็นเหมือนน้ำค้างแข็ง) สะท้อนความคิดเรื่องการวางตัวในสังคม การไม่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ทำให้เข้าถึงได้ยาก สนทนสนมด้วยได้ยาก

饭后钟 fàn hòu zhōng (ติระฆังหลังมือข้าวแล้ว) สะท้อนความคิดเรื่องการถูกสังคมเพิกเฉยหรือโดดเดี่ยวจากสังคม ไม่เป็นที่ยอมรับของผู้คนในสังคม หรือ

背井离乡 bèi jǐng lí xiāng (จากบ่อน้ำบ้านเกิดมา) สะท้อนความคิดเรื่องการปรับตัวให้เข้ากับสถานที่ใหม่ เริ่มต้นหนทางชีวิตใหม่ เป็นต้น

4) บทบาทที่สะท้อนทัศนคติและค่านิยมเรื่องอื่นๆ เช่น

见钱眼开 jiàn qián yǎn kāi (เห็นเงินตาเปิด) สะท้อนความคิดและค่านิยมของคนในสังคมที่เห็นว่าเงินมีความสำคัญ เป็นปัจจัยหลักในการดำรงชีวิต ให้ความสำคัญกับค่านิยมทางวัตถุ

超然物外 chāo rán wù wài (อยู่นอกเหนือสิ่งหรือเหตุการณ์ต่างๆ) สะท้อนความคิดในเรื่องการวางเฉย การเอาตัวรอดจากปัญหาหรือความยากลำบากใดๆ ได้ หรือ

白璧无瑕 bái bì wú xiá (หยกขาวไม่มีจุดดำพร้อย) สะท้อนค่านิยมเรื่องความงาม สมบูรณ์แบบ ความดีเลิศ เป็นต้น

บทบาทของสำนวนเหล่านี้ทำให้ผู้คนในสังคมเข้าใจกัน และเป็นประโยชน์ในการปรับตัวเข้าหากัน รวมทั้งเข้าใจข้อคิดหรือหลักธรรมที่แฝงอยู่ในสำนวนนั้นได้

5.3 บทบาทในการเตือนสติให้ข้อคิดหรือให้กำลังใจ

บทบาทในการเตือนสติให้มีความรอบคอบในการดำรงชีวิตร่วมกัน หรือให้กำลังใจในยามท้อแท้ นั้น สำนวนจีนทางพุทธศาสนาและสำนวนไทยต่างมีบทบาทในด้านนี้เช่นกัน บทบาทนี้เป็นบทบาททางด้านจิตใจ บาสคอม (1954: 347) ได้พูดถึงบทบาทในเรื่องนี้ว่า

บทบาทหน้าที่ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของสำนวนภาษิต คือ ปรบลดความขัดแย้งทางสังคมและความไม่พอใจ บรรเทาความพยายามปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและโชคชะตา หากสมาชิกในสังคมไม่เห็นด้วย หากพวกเขามีจุดประสงค์ที่ขัดแย้งกันหรือสวนทางกัน หากผู้ใดไม่พอใจกับสถานการณ์ของตน หากผู้ใดตีความความอยู่ดีธรรม บุคคลผู้มีอาวุโสกว่า มีประสบการณ์มากกว่า และมีส่วนเกี่ยวข้องน้อยกว่า มักจะใช้สำนวนภาษิตที่มีอยู่มาปลอบโยน ทำให้สงบลง และเป็นทางออกให้ได้

จากแนวคิดของบาสคอมข้างต้นแสดงให้เห็นว่า สำนวนภาษิตมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการทำหน้าที่เสนอ “ทางออก” ทางใจหรือเป็น “กำลังใจ” ในยามท้อแท้ รวมทั้งช่วย “เตือนสติ” ให้แก่ผู้คนในสังคมที่รู้สึกขัดแย้งกับสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัว สังคมในอดีตหรือแม้แต่ในปัจจุบันมีการวางกฎเกณฑ์ต่างๆ ขึ้นอย่างมากมายเพื่อควบคุมพฤติกรรมของคนหรือรักษามาตรฐานในสังคม จนทำให้คนในสังคมต้องการหาทางออก เช่น การห้ามพูดเรื่องต้องห้ามต่างๆ เรื่องเพศ หรือคำหยาบคายในที่สาธารณะ เมื่อห้ามพูดออกมาตรงๆ สำนวนโวหารจึงเป็นทางออกให้กับคนในสังคมได้เพื่อช่วยลดความอึดอัด กดดันที่ไม่สามารถพูดออกไปตรงๆ ได้

ในการศึกษาบทบาทของสำนวนจีนทางพุทธศาสนาจำนวน 209 สำนวนพบว่า สำนวนมีบทบาทในการเตือนสติให้มีความรอบคอบในการดำรงชีวิตร่วมกัน หรือให้กำลังใจในยามท้อแท้ เช่น เตือนสติในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท ไม่เพื่อฝัน การเลือกคบคนอย่างมีสติ หรือการวิเคราะห์คน เป็นต้น ในที่นี้จะขอนำเสนอเป็นตัวอย่างในประเด็นหรือแง่มุมต่างๆ ดังนี้

1) บทบาทในการเตือนสติและให้ข้อคิดที่เกี่ยวข้องกับ “ความประมาท” สำนวนจีนทางพุทธศาสนาสะท้อนข้อคิดเตือนสติผู้คนให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิตในสังคม เช่น การก่อความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่น การพึ่งตนเอง การคิดพิจารณา เป็นต้น ตัวอย่างเช่น

认贼为子 rèn zéi wéi zǐ (ยอมรับโจรเป็นลูก) เตือนสติในการคิดพิจารณา อย่าหลงผิด อย่าเห็นทางที่ผิดเป็นถูก

思前想后 sī qián xiǎng hòu (คิดหน้าคิดหลัง) เตือนสติในเรื่องการคิดพิจารณาอย่างรอบคอบ

引火烧身 yǐn huǒ shāo shēn (ก่อไฟเผาตัวเอง) เตือนสติในเรื่องการมีสติในการดำเนินชีวิต หรือ

生老病死 shēng lǎo bìng sǐ (เกิดแก่เจ็บตาย) เตือนสติในเรื่องความไม่ประมาท ดำเนินชีวิตอย่างมีสติในทุกขั้นตอนของชีวิต เป็นต้น

8) 求人不如求己

qiú rén bù rú qiú jǐ

ขอร้อง คนอื่น ไม่ เทียบ ขอร้อง ตัวเอง

(ขอร้องคนอื่นสู้ขอร้องตัวเองไม่ได้)

หมายถึง ขอร้องคนอื่นให้ช่วยเหลือ สู้ตัวเองพยายามทำเองไม่ได้ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน

สำนวนจีนนี้มาจากเรื่องเล่าสองเรื่อง คือ เรื่องแรกมาจากเรื่องเล่าจากหนังสือชุด 《贵耳集》(Guì'ěr jí) ซึ่งเป็นเรื่องการสนทนาธรรมของพระเจ้าซ่งเสี่ยวจง (宋孝宗 Sòng Xiào zōng) กับเจ้าอาวาสพระสุย (辉僧 Huīsēng) แห่งวัดหลิงหยิน (灵隐寺 Língyǐn Sì) และเรื่องที่สองมาจากนิทานสุภายิตพื้นบ้านที่เล่าต่อกันมา ไม่ปรากฏที่มา แต่เล่ากันจนแพร่หลายไปทั่ว โดยเนื้อหาในนิทานสุภายิตกล่าวถึงชายผู้หนึ่งขอร้องให้พระโพธิสัตว์ช่วยเหลือตน แต่พระโพธิสัตว์ก็ให้คำสอนและแง่คิดเกี่ยวกับการพึ่งพาช่วยเหลือตนเองแทนการขอร้องให้ผู้อื่นช่วย⁶ สำนวนจีนนี้

⁶ ดูคำอธิบายสำนวนนี้เพิ่มเติมได้ในหน้า 111-113

เดือนสติในเรื่องการพึ่งพาตนเอง อย่าประมาทในการดำเนินชีวิต อย่ารอให้ผู้อื่นมาช่วยเหลือ แฝงแนวคิดพุทธศาสนาที่สำคัญยิ่ง คือ คนเป็นที่พึ่งแห่งตน บุคคลต้องพึ่งพาตนเอง

ตัวอย่างประโยค

(15) 一看表还只八点钟，我想，求人不如求己，我决定徒步四十五里到怀远站，然后再找车子到德胜。

Yī kàn biǎo hái zhǐ bā diǎnzhōng, wǒ xiǎng, qiú rén bù rú qiú jǐ, wǒ jué dìng tú bù sì shí wǔ lǐ dào Huáiyuǎn zhàn, rán hòu zài zhǎo chē zi dào Déshèng.

พอมองนาฬิกาแค่ 8 โมงเท่านั้น ฉันคิด ขอร้องคนอื่นสู้ขอร้องตัวเองไม่ได้ ฉันตัดสินใจเดินด้วยเท้า 45 ลี้ (ไมล์จีน) จนถึงสถานีหุวยเยหุเวียน จากนั้นแล้วค่อยหารถไปยังเมืองต่อ

เชิง

(丰子恺：《丰子恺散文》)

สำนวนจีน “求人不如求己 qiú rén bù rú qiú jǐ” มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “คนเป็นที่พึ่งแห่งตน” และ “พึ่งลำแข้งตัวเอง”

คนเป็นที่พึ่งแห่งตน

หมายถึง การทำสิ่งใดควรจะทำด้วยตัวเองอย่างสุดความสามารถ ก่อนที่จะไปพึ่งพาหรือขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 453)

พึ่งลำแข้งตัวเอง

หมายถึง พึ่งตัวเองได้ ไม่ต้องพึ่งใคร (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2545: 211)

ตัวอย่างประโยค

(16) ลูกๆ ของฉันพอมีอันจะกินทุกวันนี้ได้ไม่เคียดร้อน ก็เพราะทุกคนพึ่งลำแข้งตัวเองกันทั้งสิ้น ฉันไม่ได้มีสมบัติอะไรให้พวกเขาหรอก

(จาก “สำนวนไทย” ของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ)

สำนวนไทยมาจากพุทธภาษิตบาลี คือ “อตุตา หิ อตุตโน นาโถ” ซึ่งแปลว่า “คนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน” พุทธภาษิตนี้มาจากพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าทรงยกมา เพื่อเน้นย้ำหลักการฝึกฝนพัฒนาตนเองของมนุษย์ กระตุ้นเตือนและให้กำลังใจ ให้มุ่งมั่นไม่ย่อท้อต่อการพัฒนาตนเอง ดังพุทธพจน์ที่กล่าวไว้ว่า “คนแลเป็นที่พึ่งของตน แท้จริงนั้น คนอื่นใครเล่าจะเป็นที่พึ่งได้ มีตนที่ฝึกคิดแล้วนั้นแหละ คือได้ที่พึ่งซึ่งหาได้ยาก” (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต], 2553: 344) นอกจากนี้ สำนวนไทยยัง

นำ “แข่ง” มาเปรียบในสำนวน “แข่ง” หมายถึง ส่วนหน้าของขา ในที่นี้ “ลำแข่ง” จึงหมายถึง ขา ทั้งหมด โดยปริยายแล้วหมายถึง กำลังของตน” (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2545: 211) ดังนั้นสำนวนจีนและสำนวนไทยจึงมีการเปรียบอุปมาด้วยคำเกี่ยวกับร่างกายคล้ายกัน สำนวนจีนกล่าวถึง “ตัวเอง” สำนวนไทยกล่าวถึง “ลำแข่ง (ตัวเอง)”

จากนิทานสุภายิตและพุทธภาษิตข้างต้น ให้คุณค่าเตือนสติในเรื่องการฝึกตน ความอดทน และความเพียร หากคนเราพึ่งตนเอง ไม่เบียดเบียนกันและกันก็จะสร้างทัศนคติที่ดี ตลอดจนบรรทัดฐานทางพฤติกรรมและจริยธรรมของสังคมได้ สำนวนจีนและสำนวนไทยจึงสะท้อนแง่คิดของพุทธศาสนาที่สอนและเตือนสติให้บุคคลพึ่งตนเอง ดังคำพุทธพจน์ที่ว่า “ตถาคตเป็นผู้บอกทาง ท่านทั้งหลายต้องปฏิบัติด้วยตนเอง” (ธรรมรคกิจิต, 2552: 23)

2) บทบาทในการเตือนสติหรือให้ข้อคิดที่เกี่ยวข้องกับ “ความคิดเพื่อฝันเลื่อนลอย”
สำนวนจีนทางพุทธศาสนาสะท้อนข้อคิดและเตือนสติผู้คนให้ตั้งอยู่ในความจริง ไม่เพื่อฝันเลื่อนลอย ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต ตัวอย่างเช่น

痴心妄想 chī xīn wàng xiǎng (จิตใจที่หลงใหลและคิดเพื่อเจ้อ) เตือนสติในการคิดพิจารณาอย่างมีสติ ไม่หลงใหลเพื่อฝันในสิ่งที่เป็นไปได้

想入非非 xiǎng rù fēi fēi (ความคิดเข้าสู่โลกจินตนาการ) เตือนสติในการคิดอย่างมีสติอย่าเพื่อฝันไปกับสิ่งที่ไม่ได้อยู่จริงหรือเป็นไปได้

空中楼阁 kōng zhōng lóu gé (หอในอากาศ) เตือนสติในเรื่องการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานแห่งความเป็นจริง หรือ

象牙之塔 xiàng yá zhī tǎ (เจดีย์ที่เป็นงาช้าง หรือ เจดีย์งาช้าง) เตือนสติให้อยู่ในโลกแห่งความจริง อย่าคิดเพื่อฝัน มีสติตั้งมั่นในความไม่ประมาท เป็นต้น

9) 痴心妄想

chī xīn wàng xiǎng

หลงใหล ใจ เพื่อเจ้อ คิด

(จิตใจที่หลงใหลและคิดเพื่อเจ้อ)

หมายถึง ในใจคิดถึงแต่เรื่องที่ไม่สามารถทำให้สำเร็จเป็นจริงขึ้นมาได้ หลงใหลและคิดเพื่อเจ้อ คิดเพื่อฝันด้วยใจลุ่มหลง

สำนวนจีนมาจากคำทางพุทธศาสนา 2 คำ คือ “痴 chī” หมายถึง ความโง่เขลา ไม่มีปัญญา และ “妄想 wàng xiǎng” หมายถึง ความเท็จ ไม่มีมูล ความเพื่อเจ้อไม่จริง” (Zhū Ruimín, 2006: 40) สำนวนนี้สะท้อนแนวคิดทางพุทธศาสนา คือ “โมหะ” หรือ ความลุ่มหลง คิดเพื่อเจ้อ พุทธศาสนาเชื่อว่าการที่มนุษย์ยังมี “โมหะ” อยู่ทำให้ไม่สามารถหลุดพ้นจากวัฏสงสาร ยังต้องทน

ทุกข์เวียนว่ายตายเกิดอีก ดังพุทธภาษิตกล่าวว่า “สัตว์โลกถูกม่านมืด คือโมหะผูกมัดไว้” ดังนั้น “โมหะ” จึงเปรียบเหมือนม่านมืดปิดบังใจ ไม่ให้มองเห็นสังขารแห่งชีวิต” (ธรรมรักจิต, 2552: 19)

ตัวอย่างประโยค

(17) 你放心，我还不至于那么老脸皮厚，我已经说了，我知道配不上你，也不敢痴心妄想什么。

Nǐ fàngxīn, wǒ hái bù zhìyú nàme lǎoliǎn píhòu, wǒ yǐjīng shuōle, wǒ zhīdao pèibushàng nǐ, yě bù gǎn chīxīnwàngxiǎng shénme.

เธอวางใจได้ ฉันยังไม่ถึงกับหน้าด้านหน้าหนาแบบนั้น ฉันพูดไปแล้วว่า ฉันรู้ว่าไม่คู่ควรกับเธอ แล้วก็ไม่มีใจที่หลงใหลและคิดเพื่อเจ้าอะไร

(琼瑶:《青青河边草》)

สำนวนจีน “痴心妄想 chī xīn wàng xiǎng” มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “ลมๆ แล้งๆ”

ลมๆ แล้งๆ

หมายถึง คิดเลื่อนลอย เอาเป็นที่แน่นอนไม่ได้ (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์], 2538: 495)

ตัวอย่างประโยค

(18) ถ้าได้ลงเอยกับเขาคอนนี่ที่ทั้งหน้าตาหล่อเหลาและนิสัยดี ก็น่าจะดีกว่าไปหวังลมๆ แล้งๆ กับผู้ชายอย่างเขาคอนนี่

(ดัดแปลงจาก “อ้อมกอดของสายหมอก” ของ วันทนี แสงคล้ายเจริญ)

สำนวนไทยมาจากการเปรียบอุปมากับภูมิอากาศที่เอาแน่นอนไม่ได้ บางครั้งก็อาจมีลม อาจฝนตก อาจมีพายุ หรือหากอยู่ช่วงฤดูร้อน อากาศก็อาจแล้งหนักได้จึงนำลักษณะทางภูมิอากาศที่ไม่แน่นอนมาเปรียบเทียบกับความไม่แน่นอนของจิตใจ เลื่อนลอย เพื่อฝัน เอาแน่นอนจริงจังไม่ได้ สำนวนจีนและไทยต่างก็สะท้อนแนวคิดเพื่อเตือนสติผู้คนในสังคมให้ตั้งอยู่บนความเป็นจริง ไม่ลุ่มหลงมัวเมาไปกับสิ่งลวงตาเพื่อจะได้มองเห็นสังขารหรือความจริงอันประเสริฐ และหลุดพ้นจากวัฏสงสารได้

3) บทบาทในการให้กำลังใจที่เกี่ยวเนื่องกับการดำเนินชีวิตในสังคม สำนักวจนทางพุทธศาสนาสะท้อนการให้กำลังใจผู้คนในสังคมให้มีความพยายามต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ อย่างไม่ย่อท้อ หากมีความพยายามแล้ว ก็จะประสบความสำเร็จได้ในที่สุด เช่น

急流勇进 jí liú yǒng jìn (กล้าฝ่าไปข้างหน้าท่ามกลางกระแสน้ำเชี่ยว) สะท้อนแนวคิดที่ว่า แม้ตกอยู่ในสภาพแวดล้อมที่น่าหวาดกลัวและลำบากอันตราย แต่ก็ยังก้าวไปข้างหน้าอย่างกล้าหาญ ไม่หลบหลีกหนีต่อสิ่งที่อยู่เบื้องหน้า สู้อย่างไม่ท้อถอย

逆水行舟 nì shuǐ xíng zhōu (แล่นเรือทวนน้ำ) สะท้อนแนวคิดในเรื่องการทำงานว่า ต้องฝ่าฟันอุปสรรคและความยากลำบากอย่างยิ่ง หากไม่พยายามก็ไม่สามารที่จะก้าวไปข้างหน้าได้ หากพยายามแล้ว แม้อุปสรรคจะมากยิ่งก็ยังสามารถฝ่าฟันไปจนถึงจุดหมายได้

上刀山，下火海 shàng dāo shān, xià huǒ hǎi (ขึ้นภูเขามืด ลุยทะเลไฟ) สะท้อนแนวคิดในการฝ่าฟันอุปสรรคหรือปัญหาต่างๆ และไม่หลีกเลี่ยงความยากลำบากและอันตรายใดๆ มีจิตใจเข้มแข็งที่จะต่อสู้ต่อไปอย่างไม่ย่อท้อ

4) บทบาทในการเตือนสติให้ข้อคิดอื่นๆ เช่น

不看僧面看佛面 bù kàn sēng miàn kàn fó miàn (ไม่มองหน้าพระสงฆ์ ก็มองหน้าพระพุทธรูป) สะท้อนแง่คิดและเตือนสติในเรื่องการให้อภัย การปล่อยวางจากความโกรธ

妖魔鬼怪 yāo mó guǐ guài (ปีศาจ มาร ผี ภูติ) สะท้อนแง่คิดและเตือนสติในการคบหามิตร การคบบัณฑิตย่อมมีแต่ความสุข การคบคนพาลย่อมมีแต่ความทุกข์และความเศร้าหมอง ทำให้ยากที่จะพบเส้นทางแห่งการหลุดพ้นได้ เป็นต้น

โดยสรุป จะเห็นว่าสำนักวจนทางพุทธศาสนานับว่ามีความสำคัญและเป็นส่วนประกอบทางภาษาที่แฝงไว้ด้วยข้อคิดหลักธรรมอันดีงาม สำนักหลายสำนักยังคงมีการใช้ต่อเนื่องกันมา และปรากฏการใช้อยู่ในภาษาปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าแนวคิดและคุณค่าต่างๆ ที่แฝงอยู่นั้นมีประโยชน์ต่อผู้คนในสังคม ทำให้การสืบทอดหรือถ่ายทอดสำนักยังคงมีความต่อเนื่อง ไม่สูญหายไปจากสังคมนั้น เช่นเดียวกับกับสำนักไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักไทยที่ได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนาก็แฝงไว้ด้วยหลักธรรมอันประเสริฐของพระพุทธเจ้า การที่สำนักไทยที่แฝงไว้ด้วยหลักธรรมเหล่านั้นยังคงถ่ายทอดสืบเนื่องใช้ต่อกันมารุ่นแล้วรุ่นเล่า แสดงให้เห็นว่าผู้คนในสังคมยังคงให้ความสำคัญ เห็นคุณค่าและประโยชน์ในทางคติชนเช่นเดียวกับในสังคมจีน จึงกล่าวได้ว่า อิทธิพลของพุทธศาสนายังคงมีอยู่และสามารถเห็นได้ชัดเจนจากสำนักทั้งจีนและไทยด้วย

การใช้สำนักทางพุทธศาสนาจึงเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการสร้างบรรทัดฐานทางพฤติกรรมและจริยธรรมในสังคม โดยมุ่งหวังเตือนสติ สอนใจหรือสั่งสอนศีลธรรมอันดีงาม ดังคำกล่าวของบาสคอม (1954: 347) ที่ว่า “การชี้ให้เห็นคำแนะนำที่ดี การว่ากล่าวตักเตือน การยกย่องชมเชย

เพื่อนพ้อง การห้ามปรามศัตรู การเน้นย้ำการสรรเสริญ หรือทัศนคติด้านความรู้สึก หรือการเยาะเย้ย หรือการตำหนิ...” ล้วนเป็นหน้าที่ที่สำคัญของสำนวนภาษาิต จึงถือได้ว่าสำนวนของทั้งสองประเทศ เป็นเครื่องมืออันสำคัญยิ่งในการขัดเกลา อบรมระเบียบของสังคม และรักษามาตรฐานพฤติกรรมทางสังคมให้ดำรงอยู่ในความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสงบสุขได้

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกันทำให้ทราบว่าพุทธศาสนายังคงมีอิทธิพลต่อการใช้ภาษา และมีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมหลักธรรมหรือแนวคิดทางพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่คอยชี้แนะแนวทาง เตือนสติให้ข้อคิด รวมทั้งเป็นที่พึ่งหรือให้กำลังใจในยามท้อแท้ด้วย

ในด้านการแบ่งประเภทตามเนื้อหา การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกันพบว่า พุทธศาสนาฝ่ายอุตรนิกายสายจีนมีอิทธิพลต่อสำนวนจีนอย่างยิ่ง สามารถเห็นคำทางพุทธศาสนาหรือแนวคิดหลักธรรมทางพุทธศาสนาปรากฏในสำนวนได้ ในขณะที่สำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนจีนทางพุทธศาสนามีการใช้คำทางพุทธศาสนาทั้งที่เหมือนกันและต่างกับกับสำนวนจีน หรือไม่ได้มีคำทางพุทธศาสนาหรือหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาปรากฏอยู่ในสำนวนเลย ซึ่งสามารถสรุปได้เป็น 3 ประการ คือ

- 1) สำนวนจีนทางพุทธศาสนาและสำนวนไทย มีการใช้คำทางพุทธศาสนาที่เหมือนกันหรือที่มีความหมายเดียวกัน เช่น การใช้คำว่า “มาร” “ทุกข์” “ดี” “ชั่ว” “ฉาน” เป็นต้น
- 2) สำนวนจีนทางพุทธศาสนาและสำนวนไทย มีการใช้คำทางพุทธศาสนาที่ต่างกันหรือที่มีความหมายต่างกัน เช่น การใช้คำว่า “พระ” ในสำนวนจีนเทียบกับการใช้คำ “จี” หรือ “ผ้าเหลือง” ในสำนวนไทย เป็นต้น
- 3) สำนวนจีนมีการใช้คำทางพุทธศาสนาหรือมาจากแนวคิดทางพุทธศาสนา แต่สำนวนไทยไม่มีการใช้คำทางพุทธศาสนาหรือไม่ได้มาจากแนวคิดทางพุทธศาสนาเลย เช่น สำนวนจีนใช้คำว่า “เลือกพระ” แต่สำนวนไทยใช้คำว่า “เลือกที่รัก (มักที่ชัง)” เป็นต้น

จากผลสรุปข้างต้นแสดงให้เห็นว่า สำนวนไทยที่ใช้นำมาเปรียบเทียบกับสำนวนจีนทางพุทธศาสนาจำนวนมากว่าครั้งหนึ่งได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนา หรือได้รับแนวคิดจากพุทธศาสนาเช่นเดียวกับสำนวนจีนที่นำมาเปรียบเทียบกัน

ในด้านกลวิธีทางวาทศาสตร์ จากการศึกษาวิจัยพบว่า กลวิธีทางวาทศาสตร์ที่พบในสำนวนจีนทางพุทธศาสนาและสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกันแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ กลวิธีการเปรียบอุปมาพบว่ามีจำนวน 6 สำนวน กลวิธีการเปรียบอุปลักษณ์พบว่ามีจำนวน 86 สำนวน กลวิธีการเปรียบอติพจน์พบว่ามีจำนวน 40 สำนวน และกลวิธีการเปรียบวิภาษพบว่ามีจำนวน 20 สำนวน

สำนวนจีนทางพุทธศาสนาและสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกันมีลักษณะกลวิธีการเปรียบเทียบภาพพจน์ทั้งที่เหมือนและต่างกัน ภาพพจน์ที่ปรากฏในสำนวนจะแตกต่างกันไปตามคำที่นำมาอุปมา ซึ่งคำอุปมาเหล่านี้มักแฝงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละชนชาติไว้ และความหมายที่ถ่ายทอดออกมายังคงเหมือนกันทั้งสำนวนจีนและสำนวนไทย โดยสามารถสรุปผลจากการเปรียบเทียบได้ 2 ประการ คือ

- 1) สำนวนจีนจำนวนหนึ่งใช้ภาพพจน์ตรงกันกับสำนวนไทย เช่น สำนวนจีน “飞蛾投火 fēi é tóuhuǒ (แมลงเม่าบินเข้าไฟ)” มีความหมายตรงกับสำนวนไทย คือ “แมลงเม่าบินเข้ากองไฟ” แสดงให้เห็นว่าสำนวนทั้งจีนและไทยใช้ภาพพจน์เปรียบเทียบเหมือนกัน สะท้อนแนวคิดธรรมชาติหรือปรัชญาที่มาจากพุทธศาสนาเช่นกัน แม้จะต่างนิกายกัน เป็นต้น
- 2) สำนวนจีนจำนวนหนึ่งใช้ภาพพจน์ต่างกับสำนวนไทย เช่น สำนวนจีน “金刚怒目 jīngāngnù mù (พระโพธิสัตว์จินกั๋งตาโกรธมึงทึง)” มีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทย คือ “ใส่หน้ายักษ์ หรือ เอาหน้ายักษ์เข้าใส่” แสดงให้เห็นว่าสำนวนจีนและไทยใช้คำอุปมาเปรียบเทียบต่างกัน โดยสำนวนจีนซึ่งได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนา อู๋ตุนิกายสายจีนนำคำว่า “พระโพธิสัตว์จินกั๋ง” มาอุปมา “พระโพธิสัตว์จินกั๋ง (หรือ พระวัชรปาณีโพธิสัตว์) เป็นพระโพธิสัตว์ทางฝ่ายอู๋ตุนิกายสายจีน พระกรถือกระบองเหล็กมีหน้าที่คอยคุ้มครองปกป้องพระพุทธเจ้า โดยมากจะเห็นรูปปั้นหรือภาพของพระโพธิสัตว์จินกั๋งอยู่ตรงประตูทางเข้าวัดจีน” (ZhūRuímín, 2006: 174) แต่สำนวนไทยนำคำว่า “ยักษ์” มาอุปมา ยักษ์มักปรากฏในเรื่องเล่าหรือวรรณคดีทางพุทธศาสนา เช่นในไตรภูมิอภินิหารถึง “ยักษ์เป็นเทวดาพวกหนึ่งในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกและชั้นปรนิมมิตตวสวัตติ หรือเป็นอมนุษย์พวกหนึ่งรูปร่างใหญ่โตน่ากลัว” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 943) จะเห็นได้ว่าสำนวนจีนและสำนวนไทยต่างก็ใช้คำที่อยู่ในสังคมหรือวัฒนธรรมของตนมาอุปมาเปรียบเทียบ คำอุปมาเหล่านี้จึงเป็นสิ่งสะท้อนอัตลักษณ์ของสังคมหนึ่งหรือวัฒนธรรมหนึ่งได้อย่างดี

ผลจากการเปรียบเทียบกลวิธีทางวาทศาสตร์แสดงให้เห็นว่า ภาพพจน์ที่ปรากฏในสำนวนจีนทางพุทธศาสนาและสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกันเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ ภาพพจน์เหล่านี้ถ่ายทอดแนวคิด ความเชื่อ ค่านิยมและความรู้ต่างๆ ของกลุ่มชนหรือสังคมวัฒนธรรมหนึ่งๆ จึงอาจกล่าวได้ว่ามีบทบาทหน้าที่ทางสังคมที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง คือ การถ่ายทอดหลักคำสอนทางพุทธศาสนาที่แฝงอยู่ในสำนวน

สำนวนจีนและสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกันโดยมากแฝงแนวคิดหลักธรรมทางพุทธศาสนาไว้เหมือนกัน ถึงแม้รายละเอียดหรือเนื้อหาของหลักธรรมจะแตกต่างกันบ้าง เนื่องจากได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนาต่างสายนิกาย แต่แก่นสารของหลักธรรมคำสอนต่างก็เน้นไปในเรื่องเดียวกัน

หลักธรรมและข้อคิดต่างๆ ในพุทธศาสนาเป็นหลักแห่งเหตุและผล ซึ่งให้เห็นความจริงแห่งการปฏิบัติได้ ทดลองได้ เมื่อลงมือทำก็ย่อมได้ผลที่ทำนั้น เป็นหลักหรือกฎแห่ง “กรรม” ตามแนวทางพุทธศาสนา เช่น ทำดีก็ย่อมได้ดี ทำชั่วก็ย่อมได้ผลชั่ว เป็นต้น ดังคำกล่าวของอัลเบิร์ต ไอน์สไตน์นักวิทยาศาสตร์ผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดแห่งคริสต์ศตวรรษที่ 20 ว่า “หากจะมีศาสนาใดรับมือกับความต้องการทางวิทยาศาสตร์ได้ ศาสนานั้นควรเป็น พุทธศาสนา”¹ จะเห็นได้ว่า แนวคิดและหลักธรรมของพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้ ทดลองได้ นำไปปฏิบัติได้เหมือนหลักวิทยาศาสตร์ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ตถาคตเป็นผู้บอกทาง ท่านทั้งหลายต้องปฏิบัติด้วยตนเอง” (ธรรมรักษิต, 2552: 23) ดังนั้นเมื่อปฏิบัติตามแล้วได้ผลดี เห็นเป็นสิ่งที่ลืมิประโยชน์ ก็จะจดจำและกล่าวสั่งสอนสืบทอดต่อกัน เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาต่อไปในสังคม

ในด้านบทบาทหน้าที่ของสำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมจีน จากการศึกษาวิจัยพบว่า สำนวนจีนทางพุทธศาสนานับว่ามีความสำคัญและเป็นส่วนประกอบทางภาษาที่แฝงไว้ด้วยข้อคิดหลักธรรมอันดีงามสำนวนจีนทางพุทธศาสนาและสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกันต่างมีบทบาทหน้าที่ทางสังคม 3 ประการ คือ บทบาทในการขัดเกลา บทบาทในการสะท้อนทัศนคติและค่านิยมของสังคม และบทบาทในการเตือนสติ ให้ข้อคิด หรือให้กำลังใจ

ผลจากการวิเคราะห์พบว่า สำนวนจีนทางพุทธศาสนามีบทบาทหน้าที่อันสำคัญยิ่งต่อสังคมในการเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการสร้างบรรทัดฐานทางพฤติกรรมและจริยธรรมในสังคมทำให้สังคมดำรงอยู่อย่างสงบสุขและเป็นระเบียบเรียบร้อยสำนวนจีนทางพุทธศาสนาอาจแฝงแนวคิดหรือหลักธรรมคำสอนเพื่อมุ่งหวังขัดเกลา เตือนสติหรือสั่งสอนศีลธรรมอันดีงาม รวมทั้งให้กำลังใจหรือเป็นที่พึ่งทางใจด้วย จะเห็นได้จากสำนวนที่แฝงคติธรรมอย่างสาธกนิยาย เช่น สำนวนจีน “孺子弹琴 duiniútánqín (คิดพิณให้วัวฟัง)” ปลุกฝังค่านิยมและทัศนคติทางสังคม โดยแฝงคุณค่าเรื่องการพุดดี คิดก่อนพูด หรือวจีกรรมไว้ในสำนวน

โดยสรุป สำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกันบางส่วนได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนา บางสำนวนยังสามารถเห็นร่องรอยของพุทธศาสนาได้อยู่ เช่น การปรากฏคำบาลีหรือสันสกฤตในสำนวน หรือชื่อเฉพาะที่มีอยู่ในพระสูตรหรือคัมภีร์สำคัญต่างๆ บาง

¹ ผู้วิจัยแปลจากประโยคที่ว่า “If there's any religion that would cope the scientific needs, it will be Buddhism...” (Albert Einstein, quoted in O'Hair, *All the Questions You Ever Wanted to Ask American Atheists* (1982) vol. ii., p. 29)

สำนวนแม้จะไม่หลงเหลือหรือมองไม่เห็นร่องรอยทางพุทธศาสนาแล้ว แต่ความหมายที่ถ่ายทอดก็ยังคงแฝงแนวคิดหรือหลักตามวิถีทางแห่งพุทธธรรมไว้ สำนวนเหล่านี้เป็นสิ่งพิสูจน์ว่าพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาในสังคม และเป็นเครื่องมือถ่ายทอดวัฒนธรรมทางสังคม รวมทั้งสร้างบรรทัดฐานทางสังคมมาตลอดทุกยุคสมัย

6.2 ข้อเสนอแนะ

ในระหว่างที่ทำการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยพบว่า การศึกษาในด้านการเปลี่ยนแปลงของสำนวนจีนทางพุทธศาสนายังมีรายละเอียดและเนื้อหาที่ควรแก่การนำมาศึกษาวิจัยอีกมาก เช่น ในด้านการเปลี่ยนแปลงถ้อยคำและความหมายของสำนวนจีนทางพุทธศาสนา ซึ่งสามารถจำแนกการเปลี่ยนแปลงได้เป็นสำนวนที่ต่างสมัยกัน แต่มีความหมายเหมือนกันได้ประการหนึ่ง โดยอาจแบ่งออกเป็น การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของความเป็นไปในสังคม หรือเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี หรือวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมก็ได้ และอาจศึกษาสำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่เป็นสำนวนเก่าซึ่งเลิกใช้ไปแล้วอีกประการหนึ่งได้ หรืออาจศึกษาแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของการใช้ความเปรียบอุปมาอุปไมยในสำนวนอีกประการได้ หัวข้อเหล่านี้น่าจะมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเพื่อจะได้เห็นแนวทางความเปลี่ยนแปลงที่อาจส่งผลต่อการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมต่อไปในอนาคต

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กาญจนา นาคสกุล. 2555. ภาษาไทย ภาษาธรรม : ชุดคำไทย. กรุงเทพมหานคร: อักษรไทย (น.ส. พ. ฟ้ามืองไทย).
- ใจสิริ ปราโมช ณ อยุธยา. 2540. การเปลี่ยนแปลงถ้อยคำและความหมายของสำนวนไทย. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชลธิรา สัตยวัฒน์. 2524. การอ่าน. ใน กาญจนา นาคสกุล และคนอื่นๆ (บรรณาธิการ), การใช้ภาษา, หน้า 131-206. ชุดตำราเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย.
- ดิเรกชัย มหัทธนะสิน. 2529. ถ้อยคำสำนวน : แนวคิดเชิงภาษาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุกัญญา.
- ธรรมรักจิต. 2552. พุทธปรัชญาในวรรณคดีบาลี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เชียรชัย เอี่ยมวรเมธ. 2552. พจนานุกรมจีน – ไทย ฉบับใหม่ (ฉบับพิมพ์หนังสือด้วย). พิมพ์ครั้งที่ 23. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ร่วมสาส์น.
- บุญสิริ สุวรรณเพ็ชร์. 2539. พจนานุกรมสำนวน สุภาษิต และคำพังเพยไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เอส แอนด์ เค บุคส์.
- ประพจน์ อัสววิรุฬหการ. 2546. โพธิสัตว์จรวิทยา: มรรคาเพื่อมหาชน. ชุดวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ. ลำดับที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). 2553. พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (ชำระ–เพิ่มเติม ช่วงที่ 1/เสริม). พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร: ธนัชการพิมพ์. (จัดพิมพ์โดยมูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก [ป. อ. ปยุตโต] เพื่อเผยแพร่และดำเนินกิจกรรมของมูลนิธิฯ)
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). 2553. พุทธธรรม (ฉบับเดิม). พิมพ์ครั้งที่ 25. นนทบุรี: โรงพิมพ์เพิ่มทรัพย์การพิมพ์. (จัดพิมพ์โดยมูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก [ป. อ. ปยุตโต] เพื่อเผยแพร่และดำเนินกิจกรรมของมูลนิธิฯ)
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). 2555. พระพุทธศาสนาในเอเชีย. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา. (สถาบันบันลือธรรมจัดพิมพ์เพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาฉลองพุทธชยันตี 2,600 ปี แห่งการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า)
- มูลนิธิส่งเสริมวิปัสสนากรรมฐานในพระสังฆราชูปถัมภ์. 2556. ฉากชีวิตในพุทธประวัติ. แปลและเรียบเรียงจาก Glimpses of the Buddha's Life ของท่านอาจารย์โกเอ็นก้า. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิส่งเสริมวิปัสสนากรรมฐานในพระสังฆราชูปถัมภ์.

- ราชบัณฑิตยสถาน. 2550. หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาจีนและภาษาฮินดี. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2554. พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 3. กรุงเทพมหานคร: ยูเนียนอุลตราไวโอเล็ต.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2556. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- วิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์), ชุน. 2538. สำนวนไทย. กรุงเทพมหานคร: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- วิจิตรวาทการ, หลวง. 2546. ศาสนาสากล. เปรียบเทียบศาสนา ลัทธิ และปรัชญาต่างๆ ทั่วโลก. เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊คส์.
- วิทยาลัยภาษาจีนปักกิ่ง, มหาวิทยาลัยครุหนานจิง, มหาวิทยาลัยครุอันฮุย. 2550. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเทศจีน. แปลโดย Chanon Suttavekul และคนอื่นๆ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.
- ศิราพร ณ ถลาง. 2542. ความขัดแย้งและการประนีประนอมระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับพุทธศาสนาที่สะท้อนจากตำนานข้าว สำนวนต่างๆ ของชนชาติไทย (Conflict and compromise between the indigeneous beliefs and Buddhism as reflected in Thai rice myths). การประชุมวิชาการ (26-27 สิงหาคม 2542). กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิราพร ณ ถลาง. 2552. ทฤษฎีคติชนวิทยา : วิถีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. กรมวิชาการ. ศูนย์พัฒนาหนังสือ. 2545. สำนวนไทย. หนังสืออ้างอิงระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. กรมสามัญศึกษา ร่วมกับ บริษัท ซี.พี. เซเว่นอีเลฟเว่น จำกัด. 2539. สิ่งดีในวิถีชีวิตไทย-จีน. กรุงเทพมหานคร: กรมสามัญศึกษา. (วาระฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี)
- สิงหนเสนเถระ. 2553. ปริศนาสอนธรรม. แปลโดย อภิชัย โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพงษ์ ลือทองจักร. 2552. หลักมานุษยวิทยาและหลักสังคมวิทยา. อุดรธานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- เสฐียร พันธรั้งมี. 2534. ศาสนาเปรียบเทียบ. ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์พิเศษ เสฐียร พันธรั้งมี ราชบัณฑิต วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร 25 กันยายน พ.ศ. 2534)
- เสถียร โพธิ์นันทะ. 2516. ชุมนุมพระสูตรมหายาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณาการ.

- เสาวลักษณ์ อนันตสานต์. 2546. คติชนกับศาสนา Folklore and religion. หนังสือประกอบการ
ศึกษาวิชา FL 496 คติชนกับศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อานนท์ อาทิตย์อุทัย. 2553. ตำนานไทย ตำนานวรรณกรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว.
- อภิชัย โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์. 2551. พระพุทธศาสนาหายาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อารี ถาวรเศรษฐ์. 2546. คติชนวิทยา (Folklore). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา.
- เอกรัตน์ อุดมพร. 2554. 5,000 ตำนานไทย : นับแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์ พ.ศ. พัฒนา (พัฒนาศึกษา).

ภาษาอังกฤษ

- Bascom, W. R. 1954. Four functions of folklore. The Journal of American Folklore
67 (266): 333-349.
- Jones, G. and Palffy, G., eds. 2013. The religions book. 1sted. London: Dorling
Kindersley (DK).
- Keown, D. and Prebish, C. S., eds. 2010. Encyclopedia of Buddhism. 4thed. London:
Routledge Taylor & Francis Group.
- Meagher, P. K., O'Brien, T. C. and Aherne C. M., eds. 1979. Encyclopedic
dictionary of religion (volume a-e). Washington, D.C.: Corpus Publications.
- Müller, F. M., eds. 1883. The sacred books of the east (vol. xix). by Samuel Beal.
Oxford: The Clarendon Press.
- Müller, F. M., eds. 1894. The sacred books of the east (vol. xlix). by E. B. Cowell.
Oxford: The Clarendon Press.
- O'Hair, M. M. 1982. All the questions you ever wanted to ask American atheists. Vol.
ii. p. 29.

ภาษาจีน

- Chén, G., and Lǐ, P. 陈观胜和李培菜. 2005. Zhōng-Yīng fójiào cídiǎn 中英佛教词典
A Chinese-English dictionary of Buddhist terms. (พจนานุกรมศัพท์พุทธศาสนา
จีน-อังกฤษ). 1sted. Beijing: Foreign Languages Press.

- Chén, Y. 陈聿东. 2005. Fójiào wénhuà bǎikē 佛教文化百科. (สารานุกรมวัฒนธรรมทางพุทธศาสนา). 2nded. Wénshǐ gōngjùshū xiliè 文史工具书系列 (ชุดหนังสือคู่มืออ้างอิงทางประวัติศาสตร์และวรรณคดี). Tiānjīn 天津: Tiānjīn rénmin chūbǎnshè 天津人民出版社.
- Chéng, G. 程刚. 2001. Fójiào rùmén 佛教入门. (การเรียนรู้พุทธศาสนาเบื้องต้น). 2nded. Běijīng 北京: Zōngjiào wénhuà chūbǎnshè 宗教文化出版社.
- Dù, D. 杜大宁. 2009. Fójiào gùshì jīngdiǎn (yī) 佛教故事经典 (一). (รวมสุดยอดนิทานพุทธศาสนา). 1sted. Běijīng 北京: Xīn shìjiè chūbǎnshè 新世界出版社.
- Hé, R. 何蓉. 2010. Cóng chéngyǔ kàn fójiào duì zhōngguó shèhuì shēnghuó de yǐng xiǎng 从成语看佛教对中国社会生活的影响. (มองอิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีต่อชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมจีนจากสำนวน) Xiánníng xuéyuàn xuéào 咸宁学院学报 (วารสารมหาวิทยาลัยเสียนหนิง) 30 (8) (August).
- Hé, Y. 何永清. 2005. Chéngyǔ de yǔfǎ yǔ xiūcí jíqí jiàoxué tànjiū 成语的语法与修辞及其教学探究. (ไวยากรณ์และวาทศาสตร์ของสำนวนรวมทั้งการสืบค้นการสอน) Táiběi shìlì shīfàn xuéyuàn xuéào 台北市立师范学院学报 (วารสารมหาวิทยาลัยฝึกหัดครูแห่งเมืองไทเป) 36 (1) (May): 1-24.
- Jiāng, Y., and Luó, Z. 江亦丽和罗照辉. 2006. Fójīng gùshì 佛经故事. (นิทานในคัมภีร์พุทธศาสนา). 4thed. Zhōngguó fójiào wénhuà cóngshū 中国佛教文化丛书 (หนังสือรวมชุดวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาในประเทศจีน). Běijīng 北京: Huáwén chūbǎnshè 华文出版社.
- Jiǎng, D. 蒋栋元. 2005. Fàn Hàn wénhuà de hébì---shìxī Hànyǔ fójiào chéngyǔ de yīgè gòuchéng tèzhēng 梵汉文化的合璧---试析汉语佛教成语的一个构成特征. (การรวมกันของวัฒนธรรมจีนและสันสกฤต---ลองวิเคราะห์ลักษณะพิเศษที่เกิดขึ้นของสำนวนจีนทางพุทธศาสนา) Zhōngguó kuàngyè dàxué xuéào (shèhuì kēxué bǎn) 中国矿业大学学报(社会科学版) Journal of China University of Mining & Technology (Social Sciences) (วารสารมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมเหมืองแร่แห่งประเทศจีน [ฉบับสังคมวิทยา]) (1) (March): 124-127.
- Jiǎng, D. 蒋栋元. 2006. Hànyǔ fójiào chéngyǔ zhōng de fóxué zhìhuì tànxi 汉语佛教成语中的佛学智慧探析. (การศึกษาวิเคราะห์พุทธปัญญาที่ปรากฏในสำนวนจีนทางพุทธศาสนา) Zhōngguó kuàngyè dàxué xuéào (shèhuì kēxué bǎn) 中国矿业大学学报(社会科学版) Journal of China University of Mining & Technology (Social Sciences) (วารสารมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมเหมืองแร่แห่งประเทศจีน [ฉบับ

- สังคมวิทยา]) (1) (March): 140-144.
- Kōng, X. 空夏. 2009. Tújiě fójiào rùmén 图解佛教入门. (พุทธศาสตร์เบื้องต้นประกอบภาพ). 1sted. Běijīng 北京: Zhōngyāng biānyì chūbǎnshè 中央编译出版社.
- Mǎ, G. 马国凡. 1998. Chéngyǔ 成语. (สำนวน). 3rded. Shúyǔ cóngshū 熟语丛书 (หนังสือรวมชุดสำนวน). Nèiménggǔ 内蒙古: Nèiménggǔ rénmin chūbǎnshè 内蒙古人民出版社.
- Mǎ, G., and Gāo, G. 马国凡和高歌东. 1998. Guànyòngyǔ 惯用语. (สำนวนที่ใช้บ่อย). 3rded. Nèiménggǔ 内蒙古: Nèiménggǔ rénmin chūbǎnshè 内蒙古人民出版社.
- Ní, B., and Yáo, P. 倪宝元和姚鹏慈. 1990. Chéngyǔ jiǔzhāng 成语九章. (สำนวนเก้าบท). 1sted. Zhèjiāng 浙江: Zhèjiāng jiàoyù chūbǎnshè 浙江教育出版社.
- Rèn, J. 任继愈. 2002. Fójiào dàcídiǎn 佛教大辞典 Dictionary of Buddhism. (พจนานุกรมพุทธศาสนาฉบับใหญ่). 1sted. Jiāngsū 江苏: Jiāngsū gǔjí chūbǎnshè 江苏古籍出版社.
- Ruǎn, W. 阮文程. 2006. Chéngyǔ fóyuán 成语佛源. (ที่มาของสำนวนพุทธศาสนา) Shuòshì xuéwèi lùnwén 硕士学位论文 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) Hànyǔyán wénzìxué xuékē 汉语言文字学学科 (สาขาวิชาการศึกษาอักษรภาษาจีน) Wénxuéyuàn 文学院 (คณะวารณคดี) Huázhōng shīfàn dàxué 华中师范大学 (Huazhong Normal University).
- Shāng, J. 商景桂. 2009. Zhōngguó fójiào wénhuà chángshí 中国佛教文化常识. (ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาในประเทศจีน) 2nded. Guǎngzhōu 广州: Zhōngshān dàxué chūbǎnshè 中山大学出版社.
- Wáng, D. 王德春. 1987. Xiūcíxué cídiǎn 修辞学词典. (พจนานุกรมวาทศาสตร์). 1sted. Zhèjiāng 浙江: Zhèjiāng jiàoyù chūbǎnshè 浙江教育出版社.
- Wáng, D., and Chén, R. 王德春和陈汝东. 2000. Duìwài hànyǔ xiūcíxué 对外汉语修辞学. (วาทศาสตร์จีนสำหรับชาวต่างประเทศ). 1sted. Yǔyì yǔyòng xiūcí cóngshū 语义·语用·修辞丛书 (หนังสือรวมชุดวาทศาสตร์ การใช้คำและความหมายของคำ). Nán níng 南宁: Guǎngxī jiàoyù chūbǎnshè 广西教育出版社.
- Wáng, J., 王剑引. 1999. Zhōngguó chéngyǔ dà cídiǎn 中国成语大辞典. (พจนานุกรมสำนวนของจีนฉบับใหญ่). 1sted. Shànghǎi 上海: Shànghǎi císhū chūbǎnshè 上海辞书出版社.
- Wáng, X. 王兴国. 2011. Hànyǔ chéngyǔ dàcídiǎn 汉语成语大辞典. (พจนานุกรมสำนวนจีนฉบับใหญ่). Běijīng 北京: Huáyǔ jiāoxué chūbǎnshè 华语教学出版社.

- Xià, Z., and Chén, Z. 夏征农和陈至立. 2009. Cíhǎi 辞海. (สารานุกรมจีนถ้อยคำ).
Shànghǎi 上海: Shànghǎi císhū chūbǎnshè 上海辞书出版社.
- Xiè, L., and Pān, F. 谢路军和潘飞. 2011. Zhōngguó fójiào wénhuà 中国佛教文化.
(วัฒนธรรมทางพุทธศาสนาในประเทศจีน). 1sted. Jílín 吉林: Chángchūn chūbǎn
shè 长春出版社.
- Yáng, H. 杨鸿儒. 1993. Dāngdài zhōngguó xiūcíxué 当代中国修辞学. (วาทศาสตร์
จีนร่วมสมัย). 2nded. Chéngdū 成都: Sìchuān kēxué jìshù chūbǎnshè 四川科学
技术出版社.
- Yáng, X. 杨喜玲. 2010. Hànyǔ sìzìgé fójiào chéngyǔ yánjiū 汉语四字格佛教成语研究.
(การศึกษาวิจัยสำนวนจีนทางพุทธศาสนาที่มีรูปแบบ 4 อักขร) 硕士学位论文
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต) Hànyǔyán wénzìxué 汉语言文字学 (สาขาวิชา
การศึกษาอักษรภาษาจีน) Níngxià dàxué 宁夏大学 (Ningxia University).
- Zhōngguó fójiào wénhuà yánjiūsuǒ. 中国佛教文化研究所. 2008. Súyǔ fóyuán 俗语
佛源. (พจนานุกรมสำนวนทางพุทธศาสนา). 1sted. Tiānjīn 天津: Tiānjīn rénmin
chūbǎnshè 天津人民出版社.
- Zhōngguó Shèhuì Kēxuéyuàn Yǔyán Yánjiūsuǒ. 中国社会科学院语言研究所. 1998.
Xiàndài hànyǔ cídiǎn 现代汉语词典. (พจนานุกรมภาษาจีนกลางปัจจุบัน). 3rded.
Běijīng 北京: Shāngwù yìnshūguǎn 商务印书馆.
- Zhōng, J. 钟敬文. 2009. Mínsúxué gàilùn 民俗学概论. (ปริทัศน์คติชนวิทยา). 18thed.
Shànghǎi 上海: Shànghǎi wényì chūbǎnshè 上海文艺出版社.
- Zhū, R. 朱瑞玖. 2006. Fójiào chéngyǔ 佛教成语. (สำนวนทางพุทธศาสนา). 1sted.
Huitúběn tōngsú fóxué cóngshū 绘图本通俗佛学丛书 (หนังสือรวมชุดพุทธ
ศาสนศาสตร์ทั่วไปฉบับภาพประกอบ). Shànghǎi 上海: Hànyǔ dàcídiǎn chūbǎn
shè 汉语大词典出版社.

受佛教影响的汉语成语与泰语成语相同意义的对比研究

摘要：佛教是从东汉时代即传入中国的，并影响到中国文化及社会生活中的各个方面。佛教逐渐与中国固有的文化融合，成为当时的传统文化不可缺少的部分。佛教不但深深影响了中国文化，而且也对汉语词汇产生了深远的影响。受佛教影响的汉语成语成为民俗学中重要的组成部分，在文学以及日常生活中也被广泛使用。本文把受佛教影响的汉语成语与意义相同或相近的泰语成语进行比较，从内容分类与修辞技巧的角度进行比较研究，并讨论了佛教成语对中国社会价值观的影响。本研究把汉泰两种成语按内容分为五类进行讨论，研究结果显示中国佛教对中文词汇及社会伦理道德的形成有着广泛的影响。在成语修辞技巧方面将汉泰两种成语分成“明喻”、“借喻”、“夸张”和“对照”四类修辞手段进行比较研究。研究结果发现部分汉泰成语采用了相同或相似的修辞手段，也有一部分采用了完全不同的修辞手段。通过对喻体的研究，发现佛教对于中泰两国的社会生活及文化习俗方面都有着深刻而广泛的影响，尤其在社会价值观的形成与发展方面，汉泰与佛教有关的成语在社会生活中都有着重要的角色。

关键词：佛教；修辞技巧；内容分类；社会价值；汉泰成语；对比研究

第一章

1.1 引言

佛教是世界上最重要的宗教之一，佛教是由古印度迦毗罗卫国太子悉达多创立的，后世尊他为释迦牟尼。公元前三世纪，佛教就传遍全部印度并开始往世界各国各地扩散传播，它传入锡兰、缅甸、泰国、高棉、寮国等国，当然，它也传到了中国。从而发展成为世界性的宗教，形成各有民族特色的教派。

佛教何时从印度传入中国来，自古以来说法不一。但最通行的传说，则是东汉时代汉明帝邀请中天竺僧摄摩腾、竺法兰并带所得的佛像和佛经《四十二章经》等，用白马带到洛阳来。汉明帝在洛阳修建白马寺，并请他们译出了《四十二章经》。一般认为这是中国正式有佛教、有寺院、有佛像和经典译出的开始。(พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต] (Phra Phromkhunaphon [Po-o Payutto])¹, 2555: 52–53; Chéng Gāng, 2001: 175–176)

¹ การถอดเสียงอ่านอักษรไทยเป็นอักษรโรมันในภาคผนวก ก นี้ ใช้หลักเกณฑ์การถอดอักษรไทยเป็นอักษรโรมันแบบถ่ายเสียงของราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (本研究所使用的转写系统是按照 1999 年皇家泰语转写通用系统来把泰语转写为拉丁字母的。)

随着来自古印度梵文或巴利文的佛教典籍大量翻译和广泛使用，佛教中的许多词汇被吸收到汉语的词汇中，产生了大量的新词，其中就有许多成语、俗语或典故，丰富了汉语词汇宝库。

佛教不但深深影响了中国文化，同时也影响到了泰国。大约是在公元一世纪或二世纪佛教盛行于泰国。当时在中国以南的泰国人也信奉大乘佛教。在八、九世纪时，泰国在宗教上受到柬埔寨的影响。当时这些地区婆罗门教和佛教是同时并兴的。在十三世纪中叶，上座部佛教和巴利文盛行于泰国和寮国，并传播到了其他许多地区，因此婆罗门教就逐渐消失，只在宗教仪式和人民生活习惯中留下了一些痕迹而已 (Chéng Gāng, 2001: 235; Keown and Prebish, 2010: 735)。此后，大乘佛教的影响还没消失，但不如以前了。

中国和泰国的佛教于公元五世纪开始进行友好往来。两国僧人也开始互相访问，人民交通往来甚为亲切，中国元明清三代与泰国各王朝始终和平友好，往来不断。这期间佛经译出持续不断，吸收了大量梵文与巴利文的佛教术语，这是中泰佛教的思想文化交流活动。

从这一点来看，中国佛教对汉语词汇产生了深远的影响，出现了大量的新词，丰富了汉语构词法。泰国佛教也深深影响了泰国文化，不但在社会环境、生活方式的方面，而且反映在语言方面上。

汉泰成语都是文化的遗产。佛教进入两国之后，有些词语或词组受到佛教之影响，产生了许多成语。此外，比喻方式的使用频率是在其语言中最高的一种修辞手段，所以我们从这种方式可以看到佛教对各个方面的影响。

虽然有人把中国佛教词语或佛教文化对汉语词语或成语的影响来做了研究，但还没有人把汉语佛教成语与泰语成语来进行比较过。所以本文即把受佛教影响的汉语成语与泰语成语作比较研究，比较研究的内容分为修辞技巧、内容分类、社会价值等方面。通过对比研究，既可以了解中泰文化传统，又可以体会到一些带有不同民族特色的佛教思想内容。

1.2 研究目的

本文的主要研究目的则是研究与分析受佛教影响的汉语成语与泰语成语的类型以及修辞手段。

1.3 研究假定

本文的主要研究假定则是受佛教影响的汉语成语与泰语成语的类型以及修辞手段有相似之处，如：汉泰佛教成语里有同‘字’使用，有相同的比喻方式等。

1.4 研究范围

- 1.4.1 只对受佛教影响的汉语成语作比较研究，受佛教影响的成语是从这四部有关佛教的书籍挑选出来的：《佛教成语》(朱瑞玫, 2006)、

《佛教文化百科》(陈聿东, 2005)、《中英佛教词典》(陈观胜和李培莱, 2005)、《佛教大辞典》(任继愈, 2002)。

- 1.4.2 用来作研究的受佛教影响的汉语成语不只是由四个字组成的。
- 1.4.3 泰语成语不限于受佛教影响的成语, 可包括其他内容或其他方面来作比较研究, 但必须与汉语佛教成语有相同或相近的意义。本研究中的泰语成语选自以下四部成语词典及文献, 即: 《สำนวนไทย (Samnuan Thai)》(泰语成语) (ขุนวิจิตรมาตรา [สง่า กาญจนาคพันธุ์] (Khun Wichitmattra [Sa-nga Kanchanakphan]), 2538)、《พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (Photchananukrom Chabap Ratchabandittayasathan phoso 2554)》(2011年泰国皇家学会官方泰语字典) (ราชบัณฑิตยสถาน [Ratchabandittayasathan], 2556)、《ปทานุกรมสำนวน สุภษิต และคำพังเพยไทย (Pathanukrom Samnuan Suphasit Lae Kham Phangphoei Thai)》(俗语、成语词典) (บุญศิริ สุวรรณเพชร [Bunsiri Suwanphet], 2539)、《5,000 สำนวนไทย : นับแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน (5,000 Samnuan Thai : Naptae Adit Chuap Chon Patchuban)》(自古以来的 5,000 个成语) (เอกรัตน์ อุดมพร [Ektrat Udomphon], 2554)。

1.5 概念定义

《现代汉语词典》对成语作了清楚地解释:

成语是人们长期以来习用的、简洁精辟的定型词组或短句。汉语的成语大多由四个字组成, 一般都有出处。有些成语从字面上不难理解, 如‘小题大做’、‘后来居上’等。有些成语必须知道来源或典故才能懂得意思, 如‘朝三暮四’、‘杯弓蛇影’等。(中国社会科学院语言研究所, 1998: 160)

泰语成语在《พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (Photchananukrom Chabap Ratchabandittayasathan phoso 2554)》(2011年泰国皇家学会官方泰语字典)也作了清楚地解释说:

成语是一种定型的词组, 是从古代继承下来的。有些不能字面理解, 有些也有涵义, 如‘教鳄鱼游泳’、‘舞蹈不好责怪笛鼓’等。(ราชบัณฑิตยสถาน [Ratchabandittayasathan], 2556: 1227)

1.6 研究意义

- 1.6.1 更深刻地了解受佛教影响的汉语成语的类型以及修辞技巧。
- 1.6.2 可以加深对中泰两国的佛教历史与思想内容的了解。

1.6.3 在汉泰成语中能看到中国和泰国的佛教文化、宗教信仰、传统习俗等方面。

1.6.4 更深刻地了解蕴含在成语之内的价值。

1.7 研究方法

本论文的主要方法是归纳法。以《佛教成语》、《佛教文化百科》、《中英佛教词典》、《佛教大辞典》等为筛选范围，因为这些专著收入的跟佛教有关的成语数量最多，使得筛选的结果比较全面可靠。同时参考前人对佛教成语的研究成果以及中国研究佛教成语学者的论文，另外还从其有关佛教成语的资料挑选一些成语来进行研究。泰语成语词典如：《สำนวนไทย (Samnuan Thai)》(泰语成语)、《ปทานุกรมสำนวน สุภาษิต และคำพังเพยไทย (Pathanukrom Samnuan Suphasit Lae Kham Phangphoei Thai)》(俗语、成语词典)、《5,000 สำนวนไทย : นับแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน (5,000 Samnuan Thai : Naptae Adit Chuap Chon Patchuban)》(自古以来的 5,000 个成语)等选出来的成语进行比较研究，将挑选出来的汉泰成语从内容分类、修辞技巧、社会价值等方面进行研究。最后进行讨论和总结。

第二章：文献综述

2.1 大乘佛教的发展历程与思想理论

佛教是世界上最重要的宗教之一，佛教是由古印度迦毗罗卫国太子悉达多创立的。佛教诞生后很快就传遍印度并开始往亚洲各国各地扩散传播，它影响到了中泰两国。佛教传入中国以后，融入了中国传统文化，形成了独特的文化模式。

在古印度时，佛教就有“上座部”与“大众部”两个部分了，每个部分又分化出许多不同的派部，统称为“部派佛教”。(พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต] (Phra Phromkhunaphon [Po-o Payutto]), 2555: 337-338)

在 7 世纪中叶，分为“大乘佛教”和“小乘佛教”两派。“大乘佛教”指的是能够普度众生，所以把自己称为“大乘”。“小乘佛教”指的是只能超度修行者一个人，所以被称为“小乘”。

大乘佛教传入中国后，一般认为东汉时期中国开始有了佛教。唐朝是佛教发展的鼎盛时期。这时，佛教成为社会的普遍信仰，传播手段越来越多，佛教宗派也开始出现了。中国佛教主要有八个大乘宗派：天台宗、华严宗、三论宗、唯识宗、净土宗、律宗、禅宗及密宗。其中禅宗是汉传佛教的主流，也是对中国佛教影响最大的宗派。

虽然佛教发展成为两大派别，教义上也有着明显的不同，但是很多研究者对于两派都有着很正面的评价。这些观点可以从一位有着重要地位的思想家、评论家及作家 หลวงวิจิตรวาทการ (Luang Wichitwatkan) (2546, เล่ม [lem] 2: 650) 的评论中可以看出：佛教的两大派别互相补充、互相支撑，都为社会的稳定与安宁行使着各自的社会使命。

总之，大乘佛教在中国从古至今得以传承，虽然新中国成立后曾经限制宗教自由，致使大乘佛教不再是中国的国教，但是大乘佛教的基本教义还是深入普通民众的心中。经过漫长的文化传承，佛教文化已经融进了中国的传统习俗，可以说佛教文化已经成为了中国传统文化的一部分。包括汉语语言中还可能看到很多佛教的影响，包括很多汉语的成语也是源自于佛教语言，或者与佛教相关。一些汉语词汇、成语及谚语来自佛教中的巴利文或梵文。泰国著名僧人，佛学研究专家，也是国际上著名的佛学作家 พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต] (Phra Phromkhunaphon [Po-o Payutto]) (2556: 20) 说到：“一些直接来自佛教的巴利、梵文词汇，及一些源自印度教的词汇及梵文词汇，构成了泰文构词的基本成分，极大地丰富了泰语语言文化的内容。”因此，在历史发展的不同时代，来自佛教的词汇及成语在语言的发展中起到了非常重要的传承与传播作用。

来自佛教的词汇或成语，不仅反映了佛教的思想和教义，也起到了教育人民，约束不端行为的重要作用，具有重要的文化价值。相信研究这些受到佛教影响词汇，尤其是简洁精辟、使用广泛的成语，将具有深刻的文化和社会意义。

2.2 成语的定义及理论

长期以来，成语喜闻乐见。在名人作家的作品中可以看到成语被广泛地使用，形成具有个人特色的成语运用。

中国学者对成语作了清楚地解释，在《现代汉语词典》“成语”一词的解释为：

成语是人们长期以来习用的、简洁精辟的定型词组或短句。汉语的成语大多由四个字组成，一般都有出处。有些成语从字面上不难理解，如‘小题大做’、‘后来居上’等。有些成语必须知道来源或典故才能懂得意思，如‘朝三暮四’、‘杯弓蛇影’等(中国社会科学院语言研究所, 1998: 160)。

“成语”一词在《辞海》中的解释为：

熟语的一种。习用的固定词组。在汉语中多数由四个字组成。组织多样，来源不一。所指多为确定的转义，有些可以字面理解，如“万紫千红”、“乘风破浪”；有些要知道来源才能懂，如“患得患失”（出于《论语》）、“守株待兔”（出于《韩非子》）等。

倪宝元和姚鹏慈 (1990: 2) 对成语作了解释说：

《现代汉语词典》从成语的特点来下定义，较为全面。视某些成语为“短句”是不妥当的。成语同词一样，是语言的建筑材料，有时也能独立成句，这同独语句，如“谁！”、“飞机！”等的情况相仿。即使是主谓式结构成语如“愚公移山”等，也还是把它们看作词组好些。

倪宝元和姚鹏慈 (1990: 3-4) 还对《辞海》解释说：

《辞海》把成语都看成为一种词组，解释更为准确、科学了。

他们 (1990: 6) 还给汉语成语下这样的定义：

- 1) 成语都是人们相沿习用的，历史已相当悠久。如“如火如荼”源自春秋时期的《国语》，是其中较为古老的一条成语。
- 2) 成语各自的含义都是完整的、具体的、明确的。如“一针见血”比喻说话简短而能切中要害。
- 3) 成语的语序不能随意颠倒，结构是稳定的。
- 4) 成语在应用中，常常是以一个整体出现，与一个词相当。
- 5) 成语作为一种定型词组与一般自由词组的区别。成语的组成成分不能随意更换，内部的语序也不能随意颠倒，结构是稳定的。自由词组的组成成分可以随意更换或添加成分，如“思想解放”可以变成“解放思想”、“打扫干净”可以变成“打扫地很干净”、“科学技术”可以说“科学与技术”等等。

除了这些定义以外，马国凡 (1998: 3-4) 还更清楚地解释说：

事实上，在语言运用中成语有广义和狭义两个范围。广义的成语可以把谚语、俗语都包括在成语里面。狭义的不包括谚语、俗语等部分。广义上成语使用上方便灵活，有时可以指明是成语，有时也可以说是“老话”“古人有言”“俗语”等。

马国凡的广义分法，如：

- (1) 于是便“万姓胪欢”了，用成语来说，就叫做“天下太平”。

(鲁迅：《坟·灯下漫笔》)

- (2) 中国有句成语，“不是东风压倒西风，就是西风压倒东风。”

(毛泽东：《在各国共产党和工人党莫斯科会议上的讲话》)

从这两句例子，可见，第一句的成语是四个字组成的，但第二句的“不是东风压倒西风，就是西风压倒东风。”说是“成语”了。

马国凡 (1998: 10) 还对成语作了更深刻地解释说：

- 1) 成语大体上是典故或专有出处，不加解释就不容易理解的，如“一衣带水”、“小巫见大巫”等。
- 2) 成语大体上是接近现代口语、形成较晚或新出现的，一看就容易理解，如“一清二楚”、“害群之马”等。
- 3) 成语大体上结构比前两类灵活，具有较强的比喻，口语性也极强，如“三天打鱼，两天晒网”、“当一天和尚撞一天钟”等。

马国凡进一步讲到：对“成语”来说，大家的认知也不一致。广义的是认为所有三类都是成语；狭义的只承认第一类是成语。分歧的地方就是如何对待第二、三两类的问题。较窄的不承认二、三类是成语，主要在于只看到传承的一面，没有看到发展的一面。

本论文将采用马国凡的思想理论来判断、分析佛教汉语成语，以他的挂广义成语定语来进行研究分析。

对于“泰语成语”的解释，泰语成语在《พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (Photchananukrom Chabap Ratchabandittayasathan phoso 2554)》(2011年泰国皇家学会官方泰语字典)也作了清楚地解释说：

成语是一种定型的词组，是从古代继承下来的。有些不能字面理解，有些也有含义，如‘教鳄鱼游泳’、‘舞蹈不好责怪笛鼓’等。(ราชบัณฑิตยสถาน [Ratchabandittayasathan], 2556: 1227)

泰国学者 อารี ถาวรเศรษฐ์ (Ari Thawonset) (2546: 162-163) 作了泰语成语的解释说：

泰语俗语跟成语有共同点，是自古以来的词组。但区别之处就是长短、押韵、演变的等。俗语跟成语有同样的使用法及结构，所以可把俗语包括在成语里面。

由此可以看出，以上关于成语分析的理论适用于本研究中佛教相关的汉语成语与泰语成语的比较。汉语中与佛教相关的成语包括谚语、俗语等，基本符合以上马国凡的理论中所谈及的广义成语的特点。与这些汉语成语意义相近的泰语成语，也同样具有符合广义成语的特点。中文中成语的含义更宽泛，除了四字成语，也包括四字以下及以上的成语。根据马国凡的理论，相较泰语，中文成语的口语性成语数量也比较多。所以，马国凡关于成语的分析理论可用于本研究的分析方法。

2.3 成语的分类

关于佛教汉语成语有很多的研究成果，大部分都是归纳性研究，如，何蓉(2010)《从成语看佛教对中国社会生活的影响》的文章讨论了佛源成语能够较好的反映出文化特征，对中国社会思想文化的发展起到了重大且深远的作用。比

如：佛教成语在生活中有基本价值观、理想的追求、描述人和事、丰富生活词汇、有关的宗教信仰等方面的体现。蒋栋元 (2006)《汉语佛教成语中的佛学智慧探析》的文章讨论了佛教对中国文化产生了深刻的影响。汉语佛教成语正是梵、汉两种文化相结合的产物。汉语佛教成语已成为语言文化的重要组成部分，广泛运用于各种文学作品中，它有着丰富的佛学智慧和人生哲理，指导我们具备高尚的道德情操、学识智慧、外世原则和真诚的警策规劝等。蒋栋元 (2005)《梵汉文化的合璧——试析汉语佛教成语的一个构成特征》的文章讨论了佛教对中国文化的影响，产生了很多新词汇，包括成语。其中佛教词语与汉语传统词汇的结合是主要的构成方式，包括：佛教用语与汉语传统用语直接结合；汉语传统用语被赋予与佛教相关的新的意义；汉语固有词汇意译佛教梵语；汉语与佛教共有相同词汇相结合。

除了以上的文章，还有其他研究有关佛教成语的论文，如，杨喜玲 (2010)《汉语四字格佛教成语研究》的硕士论文研究了汉语佛教成语的构成方式，可分为三种：佛教词语与汉语传统词汇的结合、包含梵文音译的佛教成语、汉地僧人的禅语等。论文也讨论了梵语与汉语的融合，反映了佛教文化对中国文化所产生的深远影响。阮文程 (2006)《成语佛源》的硕士论文研究了三个方面：介绍佛教传入中国概要，考察来源于佛教途径的成语以及介绍了反映佛教思想的成语。最后也探讨佛教成语意义引申和同义的佛教成语。

可见，以上的文献大都研究了受佛教影响的词汇，也研究了佛教词语与汉语传统词汇的结合的构成方式，同时也讨论了佛教对中国文化产生了深刻的影响。

在佛源成语的界定方面，中国佛教文化研究所 (Zhōngguó fójiào wénhuà yánjiūsuǒ, 2008: 2) 编的《俗语佛源》对佛教成语进行了界定，认为“‘佛源’的标准。有些词语如‘报应’、‘觉悟’、‘祝愿’之类，虽偶一见于秦汉典籍，但其广泛流行，当在佛教弘传之后，故本书也少量收列”。朱瑞玟 (2006)《佛教成语》认为若已用在佛教的领域，都可以作为佛源成语：“有些佛教成语失去了庄严的宗教意味而涂上了一层戏谑的色彩，诸如‘借花献佛’、‘拣佛烧香’、‘大吹法螺’等”，并用佛教的理论解释成语的来源。由此可见，许多学者认为最早出现于佛教用语的领域作为佛源成语或受佛教影响的成语。

在佛教汉语成语的分类方面，有不少学者从文化的不同角度对佛教成语进行分类。如，朱瑞玟 (2006) 的《佛教成语》按照成语的内容归纳为十四方面，比如，与释迦牟尼创立佛教有关的、佛教教义理论、部派佛教、与各个朝代的佛教有关的等方面。阮文程 (2006)《成语佛源》的硕士论文按照这七个方面进行分类：佛教词语、佛教教义理论、佛教修行实践、佛教故事传说、佛教仪式及

礼节、佛教三藏经典以及佛界著作作品。可见，大部分的研究者用佛教的理论解释成语的来源，也按照最早出现于佛教经典或佛教用语的领域来进行分类。

本研究按照朱瑞玟 (2006) 的角度来进行研究、分类，按照成语的内容归纳为五种类：

- 1) 与释迦牟尼一生的事迹有关的成语
- 2) 与佛教的教义理论有关的成语
- 3) 与禅师僧人的主张有关的成语
- 4) 与佛教仪式、礼节有关的成语
- 5) 与佛教故事传说有关的成语

在佛教泰语成语的研究方面，还有少数研究者将受佛教影响的泰语成语进行了分类研究。所发现的研究都是方言成语，如，泰族（在泰国北部山区的或湄公河与湄南河的地区）的成语、依善地区或伊森地区（泰国东北部的地区）的成语等研究。此外，有关佛教泰语成语的书籍都只是收入与佛教有关的泰语成语，解释成语中包含着佛教教义，并没有讨论佛教成语的构成方式，如，อนันท์ อาทิตย์อุทัย (Anon Athit-uthai) (2553) 的《สำนวนไทย สำนวนธรรม (Samnuan Thai Samnuan Tham)》（泰语成语：有关佛教教义的成语）收入了一些与佛教有关的泰语成语，并解释成语中的教义，但没有讨论成语的来源及构成方式。总之，以上的分类从不同角度反映出这些与佛教有关的汉语成语在思想文化、价值观和人生观等方面都有着重要的教育及启示作用。

2.4 成语中的修辞技巧及理论

根据何永清 (2005: 1, 13) 的理论，在修辞方面，成语中运用的技巧可分为十九种，如比喻、转化、映衬、借代、对偶、排比、夸饰、倒装等。除了何永清的理论，其他成语中的修辞技巧理论都跟赖庆雄在《认识字词语》(1989) 中的理论相似。赖庆雄讨论了：“成语中的修辞和日常使用的口头语一样，成语蕴藏着许多的修辞。更多的成语是通过修辞技巧显现的。常见的修辞技巧如，比喻、夸张、对照、相关等。其中比喻技巧是最丰富的。”此外，马国凡 (1998: 298-309) 归纳出七种修辞法，如比喻、夸张、对照、排比、引用等。可见，这些学者的理论都是通过成语中的修辞技巧归纳而分类。

本研究所涉及的与佛教相关的汉语成语中，采用何永清的修辞技巧的分析方法。虽然他的修辞技巧比较详细，但汉语佛教成语与相同意义的泰语成语并不太多，所以发现成语中的修辞技巧也比较少。按照何永清(2005: 13-19) 的角度来进行研究、分类，可归纳出明喻、借喻、夸张、对照四类修辞。

2.4.1 成语中的明喻修辞

何永清 (2005: 13) 解释：“比喻修辞是一种打比方的修辞方法。成语的比喻修辞可分成‘明喻’、‘略喻’、‘借喻’”。王德春、陈汝东 (2000: 111) 将明喻的概念具体定义：“明喻的喻面包括本体、喻体和喻词。比较常用的喻词如，像、好像、如、如同、好比、好似、仿佛等喻词。有时可没有喻词，变成并列对举形式的成语。”这种明喻形式跟泰语的修辞技巧一样的。汉泰成语中的明喻技巧的形式就是“本体 + 喻词 + 喻体”。例如：心如刀割、易如反掌、寥若晨星、浮生若梦、恩同再造等成语。

除了这些包含着一般“如”、“若”、“同”喻词的成语，还有另外比较特殊的喻词，如：

以“柔情似水”为例，这是明喻性成语，其中“柔情”是本体，“水”是喻体，“似”是喻词。这表达“温柔的情意像水一样”。

以“如胶似漆”为例，这条成语虽然没有本体，只有喻体和喻词，但还是明喻性成语。其中“胶”与“漆”都是“喻体”，“如”与“似”都是“喻词”，表达了“像胶和漆那样粘在一起”的意义。

2.4.2 成语中的借喻修辞

杨鸿儒 (2000: 111) 解释说：“借喻是只出现喻体，本体和喻词都不出现。这是借用喻体代替本体的形式。”换言之，“借喻是借用喻体来表达整个成语的意思的比喻法。”(何永清, 2005: 14) 泰语成语中的借喻技巧也跟汉语成语中的借喻技巧相似，就是借用泰语成语中的喻体代替本体的。例如：害群之马、虎入羊群、成竹在胸、愚公移山、画龙点睛等成语。

以“沧海一粟”为例，这是借喻性成语，只出现喻体，本体和喻词都不出现。这表达“大海中的一颗谷粒”，比喻极其渺小。

以“风平浪静”为例，即是带有借喻修辞的成语，只出现喻体，成语中并没有出现本体和喻词。这表达“没有风浪，水面平静”，比喻平静无事或局势安定。

2.4.3 成语中的夸张修辞

“夸张”或“夸饰修辞”是“一种将事实夸大描述的修辞手法。”(何永清, 2005: 18) 夸张是故意夸大，渲染形容的事物，增强表达效果的一种修辞方法。例如：三头六臂、一日千里、胆大包天、一步登天、一字千金等成语。

以“气吞山河”为例，成语中“吞山河”是用来形容气魄很大或气势极盛，这表达“气势能吞没山河”，但不倾向于实指这些内容。

以“血流漂杵”为例，成语中“血流”是用来形容战争非常残酷，伤亡的人很多，这表达“血流得很多，把木杵都漂起来了”，但不于实指这些内容。

2.4.4 成语中的对照修辞

“对照”是把相反的事物，或某种事情的两个方面来作对比的修辞法。“这种修辞技巧是强烈鲜明对比的一种修辞格。”(何永清, 2005: 14-15)带有对照修辞的成语如：南船北马、九牛一毛、貌合神离、唇亡齿寒、黄发垂髫等成语。

以“有眼无珠”为例，这条成语中的“有眼”与“无珠”是一件事情的两个方向并列的修辞格。这里的“珠”是“眼珠”，表达长着眼睛却没有眼珠，像瞎子一样，用来比喻目光短浅，没有辨别是非、真假的能力。

以“九死一生”为例，这条成语中的“九死”与“一生”是一件事情的两种相关的事并列的修辞格。这里的“九死”指“死亡多次”，“一生”指“一线生机”，用来形容情况极端危险或多次经历生死危险而幸存。

总之，根据以上的成语分类及成语中的修辞理论，本研究即把受佛教影响的汉语成语与相同意义的泰语成语来作比较研究，并且通过对比研究的比喻修辞，借以了解汉语成语的价值对中国社会的影响。

第三章：汉语佛教成语与相同意义的泰语成语对比的内容归纳类

本文中受佛教影响的成语是从这四部有关佛教的书籍挑选出来的：《佛教成语》(朱瑞玟, 2006)、《佛教文化百科》(陈聿东, 2005)、《中英佛教词典》(陈观胜和李培莱, 2005)、《佛教大辞典》(任继愈, 2002)，而与汉语佛教成语同义的泰语成语就有 209 条。受佛教影响的成语可分为 5 种类型，如下：

3.1 与释迦牟尼一生的事迹有关的成语

来源于释迦牟尼一生的事迹有关的成语一共有 7 条：群魔乱舞、邪魔外道、不看僧面看佛面、聚沙成塔、大彻大悟、独具慧眼(或独具只眼)、唯我独尊。

以“群魔乱舞”为例：

形容很多妖魔纷乱地活动，多用来比喻各种邪恶势力的猖獗活动。

来源：这条成语从释迦牟尼胜于众魔的事迹，魔王先派出“爱欲魔”，“乐欲魔”和“贪欲魔”的少女来骚扰，又派出四个魔，其中两个变化为释迦

牟尼的父王跟母后，另外两个变化为释迦牟尼的王妃跟儿子，四个魔都来流着眼泪向释迦牟尼倾诉思念之情、骚扰他。最后，魔王亲自出来，但无计可施了，只好带众魔退去。因此，这段事迹就是这条成语的来源。这条成语反映了想要达到目的，必须战胜于来自各种各样的阻碍。（朱瑞玟, 2006: 9）

中文例句：

(1) 在群魔乱舞的时候，桑伟川曾经警告张春桥一伙：“你们不要高兴得太早。”

（周而复：《上海的早晨》）

与“群魔乱舞”成语同义的泰语成语就是“มารผจญ (man phachon)”（众魔来骚扰）。意思是阻碍、阻挡目标，与“群魔乱舞”的来源有相似的故事，但泰传说中只讲述魔王派出三个魔女（魔王的女儿）来，没有提到另外变成为释迦牟尼亲戚的四个魔。泰文字面意思如下：

มาร (man)	ผจญ (phachon)
妖魔	捣乱/骚扰/搅扰

泰文例句：

(2) เธออดสำหรีบออกจากบ้าน เพื่อจะมาให้ทันตักบาตรตอนเช้า แต่ก็เหมือนมีมารผจญ เพราะเจออุบัติเหตุรถชนกันระหว่างทาง

Thoe utsa rip ok chak ban phuea cha ma hai than takbat tonchao tae ko muean mi manphachon phro choe ubattihet rot chon kan rawang thang

（ดัดแปลงจาก “มนตรา” ของ พรรณพิมล กษะตุต）

（从 Phanphimon Khachasut 的《Montra》改变来的）

释文：

(3) 早上她急着出门去寺庙诵经就赶紧出门，但如同众魔来骚扰，路上就出了车祸。

可以看出中文的“群魔乱舞”中的“魔”与泰语成语“มารผจญ (man phachon)”或“มารประจญ (man prachon)”中“มาร (man)”意思相同，也是“妖魔”的意思，“มาร (man)”一词是源自巴利文的佛经。

3.2 与佛教的教义理论有关的成语

与佛教的教义理论有关的成语一共有 10 条：生老病死（有关四苦的）、愁眉苦脸（有关四谛之苦）、苦海无边，回头是岸（有关苦海的）、一尘不染（有关六尘的）、万劫不复（有关三相的无常的）、三灾八难（有关三灾与八难的）、炊沙成饭（有关佛教根本戒的）、认贼为子（或认贼作父）（有关苦轮的）、种瓜得瓜，种豆得豆（有关因果或业报的）、善有善报，恶有恶报（有关因果或业报的）。

以“苦海无边，回头是岸”为例：

用来比喻虽然错误或罪过很大，但只要能够悔改，就有出路。

来源：这条成语是从佛教说教变为成语，佛教传入中国后，就有这种说教，意思是：世俗世界就像无边无际的苦海，只有努力修行，才能脱离苦海，到达彼岸。这条成语就是为了传达这一佛教理念。（陈聿东, 2005: 345）

中文例句：

(4) 我背上又被人轻轻拍了一掌，同时背后一人叹到：“苦海无边，回头是岸。”

（金庸：《倚天屠龙记》）

与“苦海无边，回头是岸”成语同义的泰语成语就是“กลับเนื้อกลับตัว (klap nuea klap tua)”（悔过自新）或者“กลับเนื้อกลับใจ (klap nuea klap chai)”（回心转意）。“กลับเนื้อกลับตัว (klap nuea klap tua)”、“กลับเนื้อกลับใจ (klap nuea klap chai)”的意思是悔悟、回心转意，改正错误，与“苦海无边，回头是岸”的来源有点儿相似。泰文字面意思如下：

กลับ	เนื้อ	กลับ	ตัว
(klap)	(nuea)	(klap)	(tua)
回	肉	回	身体

กลับ	เนื้อ	กลับ	ใจ
(klap)	(nuea)	(klap)	(chai)
回	肉	回	心

泰文例句：

(5) ฉันสังเกตเห็นสิ่งเหล่านี้อย่างชัดเจน   ใจหนึ่งก็นึกเห็นใจเขาที่ตั้งใจกลับเนื้อกลับตัว
แต่ไม่มีใครเชื่อ

Chan sangket hen sing laoni yang chatchen chai nueng ko nuekhen chai khao
thi tangchai klap nuea klap tua tae mai mi khrai chuea

(ตัดแปลงจาก “ชีวิตเด็กริมน้ำกับปลาไทย” ของ สัมฤทธิ์ พุ่มสุวรรณ)

(从 Samrit Phumsuwan 的《Chiwit dek rim nam kap pla thai》改变来的)

释文：

(6) 这些情形我看的非常清楚，心中非常理解它要悔过自新的心情，但是却没有人相信他。

可以看出“苦海无边，回头是岸”中“苦海”佛教教义中的词汇；泰语成语“กลับเนื้อกลับตัว (klap nuea klap tua)”或“กลับเนื้อกลับใจ (klap nuea klap chai)”中则没有于佛教相关的词。所以这一成语在汉泰表达中用词有所不同。

3.3 与禅师僧人的主张有关的成语

与禅师僧人的主张有关的成语一共有 9 条：心心相印（是禅宗六祖大师的“以心印心或以心传心”的主张）、将心比心（是独峰和尚的主张）、老僧入定（有关禅定的主张）、现世现报（净土宗慧远大师的主张）、话不投机（有关禅机的主张）、解铃还须系铃人（是法灯和尚的主张）、泥牛入海（是龙山和尚的主张）、张三李四（是澄湜禅师的主张）、鸦雀无声（是无住禅师的主张）。

以“将心比心”为例：

用来形容设身处地地去体会别人的心情。

来源：这条成语是从佛书《独峰和尚禅要》来的，记录了元代禅宗僧人独峰和尚的论禅之语。书上有这两句话：“反眼观眼非斯眼，将心比心无所心。”这句话的“将心比心”的意思是：以自己的心去比照别人的心。这是“禅宗”的“传佛心印”的主张。（朱瑞玟, 2006: 377）

中文例句：

(7) 我将心比心，以心换心，我对朋友们讲真话，讲心里的话。

(巴金：《随想录》四十一)

成语“将心比心”与泰语“เอาใจเขามาใส่ใจเรา (aochai khao ma saichai rao)”有着相同的含义，意思是互相理解，做什么事要站在别人的角度。中文直译为“把他的心拿来放我们自己的心里”。泰文字面意思如下：

เอา	ใจ	เขา	มา	ใส่	ใจ	เรา
(ao)	(chai)	(khao)	(ma)	(sai)	(chai)	(rao)
拿	心	他	来	放入	心	我

泰文例句：

(8) คุณควรฟังญาติผู้สูงอายุของคุณอย่างตั้งใจ แล้วเอาใจเขามาใส่ใจเรา จะทำให้เราทราบถึงความจำเป็นที่ต้องสื่อสารอย่างสม่ำเสมอกับผู้สูงอายุ

Khun khuan fang yat phu sung-ayu khong khun yang tangchai laeo aochai khao ma saichai rao cha thamhai rao sap thueng khwam champen thi tong suesan yang samamsamoe kap phu sung-ayu

(ตัดแปลงจาก “การสื่อสารของมนุษย์” ของ กรรณิการ์ อิศวรรคเดชา)

(从 Kannika Atsawadondecha 的《Kan suesan khong manut》改变来的)

释文：

(9) 你应该认真听取长辈的意见，把他们的心拿来放我们自己的心里，这样会让我们懂得要保持与长辈沟通的必要。

汉语成语“将心比心”与佛教僧人的主张有关，泰语“เอาใจเขามาใส่ใจเรา (aochai khao ma saichai rao)”并非源自佛教，但都用到相同的词“心(ใจ [chai])”来表达成语意义。

3.4 与佛教仪式、礼节有关的成语

来源于相关佛教仪式、礼节的成语一共有 8 条：香火因缘（是从拜佛烧香的礼仪来的）、鸚鵡学舌（是从和尚念经诵经的态度来的）、饭后钟（是从召集僧众用的响器叫做“桴椎”来的）、五体投地（是从佛教最为敬重的礼节来的）、临时抱佛脚(或急来抱佛脚)（是从“接足”的礼节来的）、拣佛烧香（是从烧香供养的礼节来的）、醍醐灌顶（是从密宗的“灌顶”礼仪来的）、做一日和尚撞一日钟（是从“撞钟”的礼节来的）。

以“醍醐灌顶”为例：

用来比喻听到了高明的意见，受到了很大的启发。也可以用来形容清凉舒适的感觉。

来源：“灌顶”是“密教”的重要仪式之一。密教采用了这种仪式，接受新信徒以及“阿闍梨”嗣位的时候，都要举行“灌顶”仪式。“醍醐”原来指纯酥油，是从牛奶里提炼出来的精华。佛教用它来比喻最高的佛法。在《敦煌变文集》记录的：“相公闻语，由于（犹如）甘露入心，夫人闻言，也似醍醐灌顶。”（陈聿东，2005: 639）

中文例句：

(10) 此时才有种醍醐灌顶的感觉，许多以前不了解的事，现在都恍然了。

（琼瑶：《烟锁重楼》）

“醍醐灌顶”与泰语“พบทางสว่าง (phop thang sawang)”的词义相近，意思是“找到解决问题的出路”或“对某事终于懂得或清醒过来”。中文直译为“遇到明亮的道路”。泰文字面意思如下：

พบ (phop)	ทาง (thang)	สว่าง (sawang)
遇到	道路	明亮

泰文例句：

(11) เขาเกิดความเครียดจากการทำงาน จนรู้สึกที่ไม่สามารถควบคุมจิตใจตัวเองได้เลย แล้วมาพบทางสว่างจากการได้อ่านหนังสือพุทธศาสตร์เล่มนั้น

Khao koet khwamkhrat chak kan thamngan chon rusuek wa mai samat khuapkhum chitchai tua-eng dai loei laeo ma phop thang sawang chak kan dai an nangsue phut sat lem nan

(ตัดแปลงจาก “รวมคอลัมน์ของอนินิตยสารดิฉัน” ของ อนินิต)

(从 Anit 的《Ruam kholam khong anit nittayasan dichan》改变来的)

释义：

(12) 他的工作压力很大，以至于到了无法控制自己情绪的地步，读了那本佛经后就看到了明亮的道路。

“醍醐灌顶”中的“灌顶”源自佛教仪式；泰文“พบทางสว่าง (phop thang sawang) (遇到光明的路)”却用完全不同的词汇表达了基本相同的词义。

3.5 与佛教故事传说有关的成语

与佛教故事传说有关的成语一共有 8 条：空中楼阁（出自《百喻经》的寓言故事之一）、盲人摸象（出自《起世因本经》的寓言故事之一）、骨瘦如柴（出自《敦煌变文集》上的维摩诘菩萨的故事）、河东狮吼（出自《容斋三笔》的河东柳姓人的故事与《维摩诘所说经》的故事）、大肚弥勒佛（出自五代十国时期的“契此名僧”的传说故事）、万家生佛（出自南宋时代的“道济禅师”或“济公活佛”的故事）、求人不如求己（出自宋代的《贵耳集》的故事之一）、对牛弹琴（出自东汉末期的《理惑论》的寓言故事之一）。

以“空中楼阁”为例：

用来比喻脱离实际的理想、计划或不可能实现的幻想。

来源：《百喻经》里面有一个寓言故事：一个富人梦见一座三层楼，非常精美，他尤其喜欢第三层。醒了以后，富人找来工匠，让他为自己建造第三层

楼。于是，工匠开始造第一层，富人看到了，就对工匠说：“我只要最漂亮的第三层楼，不要下面的两层，你直接给我造第三层吧！”（任继愈，2002: 867）这个故事在中国流传甚广，成语“空中楼阁”就是由此产生的。这个故事启示人们：干任何事情，都要从实际出发，遵循客观规律，踏踏实实，从头做起。如果脱离实际，结果是一事无成。

中文例句：

(13) 你爱上的只是虚无的影子，一个空中楼阁中的人物，一只有保护色的木叶蝶！

（琼瑶：《雁儿在林梢》）

“空中楼阁”与泰语的“สร้างวิมานในอากาศ (sang wiman nai akat)”意义相同，中文直译为“在空气中建造天堂”，泰文词义为幻想完美的情形，或梦想自己想得到的钱财、想成为的人等等。泰文字面意思如下：

สร้าง (sang)	วิมาน (wiman)	ใน (nai)	อากาศ (akat)
建造	天使住的楼阁	在……中	空气

泰文例句：

(14) ถ้าเธออยากมั่งมีกับเขาบ้าง ก็ควรขยันขันแข็งทำงาน คิดว่ามานั่งสร้างวิมานในอากาศ เผลอๆ อาจถูกไล่ออก

Tha thoe yak mangmi kap khao bang ko khuan khayam khankhaeng thamkan ngan di kwa ma nang sang wiman nai akat phloe phloe at thuk lai-ok

（จาก “สำนวนไทย” ของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ）

（从 Krom Wichakan Krasuang Sueksathikan 的《Samnuan thai》来的）

释义：

(15) 如果你也想像他那样有钱，就应该坚强地去努力工作，而不是整天在空气中建造天堂，结果好端端的被开除了。

在“空中楼阁”的“楼阁”源自佛教的寓言故事，泰文中的“วิมาน (wiman)（天使住的楼阁）”则来自神话传说。所以这一对中泰成语在表达意义方面使用了意义相近的词汇。

总之，北传佛教对汉语成语有很大的影响，无论在成语中的词汇或教义理念都产生了深远的影响。比如：成语中用“佛”、“魔”、“弥勒佛”等词语。一些同义泰语成语则使用不同的字而同义的佛教用语，一些使用不同的字并意义差别的佛教用语，一些使用其他内容，没有佛教用语在内。总的来说，许多意义相同的泰语成语也受到南传佛教的影响。

第四章：汉语佛教成语与相同意义之泰语成语对比的修辞技巧

本文在所研究的成语中发现的修辞技巧分为四种类型，即明喻、借喻、夸张、对照。本研究找到与佛教有关的中文成语中，有 209 条成语的词义在泰文中可以找到词义相近的成语。在这 209 条成语中，运用明喻修辞的成语有 6 条，运用借喻修辞的为 86 条，带有夸张修辞的有 40 条，带有对照修辞的有 20 条。其余 57 条成语没有运用修辞技巧，以偏正结构、述宾结构为主。比如：不可理喻（偏正结构）、不可思议（偏正结构）、不知好歹（述宾结构）等成语。

4.1 汉语佛教成语与相同意义的泰语成语对比的明喻修辞

明喻是本体、喻体、喻词同时出现，在本研究所发现的 6 条运用明喻技巧的成语中，使用的喻词为“如”、“同”和“若”。一般的形式为：本体 + 喻词 + 喻体。这 6 条成语，即：骨瘦如柴、恍如隔世、如影随形、守口如瓶、冷若冰霜、味同嚼蜡。

以“骨瘦如柴”为例，用来形容消瘦到极点。

中文例句：

(16) 你瞧瞧，弟兄们骨瘦如柴，每天还要打仗，还要奔波。

(姚雪垠：《李自成》)

成语中“骨瘦”为本体；“如”为喻词；“柴”为喻体，采用的形式为：本体 + 喻词 + 喻体。与之意义对应的泰文成语为“ผอมเป็นกิ้งแห้ง (phom pen kunghaeng) (瘦如干虾)”。对比中可以看出，中文用“干柴”，而泰文用“干虾”来比喻人长得瘦，可见中泰成语采用具有相同性质的喻体来比喻人的瘦。

泰文字面词义如下：

ผอม (phom)	เป็น (pen)	กิ้งแห้ง (kunghaeng)
瘦	如	干虾

泰文例句：

(17) สมัยก่อนก็กลัวอ้วนเหลือเกิน จะกินอะไรก็ระวังไปหมด อดซะจะผอมเป็นกิ้งแห้ง เยอมนั้น

Samaikon ko klua uan lueakoen cha kin arai ko rawang pai mot ot sa cha phom pen kunghaeng yoeraman

(จาก “หลิวลู่ม” ของ พงษ์ลดา อิทธิเมฆินทร์)

(从 Phonglada Itthimekhin 的《Lio lu lom》来的)

释义：

(18) 以前（身材）很怕胖，吃什么都要小心，忍饥到瘦如干虾。

汉泰成语修辞格的对比如下：

成语	本体	喻词	喻体
骨瘦如柴	骨	如	柴
พอมเป็นกึ่งแห้ง (phom pen kunghaeng)	(ร่างกาย) พอม (rang kai [phom])	เป็น (pen)	กึ่งแห้ง (kunghaeng)

4.2 汉语佛教成语与相同意义的泰语成语对比的借喻修辞

借喻是借用喻体代替本体，即只出现喻体，本体和喻词都不出现。本研究所涉及的 209 条与佛教有关的成语中，其中有 86 条采用的修辞技巧为借喻。比如：飞蛾投火、含血喷人、菩萨低眉、瓮中之鳖、掌上明珠、狗急跳墙、盲人摸象、对牛弹琴、鹦鹉学舌、金刚怒目、石沉大海、种瓜得瓜，种豆得豆等成语。

以“飞蛾投火”为例，用来形容自投罗网、自取灭亡。

中文例句：

(19) 那是一种你不可能不被吸引的道路。那是使人趋向它如飞蛾投火般的。

(张承志:《黑骏马》)

“飞蛾投火”通过描述飞蛾的本能，看到光亮就会飞过去，分不清阳光与火光而自取灭亡的自然现象，来比喻人的自取灭亡的行为，或为了理想和追求而义无反顾、不怕牺牲的精神。成语中“飞蛾”是喻体，而本体和喻词都没有出现。

与“飞蛾投火”意义相对应的泰语成语是“แมลงเม่าบินเข้ากองไฟ (malaeng mao bin khao kongfai)”，字面意思为“飞蛾飞进火堆”在泰文中含义为比喻弱小的人或群体面对死亡宿命的悲惨情形，或比喻自取灭亡的愚蠢行为。可见此对中泰成语字面意思完全相同，但比喻意义不尽相同，中文的“飞蛾投火”与泰文的“แมลงเม่าบินเข้ากองไฟ (malaeng mao bin khao kongfai)”相比，含义多了一层积极与褒扬的词义。

泰文字面词义如下：

แมลงเฝ้า (malaeng mao)	บิน (bin)	เข้า (khao)	กอง (kong)	ไฟ (fai)
飞蛾	飞	进	堆	火

泰文例句：

(20) นักเล่นหุ้นรายย่อยไม่รู้ว่าเขาปั่นหุ้นตัวนี้ แท้กันไปซื้อไวจนหมดตัวตามๆ กัน เข้า
ตำราแมลงเฝ้าบินเข้ากองไฟ

Naklen hun rai yoi mai ru wa khao pan hun tua ni hae kan pai sue wai chon
mot tua tam tam kan khao tamra malaeng mao bin khao kongfai

(จาก “สำนวนไทย” ของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ)

(从 Krom Wichakan Krasuang Sueksathikan 的《Samnuan thai》来的)

释义：

(21) 小小的投机倒把者不知道现在发生反手倒卖的情况，就一起去买股票，
像飞蛾飞进火堆一样。

4.3 汉语佛教成语与相同意义的泰语成语对比的夸张修辞

夸张是一种把事实夸大描述，增强表达效果的修辞技巧。一般形式只出现喻体，本体和喻词都不出现。本研究所涉及的 209 条与佛教有关的成语中，其中的 40 条采用的修辞技巧为夸张。比如：顽石点头、大海捞针、火烧眉毛、三生有幸、沙里淘金、心花怒放、天花乱坠、神通广大、人间地狱、上刀山，下火海等成语。

以“大海捞针”为例，原表示能够找到，后来意义发生了根本改变，用来形容极难找到，也用来比喻事情非常不好办，难以达到目的。

中文例句：

(22) 她仍抱着大海捞针的心情，希望能找到自己的心。

(《旅法师》)

“大海捞针”通过描述在茫茫大海里捞一根针的情境，但不倾向于实指这些内容。这条成语用来比喻根本做不到或根本找不到，白费力气。与“大海捞针”意义相对应的泰语成语是“งมเข็มในมหาสมุทร (ngom khem nai mahasamut)”，字面意思为“在大海中捞针”在泰文中含义为形容极难找到，或者很难办到的事情。可见此对中泰成语字面意思和比喻意义完全相同的。

泰文字面意义如下：

งม (ngom)	เข็ม (khem)	ใน (nai)	มหาสมุทร (mahasamut)
捞	针	在……中	大海

泰文例句：

(23) ในสมัยนี้การจะหาคนดีมีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตฉลาดเฉลียว และมีความเสียสละ เพื่อชาติบ้านเมืองอย่างจริงจังนั้นหายากราวกับงมเข็มในมหาสมุทรทีเดียว

Nai samai ni kan cha ha khon di mi khunnatham mi khwam suesat sutcharit chalat chaliao lae mi khwam siasala phuea chat banmueang yang chingchai nan ha yak raokap ngom khem nai mahasamut thidiao

(จาก “สำนวนไทย” ของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ)

(从 Krom Wichakan Krasuang Sueksathikan 的《Samnuan thai》来的)

释义：

(24) 现在崇高品德、聪明伶俐、忠心耿耿、为国牺牲的好人极难找到，像在大海中捞针一样。

4.4 汉语佛教成语与相同意义的泰语成语对比的对照修辞

对照是一种将相反的事物，或一种事情的两个方向来并列的修辞技巧。一般形式即只出现喻体，本体和喻词都不出现。本研究所涉及的 209 条与佛教有关的成语中，其中的 20 条采用的修辞技巧为对照。比如：佛口蛇心、少见多怪、弱肉强食、思前想后、方木圆孔、七上八下、手忙脚乱、头重脚轻等成语。

以“佛口蛇心”为例，用来比喻满口善言，内心阴险狠毒。

中文例句：

(25) 如今佛口蛇心之人，假以信佛为名，无恶不作。

(《明·周楫：《西湖二集》卷七》)

“佛口蛇心”成语中的“佛口”与“蛇心”是两个相反的事物并列的修辞格。“佛口”是“佛的嘴巴”，“蛇心”是“蛇的心肠”，这表达嘴巴甜蜜，但内心歹毒。与“佛口蛇心”意义相对应的泰语成语是“มือถือสาก ปากถือศีล (mue thue sak pak thuesin)”，泰语成语中的“มือถือสาก (mue thue sak)”指“手拿着小春杵”，“ปากถือศีล (pak thuesin)”指“嘴说着戒律”，字面意思为“嘴上说得

好听，心里却盘算着歹毒的主意”在泰文中含义为形容口心不一。可见此对中泰成语字面意思不尽相同。

泰文字面意义如下：

มือ (mue)	ถือ (thue)	สาก (sak)	ปาก (pak)	ถือ (thue)	ศีล (sin)
手	拿	小舂杵	嘴	拿	戒律

泰文例句：

(26) คนที่มีคำพูดไม่จริงใจเช่นนี้ ชาวบ้านอีกพวกมักเรียกว่า คนมือถือสาก ปากถือศีล หรือ คนปากหวานก้นเปรี้ยว คนประเภทนี้มีมากในสังคม

Khon thi mi khamphut mai chingchai chenni chaoban ik phuak mak riakwa khon mue thue sak pak thuesin rue khon pakwan kon priao khon praphet ni mi mak nai sangkhom

(จาก “สมาธิสั้นหายไม่ยาก” ของ นภัทร พุกกะณะสุต)

(从 Naphat Phukkanasut 的《Samathi san hai mai yak》来的)

释义：

(27) 这样不真诚的人，人们都说他“嘴上说得好听，心里却盘算着歹毒的主意”或者是嘴甜心苦的人。这种人在社会上很多。

第五章：受佛教影响的汉语成语对中国社会的角色

民俗学是一门以民间风俗习惯为研究对象的人文科学。民俗学的任务，是帮助我们认识民族历史与文化传统，解释和改造现实社会生活。在社会生活中应用最广泛的民俗文化，例如吃穿住行、婚丧嫁娶、节日娱乐、交际馈赠等等，都是人民在漫长的历史中慢慢创造、传承和积累起来的。

民俗学作为一门不仅研究民族文化传统，而且注重考察人民现实生活的学问，有着多种实用价值。它是一门“现在的”学问。民俗学应认识和改造社会生活的需要而产生，也必须为这种目的服务。可说，民俗学在研究与改造社会两个方面，都将发挥越来越重要都作用。（钟敬文, 2009: 9-11）

民俗主要有四种社会功能，即教化功能、规范功能、维系功能、调节功能。

美国民俗学者威廉·巴斯科姆 (Bascom, 1954: 345) 认为：

“作为一种教育形式的民俗在世界上许多地区均可找到。在东非查加人(Chaga)那里,吃人故事同我们的妖怪故事一样用作幼儿的戒律。唱催眠曲使幼儿心情舒畅。孩子稍大后,会给他们听融入了道德观念的寓言或民间故事,以对他们进行谆谆教诲,例如‘象勤劳、孝道以、陋视懒惰、不反叛和不势利等普世信念和原则’。谚语用于表示说话者不希望发生的凶兆,反对暴力、采用和平方式解决问题,或是通过讽刺手段提醒、约束个人的行动。……当一个孩子大发脾气时,撒谎或偷窃时,抵制或破坏了礼仪的法典时,做傻事时,或当他表现出懦弱时,人们通常用一句谚语来评价、描述他的行为。这一方法特别有效,以至于一位成年查加人还会记得他第一次听到一句特别谚语时的情形。查加儿童出生仪式上的人生教诲通常用谚语来概括并强调行为准则。”

从巴斯科姆的观点可以看出,许多民间口头文学的功能主要是规范人们的信仰和道德,指导人们的行为和保障社会制度的实行。民间口头文学是人民大众的语言艺术。它运用口头语言,伴随着人们的生产劳动、宗教和其他民俗活动而产生和发展,并成为人民生活中各种知识的宝库、进行教育和文化娱乐的重要形式。民间口头文学一直是民俗学研究的对象。

泰国民俗学家 อริ ทาวรเศรษฐ์ (Ari Thawonset) (2546: 147) 认为成语是民俗学中的重要内容,在民间文学中占有重要的地位,对于人民生活与生产有着重要的指导意义和价值,其中包括以下四个方面。(2546: 176)

- 1) 起到教育和规范人民行为的作用。对整个社会的良性发展具有指导意义。如,对于人们的文明礼貌、勤奋努力、谦虚谨慎、坚强忍忍、沟通交流、婚姻家庭、孝顺长辈等方面。比如成语“种瓜得瓜,种豆得豆”、“乐善好施”、“出污泥而不染”、“回头是岸”等等。
- 2) 反映当地社会的世界观和价值观,促进人与人之间的理解和沟通,同时也促进社会的和谐与发展。
- 3) 提醒我们在人与人交往的过程中注意我们的行为举止,也让我们在挫折中得到安慰与鼓励。
- 4) 是人们理解本地文化与民俗的基础。

本研究将以上四个方面归纳为三点来进行分析和讨论:

- 1) 起到教育和规范人民行为的作用。
- 2) 反映当地社会的世界观和价值观,促进人与人之间的理解和沟通。
- 3) 提醒我们在人与人交往的过程中注意我们的行为举止,也让我们在挫折中得到安慰与鼓励。

本文将与佛教有关的汉语成语与泰语成语的社会价值进行比较。

5.1 起到教育和规范人民行为的作用

巴斯科姆 (Bascom, 1954: 348) 的看法：

“非洲人的谚语在日常生活以及法院审判中的作用，正如在非洲一些地区一样，谚语在贾巴人 (Jabo) 的法院判决中起了重要的作用。法律机构的主要目的是在案子的主要事实弄清以后，……为了处理案子，把这些个别案例，运用具有重要评判功能的谚语进行分类，变成具有某种共性的非特殊的事件。这样，将特殊的案例一般化是有重要意义的。一个人掌握的谚语越多，他运用得越好，他就会越会被法官或发言人所重视。谚语被错误或不合时宜地引用就会不利于案子的审判。谚语可应用于法庭开庭前的辩护、法庭证词、法庭辩护或用于对判决提出异议” (Herzog, 1936: 1-2, Herskovits & Tagbwe, 1930: 254-255, Herskovits, 1938, II: 323, cited in Bascom, 1954: 348)

由此可见，民间口头文化在社会上占有重要的位置，反映人们的生活和思想感情。社会教育与规范有多种形式，使用民间口头文化，包括谚语、俗语、成语等，都是一种社会规范。民间口头文化对人的控制，是一种“软控”，但却是一种最有力的深层控制。（钟敬文, 2009: 29）

在日常生活中，佛教成语也是一种社会教育与规范的民间口头文化，它反映了教义道德及寓言故事的理念，对社会的良性发展具有指导意义。如，盲人摸象、对牛弹琴、脚踏实地、解铃还须系铃人等成语。

关于因果、业报等观念的教育作用。如，无恶不作、现世现报、因果报应、自作自受、善有善报，恶有恶报、瓜得瓜，种豆得豆等成语。

以“善有善报，恶有恶报”为例，用来表示做好事，有好的结果；做坏事，有不好的下场。

中文例句：

(1) 善有善报，恶有恶报，什么样的坏人能逃过报应？

（张平：《十面埋伏》）

成语“善有善报，恶有恶报”与泰文“ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว (tham di dai di tham chua dai chua)”（做好得好，做坏得坏）有着相同的含义。

泰文例句：

(2) ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นคำพูดติดปากของคนไทย และคนไทยก็เชื่อกันว่า หากทำสิ่งใดก็จะได้สิ่งนั้นตอบแทนมาในรูปแบบของกรรม

Tham di dai di tham chua dai chua pen khamphut titpak khong khon thai lae khon thai ko chua kan wa hak tham sing dai ko cha dai sing nan tophoen ma nai rupbaep khong kam

(จาก “งานเขียนระดับอุดมศึกษา” ของ เมษา วรรณศิลป์)

(从 Mesa Wannasin 的 《Ngan khian radap udomsueksa》 来的)

释文:

(3) “做好得好，做坏得坏” 这一成语是泰国人的口头禅，泰国人相信做了什么，就会得到什么。

可见，这是佛教的主张“善因有善果，恶因有恶果”。汉语佛教成语是从中国民间流传下来的歌谣：“善有善报，恶有恶报。不是不报，时辰未到；时辰一到，一切全报！”（朱瑞玟, 2006: 57）。这个著名的歌谣包含着这个佛教的重要主张。民间歌谣在民俗方面具有相当强的传承力，使所相传的理念、主张具有表现力。泰语佛教成语也是从巴利文的佛教成语来的，包含着“善因有善果，恶因有恶果”的主张。于是，中泰成语在因果、业报等观念上，都反映了相同的价值理念，就是好人上天堂，恶人下地狱的观念。

关于与人相处的指导作用。如，佛口蛇心、笑面夜叉、石沉大海、泥牛入海、一刀两断等成语。

以“佛口蛇心”为例，用来形容说话好听而心肠狠毒。

中文例句:

(4) 我面貌虽丑，心地却是善良，不似你佛口蛇心。

(清·钱彩:《说岳全传》第七十回)

成语“佛口蛇心”与泰文“ปากปราศรัยใจเชือดคอ (pak prasai chai chueat kho)” (嘴里说着话，心里藏着刀) 有着相同的含义。

泰文例句:

(5) คนคนนี้พูดจาอ่อนหวาน แต่ต้องระวังดี ๆ เพราะชอบนินทาว่าร้ายลับหลัง เข้าทำนอง ปากปราศรัยใจเชือดคอ

Khon khon ni phutcha onwan tae tong rawang di di phro chop nintha wa rai laplang khao thamnong pak prasai chai chueat kho

(จาก “สำนวนไทย” ของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ)

(从 Krom Wichakan Krasuang Sueksathikan 的 《Samnuan thai》 来的)

释文:

(6) 这个人嘴上说得很甜，但一定要小心，因为他喜欢背后说人坏话，就像有句话说“嘴里说着话，心里藏着刀”。

可见，佛教戒律的目的是止恶扬善，佛教对于“大善地法”，常称之为“菩萨心”；对于“大不善地法”，常称之为“蛇蝎之心”。于是，这条成语就包含着这个主张。泰语成语是从“好人该有好话”的佛教主张来的。(ธรรมรักจิต [Thamrakkhit], 2552: 1) 于是，中泰成语在语言交往方面，都提醒人们小心那些嘴上说得好听，但内心很恶劣的人。

其他作用，如，在言语行为的方面，比如成语“口头禅、单刀直入、对牛弹琴、含血喷人、顽石点头”等等。其中如“对牛弹琴”是从佛教《理惑论》里面的一个很著名的寓言故事而产生的，用来比喻：说话不看对象，对外行人说内行话，不适合听者的理解水平。多用于讥讽听话者愚蠢无知、一窍不通（朱瑞玖, 2006: 102）。可见，巴斯科姆认为谚语或其他民间口头文化的一种规范作用是用讥讽言语来规范行为，让人们知道哪种行为是社会上不认同的、不接受的。(ศิริพร ณ ถลาง [Siraphon Na Thalang], 2552: 394-395) 成语“对牛弹琴”与泰文“สี่ขอให้ควายฟัง (si so hai khwai fang)”（对水牛拉胡琴）有着相同的含义。这句成语最早出现在玉佛寺内的壁画上及写在壁画旁的古代诗歌里。(กระทรวงศึกษาศึกษาการ, กรมวิชาการ [Krasuang Sueksathikan, Krom Wichakan], 2545: 282)

在佛教信仰的方面，比如成语“人间地狱、三生有幸、一瓣心香”等等。在生产生活方面，比如成语“安身立命、日上三竿、大海捞针”等等。

5.2 反映当地社会的世界观和价值观

汉语佛教成语反映当地社会的世界观和价值观，促进人与人之间的理解和沟通。比如，在遇到挫折与困难时保持平和、积极乐观的人生态度，鼓励人们去追求美好的生活；尊重别人的生活以及行为方式，认可他人的智慧和能力；教育人们心灵的高尚更重于物质的丰富等等。

关于教育与学习方面，如，坐井观天、洪炉点雪、少见多怪、指点迷津等成语。

以“坐井观天”为例，用来比喻眼光狭小，所看见的非常有限。

中文例句：

(7) 我觉得这种事情很自然，一个人不应该一生坐井观天，呆在一个地方。

(戴荣华：《你像她们中的谁》)

成语“坐井观天”与泰文“กบในกะลาครอบ (kop nai ka la khrop)”（青蛙在椰子壳里）有着相同的含义。

泰文例句：

(8) เธออยู่แต่ในบ้าน ทีวีก็ไม่ดู หนังสือพิมพ์ก็ไม่ชอบอ่าน เหมือนกบในกะลาครอบ

Thoe yu tae nai ban thiwi ko mai du nangsuephim ko mai chop an muean kop
nai ka la khrop

(จาก “สำนวนไทย” ของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ)

(从 Krom Wichakan Krasuang Sueksathikan 的《Samnuan thai》来的)

释文：

(9) 你只呆在家里，电视也不看，报纸也不读，就像青蛙呆在椰子壳里。

可见，中泰成语在教育与学习方面，都是用青蛙呆在狭小的地方来比喻人的视野狭窄（中文用“井”，本是中国古代户籍单位，每 8 家为 1 井，后来引申为“乡里”、“家宅”（朱瑞玖, 2006: 369），泰文用“椰子壳”，椰子是椰树的果实，是一种在热带地区很普及的，泰国人用它来做杯子，制作乐器椰胡等等（ราชบัณฑิตยสถาน [Ratchabandittayasathan], 2556: 98)），提醒人们不要封闭自我，应该通过学习来打开视野。这一观念跟佛教的学习理念相符。

在人与人之间关系方面，比如成语“弱肉强食、依草附木、拣佛烧香”等等。这些都反映了人与人之间不同的人际关系，如，“依草附木”用来比喻依附别人或投靠别人，也用来比喻凭借别人的权势或假托别人的名义。佛教理念对这种行为持否定态度，教育我们自食其力、不崇拜权威以及勇于创新的精神。成语“依草附木”与泰文“แมวพึ่งพระ (maeo phueng phra)”（猫来投靠僧人）有着相同的含义。

在价值观方面，如“见钱眼开”用来形容人性贪婪的本质。佛教批评并否定这种处世行为，提醒我们不要贪财。成语“见钱眼开”与泰文“พอเห็นเงินก็ตาโต (pho hen ngoen ko ta to)”（一看见钱，眼睛就睁大）有着相同的含义。

5.3 提醒我们在人与人交往的过程中注意我们的行为举止，也让我们在挫折中得到安慰与鼓励。

巴斯科姆 (Bascom, 1954: 347) 的指出：

谚语的另一功能是减少社会摩擦和不满、安抚个人、进行自我调整。比如一个人对一个问题持反对态度，或者不满他的地位、抱怨社会对他不公平等等，一位有经验的老者总是会带来安抚、温柔的谚语。……相同的谚语可用作劝告、引导或警告——它总是制止或教训冲突行为。

佛教成语提醒我们在人与人交往的过程中注意我们的行为举止，也让我们在挫折中得到安慰与鼓励。

在提醒我们脚踏实地方面的成语，如，痴心妄想、空中楼阁、想入非非、象牙之塔等成语。

以“痴心妄想”为例，用来形容一心想着无法实现的事情。

中文例句：

(10) 你放心，我还不至于那么老脸皮厚，我已经说了，我知道配不上你，也不敢痴心妄想什么。

(琼瑶:《青青河边草》)

成语“痴心妄想”与泰文“ลมๆ แล้งๆ (lom lom laeng laeng)” (抓不住，摸不着)有着相同的含义。

泰文例句：

(11) ถ้าได้ลงเอยกับเขาคอนนี้ที่ทั้งหน้าตาหล่อเหลาและนิสัยดี ก็น่าจะดีกว่าไปหวังลมๆ แล้งๆ กับผู้ชายอย่างเขาคอนนั้น

Tha dai long-oei kap khao khon ni thi thang nata lo lao lae nisai di ko na cha di kwa pai wang lom lom laeng laeng kap phuchai yang khao khon nan

(ดัดแปลงจาก “อ้อมกอดของสายหมอก” ของ วันทนีย์ แสงคล้ายเจริญ)

(从 Wanthani Saengkhaicharoen 的《Om kot khong sai mok》改变来的)

释文：

(12) 如果你能跟这样一个长得帅、人品又好的人结婚，就好过那种抓不住，摸不着的男人。

可见，“痴”指愚痴无智，是“无明”的另一种说法。“妄想”也是一个佛教名词，指由于不明“四谛”佛理而产生的虚妄的思想。佛教认为“妄想”是导致生死轮回的直接原因(朱瑞玖, 2006: 40)。泰语成语“ลมๆ แล้งๆ (lom lom laeng laeng)”中的“ลมๆ (lom lom)”是“漂浮、抓不住”，“แล้งๆ (laeng laeng)”是“没有”的意思。泰语成语也反映了有关“妄想”的佛理。佛陀的言教说道“众生是被妄想抓住的，它是生死轮回之理”。中泰成语在提醒我们脚踏实地方面，都是从实际出发。

在行为举止方面的成语，“思前想后”提醒我们三思而后行，在做任何决定之前都应该考虑周全。成语“思前想后”与泰文“คิดหน้าคิดหลัง (khit na khit lang)” (想前想后)有着相同的含义。

总之，可以看出这些与佛教有关的汉语成语，在现代社会生活中仍然起着非常重要的作用，也是语言文化与思想观念的重要组成部分。这些成语一直传承下来，现代汉语中还在广泛使用，之所以其中的教育理念能够沿用至今，而没有在漫长的历史发展过程中消失，正是因为这些成语传达着让人为善的积极观念。与之相对应的泰语成语也是一样，其中一部分成语也收到了佛教的影响，也一直传承下来，人们仍然注重使用成语的表达方式。可以说，在以上这些中泰成语中，佛教的影响还有着重要的角色。

第六章：结论

6.1 研究结果

本文是对于这三个方面做进行研究：佛教成语的类型、修辞技巧、社会功能。

在汉语佛教成语的类型方面比较，一些汉语成语与泰语成语使用同义的佛教用语，具有 11 条成语，比如：汉语成语用“魔”，泰语成语用“มาร (man)”（魔）等。

一些汉语成语与泰语成语做进行比较，发现它们使用不同的佛教用语，但其意义相似，具有 12 条成语，比如：汉语成语用“僧人”，泰语成语用“ชี (chi)”（尼姑）等。

一些汉语成语有着佛教用语与教义理念，但泰语成语没有佛教用语或是其他内容、其他方面等来做比较研究，具有 19 条成语，比如：汉语成语用“拈佛（烧香）”，泰语成语用“เลือกที่รัก (มักที่ชัง) (lueak thirak [mak thi chang])”（挑选最爱的）等。

从以上的研究结果，可见，汉语成语与泰语成语都受到佛教影响，反映出佛教文化、教义理念等。

在佛教成语的修辞技巧的方面，汉语佛教成语与泰语成语的比喻性词汇，使用了意义相同或相近的比喻词语。在语义方面，部分汉泰成语使用了词义相同的词，本文发现最多的现象是，中泰使用的词义不同，但是具有相同的性质和特征，所表达的含义和寓意相同。

在社会价值方面的比较上，与佛教有关的汉语成语，与泰语成语一样都成为佛教思想及民俗文化的载体，也是表达思想的重要手段，通过运用这些成语，令表达方式变得形象而生动，也让内容的表达变得更加精确。

6.2 研究建议

笔者在本研究的过程中，发现与佛教有关的汉语成语的词语演变、意义演变，意义随着历史时代的不同而变化，旧的成语不再使用等方面。本研究由于篇幅有限，这些演变形式没有具体讨论，但是这些演变形式也非常具有研究价值，希望后来的研究者能够继续深入研究，以便更加清晰地描述这一演变过程。

ภาคผนวก ข

ตารางเปรียบเทียบสำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน
โดยเรียงลำดับสำนวนจีนตามลำดับก่อนหลังของระบบเสียง Pīnyīn รวมจำนวนทั้งสิ้น 209 สำนวน

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย ¹	สำนวนไทย	ความหมาย ²
1	安身立命 ān shēn lì mìng สงบสุข ร่างกาย ตั้ง ตัว ชีวิต (ตั้งตัวและใช้ชีวิต อย่างสงบสุข)	ตั้งหลัก ตั้งตัวใช้ชีวิต อย่างสงบสุขในสถานที่ ใดที่หนึ่ง มีชีวิตอย่าง เป็นสุข	หลงหลักปักฐาน	ตั้งที่อยู่ท่ามาหากินเป็น หลักแหล่ง ตั้งตัวใช้ ชีวิตในสถานที่นั้นๆ
			ฝังรกราก หรือ ฝังรกราก	ตั้งหลักแหล่งหรืออยู่ที่ ใดที่หนึ่งถาวร ตั้งถิ่น ฐานมั่นคง
2	拔舌地狱 bá shé dì yù ดึง ลิ้น ดิน ลูก (ตกรรกดึงลิ้น)	เป็นคำสาปแช่งที่ใช้กับ คนที่พูดจาเจ็บแสบ เหน็บแนมผู้อื่น พูดให้ ร้าย ไม่สุภาพหยาบคาย ทำให้ผู้อื่นเจ็บปวดกับ คำพูดนั้นๆ ใช้ว่ากล่าว คนทำบาปทางวจีกรรม	ตกรรกดึงลิ้น	ใช้ว่ากล่าวคนที่ทำบาป จะต้องถูกไฟนรกเผา ผลาญจนไม่ได้เกิดใหม่ อีก
			ตกรรกดึงลิ้น	ใช้สาปแช่งคนทำบาป กรรมว่า จะต้องได้รับ โทษทัณฑ์ในนรก
3	白璧无瑕 bái bì wú xiá ขาว หยก ไม่มี จุด ด่างพร้อย (หยกขาว ไม่มีจุดด่างพร้อย)	ดีงาม สมบูรณ์แบบ	เพชรน้ำหนึ่ง หรือ เพชรน้ำเอก	สิ่งที่ยอดเยี่ยมสมบูรณ์ แบบ ดีเลิศ
4	半斤八两 bàn jīn bā liǎng ครึ่ง ชั่ง แปด ตำลึง (ครึ่งชั่งกับแปด ตำลึง) * 1 ชั่ง เท่ากับ 16 ตำลึง	ทั้งสองฝ่ายพอๆ กัน ไม่ด้อยกว่ากัน มีฝีมือ พอกัน มักมีความหมาย ไปในเชิงลบ	พอพืดพอเหวี่ยง	พอๆ กัน เท่าๆ กัน ไม่ได้เปรียบเทียบเปรียบเทียบ กัน มีฝีมือสูสีพอกัน

¹ ความหมายของสำนวนจีนนำมาจากหนังสือ 《汉语成语大辞典》(Hànyǔ Chéngyǔ Dàcídiǎn พจนานุกรมสำนวนจีนฉบับใหญ่) ของ Wáng Xīngguó (2011) และหนังสือ 《佛教成语》(Fójiào Chéngyǔ สำนวนทางพุทธศาสนา) ของ Zhū Ruímín (2006)

² ความหมายของสำนวนไทยนำมาจากหนังสือ สำนวนไทย ของ ชุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์) (2538) หนังสือ ปทานุกรมสำนวน สุภาษิต และคำพังเพยไทย ของ บุญศิริ สุวรรณเพชร (2539) หนังสือ 5,000 สำนวนไทย : นับแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน ของ เอกรัตน์ อุดมพร (2554) และหนังสือ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ของ ราชบัณฑิตยสถาน (2556)

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
5	报 应 不 爽 bào ying bù shuǎng ตอบแทน ตอบสนอง ไม่ คลาดเคลื่อน (กรรมสนองไม่ พลาด)	เป็นศัพท์ทางพุทธ ศาสนา หมายถึง ทำ กรรมใดก็ย่อมได้รับ กรรมนั้น กรรมสนอง ในสิ่งที่ได้ทำลงไป	กรรมสนองกรรม	เวรตามสนองผู้กระทำ
			กรรมตามทัน	กรรมปรากฏผล
			กงเกวียนกำเกวียน	เวรสนองเวร กรรม สนองกรรม เช่น ทำแก่ เขาอย่างไร ตนหรือลูก หลานของตนก็อาจจะ ถูกทำในทำนองเดียว กันอย่างนั้นบ้าง เป็น กงเกวียนกำเกวียน
วัวใครเข้าคอกคนนั้น	กรรมที่มีผู้ใดทำไว้ย่อม ส่งผลให้แก่ผู้นั้น			
6	背 井 离 乡 bèi jǐng lí xiāng จากไป บ่อน้ำ ห่าง จาก บ้านเกิด (จากบ่อน้ำบ้านเกิด มา)	พลัดพรากจากบ้านเกิด เมืองนอน ต้องละทิ้ง บ้านเกิดไปยังสถานที่ อื่นๆ	พลัดถิ่นาคาที่อยู่	ต้องเร่ร่อนจากที่ที่เคย อยู่ไปอยู่ที่อื่น พลัด พรากจากถิ่นฐานที่อยู่ ที่เคยทำมาหากินไปอยู่ ยังที่อื่น ต้องจากบ้าน เกิดเมืองนอนไปอยู่ยัง ที่ห่างไกล
7	辩 才 无 碍 biàn cái wú ài โต้แย้ง ความสามารถ ไม่มี อุปสรรค (ไม่มีอุปสรรคใดๆ มาขัดความสามารถ ในการโต้แย้งได้)	เดิมหมายถึง การพูด บรรยายธรรมลื่นไหล ไม่มีอุปสรรคใดๆ มา ขัดขวาง ต่อมาใช้ หมายถึง ฝีปากดี การม ดี	ปากเอก เลขโท หนังสือตรี ชั่วดีเป็นตรา หรือ ปากเป็นเอก เลขเป็น โท หนังสือเป็นตรี ชั่ว ดีเป็นตรา	ปากที่พูดดีมีปฏิภาณ พร้อมทั้งสติปัญญาทำ ให้เกิดคุณประโยชน์ รวมทั้งการพูดจาเป็น สิ่งสำคัญด้วย
8	病 魔 缠 身 bìng mó chán shēn	โรคร้ายไข้เจ็บรุมเร้า มี อาการป่วยหนักหรือ	โรคซ้ำกรรมซัด	มีโรคร้ายไข้เจ็บรุมเร้า ตลอดเวลา อุปมาว่า

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
	ป่วย มาร รัตพัน ร่างกาย (มารแห่งโรคภัยรัต พันร่างกาย)	ป่วยอยู่ตลอด		ป่วยไข้นักหรือมี เคราะห์กรรมเกิดขึ้น อยู่เรื่อยๆ
9	不看僧面看 佛面 bù kàn sēng miàn kàn fó miàn ไม่ มอง สงฆ์ หน้า มอง พระ หน้า (ไม่มองหน้า พระสงฆ์ ก็มองหน้า พระพุทธรูป)	นำมาเปรียบว่าให้เห็น แก่หน้าของบุคคลที่ สามโดยช่วยเหลือหรือ ให้อภัยบุคคลใดบุคคล หนึ่ง	ไม่เห็นแก่ซี ก็เห็นแก่ ผ้าเหลือง	ไม่เห็นแก่คนนั้น ก็ให้ เห็นแก่อีกคนหนึ่งซึ่ง เกี่ยวข้องกับตัวคนนั้น คนนั้นดีไม่ดีหรือทำผิด คิดร้ายอะไร แต่มีคนที่ จะเกี่ยวข้องกับตัวคน นั้นเป็นคนดีต่อเราอยู่ ก็ควรให้อภัยได้
10	不可理喻 bù kě lǐ yù ไม่ สามารถ เหตุผล อธิบาย (ให้เข้าใจ) (ไม่สามารถใช้เหตุ ผลอธิบายให้เข้าใจ ได้)	ไม่มีเหตุผลใดๆ ใช้พูด กับคนโง่คนพาลได้ พูดไปก็ไม่มีความหมาย อันใด	พูดไปสองไพเบี้ย นิ่ง เสียตำลึงทอง	พูดไปไม่มีประโยชน์ นิ่งเสียดีกว่า พูดไปก็ ไม่มีอะไรดีขึ้น ไม่พูด จะดีกว่า
11	不可思议 bù kě sī yì ไม่ สามารถ คิด อธิบาย (ไม่สามารถคิด พิจารณาให้เข้าใจได้)	เดิมเป็นศัพท์ทางพุทธ ศาสนา ต่อมาหมายถึง ว่า นึกไม่ถึง มหัศจรรย์ ปาฏิหาริย์ หรือยากแก่ การเข้าใจได้	คาดไม่ถึง	ไม่คิดว่าจะเป็นเช่นนั้น เป็นไปอย่างไม่ได้คาด เอาไว้ นึกไม่ถึง
12	不知不觉 bù zhī bù jué ไม่รู้ จัก ไม่รู้สึก (ไม่รู้สึกรู้ตัว)	ไม่ได้ตั้งใจ ไม่ใส่ใจ ไม่ได้รู้สึกถึงหรือรู้สึก ตัว หรือปล่อยไปตาม ธรรมชาติ ปล่อยไป ตามเรื่องตามราว	ไม่รู้เนื้อรู้ตัว ปล่อยตามบุญตาม กรรม หรือ ตามบุญตามกรรม หรือ ตามยถากรรม	ไม่รู้ตัว ไม่รู้ล่วงหน้าว่า จะเกิดอะไรขึ้น ปล่อยให้เหตุการณ์เป็น ไปเองโดยที่ไม่แก้ไข ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว หรือ ไม่รับผิดชอบ

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
13	不知好歹 bù zhī hǎo dǎi ไม่รู้จก ดี เลว	ไม่รู้จกดีเลว ดีร้าย ไม่รู้ จกอันตราย	ไม่รู้จกเสื่อเอาเรือมา จอด หรือ ไม่รู้จกเสื่อเอาเรือเข้า มาจอด ไม่รู้จกมอดเอา ไม้เข้ามาเหย	ไม่รู้จกอะไรหรือใคร เป็นอะไรแก่ไหน ดีเลว อย่างไร หรือทำสิ่งที่ ไม่รู้ว่าจะมีภัยแก่ตัว
14	藏头露尾 cáng tóu lù wěi ซ่อน หัว เปิด หาง (หัวซ่อนอยู่แต่หาง โผล่ออกมา)	ปิดบัง อำพราง ซ่อน ตัว ทำตัวลับๆ ล่อๆ	ลับๆ ล่อๆ	จะเข้ามาก็ไม่เข้า จะ ออกไปก็ไม่ออก ทำให้ เห็นตัวได้บ้าง ไม่เห็น บ้าง ผลุบๆ โผล่ๆ
15	超然物外 chāo rán wù wài นอกเหนือ ถูกต้อง สิ่งต่างๆ นอกจาก (อยู่นอกเหนือสิ่ง หรือเหตุการณ์ต่างๆ)	ไม่จมอยู่ในชีวิตทาง โลกมนุษย์ และนำมา เปรียบว่า เอาตัวออก นอกเหตุการณ์ ปลีกตัว ออกนอกเหตุการณ์ วางตัวเฉย โดยไม่เข้าไป ร่วมวงด้วย	รู้หลบเป็นปีก รู้หลีก เป็นหาง	รู้จกเอาตัวรอดหรือ ปรับตัวให้เข้ากับ เหตุการณ์ ไม่เข้าไปยุ่ง หรือร่วมในเหตุการณ์ นั้นๆ ด้วย
16	成家立业 chéng jiā lì yè กลายเป็น บ้าน ก่อตั้ง อาชีพ (สร้างบ้านสร้าง อาชีพ)	มีอาชีพ ตั้งตัว มีกิจการ หาเลี้ยงตัวเอง และอาจ หมายถึงจนถึงประสบ ความสำเร็จในงาน นั้นๆ ด้วย	ก่อร่างสร้างตัว	ตั้งตัวเป็นหลักฐานมี การทำงานอาชีพที่มั่นคง
17	痴心妄想 chī xīn wàng xiǎng หลงใหล ใจ เพื่อเจ้อ คิด (จิตใจที่หลงใหลและ คิดเพื่อเจ้อ)	ในใจคิดตั้งแต่เรื่องที่ ไม่สามารถทำให้สำเร็จ เป็นจริงขึ้นมาได้ หลง ใหลและคิดเพื่อเจ้อ คิด เพื่อฝันด้วยใจลุ่มหลง	มั่งมีในใจ แล่นไบบน บก ลมๆ แล้งๆ	คิดฝันในเรื่องที่เป็นไป ไม่ได้ คิดเลื่อนลอย เอาเป็นที่ แน่นอนไม่ได้
18	重新做人 chóng xīn zuò rén อีก ใหม่ เป็น คน	ประพุดิตัวใหม่	กลับเนื้อกลับตัว หรือ กลับตัวกลับใจ	เลิกทำความชั่ว เลิก ประพุดิตัว หันมาทำ

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
	(เป็นคนใหม่อีกครั้ง)			ความดี
19	愁眉苦脸 chóu méi kǔ liǎn กั๊กคิ้วคิ้ว เป็น ทุกข์ ไบหน้า (คิ้วที่กั๊กคิ้วและ ไบหน้าที่เป็นทุกข์)	สีหน้าท่าทางระทม ทุกข์	หน้านิ่งคิ้วขมวด ผูกคิ้วนัวหน้า	อาการที่ทำหน้าย่น ขมวดคิ้วแสดงความ โกรธหรือเจ็บปวด เป็นต้น ไม่พอใจ ไม่ชอบใจ ทุกข์ใจ
20	出污泥而不染 chū wū ní ér bù rǎn เกิด สกปรก ดิน โคลน แต่ ไม่ แปร เปลี่ยน (แม้เกิดจาก ดินโคลนสกปรก แต่ ก็ไม่แปรเปลี่ยน)	ถึงจะอยู่ในสิ่งแวดล้อม ไม่ดี แต่ก็ไม่ได้รับ อิทธิพลจากสิ่งที่ไม่ดี นั้น รักษาคุณสมบัติ หรือความประพฤติอัน บริสุทธิ์ไม่ต่างพร้อยไว้ ได้	เพชรในตม	สิ่งที่มีคุณค่าหรือคนที่ ดีมีความสามารถสูง ไปอยู่ในแหล่งที่ไม่ดี แต่ก็ยังมีคุณค่าหรือ ความสามารถเป็นที่ ประจักษ์อยู่
21	炊沙成饭 chuī shā chéng fàn หุง เม็ดทราย กลาย เป็น ข้าว	เสียเวลาโดยเปล่า ประโยชน์ เสียแรง เปล่า ไม่สามารถบรรลุ ผลหรือเป้าหมายที่ตั้ง ใจเอาไว้ได้	เสียแรง	เสียเปล่า ไม่ได้ผล บาง ทีใช้ในรูปแบบปฏิเสธว่า ไม่เสียแรง เช่น ไม่เสีย แรงที่ได้เลี้ยงดูมา
22	寸铁杀人 cùn tiě shā rén เล็กมาก เหล็ก ฆ่า คน (เหล็กขึ้นเล็กแต่ฆ่า คนได้)	คนหรือสิ่งต่างๆ ไม่ได้ ดูที่ปริมาณหรือขนาด แต่ดูที่ความสามารถ ความเฉียบแหลมหรือ จิตใจ	เล็กพริกขี้หนู	เล็กแต่เก่งกล้าสามารถ หรือมีพิษสง เปรียบ เหมือนพริกขี้หนูซึ่ง เป็นพริกเม็ดเล็กแต่เผ็ด มาก
23	打草惊蛇 dǎ cǎo jīng shé ตี หญ้า ทำให้ตื่นตก ใจ งู (ตีหญ้าทำให้งูตื่น ตกใจ)	ทำกระโตกกระตากให้ ไก่อตื่น ทำอะไรไม่ระวัง รอบคอบ เปิดเผยความ ลับ ทำให้ฝ่ายตรงข้ามรู้ ตัว หาทางป้องกันหรือ	แหวกหญ้าให้งูตื่น	ทำให้อีกฝ่ายรู้ตัวและ หาทางเอาตัวรอดไป ได้

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
		เอาตัวรอดไปได้		
24	打破玄关 dǎ pò xuán guān ตีแตก ลึกซึ้ง ดำน (ตีดำนอันลึกซึ้งแตก ได้)	เข้าใจหรือผ่านปัญหาที่ ยากและลึกซึ้งได้	ขบปัญหาแตก หรือ ตีโจทย์แตก	ทำความเข้าใจและคิด แก้ปัญหาจนสำเร็จ หรือผ่านไปได้
25	大彻大悟 dà chè dà wù ใหญ่ตลอด ใหญ่ เข้าใจซาบซึ้ง (การรู้แจ้งโดยตลอด ที่ยิ่งใหญ่)	เดิมเป็นศัพท์ทางพุทธ ศาสนา ต่อมาหมายถึง การเข้าสู่สภาพแห่ง “การรู้แจ้ง” อุปมาว่า การรู้แจ้งถึงทุกสิ่ง เข้า ใจทุกอย่างทั้งหมด เข้า ใจอย่างทะลุปรุโปร่ง	ตรัสรู้	รู้แจ้ง หรือ รู้แจ้งเห็น จริง เมื่อนำมาใช้เป็น สำนวนอุปมาว่า รู้เอา เองว่าเป็นอย่างนั้น อย่างนี้
			รู้แจ้ง หรือ รู้แจ้งแทงตลอด	เข้าใจตลอด รู้ตามเหตุ ผลอย่างชัดเจน
26	大吹大擂 dà chuī dà lài ใหญ่ เป่า (แตร) ใหญ่ ตี (กลอง) (เป่า (แตร) และตี (กลอง) อย่างยิ่งใหญ่)	คุยโวโอ้อวดเป็นการ ใหญ่	ปากโว หรือ คุยโว	คุยโต พุดโอ้อวด พุด คุยโอ้อวดอะไรต่อ อะไรต่างๆ
			ปากเป็นฆ้องกระแต	พุดโวเรื่องต่างๆ
27	大吹法螺 dà chuī fǎ luó ใหญ่ เป่า หลักธรรม หอย (fǎ luó หอย สังข์หรือชื่อเครื่อง ดนตรีประกอบพิธี ทางพุทธศาสนา) (เป่าหอยสังข์อย่าง ยิ่งใหญ่)	เดิมคือการเผยแพร่หลัก ธรรมคำสอนทาง ศาสนา ต่อมาหมายถึง ความว่า คุยโวโอ้อวด สรรพคุณ คุยโวโอ้อวด ตัวเอง	ปากโว หรือ คุยโว	คุยโต พุดโอ้อวด พุด คุยโอ้อวดอะไรต่อ อะไรต่างๆ
			ปากเป็นฆ้องกระแต	พุดโวเรื่องต่างๆ
28	大肚子弥勒 佛 dà dù zi mí lè fó ใหญ่ ท้อง พระศรี อริยเมตไตรย	คนที่มึนรูปร่างอ้วนลง พุง พุงพลุ้ย พุงโต และ ยังใช้เปรียบคนที่กินจุ หรือเจริญอาหารมาก	ท้องยุงพุงกระสอบ	ท้องใหญ่หรือพุงใหญ่ หรือหมายถึง กินข้าวจุ
			พุงกาง	กินจุมาก

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
	(พระศรีอริยเมตไตรย พุงใหญ่)		อ้วนเป็นตุ่ม หรือ อ้วนเป็นหมูตอน หรือ อ้วนเหมือนหมู	มีรูปร่างอ้วน เจ้าเนื้อ มี เนื้อมาก
29	大海捞针 dà hǎi lāo zhēn ใหญ่ ทะเลงม (จาก น้ำ) เข็ม (งมเข็มใน มหาสมุทร)	ทำสิ่งที่ทำได้ยาก หรือ หาสิ่งที่ทำได้ยาก ย่อม สำเร็จได้ยาก	งมเข็มในมหาสมุทร	ค้นหาสิ่งที่ยากจะหาได้ ค้นหาอะไรที่อยู่ลึกกลับ พันวิสัยที่จะทำสำเร็จ ได้ หรือทำแล้วไม่มี ทางสำเร็จ ทำกิจที่ สำเร็จได้ยาก
30	单刀直入 dān dāo zhí rù เดี่ยว มีด ตรง เข้าสู่ (มีดเดี่ยวยปักเข้า)	เดิมหมายถึง มุ่งตรงไป ยังเป้าหมายที่ได้วางไว้ ต่อมาหมายถึง พุดโผง ผางโดยไม่อ้อมค้อม พุดตรงประเด็น	ขวานผ่าซาก	พุดโผงผางไม่เกรงใจ ใคร พุดตรงเกินไปโดย ไม่เลือกกาลเทศะและ บุคคล
31	道貌岸然 dào mào àn rán ศีลธรรม หน้าตา ท่าทาง สูงสง่า ขริมน น่าเกรงขาม (วางมาดภูมิฐานมี ศีลธรรม)	เดิมหมายถึง บุคลิก ลักษณะวางมาดภูมิ ฐาน ต่อมาใช้ในนัย เหน็บแนม หมายถึงว่า คนที่แสวงทำเป็นดีมี ศีลธรรม	มือถือสาก ปากถือศีล	มักแสดงตัวว่า เป็นคน มีศีลธรรม แต่กลับ ประพฤติชั่ว
			จีปลอยปลาแห้ง	เสแสร้งว่าเป็นคนใจ บุญ
32	顶礼膜拜 dǐng lǐ mó bài ใช้ศีรษะยัน พิธี ท่าทาง (เปลือก) บาง กราบไหว้ (ลูกเข่าก้มศีรษะลง กราบ)	เดิมคือ การแสดงความ เคารพเลื่อมใสสูงสุด กราบไหว้เลื่อมใส ศรัทธามากของ พุทธศาสนิกชนสมัย อินเดียโบราณ ต่อมา คือ เลื่อมใสยอมให้ ด้วยความนับถือ บาง ครั้งมีนัยเปลี่ยนไปใน ทางเหน็บแนมเสียดสี	หมอบราบคาบแก้ว	ยอมตามโดยไม่ขัดจิ้น ยอมแพ้โดยดี ยอมให้ ด้วยความเต็มใจหรือ ศรัทธา
			ยกนิ้ว หรือ ยกนิ้วให้	ยอมให้เป็นเหยื่อ ยอม ให้อย่างเลื่อมใสใน ความสามารถ

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
33	独具慧眼 (或独具只眼) dú jù huì yǎn (huò dú jù zhī yǎn) เฉียว มีพร้อม เฉียบ แหลม ตา (หรือ เฉียว มีพร้อม ตาทิพย์) (มีพร้อมด้วยสายตาที่ เฉียบแหลม)	มีทัศนะและสายตาที่ โดดเด่น อัจฉริยะ หรือ มีสายตาที่คมกริบที่ สามารถมองเห็นสิ่งที่ คนอื่นมองไม่เห็นหรือ มองไม่ออกได้	ตาทิพย์	ตาที่สามารถดูอะไร เห็นได้หมด
			ตาแหลม	มีสายตาคม พอมอง เห็นก็รู้ทันทีว่า อะไรดี มีคุณค่า เช่น ผู้หญิงคน นี้ตาแหลม พอมองเห็น หัวแหวนก็รู้ว่าเป็น เพชรแท้หรือเพชร เทียม
34	对牛弹琴 duì niú tán qín ต่อ วัว ดิด พิณ (ดิดพิณให้วัวฟัง)	พูดไม่คู่ผู้ฟัง ใช้คำพูด เฉพาะทางกับคนที่ไม่ เชี่ยวชาญ ไม่เหมาะสม กับระดับความเข้าใจ ของผู้ฟัง ส่วนใหญ่นำ มาใช้เสียดสีประชด ประชันผู้ฟังที่โง่เขลา เบาปัญญาไม่รู้อะไร เลย อุปมาว่าไม่มีความ รู้แม้แต่น้อย อะไรๆ ก็ ไม่รู้	สืซอให้ควายฟัง	สั่งสอนแนะนำคนโง่ มักไม่ได้ผล เสียเวลา เปล่า
35	多口阿师 duō kǒu ā shī มาก ปาก คุณ อาจารย์ (อาจารย์ที่พูดมาก)	คนที่พูดมาก ปากมาก	ปากมาก	พูดมาก พูดไม่หยุด

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
36	耳 边 风 (或 耳 旁 风) ěr biān fēng (huò ěr páng fēng) หู ข้าง ลม (หรือ หู ข้าง ลม) (ลมที่พัดผ่านข้างหู)	คำพูดที่ไม่ได้ใส่ใจ ผู้ ฟังไม่ได้สนใจในเรื่อง ที่พูดนั้น	หูทวนลม	แกล้งทำเป็นไม่ได้ยิน
			เข้าหูซ้าย ทะลุหูขวา	บอกหรือสอนไม่ได้ผล เพราะไม่สนใจหรือ ตั้งใจฟัง
37	凡 夫 肉 眼 fán fū ròu yǎn ธรรมดา บุคคล เนื้อ ตา (ตาเปล่าของบุคคล ธรรมดา)	ขาดสายตาที่สังเกตคน หรือสิ่งของ และนำมา ใช้เปรียบเทียบ มีความรู้ ในระดับธรรมดา	มีตาแต่ไม่มีแววไม่ หรือ มีตาไม่มีแวว	ไม่มีสติปัญญาพิจารณา ได้อย่างลึกซึ้ง ขาด สายตาที่ช่างสังเกตเห็น สิ่งใดได้อย่างลึกซึ้ง
			ตาไม่มีแวว	ไม่รู้จักของดี เช่น เขา เป็นคนตาไม่มีแวว มี ของดีมาให้เลือก แต่ กลับไปเลือกของเลว
38	凡 夫 俗 子 fán fū sú zǐ ธรรมดา บุคคล ธรรมดา คนทั่วไป (บุคคลธรรมดา คน ธรรมดาทั่วไป)	เดิมหมายถึง คนที่ไม่ เข้าใจหลักธรรมหรือ พุทธธรรม ต่อมาหมาย ถึง คนธรรมดาสามัญ คนปกติทั่วไป	ตามีตามา หรือ ตาดีตาสา	คนธรรมดาหรือชาว บ้านทั่วไป
39	饭 后 钟 fàn hòu zhōng ข้าว หลังจาก ระฆัง (ตีระฆังหลังมือข้าว แล้ว)	อยู่ในภาวะอึดอัด กลืน ไม่เข้า คายไม่ออก เพราะถูกเมินเฉย ไม่มี ใครคบหาสมาคมด้วย	ลอยแพ	ปล่อยให้ตกอยู่ใน สถานะลำบาก ถูกทอด ทิ้ง ไม่มีใครสนใจ ปล่อยให้เอาเป็นธุระ
			คว่ำบาตร	ไม่ยอมคบค้าสมาคม ด้วย ตัดออกจากกลุ่ม หรือสังคม
40	方 木 圆 孔 (或 方 枘 圆 凿 或 圆 凿 方 枘) fāng mù yuán kǒng	สองฝ่ายไม่สอดคล้อง กัน เข้ากันไม่ได้ อยู่ ร่วมกันไม่ได้	ไม่ลงรอย	ขัดแย้งกัน ความคิด เห็นต่างกัน เข้ากันไม่ ได้

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
	(huò fāng ruì yuán zuò huò yuán zuò fāng ruì) เหลื่อม ไม้ กลม รุ (หรือ เหลื่อม เดียว กลม เบ้า หรือ กลม เบ้า เหลื่อม เดียว) (ไม้เหลื่อมกับรูกกลม หรือ เดียวเหลื่อมกับ เบ้ากลม)		ไม่ลงโบสถ์	ไม่ถูกกัน ไม่รวมเป็น พวกเดียวกัน เข้ากัน ไม่ได้ หรือคนที่ไม่ถูก กัน ขัดแย้งกัน ร่วมกัน ไม่ได้
41	放下屠刀，立地成佛 fàng xià tú dāo, lì dì chéng fó วาง ลง ฆ่าสัตว์ มีด ทันที กลายเป็น พระ (วางมีดฆ่าสัตว์ลง กลายเป็นพระทันที)	เดิมเป็นสัตว์ทางพุทธ ศาสนา ต่อมาหมายถึง หากตั้งใจเลิกทำความ ชั่ว ทำความดีเสียใหม่ ก็จะกลายเป็นคนดีได้	กลับเนื้อกลับตัว หรือ กลับตัวกลับใจ	เลิกทำความชั่ว เลิก ประพฤติชั่ว หันมาทำ ความดี
42	飞蛾赴火 fēi é fù huǒ บิน แมลงเม่า ไป (ลุย) ไฟ (แมลงเม่าบินลุยไฟ)	(มีความหมายในเชิง บวก สรรเสริญชื่นชม) ไม่เสียดายชีวิตอุทิศ เพื่อเป้าหมายที่ตั้งใจไว้	พลีกายถวายชีวิต หรือ พลีกายถวายชีพ	ยอมสละแม้ชีวิตของ ตัวเองเพื่อเป้าหมายสูง สุด
43	飞蛾投火 fēi é tóu huǒ บิน แมลงเม่า กระโดดเข้าไป ไฟ (แมลงเม่าบินเข้าไฟ)	(มีความหมายไปในเชิง ลบ เหน็บแนมเสียดสี) ก่อหายนะแก่ตนเอง เข้าไปสู่หายนะ	แมลงเม่าเข้าไฟ หรือ แมลงเม่าบินเข้ากองไฟ	คนเล็กคนน้อยหรือคน จำนวนมากที่พากันเข้า ไปหาที่ตายหรือที่ หายนะอย่างโง่เขลา
44	丰干饶舌 Fēng Gān ráo shé เฟิงก้าน มีมาก ลิ่น (พระเฟิงก้านปาก มาก)	คนที่พูดมาก ปากมาก พูดจ้อ พูดเป็นต้อยหอย	ปากมาก ปากเป็นต้อยหอย หรือ พูดเป็นต้อยหอย	พูดมาก พูดไม่หยุด พูดคล่อง พูดไม่หยุด ปาก พูดฉอดๆ ไม่ได้ หยุดปาก

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
			พูดล่องเป็นล่องน้ำ	พูดไปได้เรื่อย ไม่มีติดขัด พูดมาก
45	佛口蛇心 fó kǒu shé xīn พระ ปาก งู ใจ (พูดจาเหมือนพระ แต่จิตใจเหมือน อสรพิษ)	พูดจาไพเราะน่าฟัง แต่ จิตใจโหดร้ายอำมหิต	ปากปราศรัยใจเชือด คอ หรือ ปากปราศรัย น้ำใจ เชือดคอ	พูดจาดีด้วย แต่ในใจ คิดร้ายต่อ พูดดีแต่ปาก ส่วนใจคิดร้าย
			มือถือสาก ปากถือศีล	มักแสดงตัวว่า เป็นคน มีศีลธรรม แต่กลับ ประพฤติก้าว
			หวานนอกขมใน	พูดหรือทำหรือแสดง ให้เห็นว่าดีแต่ภายนอก ส่วนน้ำใจไม่ดี
46	佛面刮金 fó miàn guā jīn พระ หน้า ขูด ทอง (ขูดทองจากพระ พักตร์ของ พระพุทธรูป)	คันและริศนาทาเร้น จากสถานที่ที่ไม่ควร รุกรานหรือนุกรก หรือ ขูดริศเอาทรัพย์สิน แสวงหาผลประโยชน์ โดยวิธีการที่มีชอบจาก ทรัพย์ที่มีอยู่อย่างจำกัด	ริศนาทาเร้น หรือ ริศนาทาเร้น	ขูดริศเอาทรัพย์สินจน แทบหมดเนื้อหมดตัว เกี่ยวข้องให้ทำสิ่งใดสิ่ง หนึ่งที่เกินกำลัง ความสามารถ
			ริศเลือดกับปู หรือ หาเลือดกับปู หรือ เอาเลือดกับปู	เกี่ยวข้องหรือบีบบังคับ ขูดริศเอาจากผู้ที่ไม่มีจะ ให้
47	佛面贴金 fó miàn tiē jīn พระ หน้า ติด ทอง (ปิดทองที่พระพักตร์ ของพระพุทธรูป)	คบกันหรือปฏิบัติต่อกัน อย่างขอไปที ทำ อะไรอย่างขอไปที	ผักชีโรยหน้า	การทำความดีเพียงผิว เผิน ทำดีพอพ้นตัวไป ทำอย่างขอไปที ให้ ผ่านไป
			ขอไปที	พอให้พ้นๆ ไป พอเอา ตัวรอด
48	佛是金妆，人是衣妆 fó shì jīn zhuāng, rén shì yī zhuāng พระ คือ ทอง ประดับ	เครื่องแต่งกายมี บทบาทต่อรูปลักษณ์ ภายนอกของมนุษย์	ใก่งามเพราะขน คน งามเพราะแต่ง	ความงามของคน ตกแต่งเสริมสวยได้ คนงามเพราะรู้จักแต่ง

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
	คน คือ เสื้อผ้า แต่งตัว (พระพุทธรูปประดับ ติดด้วยทอง คนแต่ง กายด้วยเสื้อผ้า)	ความงามของมนุษย์มา จากการแต่งกาย		กาย
49	佛眼相看 fó yǎn xiāng kàn พระ ตา ซึ่งกัน มอง (ดวงตาของพระทอด มองลงมา)	ปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วย เจตนาที่ดี ด้วยความ หวังดี มีเจตนาดี มี เมตตา	ใจพระ	มีใจบุญ มีใจเมตตา
50	改邪归正 gǎi xié guī zhèng แก้ไข ความชั่ว กลับคืน ความถูกต้อง (แก้ไขตัวเองจากการ เลิกทำความชั่ว กลับสู่หนทางที่ถูก)	กลับตัวเป็นคนดีใหม่ กลับเนื้อกลับตัวจากสิ่ง ที่ชั่วร้าย เข้าสู่แนวทาง ที่ถูกต้อง	กลับเนื้อกลับตัว หรือ กลับตัวกลับใจ	เลิกทำความชั่ว เลิก ประพฤติชั่ว หันมาทำ ความดี
51	隔靴搔痒 gé xuē sāo yǎng กั้น รองเท้าบูท เกา ผิวที่คัน (เกาผิวที่คันผ่าน รองเท้าบูทที่กั้นอยู่)	เดิมเป็นศัพท์ทางพุทธ ศาสนาของนิกายฉาน จง (หรือ ธุยาน) หมายถึง ถึง ไม่สามารถเข้าถึง หรือจับจุดสำคัญของ หลักธรรมได้ ต่อมา หมายถึง การทำอะไร พุดคุยหรือเขียนอะไรก็ ตามไม่ละเอียดลึกซึ้ง จับประเด็นไม่ได้ ไม่ โดนจุดหรือประเด็น สำคัญ แก้ปัญหาไม่ได้	เกาไม่ถูกที่คัน	แก้ปัญหาไม่ถูกจุด ไม่ ตรงประเด็น ทำสิ่งใด ไม่โดนจุดสำคัญหรือ ประเด็นสำคัญ
52	狗急跳墙 gǒu jí tiào qiáng	ขามที่ถูกบีบให้อับจน	หมาจนตรอก หรือ	เมื่ออับจนจนตัวหรือ

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
	หมา รีบร้อน กระโดด กำแพง	หนทาง ก็ยอมสู้ตายไม่ สนว่าจะมีอันตรายใดๆ ทั้งสิ้น ทำอย่างบูมบ่าม มูทะลุ ไม่คิดหน้าคิด หลังแล้ว	สุนัขจวนตروق หรือ เสือตื่นตัวก สุนัขจวน ตروق	ถูกบีบคั้น ก็จำต้องต่อ สู้ ไม่มีทางหลีกเลี่ยง ผู้ สุดฤทธิ์ ไม่มีทางเลี่ยง อิศสู์ แจ้งใจสู์ เมื่อไม่มี ทางหนี
53	孤云野鹤 gū yún yě hè โคดเดี่ยว เมฆ ป่านก กระสา (เมฆลอยโคดเดี่ยว บนฟ้าและนกกระสา ที่เดินเดี่ยวในป่า)	ไม่ถูกจำกัดบังคับ วาง เปล่า อิสระ ลำพัง โคด เดี่ยว	หัวเดียวกระเทียมลีบ โคดเดี่ยวเดี่ยวดาย	ตัวคนเดียว โคดเดี่ยว ไม่มีญาติพี่น้อง อยู่ ลำพังตนคนเดียว โคดเดี่ยว อยู่ลำพัง อ้างว้างว่าแห้ว
54	骨瘦如柴 gǔ shòu rú chái กระดูก ผอม เหมือน ไม้ฟัน	ร่างกายซูบผอมลง อย่างมาก	ผอมเป็นกึ่งแห้ง ผอมราวกับไม้เสียบผี หรือ ผอมเหมือนไม้เสียบผี	ผอมมาก ผอมมาก ผอมแห้งจน หนังติดกระดูก
55	龟毛兔角 guī máo tù jiǎo เต่า ขน กระต่าย เขา (ขนของเต่าและเขา ของกระต่าย)	ในคัมภีร์พุทธศาสนา หมายถึง สิ่งของที่ไม่มี อยู่จริงหรือไม่เป็นไป ตามคำเล่าลือ	หมวดเต่าเขากระต่าย	สิ่งที่หายากยิ่ง สิ่งที่ทำ ไม่ได้ ไม่มีจริง
56	过河拆桥 guò hé chāi qiáo ข้าม แม่น้ำ รื้อออก สะพาน (ข้ามแม่น้ำแล้ว รื้อ สะพานออก)	หลอกใช้คนอื่นแล้ว ก็ ผละทิ้ง ไม่สนใจอีก หลังบรรลุจุดมุ่งหมาย ก็ไม่สนใจคนหรือสิ่งที่ ช่วยให้เราบรรลุเป้า หมายนั้นๆ อีกต่อไป	ถีบหัวส่ง	เมื่อได้สิ่งที่ต้องการ แล้ว ก็ไล่ไปให้พ้น ไม่ สนใจใครอีกต่อไป
57	含血喷人 hán xuè pēn rén อม เลือด ฟัน คน (อมเลือดฟันใส่คน อื่น)	ใส่โคลส สาดโคลน ใส่ ร้ายป้ายสีคนอื่น หา ความผิดใส่ผู้อื่น	สาดโคลน	หาความผิดใส่ผู้อื่น ทั้งๆ ที่ผู้อื่นไม่มีความ ผิด ใส่ร้ายป้ายสีคนอื่น

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
			ใส่ร้ายป้ายสี	หาความผิดมาให้ผู้อื่น โดยไม่มีมูล
			ใส่ความ	กล่าวหาว่าทำความผิด หรือทำชั่วโดยไม่มีมูล ความจริง ใส่ร้ายโดยการสร้างเรื่องเท็จขึ้น
			ใส่โคล้	หาความให้ เอาความไม่ดีไปใส่ให้ผู้อื่น
58	好肉剜疮 hǎo ròu wān chuāng ดี เนื้อ คว้าน แผล (คว้านแผลถูกเนื้อดี)	หาเรื่องราวเดือดร้อน หรือปัญหาใส่ตัว	เอามือชุกหีบ	หาเรื่องเดือดร้อนหรือ ความลำบากใส่ตัวโดยไม่จำเป็น
59	河东狮吼 Hé dōng shī hǒu แม่น้ำเหลือง ตะวันออก สิงโต คำราม (คนที่อาศัยอยู่ทาง ตะวันออกของแม่น้ำ เหลืองแผดเสียงร้อง เหมือนสิงโตคำราม)	ภรรยาที่แผดร้องเสียง ดังหึงดุสามี และยัง หมายถึงสามีที่กลัว เกรงภรรยา	แม่นั่งกาวนา คูเหมือนเสือ	ภรรยาที่บ่นว่าสามี ตลอดทั้งวัน แผดเสียงร้องดุดัง เหมือนเสียงเสือ เสียง ดังมาก คุมาก
60	洪炉点雪 hóng lú diǎn xuě ใหญ่เตา เล็กน้อย หิมะ (เติมหิมะ เล็กน้อยในเตาใหญ่)	บุคคลผู้มีไหวพริบดี ปัญญาสูง เข้าใจอะไรๆ ได้อย่างรวดเร็ว หรือ ตัดสินใจอะไรๆ ได้ไว	หนามแหลมไม่มีใคร เสียม มะนาวกลม เกลี้ยงไม่มีใครกลิ้ง	คนที่มีปัญญาไหว พริบตามธรรมชาติโดย ไม่ต้องมีใครสอน
61	户限为穿 hù xiàn wéi chuān ประตู ขอบเขต ให้ (ต่อ) ผ่าน (ทะลุ)	มีคนมาหาเข้าออกมาก มาย	หัวกระไดไม่แห้ง	มีแขกมาเยี่ยมเยียนอยู่ เสมอ มีคนมาหาไม่ได้ ขาด

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
	(ให้ผ่านกรณีประตุ ไป)			
62	话不投机 huà bù tóu jī พูด ไม่ สอดคล้องกัน เครื่อง (ตัวช่วย) (พูดไม่สอดคล้อง กัน)	คุยไม่ถูกเส้นกัน ไม่ถูก คอกัน ไม่ถูกรสนิยม กัน	ไม่กินเส้นกัน	ไม่ชอบหน้ากัน ไม่ถูก กัน เข้ากันไม่ได้ เพราะ มีแนวทางการคิดและ การกระทำที่แตกต่าง กัน
			ไม่กินเกลียวกัน	เข้ากันไม่ได้สนิท
			ไม่ลงโบสล์	ไม่ถูกกัน ไม่ร่วมเป็น พวกเดียวกัน เข้ากันไม่ ได้ คนที่ไม่ถูกกัน ชัด แย้งกัน ร่วมกันไม่ได้
			ศรีศิลป์ไม่กินกัน	ไม่ถูกกัน ไม่ลงรอยกัน
63	恍如隔世 huǎng rú gé shì เหมือน ดู กั้นห่าง โลก (เปรียบเทียบโลกที่ กั้นห่างกัน)	ราวกับว่าห่างกันหนึ่ง ชาติ คนละโลก มักจะ ใช้แสดงถึงการทอด ถอนใจด้วยความ สะเทือนใจถึงสิ่งต่างๆ หรือสภาพที่เปลี่ยน แปลงไปอย่างมาก เสมือนอยู่ในโลกอีก โลกหนึ่ง	เหมือนอยู่คนละโลก	สภาพที่แตกต่างกัน ไม่ เหมือนกัน อยู่กันคน ละสถานะ คนละสภาพ คนละสถานที่ เป็นต้น
64	慧眼识英雄 huì yǎn shí yīng xióng เฉียบแหลม ตา รู้จัก อัจฉริบุคคล บุคคล ที่มีอำนาจเข้มแข็ง (ตาแหลมรู้จัก วีรบุรุษ)	มีสายตา (หลักแหลม) สามารถแยกแยะคนที่ มีความสามารถออกมา ได้	ตาแหลม	มีสายตาคม พอมอง เห็นก็รู้ทันทีว่า อะไรดี มีคุณค่า เช่น ผู้หญิงคน นี้ตาแหลม พอมองเห็น หัวเหวนก็รู้ว่าเป็น เพชรแท้หรือเพชร เทียม

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
65	火伞高张 huǒ sǎn gāo zhāng ไฟ ร่ม สูง กาง (ขยาย) (ร่มที่กางสูง ลุกเป็นไฟ)	สภาพอากาศร้อนมาก	ร้อนเป็นไฟ	ร้อนมาก
			ร้อนเหมือนไฟเดือน ห้า	ร้อนอบอ้าว แห้งแล้ง จัดหรือร้อนใจมาก
			ร้อนดับแตก	อากาศร้อนมาก
66	火烧眉毛 huǒ shāo méi máo ไฟ เผา คิ้ว ขน (ไฟเผาขนคิ้ว)	เรื่องจวนตัวด่วนมาก	ไฟจุกตุค	มีธุระร้อนมาก มีธุระ ด่วนมาก
			ไฟลนกัน หรือ ไฟจี้กัน	เวลาที่กำหนดใกล้จะ มาถึงจึงต้องรีบทำสิ่ง ใดสิ่งหนึ่งอย่างรีบด่วน เวลาจวนตัวมาก
67	急流勇进 jí liú yǒng jìn เชี่ยว กระแสน้ำ กล้า หาญ ไปข้างหน้า (กล้าฝ่าไปข้างหน้า ท่ามกลางกระแสน้ำ เชี่ยว)	แม้ตกอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ น่าหวาดกลัว และลำบากอันตราย แต่ก็ยังก้าวไปข้างหน้า อย่างกล้าหาญ	ฝ่ามรสุม	ต่อสู้ฝ่าฟันกับอุปสรรค ขวากหนามอย่างหนัก
			ฝ่าคมหอกคมดาบ	เสี่ยงอันตราย ฝ่าฟัน อย่างไม่เกรงกลัว หรือ เสี่ยงอันตรายจากอาวุธ นานาชนิด หรือเสี่ยง ภัยในสงคราม
			ว่ายน้ำเข้าหากระเซ้	ผจญกับอุปสรรคโดย ไม่เกรงอันตรายใดๆ
68	衣裳连袂 jī cháng lián mèi ดิ่งไว้ กระโปรง ติด กับ แขนเสื้อ (ดิ่งติดกระโปรงลาก ติดแขนเสื้อ)	เต็มไปด้วยผู้คนมาก มาย เบียดเสียดกัน อย่างคึกคัก	อู่นหนาฝาคั่ง	มีคนมากมายอยู่ด้วย กัน อุ่นใจที่มีคนมากมาย มายค้ำคั่ง
69	家丑不可外 扬 jiā chǒu bù kě wài yáng บ้าน อับอาย ไม่ อาจ ข้างนอก เผยแพร่	ไม่นำเรื่องที่ไม่ดี ไม่ เหมาะสม หรือน่าอับ อายภายในครอบครัว หรือในบ้านไปเล่าให้ คนนอกฟัง อุปมาว่า	ความในอย่านำออก ความนอกอย่านำเข้า หรือ ไฟในอย่านำออก ไฟ นอกอย่านำเข้า	ไม่ควรนำเรื่องในบ้าน หรือในครอบครัวของ ตนหรือเรื่องภายในอื่น ใดไปบอกเล่าแก่คน นอกให้รู้ และไม่ควร

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
	(เรื่องในบ้านที่น่าอับอายไม่อาจเผยแพร่ให้คนข้างนอกรับรู้)	ต้องรักษาหน้าและเกียรติยศเอาไว้		นำเรื่องราวข้างนอกมาเล่าในบ้านด้วย
70	家破人亡 jiā pò rén wáng บ้านแตก คนตาย	ครอบครัวประสบชะตากรรมเลวร้ายจนทำให้ครอบครัวแตกแยก คนในครอบครัวก็ตายไปด้วย	บ้านแตกสาแหรกขาด	มีเหตุการณ์ร้ายแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวหรือในบ้านเมืองทำให้ต้องกระจัดกระจายพลัดพรากจากกันไป
			แพแตก	ครอบครัวที่มีอันต้องแตกกระจัดกระจายแยกย้ายกันไปคนละทิศละทาง
71	拣佛烧香 jiǎn fó shāo xiāng เลือก พระ เผา (จุด) ธูป	ปฏิบัติต่อผู้อื่นไม่เท่ากัน เลือกปฏิบัติโดยดูจากการกระทำหรือพฤติกรรมของแต่ละคน	เลือกที่รักมักที่ชัง	ลำเอียง ให้สิ่งของหรือความรักไม่เท่ากัน คนไหนรักมากก็ให้มาก คนไหนเกลียดก็ไม่ให้หรือให้น้อยกว่าคนที่รัก
			เลือกปฏิบัติ	ปฏิบัติต่อทุกๆ คนไม่เหมือนกัน
72	见钱眼开 jiàn qián yǎn kāi เห็น เงิน ตา เปิด	คนมีความโลภ อยากได้เงินทอง	ตาโต หรือ พอเห็นเงินก็ตาโต	เกิดความสนใจ เกิดความโลภ อยากได้เงินทอง
73	将错就错 jiāng cuò jiù cuò นำ ผิดพลาด ไปหา ผิดพลาด (ผิดแล้วก็ปล่อยไปตามผิด)	เมื่อเกิดความผิดพลาดขึ้นมาแล้ว ก็เลยถือโอกาสอาศัยความผิดพลาดนั้นทำต่อไป	เลยตามเลย	ตามแต่จะเป็นไป เพราะพลาดและล้วงเลยไปแล้ว เช่น เอาเงินเกินไปแล้วก็เลยตามเลย ไม่ขอคืน
74	将心比心 jiāng xīn bǐ xīn	เอาใจเขามาใส่ใจเรา	เอาใจเขามาใส่ใจเรา	เห็นใจกัน นึกถึงว่าเรา

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
	เอาใจเปรียบเทียบ ใจ (เอาใจของตัวเอง เปรียบเทียบกับใจ ของคนอื่น)	คิดถึงหัวอกของคนอื่น		เป็นอย่างเขาบ้าง เราจะ ทำอะไร คิดถึงใจ ของผู้อื่นบ้าง
75	劫后余生 jié hòu yú shēng ภัยพิบัติ หลังจาก เหลือรอด ชีวิต (หลังจากภัยพิบัติ แล้ว เหลือรอดชีวิต มาได้)	หลังจากผ่านภัยพิบัติ ร้ายแรงมา โชคดีที่ รักษาชีวิตรอดมาได้ รอดตายหลังจาก ประสบภัยพิบัติ	รอดปากเหยี่ยวปากกา รอดชีวิต	พ้นอันตรายมาได้อย่าง หวุดหวิด เอาชีวิตรอด ไม่เสีย ชีวิต เช่น ไปรบคราวนี้ รอดชีวิตมาได้
76	节外生枝 jié wài shēng zhī ข้อต่อ นอกจาก เกิด กิ่งไม้ (มีกิ่งไม้งอก ออกมาจากด้านนอก ข้อของต้นไม้)	มีปัญหาเดิมที่เกิดอยู่ แล้ว ก็มีปัญหาที่เกิด เพิ่มขึ้นมาอีก มีปัญหา แทรกซ้อนปัญหาเดิม ขึ้นมาอีก	ความว้าวไม่ทันหาย ความควายเข้ามาแทรก	เกิดเรื่องเดือดร้อนยัง ไม่ทันเสร็จเรื่อง ก็มี เรื่องใหม่เกิดซ้อนขึ้น มาอีก ทำให้เดือดร้อน มากขึ้น
77	解铃还须系 铃人 jiě líng hái xū jì líng rén แก้ กระจิ่ง ยัง ต้อง ผูก กระจิ่ง คน (การแก้กระจิ่งออก ยังต้องให้คนที่ผูก กระจิ่งเป็นคนแก้)	เดิมเป็นศัพท์ทางพุทธ ศาสนาของนิกายจัน จง (หรือ ชุยาน) ต่อมา หมายถึง ใครก่อความ ยุ่งยากหรือสร้างปัญหา ขึ้นมา ก็ให้คนนั้นไป แก้ไขด้วยตัวเอง	เรียนผูกต้องเรียนแก้	เมื่อทำงานเกิดปัญหา ก็ ต้องหาวิธีแก้ไขให้ได้ ด้วยตัวเอง รู้วิธีทำก็ ต้องรู้วิธีแก้ไข รู้กล อุบายทุกทางทั้งทางก่อ และทางแก้
78	今愁古恨 jīn chóu gǔ hèn ปัจจุบัน ความทุกข์ อดีต ความแค้น (ความทุกข์ใน ปัจจุบันและความ แค้นในอดีต)	จิตใจลัดดก ลุ่ม นึกปลง กับเรื่องต่างๆ รู้สึก สะท้อใจและทอด ถอนใจอย่างมาก ทอด ถอนใจด้วยความหดหู่	หมดอาลัยตายอยาก	ทอดถอนใจหรือทอด อาลัยเพราะไม่มีความ หวังใดๆ เหลืออยู่

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
79	金剛怒目 jīn gāng nù mù ทอง แจ็งแกร่ง (jīn gāng ชื่อพระโพธิสัตว์ที่ถือกระบองเหล็กเส้นประศูวัด) โกรธ ตา (จินกังกตาโกรธ ถมิ่งทิง)	หน้าตาดุร้าย	หน้าตายู่เหมือนยักษ์ขมุจี หรือ หน้ายู่เหมือนยักษ์ขมุจี	หน้าตาไม่สดชื่นแจ่มใส อารมณ์ไม่ดี บุคบั้ง ทำหน้าดุใส่ผู้อื่น
			ใส่หน้ายักษ์ หรือ เอาหน้ายักษ์เข้าใส่	ทำหน้าตาดมิ่งทิง แสดงอาการเกรี้ยวกราดดุคั่น หรือคนที่เอาแต่โมโหโทโส ทะเลาะกันอย่างรุนแรง เต็มที่
80	金吾不禁 jīn wú bù jìn ทอง ข้าพเจ้า (jīn wú ชื่อตำแหน่งทางราชการของจินสมัยโบราณ) ไม่ ห้าม (จินอู่ไม่ห้าม)	เที่ยวสนุกไปเรื่อย ไม่ได้ถูกกักหรือห้ามเอาไว้	หัวหายตะพายขาด	อาการที่ชอบเที่ยวไป ไม่อยู่ติดบ้าน บางทีก็ไม่กลับบ้านเลย กล้ายัวควายที่เชือกตะพายขาดเที่ยวเตลิดไป
			กาหลงรัง	ผู้ไปหลงเพลินสนุกอยู่ที่ใดที่หนึ่งแล้วไม่ยอมกลับบ้านของตน
81	救苦救难 jiù kǔ jiù nàn ช่วยเหลือ ลำบาก ช่วยเหลือ ภัยพิบัติ (ช่วยเหลือจากความลำบาก ช่วยเหลือจากภัยพิบัติ)	ช่วยเหลือผู้คนที่อยู่ท่ามกลางความลำบาก ยากเข็ญและทุกข์ทรมาน ช่วยแก้ไขความทุกข์ยาก ปลดทุกข์ โปรดเวไนยสัตว์	พระมาลัยมาโปรด	ผู้ที่มาช่วยเหลือในยามที่กำลังตกทุกข์ได้ยาก หรือมาช่วยให้พ้นทุกข์ ได้ทันท่วงที
82	聚沙成塔 jù shā chéng tǎ รวบรวม ทราย กลายเป็น เจดีย์	เดิมเป็นศัพท์ทางพุทธศาสนา ต่อมาหมายถึงการสะสมจากน้อยกลายเป็นมาก เปรียบได้กับการรวบรวมทรายแต่ละเม็ด จน	เก็บเบี้ยได้ถุนร้าน	เก็บเล็กผสมน้อย ทำอะไรที่ประกอบด้วยส่วนเล็กส่วนน้อยโน่นบ้างนี่บ้างจนสำเร็จเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
		สามารถสร้างเป็นเจดีย์ พุทธที่สูงใหญ่ได้	เก็บเล็กผสมน้อย เก็บหอมรอมริบ	เก็บไว้ทีละเล็กทีละน้อย เก็บรวบรวมไว้ทีละ เล็กทีละน้อย
83	君子一言， 快马一鞭 jūn zǐ yī yán, kuài mǎ yī biān สุภาพบุรุษ หนึ่ง คำ พูด เร็ว ม้า หนึ่ง แส้ (หนึ่งคำพูดของ สุภาพบุรุษ เหมือน การลงแส้ม้าเร็วหนึ่ง ครั้ง)	ผู้สูงศักดิ์พูดคำไหน แล้วจะไม่กลับคำ เปรียบเหมือนการลง แส้ม้า ม้าศึกจะวิ่งไป ไม่หยุดพัก อุปมาว่าคำ ไหนคำนั้น จะไม่กลับ คำหรือเสียใจในภาย หลัง	วาจาเหมือนงาช้าง เป็นกษัตริย์ตรัสแล้วไม่ คืนคำ	คนดียอม รักษาคำพูด ของตน พูดอย่างไรทำ อย่างนั้น ไม่กลับคำ สัญญาต้องเป็นสัญญา เหมือนกับงาช้าง เมื่อ งอกออกมาแล้ว จะไม่ หลุดกลับคืน คนที่เป็นผู้ปกครอง ประเทศหรือผู้นำพูด แล้ว ต้องรักษาคำพูด
84	空中楼阁 kōng zhōng lóu gé อากาศ ใน หอ ศาลา (หอ) (หอในอากาศ)	แนวคิด ความคิด หรือ แผนการที่เหนือความ เป็นจริง หลุดออกจาก โลกแห่งความจริง หรือจินตนาการที่ไม่ สามารถเป็นจริงได้	สร้างวิมานในอากาศ	คาดคิดหรือหวังจะมีจะ เป็นอย่างเลอเลิศ ใฝ่ฝัน ถึงความมั่งมี คิดเพื่อ ฝันถึงความร่ำรวย หรือ สิ่งที่ตนอยากได้ อยาก มี หรืออยากเป็น
85	口头禅 kǒu tóu chán ปาก (ด้วยปาก) นิกาย ฉานจง (นิกายชฺยาน) (คำสอนของนิกาย ฉานจงที่นำมากล่าว ด้วยวาจา)	เดิมหมายถึง พระนัก บวชในนิกายฉานจงที่ ไม่เข้าใจหลักธรรม อย่างแท้จริง ได้แต่พูด คำสอนลอยๆ ขึ้นมา ต่อมาหมายถึง สำนวน หรือคำพูดที่ติดปาก โดยไม่ได้ตั้งใจหรือมี ความหมายอะไรเป็น พิเศษ	ติดปาก	พูดคำใดคำหนึ่งเป็น ประจำด้วยความเคย ชิน และโดยไม่ได้ตั้งใจหรือไม่รู้ตัวจนติด ปาก

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
86	苦海无边， 回头是岸 kǔ hǎi wú biān, huí tóu shì àn ทุกข์ ทะเล ไม่มี ขอบเขต กลับ ศีรษะ คือฝั่ง (ทะเลแห่ง ทุกข์ไร้ที่สิ้นสุด หวน กลับก็จะขึ้นฝั่งได้)	แม้ว่าจะมีขอบกพร่อง หรือมีความผิดอย่าง มาก แต่ขอเพียงสำนึก ผิดและแก้ตัวใหม่ ก็จะมี หนทางออก กลับเนื้อ กลับตัวก็ย่อมมีทาง ออก	กลับเนื้อกลับตัว หรือ กลับตัวกลับใจ	เลิกทำความชั่ว เลิก ประพฤติชั่ว หันมาทำ ความดี
87	苦海回头 kǔ hǎi huí tóu ทุกข์ ทะเล กลับ ศีรษะ (หวนกลับจากทะเล แห่งทุกข์)	เดิมหมายถึงการ บำเพ็ญเพียรจนบรรลุ เป้าหมาย หลุดพ้นจาก ความทุกข์ทั้งปวง นำ มาใช้เปรียบว่า ตัดสิน ใจแก้ไขข้อผิดพลาด	กลับใจ	เปลี่ยนใจ ตัดสินใจ ใหม่
			กลับลำ	เปลี่ยนความคิด เปลี่ยน ใจ
88	苦口婆心 kǔ kǒu pó xīn ด้วยความพยายาม ปาก สตรีที่มีอายุ ใจ (จิตใจเหมือนสตรีที่มี อายุผู้มีปากมุนานะ พยายาม)	เตือนปากเปียกปาก แฉะด้วยความหวังดี เตือนแล้วเตือนอีกด้วย ความหวังดี	ปากเปียก หรือ ปากเปียกปากแฉะ	ว่ากล่าวตักเตือนซ้ำ แล้วซ้ำเล่าตลอดเวลา ไม่ค่อยได้หยุด พุด เตือนแล้วเตือนอีกไม่ ได้หยุด
89	老僧入定 lǎo sēng rù dìng แก่ชรา พระสงฆ์ เข้า สู่ นิ่งสงบ (พระชราเข้าสู่สมาธิ)	นั่งเฉยๆ เงียบๆ หรือ พิจารณาด้วยใจอัน สงบ ไม่สนใจต่อเรื่อง ราวต่างๆ ภายนอก	เข้าฌาน	นั่งนิ่งเฉยไม่พูดอะไร (จะเป็นด้วยใจลอย หรือหลับในอะไรก็ตาม)
90	乐善好施 lè shàn hào shī ยินดี (ที่จะทำ) ความ ดี ชอบ บริจาคทาน (ยินดีที่จะทำความดี และชอบบริจาคทาน)	ชอบที่จะทำแต่ความดี ชอบทำบุญทำทาน ช่วยเหลือคนตกทุกข์ ได้ยาก ชอบบริจาคเงิน ทองช่วยเหลือผู้อื่น	ทำบุญสุนทาน	ประกอบกรรมดี ทำ บุญทำกุศล ทำทาน ช่วยเหลือผู้อื่น

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
91	冷若冰霜 lěng ruò bīng shuāng หนาวเย็น เหมือน น้ำแข็ง น้ำค้าง (หนาวเย็นเหมือน น้ำค้างแข็ง)	ลักษณะท่าทางขริม น่า เกรงขาม นิ่งเฉย ทำให้ คนไม่กล้าเข้าใกล้ซัด สนิทสนม ยากที่จะเข้า ถึงได้โดยง่าย	เย็นชาราวกับน้ำแข็ง	มีลักษณะท่าทางเย็นชา ขริม นิ่งเฉย เฉยชา ไม่ มีความรู้สึกหรือยินดี ยินร้ายต่อสิ่งใด
			ไว้ตัว	มีความหมายสองทาง ทางหนึ่งหมายความว่า เย่อหยิ่งจองหอง ไม่ สูงส่งกับใคร ฯลฯ และ อีกทางหนึ่งหมายความว่า วางตัวให้เหมาะสม ไม่เหลวไหลและจู้จี้จ้าน รักษาท่วงทีกิริยา ฯลฯ แต่เท่าที่พูดกันมัก หมายถึง ความหมาย ในทางแรก เปรียบ เหมือนยกตัวเองขึ้นไว้ ในที่สูงกว่าคนอื่น
92	两相情愿 liǎng xiāng qíng yuàn สองข้าง ความรู้สึก ความปรารถนา (ความรู้สึกปรารถนา ทั้งสองฝ่าย)	ยินยอมพร้อมใจทั้ง สองฝ่าย ไม่มีใครบีบ บังคับใคร หรือตกลง ใจที่จะใช้ชีวิตร่วมกัน	ตกลงปลงใจ	ตัดสินใจที่จะร่วมมือ กัน ยินดีร่วมมือด้วย หรือร่วมชีวิตด้วยกัน
			ตกลงปลงใจ	ยินยอมตกลงกันทั้ง สองฝ่าย
93	临时抱佛脚 (或急来抱 佛脚) lín shí bào fó jiǎo (huò jí lái bào fó jiǎo) จวนตัว เวลา กอด พระ เท้า (หรือ ร้อนใจ มา	เวลาปกติไม่มาหา พอ พบเจอความลำบาก หรือเรื่องเดือดร้อนถึง จะมาขอความช่วยเหลือ หรือยามปกติไม่ มีการเตรียมตัวให้ พร้อม พอเกิดเรื่องหรือ	พึ่งบุญ	ขอความช่วยเหลือโดย อาศัยบุญกุศลที่ท่านได้ ทำไว้ นั่น ช่วยคุ้มครอง ดูแลรักษาให้ปลอดภัย อยู่ดีมีสุข เป็นที่พึ่ง
			แมวพึ่งพระ	เข้าอาศัยอยู่ในความ คุ้มครองของผู้ใหญ่

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
	กอด พระ เท้า) (เวลาจวนตัวก็มา กอดเท้าพระ หรือ ร้อนใจก็มากอดเท้า พระ)	เรื่องจวนตัว ถึงจะหา วิธีแก้ไขหรือรับมือ		หรือผู้มีอำนาจวาสนา เพื่อเอาเป็นที่พึ่ง ให้ ช่วยคุ้มครอง
			หนีร้อนมาพึ่งเย็น	หนีจากที่ที่มีความ เดือดร้อนมาอาศัยอยู่ ในที่ที่มีความสงบสุข
94	盲人摸象 máng rén mō xiàng ตาบอด คน ลูบคลำ ช้าง (คนตาบอดลูบคลำ ช้าง)	เดิมเป็นศัพท์ทางพุทธ ศาสนา ต่อมาหมายถึง ไม่ได้ทำความเข้าใจใน เหตุการณ์จนทั่วทุก ด้าน ยึดข้อคิดเห็นของ ตนอย่างมีทิฐิ แล้วทำ การคาดคะเนอย่างผิดๆ ถูกๆ	ตาบอดคลำช้าง	คนที่รู้อะไรเพียงด้าน เดียวหรือจุดเดียว แล้ว คิดว่าตนเองรู้จักสิ่งนั้น อย่างแท้จริง หรือเข้าใจ ว่าสิ่งนั้นเป็นอย่างนั้น
95	门外汉 mén wài hàn ประตู (ความรู้ เบื้องต้น) ด้านนอก (ไม่ชำนาญ) ชาย (คน ชาว) (ผู้ซึ่งไม่ชำนาญ ความรู้เบื้องต้น)	คนที่ไม่ชำนาญ มือไม่ ชำนาญ มือไม่ถึง ยังไม่ เก่งพอ มือใหม่	มือใหม่ มือไม่ถึง	ผู้ซึ่งยังไม่มี ความ ชำนาญ มีความสามารถไม่พอ เก่งไม่พอ
96	梦中说梦 mèng zhōng shuō mèng ความฝัน ใน พุด ความฝัน (เล่าความฝันในความ ฝัน หรือ ฝันซ้อนฝัน)	กระพือข่าวที่ลืออยู่ แล้วให้แผ่ขยายวงกว้าง ออกไปอีก	ปากคนยาวกว่าปากกา	ปากคนพูดเล่าลืออะไร ต่างๆ ไปได้ไกล พุด อะไรต่ออะไรต่างๆ ไป ได้ยาว พุดเล่าลือไป ต่างๆ จนเกินความจริง

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
97	妙手空空 miào shǒu kōng kōng วิเศษ มือ ว่าง เปล่า (มือวิเศษที่ว่างเปล่า)	ไม่มีอะไรอยู่ในมือเลย ในมือว่างเปล่า ไม่มี เหลือ	มือเปล่า	มือที่ไม่ได้ถืออะไรไว้ ไม่มีของติดไปด้วย เช่น มามีมือเปล่า หรือ ไม่ได้ลงทุนใดๆ เช่น จับเสือมือเปล่า เป็นต้น
98	泥牛入海 ní niú rù hǎi โคลน วัว ลง ทะเล (วัวที่ปั้นด้วยโคลน ลงหายไปทะเล)	หายไป ไม่ได้ข่าวคราว หรือร่องรอยอะไรเลย	หายเข้ากลีบเมฆ	หายลับไปไม่ได้พบอีก สูญหายไป ไม่ปรากฏ ให้เห็นตัวอีก
			ลอยไปน้ำ	สูญหาย หายไป ไม่ได้ ร่องรอยอะไรอีก
99	泥塑木雕 ní sù mù diāo ดินโคลน ปั้น ไม้ แกะสลัก (รูปปั้น ด้วยดินเหนียวและ ไม้แกะสลัก)	สภาพที่เขลา ทึ่ม ซึม หรือสภาพที่ไม่ขยับไป ไหน เอาแต่อยู่เฉยๆ เท่านั้น อุปมาว่า ที่ๆ เหมือนรูปปั้น	นิ่งเป็นสิงโตหิน	นิ่งเฉยไม่ขยับ ไม่มีท่า ที่ใดๆ นิ่งมากเหมือน รูปปั้นสิงโตหิน
100	逆水行舟 nì shuǐ xíng zhōu ทวน (กระแสน้ำ) แล่น เรือ (แล่นเรือทวนน้ำ)	ในการทำงานต้องฝ่า ฟันอุปสรรคและความ ยากลำบากอย่างยิ่ง หากไม่พยายาม ก็ไม่ สามารถที่จะก้าวไป ข้างหน้าได้	พายเรือทวนน้ำ	ทำงานที่ต้องฟันฝ่า อุปสรรคอย่างหนัก การทำงานที่ทำด้วย ความยากลำบาก
101	牛鬼蛇神 niú guǐ shé shén วัว ผี งู เทพ (ผีวัวและเทพงู)	เดิมหมายถึง คนหรือ สิ่งของที่หลอน ลวงตา พิลึกพิลั่น ต่อมา นำมาใช้เปรียบกับคน เลวหลายรูปแบบหรือ สิ่งของที่ชั่วร้าย	เสือสิงห์กระทิงแรด	บรรดาคนเลว จำพวก คนขี้โกงและเหลี่ยมจัด เป็นพวกคนร้ายหรือ คนไม่ดี
			มารสังคม	ผู้ที่เป็นภัยต่อสังคม
102	牛头阿旁 (或牛首阿旁)	คนที่หน้าเนื้อใจเสือ ใบหน้าเมตตา แต่จิตใจ	หน้าเนื้อใจเสือ	มีหน้าตาแสดงความ เมตตา แต่ใจเหี้ยมโหด

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
	niú tóu ā páng (huò niú shǒu ā páng) วัว หัว เจ้า ด้านข้าง (หรือ วัว หัว เจ้า ด้านข้าง) (เจ้าหัววัวที่อยู่ด้าน ข้าง (พระขม))	โหดร้ายน่ากลัว		
103	牛头马面 niú tóu mǎ miàn วัว หัว ม้า หน้า (มีหัวเป็นวัว มีหน้า เป็นม้า)	พวกปีศาจร้าย มารร้าย พวกอิทธิพลมืด และ นำมาใช้เปรียบกับพวก คนที่ชั่วร้ายหรือพวก คนที่โหดร้ายน่ากลัว	เสื่อสิงห์กระทิงแรด มารสังคม	บรรดาคนเลว จำพวก คนจู้โกงและเหลี่ยมจัด เป็นพวกคนร้ายหรือ คนไม่ดี ผู้ที่เป็นภัยต่อสังคม
104	弄巧成拙 nòng qiǎo chéng zhuō ทำ เกือบแหลม กลายเป็น โง่งม่งงำ (ทำที่ว่างฉลาด แต่ กลายเป็นโง่ง)	นึกอยากจะแสดงฝีมือ กลับกลายเป็นปล่อยไก่ นึกว่าจะได้เปรียบกลับ กลายเป็นเข้าเนื้อ อวด ฉลาดก็เลยพลาดทำไป	ปล่อยไก่	แสดงความโง่ความ เซ่อ ไม่รู้เรื่องออกมา เช่นพูดว่า ปล่อยไก่ตัว เบ้อเร่อ หมายถึง แสดง ความโง่เซ่อออกมาเต็มที่
105	破颜微笑 pò yán wēi xiào แตก (ฝ่า) ใบหน้า เบา หัวเราะ (wēi xiào ยิ้ม) (ใบหน้าที่ยิ้ม)	ใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส	ยิ้มแย้มแจ่มใส ยิ้มย่องผ่องใส	ยิ้มอย่างชื่นบาน ยิ้ม ยิ้ม ยิ้มด้วยความอึดอึดอึด ใจ สดชื่น ร่าเริง
106	菩萨低眉 pú sà dī méi พระโพธิสัตว์ต่ำ คิ้ว (พระโพธิสัตว์คิ้วโค้ง ต่ำลง)	ผู้มีเมตตากรุณา หรือ ยอมให้โดยไม่กล่าวสิ่ง ใดๆ	พ่อพระ หรือ แม่พระ ใจพระ	ผู้ที่มีจิตใจดี มีความ เมตตากรุณา ช่วยเหลือ ผู้อื่น ใจดีมีเมตตากรุณา
107	七上八下 qī shàng bā xià	ใจเต้นไม่เป็นสำ จิตใจ ไม่สงบ ใจไม่อยู่กับ	ใจหายใจคว่ำ	ใจไม่อยู่กับเนื้อกับตัว ใจเต้นไม่เป็นจังหวะ

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
	เจ็ด ขึ้น แแปด ลง (ขึ้นเจ็ดที่ลงแปดที่ หรือ ขึ้นๆ ลงๆ เจ็ด แปดที่ [อย่างมาก])	เนื้อกับตัว		
108	千 差 万 别 qiān chā wàn bié พัน ต่างกัน หมิ่น แตกต่าง (ต่างกันนับพัน ต่าง กันนับหมื่น หรือ แตกต่างกันอย่าง มากมาย)	แตกต่างกันมาก ผิดกัน ไกล	ผิดกันเป็นฟ้ากับดิน หรือ ผิดกันราวฟ้ากับดิน หรือ ต่างกันราวฟ้ากับดิน	แตกต่างกันอย่างที่จะ เทียบกันไม่ได้เลย ต่าง กันมาก ห่างไกลกัน มาก
109	千 辛 万 苦 qiān xīn wàn kǔ พัน เหนื่อยยาก หมิ่น ลำบาก (ความเหนื่อยยากนับ พัน ความลำบากนับ หมื่น หรือ เหนื่อย ยากมากมาย ลำบาก แสนสาหัส)	เหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า จนแทบล้มประดาตาย	สายตัวแทบขาด	ทำงานหนักจนเกือบจะ ตาย เหน็ดเหนื่อยหนัก มากที่สุดจนเกือบจะ ทนไม่ไหว
110	前 因 后 果 qián yīn hòu guǒ ก่อน เหตุ หลัง ผล (เหตุที่เกิดก่อนและ ผลที่เกิดตามมา)	เดิมเป็นศัพท์ทางพุทธ ศาสนา ต่อมาหมายถึง มูลเหตุและผลลัพธ์ที่ เกิดของเรื่อง และนำมา ใช้ในความหมายว่า เรื่องราวความเป็นมา ทั้งหมด	ต้นสายปลายเหตุ	ความเป็นมาของเรื่อง ราวต่างๆ
111	强 中 更 有 强 中 手 qiáng zhōng gèng yǒu qiáng zhōng shǒu	คนที่มีความสามารถ มากก็อาจจะพบเจอคน ที่มีความสามารถมาก	เพชรตัดเพชร	คนเก่งต่อเก่งมาสู้กัน

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
	แข็งแกร่ง ท่ามกลาง ยิ่ง มี แข็งแกร่ง ท่าม กลาง มือ (ท่ามกลางคนแข็ง แกร่งก็มีคนแข็งแกร่ง ยิ่งกว่า)	ยิ่งกว่า		
112	敲骨吸髓 qiāo gǔ xī suǐ เคาะ กระดูก ดูด ไข กระดูก	ขูดรีดเอาแม่แต่ไขใน กระดูก ขูดรีดอย่าง โหดร้ายทารุณ	รีดเลือดกับปู หรือ หาเลือดกับปู หรือ เอาเลือดกับปู	เคี้ยวเจ็ญหรือบีบบังคับ ขูดรีดเอากับผู้ที่ไม่มีจะ ให้
113	求人不如求 己 qiú rén bù rú qiú jǐ ขอร้อง คนอื่น ไม่ เทียบ ขอร้อง ตัวเอง (ขอร้องคนอื่นสู้ขอ ร้องตัวเองไม่ได้)	การขอร้องคนอื่นให้ ช่วยเหลือ ผู้ตัวเอง พยายามทำเองไม่ได้ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน	ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน	การทำสิ่งใดควรจะ พยายามทำด้วยตัวเอง อย่างสุดความสามารถ ก่อนที่จะไปพึ่งพาหรือ ขอความช่วยเหลือจาก ผู้อื่น
			พึ่งลำแข้งตัวเอง	พึ่งตัวเองได้ ไม่ต้องพึ่ง ใคร
114	群魔乱舞 qún mó luàn wǔ หมู่ มาร อลหม่าน เต้นรำ (หมู่มารเต้นรำกัน อย่างอลหม่าน)	การกระทำของกลุ่มคน ที่เลวร้ายทุกอย่าง อุปมาว่า กลุ่มคนร้าย ได้ดำเนินกิจกรรมหรือ การกระทำไม่ดีย่างยิ่ง หรือผู้ที่คอยขัดขวาง ผลหรือประโยชน์ของ ผู้อื่น	มารผจญ หรือ มารประจัญ	คอยขัดขวางไม่ให้ทำ อะไรได้สำเร็จสม ประสงค์
115	人间地狱 rén jiān dì yù มนุษย์ ท่ามกลาง ดิน คุก (นรกในโลกมนุษย์)	สถานที่ที่เลวร้ายที่สุด หรือ สังคมที่มีมม ที่สุด เหมือนมีนรกอยู่ ในโลกมนุษย์	ตกรรทังเป็น	ได้รับความลำบาก แสนสาหัส เช่น คนที่ ได้รับโทษทัณฑ์ใน เรือนจำ

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
116	人中狮子 (或人中之龙) rén zhōng shī zi (huò rén zhōng zhī lóng) คน ท่ามกลาง สิงโต (หรือ คน ท่ามกลาง ซึ่ง มังกร) (เป็นสิงโตท่ามกลาง หมู่คน หรือ มังกรซึ่ง อยู่ท่าม กลางหมู่คน)	คนที่มีความสามารถ ปรากฏออกมาหรือเป็น ที่รู้จักในกลุ่มชน	เป็นช้างเผือก หรือ ช้างเผือก	คนที่มีความสามารถ หรือคุณสมบัติพิเศษ เด่นขึ้นมาเป็นที่รู้จักกัน ทั่วไป
117	认贼为子 (或认贼作父) rèn zéi wéi zǐ (huò rèn zéi zuò fù) ถือเอา (ยอมรับ) โจร เป็น ลูก (หรือ ยอมรับโจรเป็นพ่อ)	การคิดว่า เข้าใจว่าสิ่ง ลวงตาว่างเปล่านั้นมี อยู่จริง หรือเป็นความ จริง เข้าใจผิดคิดว่าสิ่ง ที่ไม่ดีเป็นสิ่งที่ดี หลง ผิด เห็นทางที่ผิดเป็น ถูก	เห็นกงจักรเป็นดอกบัว	เห็นสิ่งที่ไม่ดีเป็นดี เห็นผิดเป็นชอบ เห็น ทางที่ผิดว่าเป็นถูก
118	日上三竿 rì shàng sān gān พระอาทิตย์ขึ้น สาม ราวไม้ไผ่ (พระอาทิตย์ขึ้นสูงถึง ระดับความสูงของ ราวไม้ไผ่สามราวต่อ กัน)	ตะวันโด่งฟ้า ฟ้าสว่าง สายมากแล้ว หมายถึง เวลาประมาณแปดหรือ เก้าโมงเช้า ส่วนมากใช้ บรรยายการนอนตื่น สาย	นอนกินบ้านกินเมือง	เอาแต่นอน เกียจคร้าน ไม่ทำงาน กินบ้านกิน เมือง คือเป็นเจ้าเมือง นอนกินบ้านกินเมือง ใช้ประชดคนที่นอน ตื่นสายว่าทำตัวเหมือน เจ้าเมือง ซึ่งสมัยก่อน ขุนนางส่วนใหญ่มักจะ ทำราชการตอนกลาง คืน จึงนอนตื่นสาย
119	肉眼凡夫 (或肉眼凡胎) ròu yǎn fán fū	คนธรรมดา คนปกติ คนทั่วไป	ตามีตามา หรือ ตาสีตาสา	คนธรรมดาหรือชาว บ้านทั่วไป

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
	(huò ròu yǎn fán tāi) เนื้อ ตา ธรรมดา บุคคล (หรือเนื้อ ตา ธรรมดา ครรภ์) (บุคคลธรรมดาที่มีตา เปล่า)			
120	肉眼愚眉 ròu yǎn yú méi เนื้อ ตา เขลา คิ้ว (ตาเปล่าและคิ้วที่โง่ เขลา)	ความรู้ผิวเผิน	รู้ๆ ปลายๆ	รู้เล็กๆ น้อยๆ รู้ไม่จริง รู้เพียงผิวเผิน
			รู้อย่างเปิด	รู้ไม่จริงสักอย่างเดียว รู้ มากอย่าง แต่ไม่เชื่อ ชาญสักอย่าง
121	如影随形 rú yǐng suí xíng เหมือน เงา ตาม ร่าง	คนที่ขึ้นอยู่กับสิ่งใด ก็จะหนีไม่พ้นคนที่ เป็นหลักในสิ่งนั้นๆ อยู่ใกล้ๆ หรือติดตาม กันอยู่เสมอ หรือความ สัมพันธ์ของคนสอง คนสนิทแน่นแฟ้นมาก จนแยกจากกันได้ยาก	เงาตามตัว หรือ เป็นเงาตามตัว	คอยติดตามอยู่ตลอด เวลา เพิ่มขึ้นหรือลดลง ตามส่วน ไม่แยกจาก กัน ผู้ที่ไปไหนไปด้วย กันแทบไม่คลาดกัน เลย หรือ ผลของการ กระทำที่เกิดตามติดมา ทันที
122	弱肉强食 ruò ròu qiáng shí อ่อนแอ เนื้อ แข็งแรง กิน (เนื้อของผู้อ่อนแอถูก ผู้แข็งแรงจับกิน)	เดิมหมายถึง ในโลก ของสัตว์ต่างๆ สัตว์ที่ อ่อนแอยอมเป็นอาหาร ของสัตว์ที่แข็งแรงกว่า เสมอ ต่อมาหมายถึง อาศัยความแข็งแกร่ง ข่มเหงผู้อ่อนแอกว่า	เอาบาตรใหญ่เข้าข่ม	ใช้อำนาจที่เหนือกว่า เข้ามาข่ม ทำโดยถือว่า มีอำนาจมากกว่า ข่มขู่ เอาโดยถือว่า มีอำนาจ เหนือ
			ปลาใหญ่กินปลาเล็ก	คนที่ มีอำนาจหรือมี กำลัง เอาเปรียบผู้อ่อน แอกว่า
123	三教九流 sān jiào jiǔ liú สาม ศาสนา เก้า	คนมากมายในสังคม คนจากทุกชนชั้นอาชีพ	ร้อยพ่อพันแม่	คนจำนวนมากที่มาจาก ครอบครัวต่างๆ กัน มี

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
	สำนัก (นักคิด) (ศาสนาทั้งสาม ศาสนาและสำนักนัก คิดทั้งเก้าสำนัก)	การงานต่างๆ		ฐานะต่างกันได้รับการ อบรมเลี้ยงดูมาต่างกัน
124	三生有幸 sān shēng yǒu xìng สาม ชาติ มี โชค (มีโชคทั้งสามชาติ)	โชคคืออย่างมากมาย หรือมีจังหวะ โอกาสที่ หาได้ยากยิ่งเข้ามาใน ชีวิต	บุญหล่นทับ	มีโชค ลากหรือสิ่งดีๆ เข้ามาอย่างไม่คาดฝัน
			ราชรถมาเกย	โชค ลาก หรือ ยศ ตำแหน่งมาถึงโดยไม่รู้ ตัวหรือคาดฝันมาก่อน
125	三灾八难 sān zāi bā nàn สาม ภัยพิบัติ แผล ความทุกข์ยาก (ภัยพิบัติทั้งสามอย่าง และความทุกข์ยากทั้ง แปดอย่าง)	มีความหมายกว้างๆ ว่า ภัยพิบัติและโรคภัย ต่างๆ มักจะเปรียบว่า มนุษย์มีภัยและโรคภัย มากมาย และอุปสรรค ความยุ่งยากของเรื่อง นั้นๆ มีมากมาย เกิด อุปสรรคเรื่อยๆ ไม่ได้ หยุด ไม่ราบรื่น	ทุกข์โศกโรคภัย	ความทุกข์ ความโศก เศร้า โรค และภัยร้าย ต่างๆ เป็นกรรมของ มนุษย์ที่เลี่ยงไม่ได้
126	沙里淘金 shā lǐ táo jīn ทราย ใน ร่อน ทอง (ร่อนทองในทราย)	ได้ผลไม่คุ้มค่าน้อย ได้ไม่คุ้มเหนื่อย ลงทุน ลงแรงมาก แต่ได้ผล น้อย หรือเปรียบว่า ดึง ส่วนที่สำคัญที่สุดออก มาจากข้อมูลใหญ่ทั้ง หมดได้	จู้ซ้างจับตักแตน	ลงแรงมาก แต่ได้ผล เล็กน้อย ไม่คุ้มค่า หรือ ทำงานเล็กให้ใหญ่เกิน ขนาดไป ได้ประโยชน์ ไม่คุ้มกับที่ต้องเสียไป
127	善有善报，恶 有恶报 shàn yǒu shàn bào, è yǒu è bào ดี มี ดี ตอบแทน ชั่ว มี ชั่ว ตอบแทน	เป็นคำพูดคล้องจอง เพื่อเตือนสติให้คนทำ ความดีมาแต่สมัย โบราณ หมายถึง ทำ ความดีก็จะได้ผลแห่ง	ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว	ใครทำสิ่งใดไว้ ย่อม ได้รับสิ่งนั้นตอบแทน

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
	(ทำความดียอมได้สิ่ง ดีตอบแทน ทำความ ชั่วยอมได้สิ่งไม่ดี ตอบแทน)	ความดีตอบแทน ทำ ความชั่วก็จะได้ผลร้าย ตอบแทน		
128	上刀山，下火 海 shàng dāo shān, xià huǒ hǎi ขึ้น มีด ภูเขา ลง ไฟ ทะเล (ขึ้นภูเขามีด ลุยทะเลไฟ)	ฝ่าฟันและไม่หลีกเลี่ยง ความยากลำบากและ อันตรายใดๆ	ขึ้นเขาลงห้วย บุกน้ำลุยไฟ บุกป่าฝ่าดง	บากบั่นข้ามผ่าน อุปสรรคยากลำบาก ต่างๆ พยายามฝ่าฟันอันตราย ไป พยายามต่อสู้อุปสรรค
129	上天无路， 入地无门 shàng tiān wú lù, rù dì wú mén บนฟ้า ไม่มี ทาง ลง ดิน ไม่มี ประตู (ไม่มีหนทางบนฟ้า ไม่มีประตูลงดิน)	อยู่ในสถานการณ์ที่ ยากลำบาก ไม่มีหน ทางหรือทางออกใดๆ	หมดประตู หรือ สิ้นประตู หมดตำรา หรือ สิ้นตำรา หนูดิจัน	ไม่มีทางออกใดๆ หรือ หนทางแก้ไขใดๆ จนปัญญา หมดหนทาง หมดท่า หมดฝีมือ จนปัญญาหาทางออก ไม่ได้ แก้ปัญหาไม่ได้
130	少见多怪 shǎo jiàn duō guài น้อย เห็น มาก แปลก (พบเห็นเรื่องแปลก มาน้อย)	นำมาใช้เสียดสีประชด คนที่มีความรู้ผิวเผิน รู้ น้อยเห็นน้อย จึงเห็น เรื่องธรรมดาเป็นเรื่อง ประหลาด	กบในกะลาครอบ	ผู้มีความรู้และประสบ การณ์น้อย คนที่ขาด วิสัยทัศน์ มองเห็นแต่ สิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเท่านั้น
131	深居简出 shēn jū jiǎn chū ลึก อยู่อาศัย น้อย ออกจาก (อยู่อาศัยในป่าลึก น้อยนักที่จะออกมา)	เดิมหมายถึง สัตว์ป่าที่ ซ่อนตัวอาศัยอยู่ในป่า ลึก น้อยนักที่จะออกมา ให้พบเห็น ต่อมาใช้ หมายถึง เก็บเนื้อเก็บ ตัวอยู่ในบ้านไม่ค่อยจะ ออกไปไหน	อยู่โยง อยู่เรือนเหมือนก้อน เส้า เฝ้าเรือนเหมือน แมวเครา อยู่กับเหย้า เฝ้ากับเรือน หรือ อยู่เหย้าเฝ้าเรือน	อยู่เฝ้าบ้านเรือนหรือ สถานที่ไม่ได้ไปไหน อยู่กับเหย้าเรือนไม่ไป ไหน อยู่บ้านตลอด ไม่ได้ไป ไหน

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
			เก็บเนื้อเก็บตัว	สงวนตัวไม่ไปงาน สังคม ไม่ออกสังคม ไม่ออกไปพบเจอผู้คน หรือคบหาสมาคมใคร
132	神通广大 shén tōng guǎng dà เทพ ผู้เชี่ยวชาญ กว้างใหญ่ (ผู้ที่เก่งกาจเหมือน เทพเจ้าอย่างยิ่ง)	เดิมหมายถึงอานุภาพ ของพุทธองค์ยิ่งใหญ่ ไร้ขอบเขต ภายหลังใช้ เปรียบมีความสามารถ มาก มีวิธีการมาก หรือ มีความสามารถอย่าง มหัศจรรย์ปาฏิหาริย์ บางครั้งมีความหมาย ในเชิงลบ	มาเหนือเมฆ	มีความคิดหรือชั้นเชิง ความสามารถเหนือ ผู้อื่น มาหรือปรากฏขึ้น โดยไม่คาดหมาย
133	生关死劫 shēng guān sǐ jié เกิด ด่าน ตาย ภัย พิบัติ (อยู่ในด้านการเกิด และภัยแห่งความ ตาย)	นำมาใช้กว้างๆ ใน ความหมายว่าการเกิด กับความตาย หรือช่วง เวลาแห่งความเป็น ความตาย หรืออยู่ใน ช่วงเวลาที่สำคัญมาก	ความเป็นความตาย	เรื่องสำคัญมาก เช่น เรื่องภาวะวิกฤตทาง เศรษฐกิจเป็นความ เป็นความตายของชาติ
134	生老病死 shēng lǎo bìng sǐ เกิด แก่ เจ็บ ตาย	การเกิด ความชรา การ ป่วยไข้ และความตาย เป็นเคราะห์กรรมใน ชีวิตที่มนุษย์จะต้อง เผชิญ ปัจจุบันหมายถึง เรื่องต่างๆ ที่จะต้องเกิด ในชีวิต เช่น การให้ กำเนิด การพักผ่อนใน ยามชรา การรักษาโรค การฉาบปูนกึ่ง เป็นต้น ถือเป็นวัฏจักรของชีวิต	เกิดแก่เจ็บตาย	การเกิด ความชรา การ ป่วยและการตาย ล้วน เป็นวัฏจักรในชีวิตของ มนุษย์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เป็นเคราะห์กรรมใน ชีวิตมนุษย์ หมายถึง สิ่งที่เลี่ยงไม่ได้ เป็นไป ตามกรรม

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
135	石沉大海 shí chén dà hǎi หิน จมลง ในใหญ่ ทะเล (หินจมลงไปใน มหาสมุทร)	หายต่อม หายเข้ากลีบ เมฆ ไม่ได้ข่าวคราว หรือร่องรอยอะไรเลย	หายเข้ากลีบเมฆ	หายลับไปไม่ได้พบอีก สูญหายไป ไม่ปรากฏ ให้เห็นตัวอีก
			ลอยไปน้ำ	สูญหาย หายไป ไม่ได้ ร่องรอยอะไรอีก
136	事出有因 shì chū yǒu yīn เรื่อง เกิด มี สาเหตุ (เรื่องที่เกิดขึ้นต้องมี สาเหตุ)	เรื่องที่เกิดขึ้นไม่ใช่เกิด ด้วยความบังเอิญหรือ ไม่มีมูล แต่ต้องมีเหตุ ทำให้เกิดขึ้นมา	ไม่มีมูลฝอยหมาไม่จี้	เรื่องที่เกิดขึ้นย่อมมีที่ มา มีสาเหตุ
			ลมไม่พัด ใบไม้ไม่ไหว	มีอะไรเป็นเค้าขึ้น จึง ทำให้เกิดผลตามมา
137	守口如瓶 shǒu kǒu rú píng ป้อมกัน (ฝ่ำ) ปาก เหมือน ขวด (ปิดปากให้เหมือน ปากขวดที่ปิดสนิท)	ปิดปากเงียบ เก็บรักษา ความลับไว้หรือระมัด ระวังในการพูด	ปิดปาก	ไม่พูดหรือไม่ให้พูด เช่น ปิดปากเงียบ เก็บ งำความลับเอาไว้
			พรางค์ปากไม่ออก หรือ พรั้าคั้คปากไม่ออก	ไม่ชอบพูด ปิดปาก สนิท
138	手忙脚乱 shǒu máng jiǎo luàn มือ ชุ้ง เท้า ไม่เป็น ระเบียบ (มือและ เท้าชุ้งเป็นพัลวัน)	ทำอะไรลนลาน วุ่น วาย ไม่เป็นระเบียบ	มือเป็นระวิง	อาการที่ใช้มือทำงาน ไม่ได้หยุด
139	思前想后 (或前思后 想) sī qián xiǎng hòu (huò qián sī hòu xiǎng) คิดพิจารณา หน้า คิด หลัง (หรือ หน้า คิด หลัง คิด) (คิดหน้าคิดหลัง)	คิดถึงเรื่องที่เคยเกิดขึ้น มาก่อน พิจารณาถึงผล ที่จะเกิดตามมา คิดแล้ว คิดอีก คิดหน้าคิดหลัง คิดอย่างรอบคอบ	คิดหน้าคิดหลัง	คิดทบทวน คิดแล้วคิด อีกหลายรอบ คิดอย่าง รอบคอบ
140	四面八方 sì miàn bā fāng	ทุกๆ ด้าน ทุกแห่งหน	ทุกหนทุกแห่ง หรือ	ทุกที่ ทั่วไปหมด ทุก

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
	สี่ ด้าน แแปด ด้าน	ทุกสารทิศ	ทุกหัวระแหง หรือ ทุกห่อหมกหญ้า	บริเวณ
141	送佛送到西 天 sòng fó sòng dào xī tiān ส่ง พระ ส่ง ถึง ตะวันตก ท้องฟ้า (ไปส่งพระต้องส่งให้ ถึงชมพูทวีป (แดน สุวรรณภูมิ))	ทำเรื่องใดๆ หรือทำ เรื่องที่ดีๆ ต้องทำให้ถึง ที่สุด ทำให้ถึงจุดหมาย หรือเป้าหมาย ไปให้ถึง ที่หมาย	ปล่อยเต่าให้ถึงหนอง	ทำอะไรต้องทำด้วยใจ ที่แน่วแน่ ดันดันให้ถึง จุดหมายที่ตั้งใจไว้หรือ ทำให้ถึงเป้าหมายที่ตั้ง ใจไว้ให้ได้
142	醍醐灌顶 tí hú guàn dǐng ห้วกะทิ กรอก ส่วนที่ อยู่บนสุด (ของ ศีรษะ) (ห้วกะทิกรอกสู่ ศีรษะ)	ได้ยินความคิดเห็นที่ ยอดเยี่ยมเลิศล้ำ ทำให้ ได้รับความสว่างทาง สติปัญญา ได้สติ และ ยังนำมาใช้เปรียบถึง ความรู้สึกสบายเย็นชุ่ม ชื่นทั้งกายและใจ	น้ำทิพย์ชโลมใจ หรือ คั่งหยาดทิพย์ชโลมใจ	ได้รับสิ่งที่ทำให้เกิด ความอิมเอมทางใจ หรือมีแรงกำลังใจ คลายทุกข์ร้อน ให้เบา ลงเย็นลง เหมือนได้น้ำ วิเศษจากสวรรค์มา ชโลมจิตใจ
			พบทางสว่าง	เข้าใจหรือได้สติแล้ว
143	天花乱坠 tiān huā luàn zhuì ฟ้า ดอกไม้ ไม่เป็น ระเบียบ ร่วงตกลง (ดอกไม้จากฟ้าร่วง หล่นกระจายไปทั่ว)	พูดจาไพเราะน่าฟัง ส่วนมากจะหมายถึง คุยโว หรือไม่ตรงกับ ความเป็นจริง	ปากโว หรือ คุยโว	คุยโต พูดโอ้อวด พูด คุยโอ้อวดอะไรต่อ อะไรต่างๆ
			ปากเป็นฆ้องกระแต	พูดโวเรื่องต่างๆ
144	同床异梦 tóng chuáng yì mèng ร่วมกัน เดียง ต่างกัน ความฝัน (นอนร่วมเตียงเดียว กัน แต่ต่างความฝัน กัน)	แม้จะใช้ชีวิตร่วมกัน หรือทำงานร่วมกัน แต่ มีความคิดหรือความ ชอบแตกต่างกัน ต่าง จิตต่างใจ	ต่างจิตต่างใจ	ต่างคนก็ต่างความคิด ความชอบก็ต่างกัน
			นางเนื้อชอบกลางยา	คนเราต่างจิตต่างใจ ต่างคนต่างชอบไม่ เหมือนกัน ความพอใจ รักใคร่หรือนิยมชม ชอบใดๆ ของแต่ละคน

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
				ย่อมไม่ตรงกัน
			ไม่ลำเค็วยังต่างปล้อง พื้กับน้องยังต่างใจ	จิตใจและความคิด ความเห็นของแต่ละคน นั้นต่างกัน
145	头重脚轻 tóu zhòng jiǎo qīng หัวหนักเท้าเบา	พื้นฐานไม่แน่นไม่มั่นคง หรือส่วนหน้าหนักหรือมาก ส่วนหลังเบาหรือน้อย หน้าและหลังไม่กลมกลืนไม่เข้ากัน และปวดศีรษะ	หัวมังกูท้ายมังกกร	ไม่เข้ากัน ไม่กลมกลืนกัน หรือขัดกันในตัว ทรวดทรงเรื้อนร่าง ต่างลักษณะกันไม่กลมกลืนกันตามสมควรเป็น
146	拖泥带水 tuō ní dài shuǐ ลากโคลนนำน้ำ (เดินลากน้ำโคลน)	พูดหรือเขียนไม่สั้นกะทัดรัดได้ใจความหรือทำงานต่างๆ อย่างอืดอาด ช้ามาก	อืดเป็นเรือเกลือ หรือ อืดอาดเหมือนเรือเกลือ	เฉื่อยชา ทำอะไรต่างๆ ชักช้ามากเหลือเกิน
147	顽石点头 wán shí diǎn tóu เขลาและคือหิน พยัก (หน้า) ศีรษะ (หินที่คือเขลาพยักหน้า)	มีอานุภาพในการกล่อมเกล่าจิตใจอย่างมหาศาล แม้แต่คนที่คือรั้นก็ยังยอมตามหรือยอมให้	ลื่นทอง	พูดไม่ติดขัด พูดจาคล่องแคล่ว ไพเราะน่าฟัง พูดดีชวนให้เกิดความเชื่อถือ ยอมรับอย่างง่ายดาย
148	万家生佛 wàn jiā shēng fó หมื่นบ้านเกิด (มีชีวิต) พระ (พระมีชีวิตของหมื่นบ้าน (ทุกบ้าน))	ขุนนางหรือข้าราชการผู้เป็นที่รักของประชาชนมากมายหรือคนที่ได้รับความเคารพรักจากผู้คนมากมาย	พระ หรือ พ่อพระ หรือ พระในวิหาร	ผู้มีเมตตากรุณา เยือกเย็นและเป็นที่ยิ่งยง เคารพรักจากคนทั่วไป
149	万劫不复 wàn jié bù fù หมื่น กัลป์ ไม่กลับคืน (ผ่านไปหมื่นกัลป์ก็ไม่หวนกลับ)	ไม่อาจคืนชีพมาได้ตลอดไปหรือไม่อาจฟื้นคืนมาได้ตลอดไป ไม่มีทางที่จะฟื้นคืนมาได้อีก	ไปไม่กลับ (หลับไม่ตื่น ฟันไม่มี หนีไม่พ้น)	ชีวิตนี้มีความตายเป็นของแน่นอน ไม่อาจที่จะฟื้นคืนกลับมาได้อีก

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
150	万籁俱寂 wàn lài jù jì หมื่น หล่ย (โบราณ) ทั้งหมด เงียบสงัด (หมื่นหล่ยล้วนเงียบ)	ทุกสรรพสิ่งเงียบสงัด เงียบมาก	เงียบเป็นเป่าสาก หรือ เงียบเหมือนเป่าสาก	เงียบสนิทจนไม่ได้ยิน เสียงอะไร เงียบไม่มี เสียง
			เงียบราวป่าช้า หรือ เงียบเหมือนป่าช้า	เงียบกริบ เงียบมาก เงียบวังเวง
151	唯我独尊 wéi wǒ dú zūn เพียงเท่านั้น ฉัน คน เดียว สูงศักดิ์ (เพียงฉันคนเดียวที่ สูงส่ง)	ถือดีว่าตัวเองเหนือคน ทั้งปวง อดคดียังยิ่ง คิดว่าตัวเองวิเศษยอด เยี่ยมที่สุด และสามารถ นำมาใช้เปรียบกับ ตำแหน่งอันสูงศักดิ์ ทรงเกียรติด้วย	ถือดี	ทะนงตัว อดคดี สำคัญ ว่ามีดีในตน มักเป็นไป ในเชิงก้าวร้าวคนอื่น เป็นต้น
152	味同嚼蜡 wèi tóng jiáo là รสชาติ เหมือนกับ เคี้ยว เทียน	รสจืดชืด ทำให้ไม่ อยากอาหาร หรือนำมา อุปมาว่า สภาพจิตใจ หรือบทประพันธ์โคลง กลอนต่างๆ จืดชืด น่า เบื่อ ไม่สนุก	จืดชืด	รสชาติไม่อร่อย หรือ เรื่องราวไม่สนุกสนาน
			จืดเหมือนไชยเชษฐ หรือ จืดเป็นไชยเชษฐ	สิ่งที่ได้ยินได้ฟังบ่อย จนหมดความสนใจ จืด หรือรสชาติจืด
			ยาหม้อใหญ่	น่าเบื่อ น่าเอือมระอา
153	瓮中之鳖 wèng zhōng zhī biē อ่าง อยู่ใน ซึ่ง ตะพานน้ำ (ตะพาน น้ำซึ่งอยู่ในอ่าง)	คนหรือสัตว์ที่ถูกจับ หรือควบคุมตัวอยู่ ไม่ อาจหนีรอดไปได้	ลูกไก่ในกำมือ หรือ ลูกไก่อยู่ในมือ หรือ ลูกไก่อยู่ในมือ บิบก็ตายคลายก็รอด	ผู้ที่ตกอยู่ใต้อำนาจหรือ อยู่ในบังคับ ไม่มีทาง ต่อสู้ได้
154	无恶不作 wú è bù zuò ไม่มี ความชั่วร้าย ไม่ ทำ (เรื่องไม่ชั่วไม่ทำ)	ก่อกรรมทำชั่วไปหมด ทำเรื่องไม่ดีไปทั่ว ทำ แต่เรื่องเลวร้าย	ก่อกรรมทำเข็ญ	ก่อความเดือดร้อนให้ รำไป ทำเรื่องไม่ดีหรือ เรื่องเลวร้ายไปทั่ว
155	无风不起浪 wú fēng bù qǐ làng ไม่มี ลม ไม่ เกิด คลื่น	เรื่องที่เกิดขึ้นต้องมี สาเหตุ ต้องมีเค้ามูล	ไม่มีมูลฝอยหมาไม่จี้	เรื่องที่เกิดขึ้นย่อมมีที่ มา มีสาเหตุ
			ลมไม่พัด ใบไม้ไม่ไหว	มีอะไรเป็นเค้าขึ้น จึง

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
	(ถ้าไม่มีลม ก็ทำให้ เกิดคลื่นไม่ได้)			ทำให้เกิดผลตามมา หรือถ้าไม่มีอะไรเป็น เค้ามูลมาก่อนแล้ว ก็ไม่ มีเรื่องเกิดขึ้น
156	无风起浪 wú fēng qǐ làng ไม่มี ลม เกิด คลื่น (ไม่มีลมก็ยังทำให้ เกิดคลื่น)	เดิมเป็นศัพท์ทางพุทธ ศาสนา ต่อมาหมายถึง เกิดเรื่องอย่างไม่มีเค้า ไม่มีมูลเหตุ จงใจก่อ เรื่องก่อราว ก่อเรื่อง อย่างไม่มีเค้ามูล แกล้ง ให้ทะเลาะวิวาทกัน	ยูแยงตะแคงรั่ว	ยูให้ทั้งสองฝ่ายแตก กัน ทะเลาะกัน
			ยูให้รำ ต้าให้รั่ว	ยูให้แตกกัน ยูให้ผิดใจ กัน
157	无风三尺浪 wú fēng sān chǐ làng ไม่มี ลม สาม ฟุต คลื่น (ไม่มีลมก็ยังทำให้ เกิดคลื่นสูงสามฟุต)	เกิดการทะเลาะกัน อย่างไม่มีเค้ามูล หรือ หมายถึง อันตรายบน ผืนน้ำ	คืบก็ทะเล สอกก็ทะเล	อย่าประมาททะเล เพราะอาจเกิดอันตราย ได้ทุกเมื่อทุกเวลา
158	无明火起 wú míng huǒ qǐ ไม่มี ฉลาด ไฟ ปะทุ (เกิด) (ไฟเวลาปะทุขึ้นมา)	รู้สึกโกรธหรือโมโห ขึ้นมา	โกรธจนหน้าแดง	หน้าเต็มไปด้วยเลือด ฝาดเพราะความโกรธ
			โกรธจนหน้าเขียว	มีสีหน้าแสดงอาการ โกรธจัด
159	无明业火 wú míng yè huǒ ไม่มี ฉลาด การ (ความ) ไฟ (ไฟเวลา)	โมโหมาก โกรธมาก	เป็นฟืนเป็นไฟ	รุนแรง เต็มที่ (ใช้แก่ กริยาโกรธ) เช่น โกรธ เป็นฟืนเป็นไฟ
160	无与伦比 wú yǔ lún bǐ ไม่มี กับ ระดับ เดียวกัน เปรียบเทียบ (ไม่มีเปรียบกับระดับ เดียวกัน)	ไม่สามารถเทียบกันได้ ไม่มีสิ่งใดสามารถมา เปรียบเทียบเท่าได้	หาตัวจับยาก	หาคนเทียมได้ยาก

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
161	无缘无故 wú yuán wú gù ไม่มีสาเหตุ ไม่มี มูลเหตุ (ไม่มีสาเหตุ หรือมูลเหตุ)	ไม่มีสาเหตุหรือมูลเหตุ ใดๆ เลย ไม่มีต้นเหตุ ต้นตอใดๆ	ไม่มีปี่มิกลอง หรือ ไม่มีปี่มิขลุ่ย	ไม่มีเค้ามูล ไม่มีสาเหตุ
162	五体投地 wǔ tǐ tóu dì ห้าร่างกาย หอมบลง พื้น (ห้าส่วน (คือ มือทั้ง สอง หัวเข่าทั้งสอง พร้อมกับศีรษะ) ใน ร่างกายหอมบลงกับ พื้น)	เดิมหมายถึงการแสดง ความเคารพเลื่อมใส อย่างสูงสุดในสมัย อินเดียโบราณ พุทธ ศาสนาจึงได้นำมาใช้ ปฏิบัติ ต่อมาหมายถึง เลื่อมใสอย่างยิ่ง	หมอบราบคาบแก้ว	ยอมตามโดยไม่ขัดจิ้น ยอมแพ้โดยดี ยอมให้ ด้วยความเต็มใจหรือ ศรัทธา
			ยกนิ้ว หรือ ยกนิ้วให้	ยอมให้เป็นเยี่ยม ยอม ให้อย่างเลื่อมใสใน ความสามารถ
163	细水长流 xì shuǐ cháng liú น้อย น้ำยาว ไหล (น้ำที่ไหลแต่น้อย แต่ ไหลได้ยาวไกล)	ประหยัคมัธยัสถ์เงิน ทอง จะทำให้ไม่ขาด แคลนในภายหน้า และ อุปมาว่า ทำงานบาง อย่างวันละนิดวันละ หน่อย ก็ไม่มีวันจะขาด ช่วงหรือขาดตอนได้	น้ำบ่อทราย หรือ น้ำซึมบ่อทราย	ได้อยู่เสมอ เป็นไปอยู่ เสมอไม่มีขาด ได้ เรื่อยๆ ทีละเล็กละน้อย หาได้เรื่อยๆ ไม่ขาด
			เก็บหอมรอมริบ	เก็บรวบรวมไว้ทีละ เล็กละน้อย
164	现世现报 xiàn shì xiàn bào ปัจจุบันชาติ ปัจจุบัน ตอบสนอง (กรรมสนองทันใน ชาตินี้)	เดิมเป็นศัพท์ทางพุทธ ศาสนา ต่อมาหมายถึง กรรมสนองเร็วมาก ส่วนใหญ่ใช้เป็นคำว่า กล่าวแข่งเวลาที่รู้สึกจง เกลียดจ้งชัง เอือมระอา ต่อบุคคล เช่น กรรม ต้องสนองในชีวิตนี้ กรรมตามสนองในชาติ นี้ กรรมตามสนองทัน ตาเห็น เป็นต้น	กรรมตามทัน	กรรมปรากฏผล
			กรรมติดจรวด	กรรมที่ส่งผลให้เห็น ทันทีทันตาหรือส่งผล สนองอย่างรวดเร็วในชาติ นี้
			ทันตาเห็น หรือ เห็นทันตา	ทันได้เห็นในชาตินี้ ทันได้เห็นในขณะที่ยัง มีชีวิตอยู่ ได้เห็นในไม่ ช้า ได้เห็นในทันทีทัน ใด ได้เห็นโดยเร็ว

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
165	香火因缘 xiāng huǒ yīn yuán รูป ตะเกียงไฟ เหตุ บุพเพสันนิวาส (บุพเพสันนิวาสของ รูปและตะเกียงไฟ)	เดิมเป็นศัพท์ทางพุทธ ศาสนา ต่อมาหมายถึง ถูกคอกัน ใจตรงกันทั้ง คู่ เหมือนกับว่าพรหม ลิขิตมาแล้วแต่ชาติ ก่อน	เป็นปีเป็นขลุ่ย	ถูกคอกัน เข้ากันได้ดี เช่น พุดเข้ากันเป็นปี เป็นขลุ่ย
166	想入非非 xiǎng rù fēi fēi ความคิด เข้าสู่ โลก จินตนาการ	คิดเพื่อเจ้ออย่างลมๆ แล้งๆ	ลมๆ แล้งๆ	คิดเลื่อนลอย เอาเป็นที่ แน่นอนไม่ได้
167	象牙之塔 xiàng yá zhī tǎ ข้าง งา ที่เป็น (อัน เป็น) เจริญ (เจริญที่เป็นงาช้าง หรือ เจริญข้าง)	เปรียบว่าเหนือสภาพ ของความเป็นจริง หรือ สภาพแห่งความสุขที่ หลุดออกจากความเป็น จริง	หอคอยงาช้าง	มีสถานะสูงเกินกว่าที่ จะสัมผัสสภาพที่แท้ จริงได้ มักใช้เมื่อพูดถึง คนที่ไม่สนใจสภาพ ปัญหาทั่วไป ไม่รับรู้ หรือไม่ได้นึกถึงสภาพ ที่แท้จริงของสังคม
168	枭獍其心 xiāo jìng qí xīn นกคล้ายนกเค้าแมว ชนิดหนึ่ง (เกิดมา แล้วจะกินแม่ตัวเอง) สัตว์คล้ายเสือดาว ชนิดหนึ่ง (เกิดมา แล้วจะกินพ่อตัวเอง) นั่น ใจ (ใจนั้นเหมือนกับนก ร้ายและเสือร้าย)	คนที่จิตใจโหดร้าย เหมือนสัตว์ป่า หรือคน ที่เนรคุณอกตัญญู	ทรมิ หรือ ลูกทรมิ	คนอกตัญญูไม่รู้คุณ บิดามารดา หรือลูกที่ ประทุษร้ายบิดามารดา
			ลูกเสือลูกจระเข้ หรือ เลี้ยงลูกเสือลูกจระเข้	เลี้ยงลูกคนร้ายมีแต่ อันตราย คนที่เลวร้าย อยู่แล้ว ถึงเลี้ยงไว้ ภาย หน้าก็จะทำอันตราย ต่อผู้มีพระคุณได้
169	笑面夜叉 xiào miàn yè chā หัวเราะ ไบหน้ายักษ์ (Yaksa) (ยักษ์ที่มี	คนที่มักจะมึรอยยิ้มบน ใบหน้าเสมอ แต่ในใจ มีเจตนาร้ายแอบแฝง	หน้าเนื้อใจเสือ	มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่ม ใส คูมีเมตตา แต่ในใจ เหี้ยมโหดร้าย

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
	ใบหน้ายิ้มแย้ม)			
170	邪魔外道 xié mó wài dào ชั่วร้าย มาร นอก ทาง (มารร้ายนอกกริต)	เดิมเป็นศัพท์ทางพุทธศาสนา ข้อเสนอทางศาสนาหรือแนวคิดที่ไม่สอดคล้องกับความคิดดั้งเดิม ต่อมาใช้เปรียบพฤติกรรมที่ไม่ดีหรือคนที่ประพฤติมิชอบ และนำมาใช้เรียกแทนภูตผีปีศาจ หรือหมายถึง พวกภูตผีปีศาจและพวกนอกกริต	นอกกริต หรือ นอกกริตนอกรอย นอกกลุ่มนอกทาง	ไม่ประพฤติตามจารีตประเพณี ประพฤติผิดไปจากแบบแผนขนบธรรมเนียมประเพณี ไม่ประพฤติตามแนวทางที่พ่อแม่ครูอาจารย์ได้เคยดำเนินมา
171	心花怒放 xīn huā nù fàng ใจ ดอกไม้ สะพรั่ง บาน (ดอกไม้ในใจบานสะพรั่ง)	จิตใจเบิกบาน จิตใจเริงร่า ดีใจอย่างมาก	หน้าบาน หรือ หน้าบานเท่ากระดิ่ง ยิ้มย่องผ่องใส	แสดงอาการความดีใจ ดีใจหรือพอใจที่ได้รับคำชม ยิ้มด้วยความอึดเอิบอึดใจ สดชื่น ร่าเริง
172	心心相印 xīn xīn xiāng yìn ใจ ใจ ซึ่งกันและกัน ตรงกัน (ใจกับใจตรงกัน)	เดิมเป็นศัพท์ทางพุทธศาสนา ต่อมาหมายถึง หัวใจตรงกัน ความคิดความรู้สึกของทั้งสองฝ่ายเหมือนกันไปหมด	ใจเดียวกัน	มีความรู้สึกนึกคิดตรงกัน มีความเห็นเหมือนกัน
173	胸无点墨 xiōng wú diǎn mò ในใจ ไม่มี เล็กน้อย น้ำหมึก (น้ำหมึกสักเล็กน้อยก็ไม่มีอยู่ในใจ)	(มีความหมายไปในเชิงลบ เหน็บแนมเสียดสี) เรียนหนังสือน้อย ระดับการศึกษาวิชาความรู้ค่อนข้างต่ำ หรือไม่มีวิชาความรู้	ความรู้แค่หางอึ่ง หรือ ปัญญาแค่หางอึ่ง	มีสติปัญญาหรือความรู้เพียงน้อยนิด มีความรู้น้อยมาก
174	雪上加霜 xuě shàng jiā	ประสบความเคราะห์	ผีซ้ำด้่าพลอย	ถูกซ้ำเติมเมื่อพลาด

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
	shuāng หิมะ บน เพิ่ม น้ำค้าง แข็ง (มีน้ำค้างแข็งเพิ่มบน หิมะ)	ร้ายแล้ว ก็ยังถูกความ เคราะห์ร้ายซ้ำเติมอีก มีความทุกข์อยู่แล้ว ก็ ได้รับความทุกข์เพิ่ม ขึ้นอีก		พลั้งลงหรือเมื่อคราว เคราะห์ร้าย เคราะห์ เติมร้ายหนักอยู่แล้ว ยัง มีเคราะห์อื่นซ้ำเข้ามา ทำให้เคราะห์หนักขึ้น
			ความวัวไม่ทันหาย ความควายเข้ามาแทรก	เกิดเรื่องเดือดร้อนยัง ไม่ทันเสร็จเรื่อง มีเรื่อง ใหม่เกิดขึ้นขึ้นมาอีก ทำให้เดือดร้อนมากขึ้น
175	雪中送炭 xuě zhōng sòng tàn หิมะ ท่ามกลาง ส่ง มอบ ถ่าน (ส่งมอบถ่านกลาง หิมะ)	ให้ความช่วยเหลือใน ขณะที่ตกทุกข์ได้ยาก	ให้ข้าวให้เกลือ ให้เรือ ให้พาย	ช่วยเหลือเจือจุน อุด หนุน ให้ความอุปการะ ต่างๆ ในยามเดือดร้อน หรือลำบาก
176	鸦雀无声 yā què wú shēng นกกา นกกระจอก ไม่มี เสียง (ไม่มีแม้แต่เสียงนก กระจอกและนกกา)	เงียบสงบมาก ไม่มีแม้ แต่เสียงใดๆ เงียบกริบ	เงียบเป็นเป่าสาก หรือ เงียบเหมือนเป่าสาก	เงียบสนิทจนไม่ได้ยิน เสียงอะไร เงียบไม่มี เสียง
			เงียบราวป่าช้า หรือ เงียบเหมือนป่าช้า	เงียบกริบ เงียบมาก เงียบวังเวง
177	妖魔鬼怪 yāo mó guǐ guài ปีศาจ มาร ผี ภูติ	บรรดาคนเลว คนชั่ว ประเภทต่างๆ	เสือกสิงห์กระทิงแรด	บรรดาคนเลว จำพวก คนขี้โกงและเหลี่ยมจัด เป็นพวกคนร้ายหรือ คนไม่ดี
178	一瓣心香 yī bàn xīn xiāng หนึ่ง ชื้น (กลีบ) ใจ ธูป (ธูปจากใจหนึ่งดอก)	มักหมายถึงบนบานขอ สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเทพ เจ้าด้วยใจจริง บนขอ ด้วยความตั้งใจ	บนบานศาลกล่าว	ขอร้องให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ช่วยเหลือ โดยจะแก้ บนเมื่อสมประสงค์

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
179	依草附木 yī cǎo fù mù อาศัย หญ้า แนบ ไม้ (อาศัยพักพิงต้นไม้ พืชหญ้า)	พึ่งพาอาศัยคนอื่น หรือ อาศัยอำนาจหรือ อิทธิพลของคนอื่นให้ ช่วยเหลือตน หรือแอบ อ้างชื่อของคนอื่น	พึ่งใบบุญ	ขอความช่วยเหลือโดย อาศัยบุญกุศลที่ท่านได้ ทำไว้ นั่น ช่วยคุ้มครอง ดูแลรักษาให้ปลอดภัย อยู่ดีมีสุข เป็นที่พึ่ง
			แมวพึ่งพระ	เข้าอาศัยอยู่ในความ คุ้มครองของผู้ใหญ่ หรือผู้มีอำนาจวาสนา เพื่อเอาเป็นที่พึ่ง ให้ ช่วยคุ้มครอง
180	一尘不染 yī chén bù rǎn หนึ่ง ฝุ่น ไม่ ย้อม (แม้ฝุ่นสักเล็กน้อยก็ ไม่เปื้อน)	เดิมหมายถึง ผู้บำเพ็ญ เพียรต้องรักษาจิตใจ ให้สะอาดบริสุทธิ์ กำจัดกิเลสทั้งมวล ต่อ มาหมายถึง สภาพแวด ล้อมหรือสิ่งของที่ สะอาดอย่างยิ่ง และยัง นำมาใช้เปรียบกับ บุคลิกลักษณะท่าทางที่ มีจิตใจบริสุทธิ์งดงาม และมีคุณธรรมสูง ไม่มี นิสัยที่เลวเลวสักนิด เดียว ไร้ราคะ ไม่มีต่าง ปร้อย สะอาดบริสุทธิ์	ไร้ราคะ	ไม่มีความมัวหมอง ไม่ มีมลทิน บ้างว่า หมด ราคะ
181	一刀两断 yī dāo liǎng duàn หนึ่ง มีด สอง ขาด (ลงมีดหนึ่งครั้งก็ขาด เป็นสองส่วน)	ตัดเชื้อไข ตัดขาด ตัด ความสัมพันธ์กันอย่าง เด็ดขาด	เด็ดดอกไม้ไว้ชั่ว เด็ด บัวไม่ไว้ใย หรือ เด็ดปลีไม่มีใย	ตัดความสัมพันธ์หรือ ไมตรีที่เคยมีต่อกัน อย่างเด็ดขาด ไม่มีเชื้อ ใยต่อกันอีกต่อไป

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
182	衣冠冢 yī guān xiǎo jìng เสื้อ หมวก นกคล้าย นกเค้าแมวชนิดหนึ่ง (เกิดมา แล้วจะกินแม่ ตัวเอง) สัตว์คล้าย เสื้อดาวชนิดหนึ่ง (เกิดมา แล้วจะกินพ่อ ตัวเอง) (นกร้ายและเสื้อร้ายที่ ใส่เสื้อสวมหมวก)	คนที่โหดร้าย อ้ามหิต เนรคุณ ออกตัญญู	ทรมาน หรือ ลูกทรมาน	คนอกตัญญูไม่รู้คุณ บิดามารดา หรือลูกที่ ประทุษร้ายบิดามารดา
			ลูกเสื้อลูกจระเข้ หรือ เลี้ยงลูกเสื้อลูกจระเข้	เลี้ยงลูกคนร้ายมีแต่ อันตราย คนที่เลวร้าย อยู่แล้ว ถึงเลี้ยงไว้ ภาย หน้าก็จะทำอันตราย ต่อผู้มีพระคุณได้
183	一箭之地 yī jiàn zhī dì หนึ่ง ลูกธนู ที่ (ซึ่ง) พื้นดิน (พื้นที่ซึ่งมีขนาดใหญ่ เท่ากับระยะของลูก ธนูหนึ่งดอกยิงถึง)	(ความกว้างของพื้นที่) ไม่ห่างกันมาก ระยะ สั้นมาก เนื้อที่น้อยมาก	ที่เท่าเมื่อดิ้นตาย	บริเวณที่ดินที่มีเนื้อที่ น้อย ที่ดินเล็กน้อย
			ที่แคบเท่ากระเบาะมือ	ที่ดินหรือเนื้อที่เพียง เล็กน้อย
184	一念之差 yī niàn zhī chā หนึ่ง ความคิด ของ ความผิดพลาด (ความผิดพลาดเพียง ชั่วคิด)	อารมณ์ชั่ววูบ คิดผิดแค่ อารมณ์ชั่ววูบ (ที่ก่อให้เกิด ผลที่ร้ายแรง)	ชั่ววูบ	ความคิด อารมณ์ ความ รู้สึกที่เกิดขึ้นมาในทันที ที่ทันใดในขณะนั้น เช่น อารมณ์ชั่ววูบ อารมณ์ชั่วแล่น ความ คิดชั่ววูบ เป็นต้น
185	一手遮天 yī shǒu zhē tiān หนึ่ง มือ ปิด ฟ้า (มือเดียวปิดฟ้า)	ใช้อำนาจและอิทธิพล ด้วยวิธีการแฝงเล่ห์ เหลี่ยม ปิดบังหูดา ประชาชน ใ้บรยาย ว่า อาศัยอิทธิพลใช้เล่ห์ เหลี่ยมปิดบังอำพราง มวลชน	ปิดหูปิดตา	ไม่ยอมรับรู้รับฟัง ไม่ ยอมให้รู้ให้เห็น เช่น ปิดหูปิดตาประชาชน เป็นต้น

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
186	一 弹 指 顷 yī tán zhǐ qǐng หนึ่ง ดิน นิ้ว นับพลัน (แค่พลันคิดนิ้ว หรือ ชั่วคิดนิ้วมือ)	เดิมเป็นศัพท์ทางพุทธ ศาสนา ต่อมาหมายถึง ระยะเวลาที่สั้นมาก	ชั่วเดียวหมากเหล็ก	เวลาไม่นานนัก
			ชั่วหม้อข้าวเดือด	เวลาไม่นานนัก
			ชั่วพริบตา	ในเวลาอันรวดเร็ว
			ชั่วประเดี๋ยวประด๋าว	ในเวลาอันน้อยนิด เวลาสั้นมาก
187	一 相 情 愿 yī xiāng qíng yuàn หนึ่ง ข้าง ความรู้สึก ความปรารถนา (ความรู้สึกปรารถนา ข้างเดียว)	คิดเข้าข้างตนเองฝ่าย เดียว ปรารถนาแต่เพียง ฝ่ายเดียว ไม่คำนึงถึง ความต้องการหรือ ความยินยอมของอีก ฝ่ายว่ามีหรือไม่	ตบมือข้างเดียว หรือ ตบมือข้างเดียวไม่ดัง	ทำอะไรอยู่เพียงฝ่าย เดียว ย่อมไม่เกิดผล อยากร่วมมือกับเขา แต่ เขาไม่ร่วมด้วย หรือ ปล่อยให้ทำไปฝ่าย เดียว หรือรักเขาข้าง เดียว เป็นต้น
188	一 笑 置 之 yī xiào zhì zhī หนึ่ง หัวเราะ วาง สิ่ง นั้น (หัวเราะพลาถ วางสิ่งนั้นไว้)	ไม่ใส่ใจ ไม่สนใจ ไม่ เห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญ	ไม่ยี่หระ	ไม่สนใจ ไม่ใส่ใจ ไม่ เห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญ ไม่นึก กลัว
189	因 果 报 应 yīn guǒ bào yìng เหตุ ผล ตอบแทน ตอบสนอง (ผลกรรมสนองตอบ)	ศัพท์ทางพุทธศาสนา ต่อมาหมายถึง ทำ ความดี ก็จะได้ผลดี ตอบแทน ทำความชั่ว ก็จะมีจุดจบที่ไม่ดี	ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว	ใครทำสิ่งใดไว้ ย่อม ได้รับสิ่งนั้นตอบแทน
190	引 火 烧 身 yǐn huǒ shāo shēn ก่อให้เกิด ไฟ เผา ร่างกาย (ก่อไฟเผาตัวเอง)	หาเรื่องเอง ก่อความ เสียหายขึ้นมาเอง หา เรื่องใส่ตัวเอง	หาหาใส่หัว	หาความลำบากใส่ ตัวเอง ก่อเรื่องก่อความ เดือดร้อนใส่ตัวเอง ทำ ความไม่ดีใส่ตัวเอง

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
			เอามือชุกหีบ	หาเรื่องเดือดร้อนหรือความลำบากใส่ตัวโดยไม่จำเป็น
191	鸚鵡学舌 yīng wǔ xué shé นกแก้วเลียนแบบ ลิ้น (นกแก้วเลียนคำพูด)	ไม่มีความคิดเห็นเป็นของตัวเอง ได้แต่เลียนคำพูดของคนอื่น	นกแก้วนกขุนทอง	พูดตามอย่างไม่รู้ความหมาย เลียนคำพูดตามอย่าง
192	永生永世 yǒng shēng yǒng shì ตลอดไป ชีวิต ตลอดกาล ชาติ (มีชีวิตอยู่ตลอดไป)	ตลอดไป ทุกชาติไป	ชั่วฟ้าดินสลาย	ตลอดไป ไม่มีวันสิ้นสุด เช่น ขอรักเธอไปจนชั่วฟ้าดินสลาย
193	冤冤相报 yuān yuān xiāng bào อาฆาต แค้น ต่อกัน แก้แค้น (คู่อาฆาต แค้นก็แก้แค้นซึ่งกัน)	เดิมเป็นศัพททางพุทธศาสนา ต่อมาหมายถึงคนที่มีความอาฆาตแค้นต่อกันก็จะตอบโต้แก้แค้นซึ่งกันและกัน	จงล้างจงผลาญ	ผูกใจเจ็บคิดจะทำการแก้แค้นต่อกันให้ได้
194	在劫难逃 zài jié nán táo อยู่ใน ภัยพิบัติ ยาก หลบหนี (ถึงคราวที่มีภัยมา ก็หลบเลี่ยงหนีได้ยาก)	ศัพททางพุทธศาสนา ต่อมาหมายถึง พรหมลิขิตมาว่าจะต้องประสบภัยพิบัติในชีวิตจะหนีก็หนีไม่รอด จะหลบก็หลบไม่พ้น ดวงถึงคราวยากที่จะพ้นเคราะห์ได้ ดวงถึงฆาต	ถึงคราว	ถึงกำหนดจะเป็น เช่น ถึงคราวมีบุญ ถึงคราวตกอับ ถ้าใช้ตามลำพังมักหมายถึงไปในทางไม่ดี เช่น เขาถึงคราวแล้ว
			ถึงฆาต	ถึงที่ตาย เช่น ชะตาถึงฆาต
195	贼去关门 zéi qù guān mén ขโมย ไป ปิด ประตู	หลังจากเกิดเรื่องหรืออุบัติเหตุไปแล้ว ถึงจะ	วัวหายล้อมคอก	เรื่องเกิดขึ้นแล้วจึงคิดแก้ไข เกิดเรื่องเสียหาย

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
	(ขโมยออกไปแล้ว ถึงจะปิดประตู)	หาวิธีการป้องกันหรือ มาตรการป้องกัน		ขึ้นแล้ว จึงป้องกันภายหลัง หรือได้คิดก็ต่อ เมื่อเกิดความเสียหาย ขึ้นแล้ว
196	张公吃酒李 公醉 Zhāng gōng chī jiǔ Lǐ gōng zuì จาง ท่าน กิน เหล้า หลี่ ท่าน เมา (ท่านจางดื่มเหล้า ท่านหลี่เมาแทน)	รับเคราะห์หรือรับโทษ แทนคนอื่น เพราะ ความเข้าใจผิด หรือไป พัวพันกับเรื่องของคน อื่น ทั้งที่ไม่มีส่วนเกี่ยว ข้องใดๆ หรือฝ่ายหนึ่ง ได้รับประโยชน์แท้จริง แต่อีกฝ่ายหนึ่งได้แค่ ชื่อเสียงจอมปลอม	เนื้อไม่ได้กิน หนังไม่ได้รองนั่ง กระดุกแฉวนคอ	ไม่มีส่วนได้เป็น ผลประโยชน์กับตน แต่ต้องพลอยเสียหาย ถึงตัวเองด้วย หรือต้อง พลอยเข้าไปพัวพันใน เรื่องร้าย พลอยรับบาป รับเคราะห์เสียหาย หนักหนา ทั้งที่ตัวเอง ไม่ได้รับประโยชน์ อะไรด้วยเลย
197	张三李四 Zhāng Sān Lǐ Sì แจ่งจาง นายสาม แซ่ หลี่ นายสี่ (นายสาม แจ่งจาง นายสี่ แซ่หลี่)	คำที่ใช้เรียกคนนั้นๆ หรือคนเหล่านั้น หรือ ใครก็ได้ คนทุกๆ ไป	ตามีตามา หรือ ตาสีตาสา	คนธรรมดาหรือชาว บ้านทั่วๆ ไป
198	掌上明珠 zhǎng shàng míng zhū ฝ่ามือ บน สว่างใส มุก (มุกที่สว่างใสบนมือ)	ลูกสาวที่พ่อแม่รักอย่าง มาก เป็นแก้วตา ลูก แก้วของพ่อแม่ หรือ บุคคลผู้เป็นที่รักยิ่ง	แก้วตาดวงใจ หรือ ดวงตาดวงใจ	สิ่งที่รักยิ่งหรือลูกผู้เป็น ที่รักของพ่อแม่
199	执迷不悟 zhí mí bù wù ยึดมั่น หลง ไม่ รู้สึกตัว (หลงมกมายึดมั่น อย่างไม่รู้สึกลำบาก ตัว)	ไม่รับรู้ความผิดหรือ ไม่ยอมรับความผิด พลาด ยึดมั่นในความ ผิดพลาดนั้นว่าถูก หลง มกมายในความคิด ยึด มั่นในความผิดพลาด	ยึดกระต่ายสามขา หรือ ยึดกระต่ายขาเดียว	ยึดกรานไม่ยอมรับผิด พูดยืนยันอยู่อย่างเดียว ไม่เปลี่ยนแปลงความ คิดเดิม

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
		คือร้อนไม่สำนึกผิด		
200	指点迷津 zhǐ diǎn mí jīn ชี้ จุด หลง การข้าม ฟาก (ชี้แนะทางข้ามฟากที่ หลงให้)	ชี้ให้เห็นจุดที่งง สับสน หรือไม่เข้าใจ หรือชี้ให้ เห็นจุดบกพร่องที่มีอยู่	ชี้ทางสว่าง	ชี้แนะแนวทางหรือ ทางออกแห่งปัญหาให้ แนะลู่ทางวิธีแก้ปัญห ต่างๆ ให้ ชี้แนะเรื่องที่ ไม่เข้าใจหรือยากเกิน กว่าจะทำความเข้าใจ
201	指雁为羹 zhǐ yàn wéi gēng ชี้ ห่านป่า เป็น น้ำ แกง	คิดฝันหรือจินตนาการ ถึงสิ่งที่อยากได้ แม้จะ นำมาเป็นของตัวเอง ไม่ได้ ขอแค่คิดเพื่อฝัน เพื่อปลอบใจตัวเอง	สร้างวิมานในอากาศ	คาดคิดหรือหวังจะมีจะ เป็นอย่างเลอเลิศ
			มั่งมีในใจ แล่นไบบน บก	คิดฝันในเรื่องที่เป็นไป ไม่ได้
202	种瓜得瓜，种 豆得豆 zhòng guā dé guā, zhòng dòu dé dòu ปลูก แตง ได้ แตง ปลูก ถั่ว ได้ ถั่ว	เดิมเป็นศัพท์ทางพุทธ ศาสนา ต่อมาหมายถึง ลงแรงไปอย่างไร ก็ได้ ผลออกมาอย่างนั้น ทำ สิ่งใดเอาไว้ ก็ได้สิ่งนั้น ตอบแทน ทำอะไรไว้ ก็ได้ผลตามที่ได้ทำนั้น	หวานพีชเช่นใด ได้ผล เช่นนั้น	ทำอย่างไรได้อย่างนั้น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ทำบุญย่อมได้บุญ ทำ บาปย่อมได้บาป
203	装聋作哑 zhuāng lóng zuò yǎ แกล้ง หูหนวก ทำ เป็นใบ้ (แกล้งทำ เป็นใบ้หูหนวก)	แกล้งไม่สนใจ ไม่เอา ใจใส่ แกล้งไม่รู้ไม่เห็น ไม่รู้เรื่อง	หูไปนาตาไปไร่ หรือ เอาหูไปนา เอาตาไปไร่	แสร้งทำเป็นไม่รู้ไม่ เห็น ไม่รู้ไม่ชี้ ไม่เอาใจ ใส่หรือไม่สนใจอยากรู้ ธุระของคนอื่น ไม่เอา เป็นธุระ
			นอนหลับไม่รู้ นอนคู้ ไม่เห็น	ไม่รู้ไม่เห็นสิ่งที่เกิดขึ้น นอนคู้ คือ การนอนขด ตัวงอมีงอเท้า
204	装模作样 zhuāng mó zuò yàng แสร้ง แบบ ทำ อย่าง	ดัดจริต เสแสร้ง แกล้ง ทำหรือแสดงท่าทาง หลอกผู้อื่น	เสแสร้งแกล้งทำ	แกล้งทำท่าทางต่างๆ ทำให้เข้าใจไขว้เขว

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
	(แสร้งทำทำทาง ต่างๆ)			
205	自作自受 zì zuò zì shòu ตัวเอง ทำ ตัวเอง ได้รับ	ตัวเองทำเรื่องที่เกิดขึ้น แล้ว ก็ต้องรับผิดชอบ ต่อผลที่ไม่ดีที่จะเกิด ตามมานั้นด้วยตัวเอง	กรรมใดใครก่อ กรรม นั้นคืนสนอง หรือ กรรมใดใครก่อ กรรม นั้นย่อมตามสนอง	ทำเรื่องหรือสิ่งใดไว้ สิ่งนั้นก็ย้อนกลับ คืนมาสู่เรา ต้องรับผล จากการกระทำนั้นเอง
206	作茧自缚 zuò jiǎn zì fù ทำ รังไหม ตัวเอง ผูกมัด (ทำรังไหมผูกมัดตัว เอง)	การกระทำของตัวเอง ทำให้ตัวเองต้องลำบาก เดือดร้อน ทำให้ตัวเอง ตกอยู่ในสถานการณ์ ลำบากยากที่จะหลบ หลีกเลี่ยงได้	หาหาใส่หัว	หาความลำบากใส่ ตัวเอง ก่อเรื่องก่อความ เดือดร้อนใส่ตัวเอง ทำ ความไม่ดีใส่ตัวเอง
			ตกที่นั่งลำบาก	ตกอยู่ในภาวะลำบาก
			ชักน้ำเข้าลึก ชักศึกเข้า บ้าน	ทำอะไรที่เป็นเหตุให้ อันตรายมาถึงตัว
207	坐井观天 zuò jǐng guān tiān นั่ง บ่อ มอง ฟ้า (นั่งมองดูฟ้าอยู่ใน บ่อ)	สายตาสั้น สายตาคับ แคบ ความรู้อยู่ในวง แคบ	กบในกะลาครอบ	คนที่ขาดวิสัยทัศน์ มองเห็นแต่สิ่งที่อยู่ใกล้ ตัวเท่านั้น
			หูสั้นตาสั้น	ไม่ค่อยจะรู้อะไรมาก มีความรู้น้อย
208	做一日和尚 撞一日钟 zuò yī rì héshàng zhuàng yī rì zhōng เป็น หนึ่ง วัน พระสงฆ์ ติ หนึ่ง วัน ระฆัง (เป็นพระสงฆ์หนึ่ง วัน ก็ตีระฆังหนึ่งวัน)	ทำอย่างขอไปที ฎโถ ไปก่อน ทำพอให้พ้น ไปวันหนึ่งๆ ทำพอให้ ผ่านไปวันๆ	ตำข้าวสารกรอกหม้อ	หาเพียงແ່พอกินไป มือหนึ่งๆ หรือทำอะไร พอให้เสร็จไปชั่วคราว หนึ่งๆ เท่านั้น
			ขอไปที	ทำพอให้รอดตัวไปชั่ว ครั้งชั่วคราว ทำอะไรที่ จะต้องทำให้เสร็จ แต่ ทำให้พอแล้วเสร็จไป
209	做贼心虚 (或作贼心 虚) zuò zéi xīn xū (huò zuò zéi xīn	ทำเรื่องไม่ดีเอาไว้ แล้ว กลัวคนอื่นรู้ จนเกิด ความระแวงและไม่	วัวสันหลังหะ	คนที่ทำเรื่องไม่ดีหรือมี ความผิดคิดตัว ทำให้มี ความหวาดระแวง

ลำดับ	สำนวนจีน	ความหมาย	สำนวนไทย	ความหมาย
	xū) เป็น โจร ใจ ใจฝ่อ (เป็น โจรที่ใจฝ่อ)	สบายใจ	วัวสันหลังขาด เห็นกา บินผาดก็ตกใจ	คนที่มิทำสิ่งใดหรือมี อะไรพิรุณหรือทำความ ผิดใดมาก่อน มักมี อาการหวาดระแวง หวาดกลัวต่างๆ นานา

นางสาวพริษา สุรขจร เกิดเมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2518 ที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร ในปีการศึกษา 2540 สำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตสาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และตั้งแต่ พ.ศ. 2541–2542 รวมระยะเวลา 1 ปีครึ่งเป็นอาจารย์สอนวิชาภาษาจีนและภาษาอังกฤษแผนกวิชาภาษาต่างประเทศ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน ในปีการศึกษา 2544 สำเร็จการศึกษาระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ พ.ศ. 2544 เป็นอาจารย์ประจำภาควิชาภาษาจีนธุรกิจ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญจนปัจจุบันใน พ.ศ. 2553 ได้รับทุนการศึกษาจากมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญให้เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย